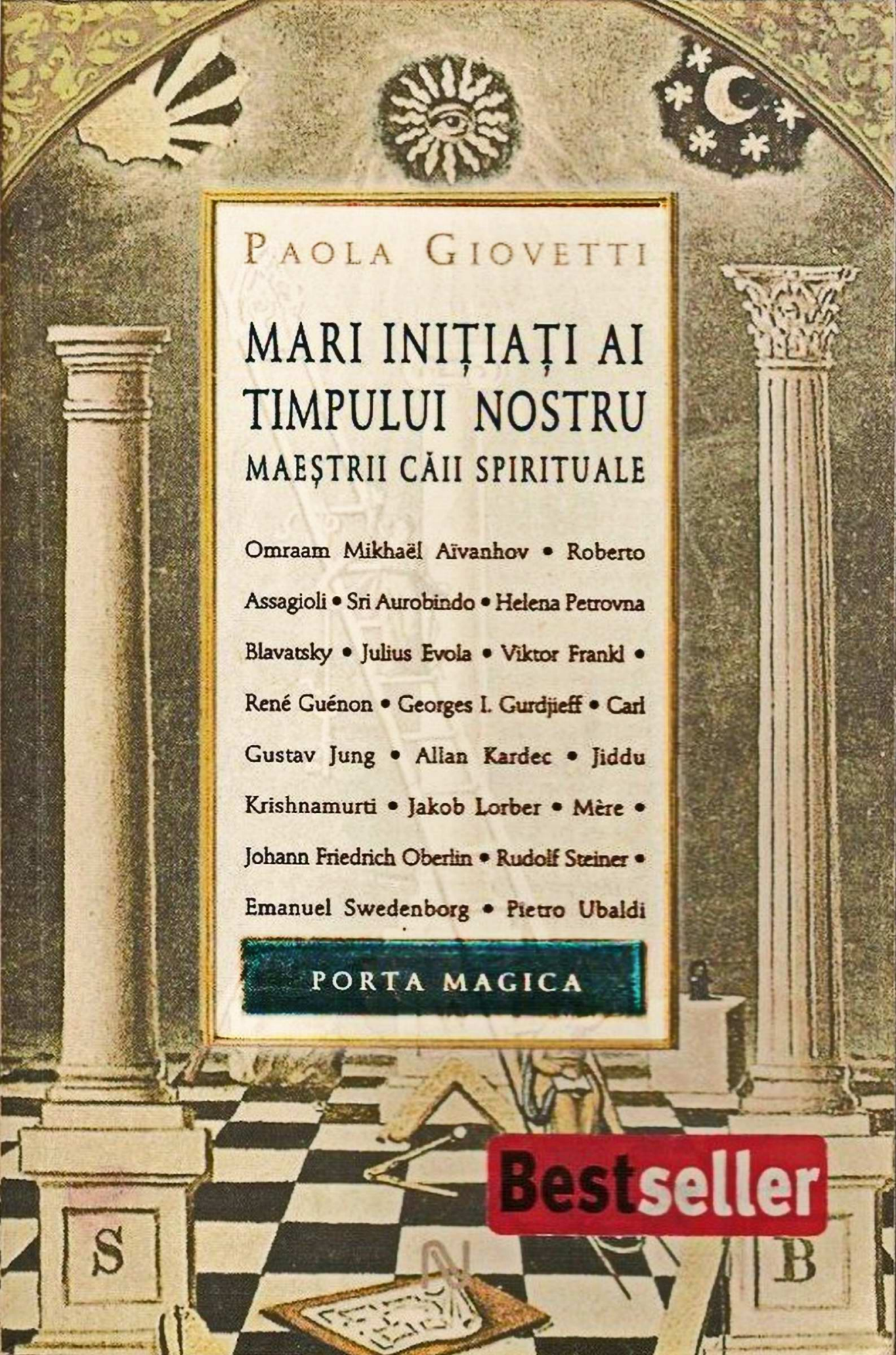

PAOLA GIOVETTI

MARI INIȚIAȚI AI TIMPULUI NOSTRU

MAEȘTRII CĂII SPIRITUALE

Omraam Mikhaël Aïvanhov • Roberto Assagioli • Sri Aurobindo • Helena Petrovna Blavatsky • Julius Evola • Viktor Frankl • René Guénon • Georges I. Gurdjieff • Carl Gustav Jung • Allan Kardec • Jiddu Krishnamurti • Jakob Lorber • Mère • Johann Friedrich Oberlin • Rudolf Steiner • Emanuel Swedenborg • Pietro Ubaldi

PORTA MAGICA

Bestseller

PAOLA GIOVETTI

MARI INIȚIAȚI AI TIMPULUI NOSTRU

MAEȘTRII CĂII SPIRITUALE

Traducere din limba italiană
EMANUEL BOTEZATU

Colecţia
PORTA MAGICA

NEMIRA

PAOLA GIOVETTI, jurnalistă și scriitoare prolifică, este autoarea a peste treizeci de biografii și lucrări de eseistică pe tematici ezoterice și de parapsihologie. În anii șaptezeci, după o perioadă dedicată activității didactice, începe să colaboreze cu numeroase reviste de specialitate *(Gli Arcani, Astra, Luce e ombra* etc.) și la emisiuni de radio și televiziune. Prima carte *(Qualcuno è tornato – Unii s-au întors,* 1981) cuprinde mărturii ale persoanelor aflate la un moment dat la granița dintre viață și moarte. Au urmat *Arte medianica (Arta mediumilor,* 1982*)* și numeroase biografii, fie ale unor figuri de referință ale ezoterismului (Helena Petrovna Blavatsky, Rudolf Steiner, Roberto Assagioli, Viktor Frankl), fie ale unor personaje religioase (Sfânta Clelia Barbieri, Sfânta Rita de la Cascia, Sfânta Brigita a Suediei etc.).

Coperta colecției: Dana MOROIU, Corneliu ALEXANDRESCU
Ilustrația copertei: J. BOWRING, *Arbeitstafel für den 1. Grad,* 1819, detaliu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GIOVETTI, PAOLA
Mari inițiați ai timpului nostru / Paola Giovetti; trad.:
Emanuel Botezatu. - București : Nemira Publishing House, 2009
ISBN 978-606-8134-03-1

I. Botezatu, Emanuel (trad.)

159.9

Paola Giovetti
I GRANDI INIZIATI DEL NOSTRO TEMPO
© 2006, by Edizioni Mediterranee – Roma

© Nemira, 2009

Redactor: Nicoleta GHEMENT
Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tiparul executat de Fed Print

ISBN 978-606-8134-03-1

PREMISĂ

„Luând sămânță din altă lume, Dumnezeu a semănat-o pe aceste cuprinsuri pământene. Grădina lui a crescut, tot ce a putut să încolțească a răsărit, dar mlădițele tinere trăiesc numai datorită legăturii lor tainice cu lumea cealaltă..."

F.M. Dostoievski, *Frații Karamazov*[1]

Ce este un inițiat? O persoană care cunoaște secrete despre care alții nici măcar n-au auzit, cineva care individualizează aspecte ale Realului pe care alții nu le pot vedea, care constată legături și raporturi inaccesibile celorlalți oameni, ele indicând o dimensiune diferită a vieții: un maestru al căii interioare, capabil să lărgească orizonturile conștiinței, un maestru al adevărului – sau, mai bine zis, al anumitor aspecte, până la acel moment necunoscute și nerevelate, ale Adevărului.

Cu ceva mai mult de un secol în urmă (1899), umanistul francez Edouard Schuré tipărea faimoasa sa lucrare *Marii inițiați*, cu subtitlul

Schiță asupra istoriei secrete a religiilor, în care zugrăvește un amplu tablou al gândirii religioase, ezoterice și inițiatice, plecând de la mituri pierdute în negura timpului pentru a ajunge la personajul istoric care a fost Iisus, descriind apoi opera și preceptele marilor Învățători din trecut: Rama, Krishna, Hermes, Moise, Orfeu, Pitagora, Platon, Iisus. „Inițiații" săi sunt ceea ce indienii numesc *avatar:* entități spirituale purtătoare de Cunoaștere – pogorârea cu caracter ciclic a Providenței pe Pământ, pentru a impulsiona evoluția umanității. Lucrarea lui Schuré se încheie cu venirea lui Iisus.

Desigur, cartea de față, care-i prezintă pe „inițiații timpului nostru", nu-și propune să se situeze pe același nivel cu cea a lui Schuré, ci să facă o radiografie a personajelor care, în vremuri mult mai apropiate de noi, au înfățișat conștiinței umane dimensiuni noi, deschizându-i calea spre orizonturi mult mai ample. Personalități care au mers adesea împotriva curentului epocii lor, dar care au militat în scopul emulației interioare a omului, pentru „deșteptarea" lui, dezvoltarea spirituală și evoluția acestuia; bărbați și femei care și-au urmat propria viziune interioară, care au știut să dea ascultare „vocii" tainice din adâncul lor, devenind ecoul acesteia prin mărturiile lor lăsate posterității. Personaje adesea insolite, uneori chiar incomode și controversate, însă toate – fiecare în felul său, desigur – înscriindu-se în panoplia marilor inițiați: finalitatea operei lor a fost aceea de a oferi o deschidere spirituală autentică, de a scoate la lumină sensul metafizic al existenței, de a ne face să intuim o realitate diferită de cea legată doar de timp și spațiu, de a ne face să înțelegem scopul existenței noastre aici și acum și care este menirea cu care fiecare din noi a venit pe această lume. Faruri călăuzitoare – cel puțin pentru o porțiune de drum – a traiectoriei parcurse de Spirit pe calea sa de întoarcere spre Dumnezeu.

În alegerea figurilor de „inițiați ai timpului nostru" care urmează să fie prezentați în paginile acestei cărți, mi-am îndreptat atenția în mod special asupra tradiției ezoterico-religioase și a celei psihanalitice, cu atât mai mult cu cât deschiderea acesteia din urmă este comparabilă, în perioada de după începutul secolului XX, cu cea dintâi.

Emanuel Swedenborg, Jakob Lorber și Pietro Ubaldi fac parte din tradiția cunoașterii inspirate; Allan Kardec aparține mediului ocult al spiritismului, iar pastorul Oberlin celui mistic. *Madame* Blavatsky și Rudolf Steiner sunt ezoteriști de matrice orientală, respectiv creștină – Massimo Scaligero fiind discipolul cel mai reprezentativ (și mai original, totodată) al celui din urmă. Gurdjieff este un personaj prin sine însuși – cel mai straniu, dar poate și cel mai stimulativ dintre toți cei prezentați în paginile de față, întrucât a militat cu ardoare în sensul trezirii conștiinței umane, pe care a îndemnat-o la atitudine. Carl Gustav Jung și Roberto Assagioli, unul medic, celălalt psihiatru, și-au orientat studiile către spiritualitate, în sensul cel mai înalt al acestui termen; René Guénon, Julius Evola și Frithjof Schuon reprezintă marea tradiție, înțelepciunea milenară. Krishnamurti, Aurobindo și Mère sunt promotorii gândirii orientale, dar și cei care prevestesc o nouă formă de libertate a omului contemporan. Viktor Frankl, psihiatru evreu supraviețuitor al lagărelor naziste, ne învață să dăm un nou sens vieții chiar și atunci când ne confruntăm cu condițiile ei cele mai extreme, în vreme ce Mikhaël Aïvanhov și-a dedicat viața și activitatea uriașului – și, probabil, utopicului – proiect al fraternității umane.

În sfârșit, părintele Lassalle, iezuit și maestru zen, invită omul contemporan la un autentic salt evolutiv, depășind astfel mentalismul, dualismul și logica războaielor.

Biografiile prezentate sunt rezumative: fiecare dintre ele ar fi putut fi mai amplă, mai limitativă sau, oricum, alcătuită altfel. În orice caz, ele au fost conturate în această formă cu bună ştiinţă, urmărind cu prioritate să redea complementaritatea învăţăturilor şi să evidenţieze stimulii pozitivi ai acestora, stimuli care, deşi provin din surse atât de diferite, pot constitui puncte de referinţă în deslușirea marilor probleme ale umanităţii, ale vieţii şi lumii „de dincolo".

Chiar dacă unele dintre personajele zugrăvite în această carte nu aparţin contemporaneităţii, ci au trăit cu mulţi ani în urmă (Swedenborg şi Oberlin, de exemplu, au trăit în secolul al XVIII-lea, alţii în veacul al XIX-lea), ele trebuie considerate ca aparţinând timpului nostru, întrucât în acest domeniu timpul nu se măsoară cu infima unitate de măsură a vieţii unui om, dar şi pentru că învăţăturile lor nu au fost încă asimilate la adevărata lor valoare. De altfel, scrierile lor sunt vizionare, putând contribui la schimbarea mentalităţilor şi la responsabilizarea omului contemporan, care, iată, a păşit de puţin timp pragul celui de al treilea mileniu: o epocă dificilă, mai plină de capcane ca niciodată, dar care, după anii lungi de domnie a materialismului, pozitivismului şi raţionalismului exacerbat, ar putea fi – dacă, desigur, vom dovedi suficientă voinţă şi dacă com fi capabili să depăşim marile provocări şi contradicţii de care ne lovim la tot pasul – o epocă a spiritului.

Fie ca stimulii şi neliniştile metafizice ale acestor personaje – care, fiecare în parte, a revelat câte o fărâmă din misterul care ne înconjoară (fără să ni-l dezvăluie pe de-a-ntregul, ci invitându-ne mai degrabă să-l respectăm aşa cum se cuvine) – să ne călăuzească pe lungul drum spiritual care se aşterne înaintea noastră!

PAOLA GIOVETTI

EMANUEL SWEDENBORG
(1688–1772)

„Pământul este izvorul lumii spirituale."

Emanuel Swedenborg întruchipează figura foarte originală a omului de știință-clarvăzător, ale cărui opere continuă și astăzi – la mai bine de două secole de la moartea sa – să suscite curiozitate și interes. Aceste scrieri, precum și personalitatea autorului lor, au stârnit uimirea plină de respect a lui Immanuel Kant, i-au influențat pe J.W. Goethe, Balzac și C.G. Jung și au determinat-o pe poeta Elizabeth Barret Browning să afirme: „În opinia mea, singura rază de lumină care ne permite să ne facem o idee despre lumea de dincolo se găsește în filozofia lui Swedenborg."

La vârsta de cincizeci și șase de ani, vârstă până la care se dedicase în totalitate științei, devenind un bărbat realizat și celebru, Swedenborg a suferit o profundă metamorfoză interioară, transformându-se într-un mistic pursânge; cu toate acestea, nu a fost preocupat niciodată să-și popularizeze operele,

în care, apelând la un stil aproape automat de scris, își descria „călătoriile sufletului", călătorii prin intermediul cărora intra în contact cu îngeri și entități spirituale. De altfel, multe din scrierile sale au fost publicate anonim, fapt care nu le-a împiedicat să devină celebre, bucurându-se de numeroase reeditări și traduceri. În multe țări europene, dar și în Statele Unite, au apărut după moartea sa așa-numitele „Societăți Swedenborg", care activează și în zilele noastre, continuând să-i publice operele, încurajând atât edițiile critice, cât și pe cele adaptate nivelului de înțelegere al maselor largi.

Prin urmare, Emanuel Swedenborg a fost o personalitate de prim rang, căruia Suedia, țara sa natală, i-a recunoscut meritele: din anul 1910, rămășițele sale pământești odihnesc la catedrala din Uppsala, alături de cele ale marilor personalități din istoria Suediei. Regele Gustav al V-lea a trimis special un bric în Anglia pentru a repatria osemintele lui Swedenborg: o onoare rezervată de obicei regilor, marilor prelați sau generali.

Emanuel Swedenborg, cel care avea să aducă epocii sale o mare contribuție științifică și filozofică, descindea dintr-una din vechile familii a căror îndeletnicire era, generație după generație, creșterea animalelor și mineritul. Prin urmare, se poate spune că a moștenit genetic simțul practic, abilitatea în domeniile tehnic și științific, aplecarea spre tainele naturii, dar și o educație profund spirituală.

Tatăl său, pastorul Jesper Svedberg[1], era o persoană de o vastă cultură: fusese predicator la Curtea regală din Stockholm, bucurându-se de stima regelui Carol al XI-lea, cu care obișnuia să discute problematici practice, legate îndeosebi de instrucția

şcolară a ţării. Ulterior, avea să activeze ca profesor de teologie la universitatea din Uppsala, al cărei rector a şi fost o perioadă, înainte de a deveni episcop de Skara. A fost sfetnic al Curţii şi membru în comisia pentru traducerea Bibliei în limba suedeză. Persoană practică şi concretă, dar în acelaşi timp dăruit cu o mare fervoare religioasă, un caracter optimist, binevoitor şi tolerant, Jesper s-a ocupat personal de educaţia celor opt copii ai săi, puterea exemplului părintesc exercitând asupra lor o puternică influenţă. Cu siguranţă că Emanuel, al treilea născut, a moştenit de la tatăl său capacitatea de „a vedea invizibilul". Într-adevăr, episcopul Jesper credea cu tărie în influenţa nemijlocită pe care lumea cerească o are asupra celei terestre, credea în îngeri şi în demoni, şi în contactul dintre cei vii şi defuncţi. De altfel, se spune că ar fi avut frecvente experienţe vizionare.

La vârsta de opt ani, Emanuel a rămas orfan de mamă, fiind crescut de sora sa mai mare şi de naşa sa de botez. A avut parte de o copilărie senină, iar caracterul delicat şi liniştit al mamei sale – căreia avea să-i păstreze toată viaţa o amintire afectuoasă şi bine conturată – a lăsat asupra sa semnele unui influx energetic pozitiv.

Încă din primii ani de viaţă, micul Emanuel a manifestat o ardoare religioasă ieşită din comun, obişnuind să-şi uimească părinţii prin profunzimea şi spiritualitatea observaţiilor sale. Se ruga mult, iar pe durata rugăciunilor ritmul respiraţiei sale se schimba spontan, transformându-se în ceea ce el însuşi o denumea ca fiind „respiraţie spirituală": în realitate, era vorba despre o tehnică yoga, care consta în potrivirea respiraţiei cu

ritmul cardiac, o *pranayama* pur intuitivă, al cărei rol era acela de a produce o dilatare a conştiinţei.

Cu toate acestea, odată cu trecerea anilor, fervoarea religioasă a lăsat locul unui interes crescând pentru ştiinţe, şi aveau să treacă mulţi ani înainte de a-şi regăsi pasiunea pentru experienţele spirituale. Swedenborg a studiat cu prioritate materiile ştiinţifice, dovedind însă şi o extraordinară versatilitate: vorbea la perfecţie latina şi diverse alte limbi europene, cânta la orgă şi scria poezii. Îl fascinau toate ştiinţele, fără excepţie, şi – o dovadă a naturii sale foarte moderne pentru epoca în care a trăit – era atras şi de tehnică.

Cum, în epocă, ştiinţa era deosebit de dezvoltată în Anglia, tânărul Emanuel a stăruit pe lângă tatăl său să plece acolo, obţinând permisiunea de a se muta câţiva ani la Londra, pentru completarea studiilor. Aici, a devenit discipolul unor oameni de ştiinţă celebri, ca Isaac Newton şi Edmund Halley, frecventând observatorul de la Greenwich şi cercurile ştiinţifice de la Royal Society, efectuând studii la cel mai înalt nivel de specializare în geografie, astronomie, arhitectură, chimie, fizică, cosmologie, ocupându-se, de asemenea, şi de tehnica inciziilor, de construcţia de orologii şi de literatură. Înainte de a se întoarce în ţară, a petrecut un an la Paris şi câteva luni la Leida, unde s-a familiarizat cu tehnicile de legare a cărţilor şi de şlefuire a lentilelor: o dovadă în plus că, pe lângă teorie, s-a preocupat întotdeauna de perfecţionarea practică.

După cinci ani petrecuţi în străinătate, Emanuel Swedenborg a revenit în Suedia: avea douăzeci şi şapte de ani şi se întorcea ducând cu el un adevărat tezaur, alcătuit din schiţe şi proiecte care aveau să consemneze începuturile activităţii sale

științifice pe tărâm natal. Era vorba, în special, de invenții tehnice și dispozitive mecanice adaptate particularităților și necesităților Suediei: pompe, ecluze, cuptoare, macarale, utilaje pentru minerit, pentru navigația pe canale, pentru război sau pentru apărarea de coastă. În timp, Swedenborg avea să aducă la lumină numeroase invenții: un instrument muzical universal, tehnici noi de construire a navelor, o pompă de aer, un submarin de tip militar, un pod mobil, ba chiar și o mașină zburătoare, care – realizată două sute de ani mai târziu, în Statele Unite – avea să se ridice până la cincisprezece metri înălțime, planând pe o distanță de câteva zeci de metri înainte de a se prăbuși. Modelul mașinăriei lui Swedenborg este expus la Smithsonian Air Museum din Washington.

Foarte curând, Emanuel Swedenborg a fost descoperit de suveranul Suediei, tânărul Carol al XII-lea, devenind colaboratorul apropiat al acestuia. La cererea regelui său, Swedenborg a proiectat șantiere navale și ecluze pe râuri, fiind recompensat cu titlul de asesor extraordinar al Colegiului Minelor, o poziție de prim rang dacă avem în vedere faptul că mineritul constituia principala sursă de venit a Suediei. De altfel, Swedenborg s-a ocupat de mineralogie pentru o lungă perioadă de timp, fără însă a neglija celelalte ramuri ale științei: astrologia, cosmologia, matematica, chimia sau fizica. Și, de asemenea, anatomia, filozofia sau psihologia.

Timp de treizeci de ani, Swedenborg a dus o viață specifică unui mare om de știință: călătorea adesea în străinătate pentru a-și publica și promova lucrările (peste o sută cincizeci de titluri, toate în limba latină, limbă cultă și în același timp de circulație internațională în epocă), pentru întâlniri cu alți oameni

de știință, pentru colocvii sau pentru a vizita galerii miniere. Uriașa aviditate cu care aprofunda toate domeniile cunoașterii i-a adus recunoașterea internațională, fiind considerat o minte enciclopedică, o adevărată personalitate științifică a Europei culte, un protagonist autentic al secolului al XVIII-lea european. A ajuns relativ repede la o bunăstare materială și socială; cu toate acestea, a preferat să rămână celibatar (după o dezilu-zie din tinerețe își jurase că nu avea să se căsătorească). Nu era însă misogin și era foarte sociabil, fiind înconjurat de mulți prieteni. Viața îi era plină de satisfacții, când, brusc, a suferit neașteptata metamorfoză.

În toți anii dedicați științei, Swedenborg nu a încetat nicio clipă să creadă în Dumnezeu și în viața de după moarte, fără însă a simți vreodată nevoia de a se confrunta în mod direct cu aceste probleme, îndepărtându-se chiar de practica religioasă; a fost nevoie însă de o „chemare", pentru ca atitudinea sa să se schimbe radical.

Primele semne ale acestei transformări interioare s-au manifestat în vise, Swedenborg acordându-le un caracter simbolic și încercând, prin urmare, să le interpreteze: erau vise care îi stimulau intuițiile, anunțând noi descoperiri, așa cum a fost cazul visului din martie 1744, în care s-a văzut pe el însuși intrând în posesia unei chei cu ajutorul căreia reușea să deschidă o ușă neștiută de nimeni. De asemenea, a avut și mai multe viziuni care îi sugerau profunda metamorfoză pe care o suferea: viziuni de lumini și flăcări, care indicau un fel de iluminare interioară a personajului nostru.

Instinctiv, s-a dedicat meditației, reluând practica „respirației spirituale" la care recursese pe vremea când, copil fiind,

obișnuia să se roage. De multe ori îi apărea în vis propriul său tată, care, atât timp cât trăise, îi reproșase îndepărtarea de valorile religiei și faptul că se dedicase în totalitate științelor: bătrânul episcop se prezenta în fața fiului său surâzător, îl îmbrățișa și îl ruga să-și schimbe mentalitatea și să accepte misiunea spirituală care îi fusese hărăzită.

Întâmplarea care l-a determinat să ia o hotărâre definitivă s-a petrecut în ziua de Paște a anului 1744, când a fost fulgerat de o viziune datorită căreia a înțeles că, începând din acel moment, menirea sa avea să fie aceea de a scrie nu despre lucruri pământești, ci despre „ceea ce ne e superior nouă". În ziua de Paști a anului următor, a avut o a doua viziune, în care un „bărbat" l-a învestit „oficial" cu noua lui misiune. Iată cum a descris Swedenborg mai târziu, în *Jurnalul* său, această viziune:

„Noaptea, mi s-a arătat un bărbat, care mi-a spus că era însuși Dumnezeu, creatorul lumii și salvatorul ei, și că mă alesese pe mine ca să le deslușesc oamenilor sensul spiritual al Sfintelor Scripturi; avea să-mi dicteze el însuși ceea ce urma să scriu despre acest subiect. Pentru a mă convinge, în aceeași noapte mi-a arătat lumea spirituală, atât infernul, cât și grădina cerească, acolo unde am întâlnit foarte multe persoane cunoscute mie, din toate păturile sociale. Din clipa aceea am renunțat la orice interes științific pământesc și m-am aplecat asupra lucrărilor spirituale, după porunca Domnului. Ca urmare, Domnul a deschis ochii spiritului meu, astfel încât, fiind întru totul treaz, am fost în măsură să văd ceea ce se întâmplă pe lumea cealaltă și să vorbesc cu îngerii și cu spiritele."[2]

Pentru a se dedica pe deplin noii sale misiuni, Swedenborg şi-a dat demisia din Colegiul Regal al Minelor, dovedindu-se de neclintit în hotărârea de a-şi urma noua cale interioară, deşi celebritatea sa de om de ştiinţă a fost serios ştirbită. Nu trebuie uitat că ne aflăm în plină epocă a Iluminismului, a empirismului: raţiunea umană cercetează şi dezvăluie toate misterele Universului, spulberă mituri şi legende, contestă credinţa în îngeri şi în demoni, pune la index magia. Swedenborg era conştient că risca să fie declarat nebun, însă nu a avut nicio ezitare. Unui diplomat german aflat în misiune la Curtea regelui Suediei, care l-a întrebat ce anume îl împinsese să publice acele scrieri vizionare pe care mulţi le considerau iluzorii, i-a răspuns:

„Am primit poruncă de la Domnul să le scriu şi să le public. Doar nu credeţi că, dacă n-aş fi primit această poruncă, mi-ar fi trecut vreodată prin minte să fac lucruri despre care ştiu de la bun început că lumea le va lua drept inepţii şi că mă vor face să par ridicol în ochii multora. Aşa însă, am mulţumirea de a mă fi supus voinţei Domnului meu."

În ciuda schimbării sale radicale, Swedenborg a continuat să fie o personalitate respectată, atât de prieteni, cât şi de membrii Curţii regale, continuând să-şi trăiască viaţa la aceleaşi ritmuri ca odinioară şi frecventând cu aceeaşi plăcere societatea, cu singura menţiune că stilul său de viaţă a devenit oarecum spartan: călătorea mult, aşa cum făcuse mereu, însă acum scopul întâlnirilor sale era cu totul altul. În plus, opera ştiinţifică şi tehnică desăvârşită până atunci s-a dovedit o excelentă bază de cunoştinţe pentru ceea ce avea să devină misiunea autentică

a vieţii sale, şi datorită căreia i s-a dus faima până în zilele noastre: cercetările sale profunde l-au ajutat să deprindă calităţi analitice şi de sinteză, o remarcabilă abilitate organizatorică, precum şi o extraordinară capacitate de efort intelectual. Ştia exact cum trebuie pregătit un manuscris în vederea publicării şi la cine să apeleze pentru editarea noilor sale opere. Vreme de aproape treizeci de ani (a murit la vârsta de optzeci şi patru de ani), a avut posibilitatea să-şi împlinească pe deplin datoria divină, publicând zeci de lucrări cu caracter spiritual: nu a avut niciodată probleme de sănătate, iar moartea l-a surprins cu totul neaşteptat, în timpul unei călătorii la Londra, unde se ocupa de îngrijirea unei noi ediţii a lucrărilor sale.

Trebuie menţionat că teoriile conturate în cărţile scrise în cea de-a doua parte a vieţii erau rodul unor viziuni, care însă nu erau spontane, neaşteptate, ci erau întotdeauna controlate de mintea lui Swedenborg, fiind induse prin rugăciune. Spre deosebire de acei mistici care, surprinşi de viziuni neaşteptate, cad într-o stare de prostraţie, el avea capacitatea de a le radiografia într-o stare de conştienţă perfectă, fapt care îi permitea să se simtă în acelaşi timp atât trimis al Cerurilor, cât şi pământean, putând comunica atât cu oamenii simpli, cât şi cu îngerii sau cu sufletele morţilor. După asemenea experienţe, Swedenborg începea să scrie cu mare viteză, într-un mod oarecum automat. Celor care îşi exprimau mirarea în faţa faptului că manuscrisele sale nu aveau corecturi, le spunea că el nu era altceva decât un simplu „secretar", limitându-se doar la a scrie ceea ce îi era dictat. De altfel, această explicaţie au oferit-o toţi care au produs astfel de opere scrise maşinal: în paginile care

urmează vom vedea că același gen de explicație o întâlnim la Jakob Lorber.

În perioada metamorfozei sale interioare, Emanuel Swedenborg a dovedit și remarcabile aptitudini de clarvăzător, fapt care a contribuit decisiv la conturarea uneia dintre cele mai dotate și interesante personalități istorice. Iată mai jos câteva episoade edificatoare.

O dată, în anul 1762, pe când se afla la Amsterdam, în compania mai multor persoane, expresia de pe chipul lui Swedenborg s-a schimbat brusc, acesta rămânând o vreme absorbit de o viziune fără doar și poate înspăimântătoare. Când și-a revenit, le-a mărturisit celor prezenți că exact în clipele acelea, țarul Petru al III-lea al Rusiei fusese strangulat în celula închisorii. Confirmarea viziunii sale a sosit câteva zile mai târziu, prin intermediul ziarelor epocii: asasinatul se petrecuse în ziua și la ora la care îl „văzuse" Swedenborg.

Alte asemenea întâmplări, de o mare sugestivitate, sunt relatate de filozoful Immanuel Kant în cartea sa *Visele unui vizionar,* publicată în anul 1766 și dedicată clarvăzătorului suedez. Mai târziu (în 1768), Kant avea să relateze faptele lui Swedenborg cu lux de amănunte în corespondența cu domnișoara Charlotte von Knobloch, care i-a solicitat noutăți despre acesta. Lunga scrisoare a filozofului german constituie, de altfel, premisa cărții citate. Prima relatare se referă la faimosul incendiu din Stockholm izbucnit în anul 1756, arătând, în opinia lui Kant, „o asemenea forță demonstrativă, încât orice dubiu este eliminat". Swedenborg se afla la Göteborg, oraș situat la circa patru sute de kilometri de capitala Stockholm, la o reuniune desfășurată în casa unor prieteni, în compania a numeroși

alţi invitaţi. La ora şase seara, chipul lui Swedenborg a pălit brusc, eroul nostru devenind neliniştit şi spunându-le celorlalţi că, în clipa aceea, în capitală izbucnise un incendiu violent, care se extindea cu repeziciune chiar în direcţia casei sale. Apoi, le-a oferit în repetate rânduri celor prezenţi amănunte detaliate despre pagubele produse de catastrofă, până când, două ore mai târziu, a fost în măsură să anunţe că incendiul fusese înăbuşit la numai trei case distanţă de locuinţa sa. Această viziune a produs o asemenea impresie la Göteborg, încât a doua zi dimineaţă clarvăzătorul a fost interogat de însuşi guvernatorul oraşului, căruia i-a repetat cu lux de amănunte descrierea incendiului. Două zile mai târziu, în oraş a sosit o ştafetă de la Stockholm, aducând o scrisoare care confirma până în cele mai mici detalii cele relatate de Swedenborg.

„Ce am putea opune autenticităţii acestui eveniment?" se întreabă în scrisoarea citată Kant, care, fiind contemporan cu Swedenborg, făcuse verificări prin intermediul unui prieten atât la Stockholm, cât şi la Göteborg, acolo unde, dat fiind că trecuse puţin timp de la evenimente, majoritatea martorilor erau încă în viaţă. Apoi, concluzionează că episodul este fără nicio îndoială autentic.

O altă întâmplare relatată de Kant, la fel de uşor de confirmat datorită prezenţei a numeroşi martori, se referă la recuperarea unei chitanţe rătăcite: la puţin timp după moartea trimisului Olandei la Stockholm, văduva acestuia, doamna de Marteville, a fost înştiinţată de un bijutier că trebuie să plătească un serviciu de argint achiziţionat de defunctul ei soţ. Femeia era însă sigură că soţul său plătise deja serviciul, însă nu reuşea să găsească chitanţa. Atunci, ea i-a solicitat ajutorul lui Swedenborg, a

cărui capacitate de a intra în contact cu sufletele morților devenise bine cunoscută, rugându-l să-i ceară răposatului informații despre plata respectivului serviciu și locul în care s-ar fi aflat eventuala chitanță. Swedenborg a acceptat imediat însărcinarea, întorcându-se trei zile mai târziu, la ora cafelei, când doamna de Marteville se afla în compania mai multor invitați. De față cu toți cei prezenți, Swedenborg a informat-o pe gazdă că intrase în contact cu defunctul ei soț, care îi confirmase că serviciul de argint fusese achitat cu șapte luni înaintea morții sale, chitanța fiind pusă la păstrare în sertarul unei piese de mobilier de la etaj. Femeia a obiectat, precizând că piesa de mobilier respectivă fusese verificată centimetru cu centimetru de mai multe ori, însă fără niciun rezultat; atunci, Swedenborg i-a dezvăluit existența unui sertar secret, situat pe latura stângă, unde se aflau atât chitanța, cât și alte documente. Însoțită de toți cei prezenți, doamna de Marteville a urcat la etaj și a găsit sertarul secret, în care, într-adevăr, se afla chitanța îndelung căutată.

Prin urmare, Swedenborg poate fi considerat un medium dotat cu un har excepțional, unul dintre aceia – foarte rari, de altfel – în care se poate avea deplină încredere.

În aceste condiții, dată fiind veridicitatea episoadelor prezentate (certificate de prezența a numeroși martori), ar fi oare cu putință să deducem că toate cele relatate de Swedenborg despre dimensiunea extrapământească și locuitorii acesteia, despre lumea de dincolo și viața de după moarte constituie purul adevăr? În mod evident, nu se poate da un răspuns ferm, definitiv, unei asemenea întrebări; se pot lua însă în considerare anumite aspecte, cum ar fi, de exemplu, onestitatea lui Swedenborg,

care nu a pretins niciodată onoruri sau câştiguri materiale, ci, dimpotrivă, şi-a publicat anonim multe din lucrări şi nu a încercat niciodată să-şi caute discipoli sau să înfiinţeze asociaţii de profil. Operele şi le-a publicat pe propria cheltuială şi nu a făcut eforturi pentru difuzarea acestora pe scară largă. A rămas până la sfârşitul vieţii aceeaşi persoană împăcată cu sine însăşi şi echilibrată, caracterizată prin integritate şi o luciditate perfectă. Pe de altă parte, despre calitatea operei sale stau mărturie declaraţiile multor personalităţi – şi am văzut că este vorba despre figuri de largă recunoaştere internaţională –, care o apreciază profund, recunoscându-i influenţele pozitive. Toate aceste aspecte, deşi nu constituie o demonstraţie în sine a calităţilor deosebite ale lui Swedenborg, sunt definitorii pentru seriozitatea, echilibrul şi credibilitatea lui.

Emanuel Swedenborg a dedicat lumii spirituale prezente în viziunile şi în „călătoriile" sale nu mai puţin de treizeci de volume, toate scrise în maniera „mecanică" descrisă anterior.

În prefaţa primului dintre cele opt volume care alcătuiesc lucrarea sa fundamentală *Arcana Coelestia (Secretele Cerului)*, publicat la Londra în anul 1747, Swedenborg dezvăluie fără ocolişuri scopul scrierilor sale şi modalitatea în care le compune:

„Mărturisesc faptul că, datorită graţiei divine cu care Domnul nostru m-a hărăzit, de câţiva ani buni îmi este îngăduit să mă aflu în mod constant şi neîntrerupt în tovărăşia îngerilor şi a spiritelor, auzindu-le vorbele şi putând, la rândul meu, să vorbesc cu ele. Astfel, mi-a fost dat să aud şi să văd lucruri minunate care aparţin vieţii de dincolo, deşi înainte nu

avusesem cunoştinţă de ele şi nici măcar nu-mi trecuseră vreodată prin minte. Am primit astfel învăţătură asupra diferitor tipuri de spirite, asupra condiţiei sufletelor după moarte, despre infern şi soarta demnă de milă care-i aşteaptă pe cei fără credinţă sau despre paradis şi starea de beatitudine care-i aşteaptă pe cei dreptcredincioşi; şi mai cu seamă am primit luminare asupra doctrinei dreptei credinţe, cea recunoscută în ceruri. Acestea sunt subiecte despre care, prin graţie divină, vor fi spuse mai multe în paginile care urmează."

Swedenborg îşi dă perfect seama că nu este deloc uşor să-i facă pe cei din jurul său să accepte contactul lui cu lumea spirituală, însă pe de altă parte este foarte sigur pe sine însuşi şi pe deplin încredinţat de veridicitatea experienţelor sale. De altfel, câteva rânduri mai jos, scrie:

„Mulţi vor fi cei ce vor obiecta spunând că nimeni nu poate vorbi cu îngerii şi cu spiritele atâta vreme cât sufletul îi sălăşluieşte încă în trup, însă aceasta nu mă preocupă defel, întrucât *eu am văzut şi am auzit.*"

Adaugă apoi că nu a încercat niciodată să intre din proprie iniţiativă în contact cu îngerii sau cu creaturile spirituale, limitându-se doar să accepte ceea ce-i fusese hărăzit prin voinţa lui Dumnezeu: asemenea profeţilor din Biblie, îi era îngăduit să aibă viziuni în stare de veghe, pentru a putea apoi transcrie imediat tot ceea ce-i fusese dezvăluit.

Arcana Coelestia, opera cu caracter religios cea mai vastă din creaţia lui Swedenborg, explică cu o argumentaţie perfect

pusă la punct semnificaţia alegorică a Sfintelor Scripturi; celelalte lucrări au fost publicate în volume de sine stătătoare, fiecare dintre acestea fiind dedicat unei teme specifice: *Vera Christiana Religio (Adevărata religie creştină), De Caelo et Ejus Mirabilibus et de inferno (Paradis şi infern), De Nova Hierosolyma et Ejus Doctrina Coelesti (Noul Ierusalim), Sapientia Angelica de Divina Providentia (Divina Providenţă), Sapientia Angelica de Divino Amore et de Divina Sapientia (Divina iubire şi divina înţelepciune)* şi altele.

Referindu-ne în linii mari la opera religioasă a lui Swedenborg, putem spune că aceasta reliefează o viziune foarte vastă asupra Universului, descris ca un tot armonios, plămădit de cel pe care clarvăzătorul îl numeşte „marele om": asemenea corpului uman, alcătuit din nenumărate părţi, organe, celule, şi Universul, în complexitatea lui, este constituit dintr-o infinitate de „societăţi" distincte între ele, dar care conlucrează armonios împreună. În întreg Universul există un singur Dumnezeu, Dumnezeul etern, care s-a întrupat ca om în Iisus Hristos: el este „soarele spiritual", nucleul din care iradiază tot ce înseamnă viaţă – fie ea naturală sau spirituală.

În cartea sa *Paradis şi infern*, clarvăzătorul suedez sugerează că mulţimile nesfârşite ale celor ce sălăşluiesc lumea spirituală – căreia noi, pământenii, îi aparţinem numai din punct de vedere ipotetic – au făcut parte la rândul lor dintre locuitorii planetei noastre sau dintre cei ai infinitelor planete populate din Univers. Creaturile imateriale la care toate religiile fac referinţă, respectiv îngerii şi demonii, au fost şi ei într-o vreme oameni: „Pământul este izvorul lumii spirituale" – i-a dictat divinitatea

lui Swedenborg; iată motivul pentru care felul în care ne trăim viaţa pământească este de o importanţă capitală.

Făcând o sinteză succintă, putem spune că tema lucrării *Paradis şi infern* este următoarea: odată ce părăseşte viaţa pământească, omul atinge un nivel nou de existenţă, destinul său final depinzând de starea lui interioară, de iubirea zăvorâtă în sufletul lui, de râvna sa de a-l sluji pe Dumnezeu, de faptul că s-a dovedit a fi un element constructiv sau, dimpotrivă, unul distructiv. După moarte, omul este mai „uman" decât în timpul vieţii sale pe Pământ: are un trup spiritual, dotat cu membre şi simţuri, are capacitatea de a gândi, de a-şi pune în practică voinţa şi posedă memorie. Lumea de dincolo descrisă de Swedenborg este prin excelenţă concretă şi dinamică, iar creaturilor spirituale le este încredinţat un număr infinit de misiuni, toate supuse unui deziderat divin: o lume de dincolo care, în ultimă instanţă, seamănă foarte mult cu lumea terestră. Şi totuşi, clarvăzătorul suedez ne avertizează asupra faptului că toate cele văzute de el cu ochii minţii şi sufletului, descriindu-le apoi în cărţile sale, nu aparţin unei dimensiuni materiale, ci trebuie interpretate în baza unor „corespondenţe": de exemplu, o grădină care se înfăţişează vederii în toată splendoarea sa corespunde de fapt unui suflet împăcat cu Dumnezeu; animalele – în special păsările – corespund sentimentelor, în vreme ce peisajele, oraşele, clădirile sau copacii corespund ideilor, iar veşmintele, personalităţii celui ce le poartă. Cei ce sunt de părere că lumea de dincolo a lui Swedenborg seamănă prea mult celei de pe Pământ trebuie să aibă în vedere această doctrină a „corespondenţelor".

Omul – mai spune Swedenborg – aparţine ambelor lumi: trupeşte, el sălăşluieşte în lumea terestră, iar cu spiritul în cea imaterială. Însă el îşi dă seama foarte rar de această dublă „cetăţenie" a sa, întrucât simţurile materiale îl fac aproape întotdeauna să-şi îndrepte atenţia spre lucrurile pământeşti. În schimb, clarvăzătorii îşi folosesc – graţie voinţei Domnului – şi aşa-numitele „simţuri spirituale", astfel încât au capacitatea de a vedea şi auzi ceea ce poate fi perceput de majoritatea celorlalţi oameni doar după moarte. Prin urmare, lumea spirituală nu se află dincolo de universul spaţio-temporal, ci doar dincolo de simţurile noastre trupeşti: în realitate, se află în noi înşine şi în jurul nostru.

Swedenborg ştie perfect că, oricât de fidel s-ar strădui să le zugrăvească în paginile cărţilor sale, aceste lumi sunt imposibil de reprodus în termeni obişnuiţi, total inadecvaţi într-un asemenea context, precizând că nu există cuvinte care să poată descrie splendoarea paradisului şi infinita oroare a infernului. Pentru toate descrierile vieţii extrasenzoriale rămân valabile cuvintele sale din *Paradis şi infern* referitoare la pacea cerească:

„Cel ce nu a trăit pacea Cerurilor nu poate înţelege pacea în care sălăşluiesc îngerii. Atât timp cât omul trăieşte închis într-un trup, nu poate înţelege această pace, căci conştiinţa umană este legată de lucrurile naturale. Cel ce vrea să înţeleagă trebuie să aibă puterea de a-şi înălţa gândul, îndepărtându-l de propriul său trup până când simte că a ajuns în preajma îngerilor. Dat fiind că aceasta este modalitatea prin care eu am experimentat pacea Cerurilor, îmi stă în putinţă s-o descriu, însă *nu întocmai cum este ea*, căci cuvintele omului

nu sunt îndeajuns, ci prin comparaţie cu pacea spirituală a celor despre care se spune că se odihnesc întru Domnul."

Un alt concept de bază în opera lui Swedenborg este acela prin care omul se dovedeşte a fi, în realitate, un spirit care sălăşluieşte într-un corp material: în clipa morţii, această entitate spirituală se eliberează de învelişul material, pătrunzând în lumea spiritelor. Viaţa sa pe Pământ constituie, de fapt, o perioadă pregătitoare pentru ceea ce va veni, acesta fiind, de altfel, spectrul în funcţie de care trebuie să ne trăim propria viaţă terestră.

Între lumea pământească şi cea spirituală – mai spune Swedenborg – există o relaţionare continuă, care este, de fapt, izvorul gândurilor, ideilor şi emoţiilor noastre. Iar între cei ce-şi duc zilele pe Pământ şi cei ce sălăşluiesc în lumea spirituală există un raport permanent: entităţile spirituale ne pot influenţa în modalităţi atât de diferite, încât multe dintre acestea nici măcar nu ni le putem imagina. Niciuna însă nu este în măsură să ne îngrădească în vreun fel libertatea: noi înşine suntem cei care încurajăm prezenţa spiritelor bune sau, dimpotrivă, a celor rele, îndreptându-ne paşii în consecinţă, pe calea dreaptă sau, din contră, pe cea a pierzaniei. Omul este întotdeauna artizanul propriului său destin, atât în această viaţă, cât şi în cea care va veni. Dumnezeu – mai spune clarvăzătorul suedez – comunică dintotdeauna cu oamenii, prin intermediul revelaţiei nemijlocite sau al sublimelor manifestări ale naturii; cu toate acestea, omul nu şi-a aplecat prea mult atenţia asupra învăţămintelor divine, preferând să creadă că a fost lăsat singur pe Pământ.

Această libertate se manifestă mult mai pregnant după moarte, când omul renunţă la învelişul său material, devenind spirit pur: această temă este abordată pe larg în *Paradis şi infern*, opera cea mai populară a lui Swedenborg, considerată „cartea creştină a morţilor". Una dintre cele mai importante revelaţii descrise de clarvăzătorul suedez în această lucrare este aceea că, după moarte, omului nici nu i se deschid imediat porţile raiului (pentru care, de altfel, este total nepregătit), nici nu este aruncat în iad, drept pedeapsă pentru păcatele sale. Stadiul iniţial al lumii spirituale imediat după moarte nu este nici paradisul, nici infernul, ci o dimensiune pe care autorul o numeşte „regatul spiritelor", unde domneşte o libertate deplină, în aşa fel încât fiecare spirit poate fiinţa în conformitate cu propriile sale înclinaţii, făcând bine sau, dimpotrivă, punând la cale acţiuni malefice. Dumnezeu, care este iubirea însăşi, în stare pură, nu condamnă pe nimeni: în cele din urmă spiritele malefice se îndreaptă de bunăvoie spre infern, iar cele făcătoare de bine spre paradis. Cu alte cuvinte, Dumnezeu permite oamenilor să facă rău din prea multă iubire; altminteri, am fi simple mecanisme automate, incapabile să stabilim cu Dumnezeu pactul binefăcător al unei alianţe reciproce.

Dinamica lume de dincolo a lui Swedenborg este diferită de cea prezentată în mituri şi legende, diferită de descrierile medievale imortalizate de Dante şi, sub anumite aspecte, diferită chiar şi de cea înrădăcinată în mintea oamenilor de diversele religii. În schimb, prezintă anumite analogii cu rezultatele cercetărilor moderne asupra morţii, altfel spus cu experienţele trăite de persoanele revenite la viaţă din moarte clinică, ale celor care au trecut la un moment dat pe lângă moarte sau

ale celor care au fost reanimaţi de medici cu ajutorul aparaturilor moderne.

La rândul lor, persoanele menţionate vorbesc despre un sentiment de pace desăvârşită şi seninătate interioară trăit imediat după pierderea cunoştinţei, despre o lumină infinit mai strălucitoare decât cea din lumea terestră; de asemenea, cei ce au trecut prin astfel de experienţe descriu existenţa unui „film al vieţii", pe parcursul căruia îşi revăd propriile acţiuni efectuate la un moment dat al existenţei lor, asupra cărora sunt însă în măsură acum să ofere o evaluare etică mult mai obiectivă. Niciunul dintre subiecţi nu a vorbit despre existenţa paradisului sau a infernului în sensul tradiţional al termenilor; în schimb, mărturiile tuturor concordă atunci când descriu un fel de stadiu intermediar, o dimensiune în care, de cum pătrund, se simt învăluiţi de iubire şi îndrumaţi spiritual spre noua lor existenţă. Experienţele pacienţilor reanimaţi se opresc însă aici, întrucât noile lor trăiri sunt întrerupte de intervenţia medicilor, care îi readuc la viaţa pământească; cei trecuţi în lumea de dincolo a lui Swedenborg sunt însă entităţi spirituale, locuind într-o dimensiune extraterestră, dar care au depăşit acest stadiu, trecând la alte niveluri de experienţă, pe care autorul le descrie în detaliu. Ni se înfăţişează astfel o lume de dincolo dinamică, în care există atât posibilitatea de a evolua, cât şi cea de a involua, în funcţie de liberul-arbitru al fiecăruia dintre cei ajunşi acolo: în lumea descrisă de Swedenborg, fiecare spirit în parte este cu adevărat propriul său stăpân şi creatorul propriului său destin.

Desigur că neaşteptatele coincidenţe între descrierile făcute de Swedenborg şi rezultatele cercetărilor moderne asupra morţii,

realizate la câteva secole distanță, sunt semnificative; iar într-un domeniu ca acesta, în care este imposibil să ne așteptăm la dovezi cu caracter definitiv, existența unor confirmări obținute prin metode diferite constituie un factor demn de luat foarte serios în seamă.

JOHANN FRIEDRICH OBERLIN
(1740–1826)

„Un popor lipsit de viziuni este un popor abandonat."

Despre pastorul Johann Friedrich Oberlin se poate spune că reprezintă figura foarte originală a ecumenistului reformator, învățător al oamenilor și totodată fin investigator al lumilor extrapământene. Nu a fost dăruit cu spiritul erudit al omului de știință, asemenea fratelui său Jeremias, care, la Strasbourg, i-a fost profesor tânărului Goethe; a fost, în schimb, un bărbat hărăzit cu iubire mângâietoare pentru cei din jur, care nu cunoștea frica și care avea capacitatea de a îndrepta în folosul binelui general atât elementele lumii materiale, cât și pe cele ale lumii spirituale. Un adevărat pionier în propășirea vieții sociale a unei comunități, a știut să transforme pârloaga pe care soarta i-a hărăzit-o într-o grădină înfloritoare, iar pe oamenii locului – săraci și necioplițti – într-o comunitate de persoane muncitoare, cinstite și înstărite. Și-a învățat enoriașii cum să trăiască departe de sărăcie și foame, familiarizându-i

totodată – mai întâi pe ei, apoi cercuri tot mai mari de persoane – cu cunoştinţele sale despre „sălaşul morţilor" şi despre soarta care-i aşteaptă pe cei ce părăsesc această lume: cunoştinţe care, spunea el, derivau din „căsnicia sa spirituală".

Experienţa sa s-a dovedit extrem de originală, atât din punctul de vedere al omului laic, cât şi din cel spiritual, meritând cu prisosinţă să fie făcută cunoscută.

J.F. Oberlin s-a născut la Strasbourg, în Alsacia, pe 31 august 1740; tatăl său era profesor la gimnaziul protestant din oraş, în vreme ce mama lui descindea din familia unui foarte bogat latifundiar. Pe vastele proprietăţi ale bunicului său, tânărul Oberlin venea an de an să-şi petreacă vacanţele, asimilând în timp cunoştinţele despre agricultură atât de folositoare mai târziu, când i-a fost încredinţată propria parohie.

Înclinaţia tatălui său pentru viaţa cazonă i-a insuflat conduita hotărâtă şi plină de curaj care avea să-l caracterizeze toată viaţa; de altfel, o vreme a fost tentat să îmbrace haina militară, însă după ce a terminat studiile de filozofie, teologie şi medicină a realizat faptul că idealul său nu era acela de a deveni militar de carieră, ci soldat al lui Hristos.

În sfârşit, exerciţiile fizice pe care el şi fraţii săi le-au făcut cu regularitate în copilărie la îndemnul tătălui lor aveau să-i confere acea robusteţe şi elasticitate atât de preţioase mai târziu când, devenind pastor, se vedea nevoit să-şi viziteze enoriaşii parcurgând distanţe lungi la pas. Concomitent, a primit de la părintele său o educaţie virilă ce a contribuit la fortificarea caracterului său, insuflându-i o ambiţie nestăvilită, care avea să-l caracterizeze toată viaţa.

Tot din familie, în special de la mama sa, a moştenit înclinaţia spre acţiuni caritabile şi dragostea pentru arte. De tradiţie luterană, familia Oberlin a îmbrăţişat dogmele pietismului, curent protestant mistico-intimist, foarte răspândit în epocă, care încuraja conduita religioasă confidenţială şi bazată pe încredere, respectiv raportul direct cu Dumnezeu.

În anul 1763, Oberlin a obţinut licenţa în filozofie; din dorinţa de a nu fi o povară pe umerii familiei, îşi luase o slujbă încă înainte de a absolvi studiile, activând ca preceptor, experienţă care se va dovedi preţioasă mai târziu, când şi-a conturat opera pedagogică.

Devenit pastor, a fost imediat trimis în munţii Vosgi, la Steintal – „valea stâncoasă" – localitate care la momentul respectiv îşi merita cu prisosinţă numele. Era un colţ uitat de lume, ascuns printre piscurile stâncoase, la douăsprezece ore de mers de Strasbourg, unde locuiau, în condiţii mizere, nu mai mult de patru-cinci sute de persoane.

Oberlin a sosit la Steintal în 1767, la vârsta de douăzeci şi şapte de ani, însoţit de sora sa Sophie, care acceptase să împartă cu el – cel puţin în perioada de început – viaţa deloc uşoară care îl aştepta; s-au stabilit în micuţa casă parohială din Waldersbach, sărăcăcioasă şi plină de umezeală, punându-se de îndată pe treabă. Pentru început, a mers din casă în casă, vizitându-şi toţi enoriaşii, răspândiţi printre munţii şi văile abrupte: ţinea cu tot dinadinsul să cunoască fiecare familie în parte, fiecare persoană, pentru a-şi da seama din start şi în mod nemijlocit de situaţia din parohie. Constatând cât de primitive şi mizere erau condiţiile de viaţă ale localnicilor pe care fusese trimis să-i păstorească, a hotărât că primul lucru de care avea

să se ocupe era creşterea nivelului de trai al enoriaşilor. Încredinţat de faptul că omul reprezintă un tot indivizibil al trupului cu sufletul, era de părere că oamenii pot îndrumaţi spre un nivel spiritual superior doar dacă beneficiază pe de-a-ntregul de roadele vieţii pământeşti; astfel, în douăzeci de ani de muncă asiduă, a reuşit să transforme valea aridă şi infertilă din munţii Vosgi într-un loc plin de vegetaţie, capabil să-i hrănească pe cei ce-şi duceau zilele acolo, iar pe săracii şi necioplţii locuitori ai zonei într-o comunitate organizată şi cu frica lui Dumnezeu.

În toată această operă a avut-o alături pe soţia sa, Salome: o căsnicie născută în împrejurări cu totul speciale, ce avea să se dovedească perfectă din toate punctele de vedere; de altfel, după moartea ei prematură, Oberlin a fost protagonistul celei mai uluitoare experienţe din viaţa sa – acea „căsnicie spirituală" despre care aminteam la început şi care a durat nouă ani.

La puţin timp după confirmarea sa ca pastor al parohiei Steintal, Oberlin a început să caute o femeie care să fie de acord să împartă cu el condiţiile grele de trai ale acelui loc uitat de lume. I-au fost prezentate mai multe fete de familie bună, însă el le-a refuzat pe toate, considerându-le nepotrivite. După o vreme, Sophie, sora pastorului, a chemat-o la Steintal pe Salome Witter, o verişoară de-a lor de gradul al doilea recent ieşită din spital, invitând-o să-şi petreacă acolo perioada de convalescenţă. Salome îi fusese recomandată tânărului pastor chiar de propria sa mamă, însă nici ea nu i se părea potrivită pentru viaţa aspră din văile munţilor Vosgi. Şi totuşi, cu câteva zile înainte de plecarea ei, în timp ce se ruga, Oberlin a auzit o voce interioară spunându-i: „Ia-o de soţie pe fecioara

Witter." A încercat să nu dea atenție întâmplării, însă vocea a continuat să-i repete cu insistență aceeași frază.

Cuprins de neliniște, Oberlin s-a dedicat muncii fizice, a călătorit călare prin parohie și a făcut plimbări lungi pe jos, însă vocea misterioasă îl însoțea mereu. În cele din urmă, în ziua plecării lui Salome, Oberlin s-a hotărât s-o ceară de soție. Iar ea a acceptat. Căsătoria s-a celebrat în anul 1768, la un an de când Oberlin s-a stabilit la Steintal. A fost o căsătorie ieșită din comun, care a stabilit o legătură indisolubilă între trupurile și sufletele celor doi: umăr la umăr în toate proiectele care au urmat, în fiecare inițiativă în folosul comunității; animați de o credință profundă, capabili de muncă până la epuizare, au reprezentat două coloane solitare în sărăcia și ignoranța văilor stâncoase din munții Vosgi. Mai mult, Salome s-a dovedit a fi singura persoană capabilă să domolească temperamentul vulcanic și volitiv, ba chiar coleric pe alocuri, al pastorului. Acest temperament a fost și cauza primelor semne de rezistență pe care Oberlin le-a întâmpinat din partea propriilor enoriași, nemulțumiți că noul paroh se dovedea prea grăbit să implementeze reformele în zonă; prin urmare, s-au organizat proteste și chiar forme de rebeliune, spulberate în cele din urmă doar de caracterul practic și pozitiv al inovațiilor realizate de Oberlin.

La început însă, pastorul s-a văzut nevoit să apeleze la puterea exemplului personal; ajutat de un singur servitor loial, a organizat demonstrații practice, a căror menire finală era îmbunătățirea condițiilor de viață din regiune: a fertilizat parcele întregi de teren și a desecat zonele mlăștinoase, transformându-le în câmpuri uscate și fertile. Apoi, deși locuitorii din zonă erau convinși că în Steintal nu erau condiții de cultivare

a pomilor fructiferi (hrănindu-se, în consecință, cu fructe sălbatice), Oberlin a ținut cu tot dinadinsul să le demonstreze contrariul: a importat pomi fructiferi, i-a cultivat și a obținut roade, determinându-i pe săteni să procedeze la fel. I-a învățat să cultive soiuri diversificate de verdețuri și legume, a adus cartofi din Olanda și, pentru a ameliora anemica rasă bovină a locului, a importat vaci robuste și sănătoase din Elveția. Cu timpul, muntenii au realizat faptul că parohul lor nu se pricepea doar la tâlcuirea Bibliei și la serviciile religioase, ci avea cunoștințe foarte exacte de agricultură: prin urmare, au lăsat deoparte difidența și au început să colaboreze cu un entuziasm din ce în ce mai mare.

Pe lângă agricultură, Oberlin a pus și bazele meșteșugăritului local. Steintal nu avea propriii săi meseriași, motiv pentru care orice obiect trebuincios într-o gospodărie trebuia cumpărat, pe bani grei, de la Strasbourg. Pastorul a ales câțiva oameni, pe care i-a trimis la oraș să învețe meserie, aranjând să fie găzduiți în casele unor prieteni de familie. După câțiva ani, comunitatea din Steintal avea zidari, fierari, dulgheri, pielari, cizmari și așa mai departe. Mai târziu, Oberlin a înființat școli de ucenici, asigurând astfel independența zonei față de oraș, în privința produselor de strictă necesitate și a serviciilor meșteșugărești.

O altă problemă pe care a rezolvat-o Oberlin a fost cea sanitară: a trimis pe cheltuiala sa câteva fete la o școală de moașe, reușind astfel să stopeze rata ridicată a mortalității – atât infantile, cât și a femeilor la naștere – din regiune; a finanțat și școlarizarea în meseria de infirmier a câtorva tineri din zonă, apoi i-a inițiat pe localnici în secretele tratamentului cu

plante medicinale. În cele din urmă a reușit să aducă în valea Steintal și un doctor, trimițând la studii în Strasbourg un tânăr cu aptitudini deosebite. Și nu doar atât: i-a învățat pe membrii comunității cum să se trateze singuri în caz de luxații, stări de leșin, degerături sau pericol de înec; i-a stimulat să ducă o viață sănătoasă și igienică, convingându-i că trupul necesită o îngrijire adecvată dacă se dorește ca sufletul să rămână nepătat și integru (altfel spus, pentru o viață creștinească activă și senină, se impune un echilibru perfect între trup și suflet).

Mai mult, Oberlin a fost primul care a introdus în valea Steintal – regiune cu risc ridicat de incendii – serviciul de pompieri, convingându-i pe bărbații și tinerii din zonă să efectueze, pe rând, serviciul de voluntariat. Pentru toate acestea, Oberlin s-a folosit de propriile economii, de partea de avere moștenită de la părinți, dar și de donațiile pe care le solicita cu insistență nobililor și autorităților din regiune.

Și asta nu e tot: pentru că valea Steintal era total izolată de restul Franței, Oberlin a proiectat construcția unui drum care să facă legătura cu orașul Strasbourg. Cum localnicii ezitau să i se alăture, s-a văzut nevoit să înceapă lucrările de unul singur; curând însă, oamenii s-au oferit voluntari, iar obiectivul a fost realizat într-un timp relativ scurt. De asemenea, Oberlin s-a arătat foarte priceput în a improviza construcția de poduri: cum noul drum putea fi conectat la șoseaua principală numai prin intermediul unui pod, și-a convins enoriașii să-l construiască împreună. Podul, din piatră, a fost botezat *Pont de la Charité* – podul milostiveniei și al iubirii, încununare a întregii sale activități și, totodată, punte de legătură între oameni și între oameni și Dumnezeu.

Oberlin s-a remarcat însă şi prin opera sa pedagogică, considerată fundamentală. La puţin timp după căsătorie, a efectuat împreună cu tânăra şi frumoasa sa soţie o călătorie prin întreaga vale Steintal, vizitând chiar şi casele cele mai îndepărtate şi uitate de lume, având astfel posibilitatea să constate condiţiile degradante de viaţă ale copiilor. În consecinţă, a hotărât că de acolo trebuia să-şi înceapă reformele, întrucât copiii sunt mult mai receptivi la schimbări. „Tineretul este pepiniera viitorului popor", obişnuia el să spună, străduindu-se totodată să traducă în practică această convingere a sa.

Cea dintâi iniţiativă pedagogică a sa a fost crearea unei instituţii de învăţământ pentru copiii foarte mici: sub pretextul instruirii obligatorii, a reuşit să smulgă nenumăraţi prunci din ghearele sărăciei în care erau ţinuţi acasă: în 1770 a înfiinţat prima şcoală maternă din Europa. Însă abia mulţi ani mai târziu, în anul 1829, această iniţiativă a sa avea să devină cunoscută şi imitată. Soţia sa, Salome, l-a ajutat în munca de formare a educatoarelor pentru acest nou tip de şcoală, destinată copiilor între trei şi şapte ani – motiv pentru care se poate spune că Oberlin a fost şi în acest caz un pionier, atribuind femeilor un rol proeminent în procesul de învăţământ, într-o epocă în care această activitate le era rezervată în exclusivitate bărbaţilor. Educatoarele formate de el îi iniţiau pe cei mici în primele noţiuni culturale şi religioase, stimulându-le totodată creativitatea practică prin antrenarea lor în activităţi simple de lucru manual. Iar pentru că în regiunea văii Steintal se vorbea un dialect specific locului, în şcoala maternă copiii învăţau şi să se exprime în franceza literară.

Activitatea pedagogică a devenit cu timpul o prioritate pentru Oberlin: după şcoala maternă, a creat şcoli normale, pe care copiii le frecventau până la vârsta de şaisprezece ani şi unde, în afara obiectelor de studiu obişnuite, se mai predau muzica, desenul (Oberlin ţinea ca muntenii săi să fie educaţi în spiritul gustului pentru frumos), dar şi materii tehnice, specifice meşteşugăritului. Şi astfel, fără să aibă nicio autorizaţie în acest sens, pastorul din Steintal a instituit învăţământul obligatoriu cu aproape un secol înainte ca statul francez şi restul ţărilor europene să recurgă la legiferarea acestuia.

Chiar şi metodele sale pedagogice s-au dovedit inovative: cu mult înaintea lui Pestalozzi şi a Mariei Montessori[1], Oberlin a insistat să aplice în practică doctrina conform căreia educaţia trebuie să se adreseze atât trupului, cât şi sufletului, să nu se limiteze la a inocula tinerilor cât mai multe noţiuni, ci să le stimuleze sentimente noi, dorinţe, aspiraţii şi sensibilitate. Însă Oberlin a acordat o atenţie aparte şi aspectelor legate de psihologie: susţinător fervent al fiziognomiei[2] lui Lavater, a realizat profilul tuturor enoriaşilor, studiindu-le apoi caracteristicile psihologice şi spirituale.

Efervescenţa pedagogică a pastorului din Steintal nu s-a limitat însă la copii: cu timpul, a instituit cursuri serale pentru adulţi, cu scopul de a-i ţine ancoraţi la realităţile vremii şi de a-i familiariza atât cu deprinderile agricole şi meşteşugăreşti, cât şi cu cele spirituale.

O altă problemă pe care Oberlin a ţinut cu tot dinadinsul s-o rezolve a fost cea a locuinţelor: enoriaşii săi locuiau în colibe sărăcăcioase şi periculoase pentru sănătate, majoritatea lor din lemn; pastorul credea de cuviinţă că, în folosul demnităţii

și al sănătății lor, trebuia ca enoriașii săi să locuiască în case de piatră. Cum toată lumea era de părere că în zonă nu exista suficientă materie primă pentru astfel de case, Oberlin a inițiat o serie de prospecțiuni, reușind să descopere o carieră de gresie. Fiind un material ușor, cald și colorat, din gresie s-au construit în scurt timp case robuste, vesele și ospitaliere, care au contribuit în mare măsură la schimbarea la față a văii Steintal. Singura care avea să rămână neschimbată era propria lui casă: parohul nu avea niciodată timp pentru el însuși!

Pe Oberlin îl preocupa foarte mult și latura spirituală a comunității păstorite de el, preferând însă să nu propovăduiască o doctrină abstractă și complicată, ci să promoveze creștinismul activ și încărcat de iubire pentru cel de aproape, explicându-le enoriașilor că o credință care nu pune în practică nicio operă este o noțiune lipsită de sens, asemenea unui trup fără suflet. Era încredințat că omul este chemat să interacționeze și să colaboreze cu Dumnezeu, cu scopul perfecționării lui însuși și a semenilor săi, pentru crearea regatului lui Dumnezeu pe Pământ; cu toate că fusese o persoană bine ancorată în viața pământească, se interesase încă din copilărie de lumile viitoare și de soarta omului de după moarte. Pentru el, noțiunea de Dumnezeu era similară cu frumosul, armonia, bogăția și forța spirituale, care se manifesta plenar și în miracolele naturii: acesta este și motivul pentru care s-a străduit să insufle comunității sale de munteni sensibilitatea față de frumusețile naturii, învățându-i să perceapă în acestea chipul și vocea lui Dumnezeu.

În calitate de pastor (în sensul de pastor ecumenic, întrucât el însuși se definea drept un „preot evanghelic-catolic"), și-a

bazat întotdeauna învăţăturile pe Revelaţie, crezând cu tărie în puterea viziunilor:

„Cred în viziuni întrucât cred în Scriptura Lui, şi cred cu adevărat, nu doar ca să-mi câştig pâinea de zi cu zi. Un părinte este mereu în contact cu fiii săi, aşa cum un rege nu trebuie să piardă legăturile cu poporul său: peste tot în Biblie stă scris că Dumnezeu a vorbit întotdeauna cu poporul Său prin intermediul viziunilor. De aceea se şi spune că un popor lipsit de viziuni este un popor abandonat."

Credea cu tărie în existenţa unor raporturi între cei vii şi locuitorii lumii de dincolo, precum şi în interacţiunea dintre lumea noastră şi cea extrasenzorială.

Oberlin acorda o mare importanţă intuiţiilor, premoniţiilor şi viselor, interpretându-le ca fiind semne nemijlocite ale unui Dumnezeu prezent mereu, în tot şi-n toate: chiar şi în Biblie – amintea el adesea – există multe episoade dedicate viselor premonitorii (cu un rol important în istoria mântuirii popoarelor), cel ce le recepţionează primind prin intermediul lor învăţătură asupra lumilor cereşti. Era de părere că, prin intermediul viselor şi al viziunilor, spiritele defuncţilor comunicau cu cei vii.

Îşi formase idei precise despre lumea extrasenzorială şi genul de „viaţă" care o caracterizează, întrucât îl cunoscuse personal pe Emanuel Swedenborg şi îi aprecia opera, considerându-l „cercetătorul lumii de dincolo"; graţie scrierilor acestuia, coroborate cu texte din Scripturi şi cu propriile intuiţii intime, elaborase şi desenase un fel de hartă topografică în acuarelă, de care se folosea pentru a le ilustra enoriaşilor săi

regiunile în care se împarte lumea extrasenzorială, astfel încât aceştia să aspire încă din această viaţă la statutul de locuitor al lumii eterne. În spiritul adevărului, trebuie spus că Oberlin nu a revendicat niciodată validarea absolută a hărţilor sale cu lumea de dincolo, subliniind însă că acestea reprezentau atât o posibilitate, cât şi o probabilitate, o încercare de a ordona într-un fel infinita varitate a Universului creat, oferind totodată o structurare concretă a învăţăturilor mult prea vagi ale Bisericii cu privire la lumea extrasenzorială.

Deosebit de interesant la Oberlin este conceptul său de dinamicitate a lumii de dincolo, exprimat înaintea lui de Swedenborg: o concepţie care restituie omului întreaga responsabilitate asupra lui însuşi, atât înainte, cât şi după moarte, transformându-l în protagonist autentic, cel ce are ultimul cuvânt asupra propriului destin.

Johann Friedrich Oberlin, parohul reformator şi proroc al împărăţiei Cerurilor, a fost protagonistul unei întâmplări ieşite din comun, care avea să-l consacre – asemenea lui Swedenborg, dar prin modalităţi diferite – drept „cetăţean" al Pământului şi al Cerurilor: este vorba despre „căsnicia sa spirituală" despre care am pomenit la început.

Salome Witter, multiubita soţie a lui Oberlin, a murit după şaisprezece ani de la căsătorie, lăsând în urma sa nouă copii – cel mai mare avea paisprezece ani, iar cel mai mic, doar zece săptămâni. Mariajul soţilor Oberlin fusese cum nu se putea mai fericit, atât din punctul de vedere al relaţiei lor personale, cât şi al colaborării în munca de emancipare a comunităţii din Steintal. Ea îi susţinuse cu entuziasm proiectele, devenind cu

timpul „mama" enoriaşilor din parohie. De altfel, aceştia obişnuiau să-l numească şi pe pastor „tătuca Oberlin".

Pentru el, un bărbat plin de viaţă care tânjea după compania stimulativă a persoanelor culte, Salome a fost ani la rândul singura care i-a impulsionat emulaţia intelectuală. Prin urmare, pe măsura trecerii timpului, legătura lor a devenit tot mai strânsă şi mai profundă. Se spune că între cei doi exista şi un fel de contact telepatic, facilitat de sensibilitatea ieşită din comun care îi caracteriza pe amândoi. Este interesant de ştiut că, după moartea ei, enoriaşii l-au sfătuit pe Oberlin să se recăsătorească, însă acesta le-a răspuns: „O singură soţie şi o singură parohie!" Gândul că ar putea avea o altă soţie şi o altă comunitate de păstorit i se părea de neconceput.

Salome trecuse pe lângă moarte şi cu câţiva ani în urmă, în timpul unei naşteri grele, iar atunci Oberlin se rugase cu toată forţa de care era capabil la Dumnezeu, să-i salveze viaţa. Când însă sfârşitul ei a sosit cu adevărat, pastorul – de regulă atât de intuitiv şi de vizionar – a fost luat total prin surprindere. În schimb, pe Salome a prins-o pregătită: fusese atenţionată de o viziune a surorii sale, moartă cu câtva timp în urmă, la Strasbourg. Prin urmare, a avut timp să se pregătească şi să organizeze lucrurile în aşa fel încât viaţa familiei Oberlin să meargă mai departe şi fără ea: s-a ocupat de toate împăcată cu sine însăşi şi cu Dumnezeu, întrucât credea cu putere în învăţăturile pe care soţul ei le propovăduia de ani buni enoriaşilor săi.

A pregătit totul cu multă atenţie: a cerut să se croiască mai multe rânduri de haine pentru copii şi a umplut cămara cu provizii. Cu o seară înainte, şi-a luat rămas-bun de la copii şi şi-a informat soţul. El a căzut pradă deznădejdii, încercând apoi

s-o convingă că nu era vorba decât de o fantezie a ei; însă Salome a fost de neclintit în credința sa și, însoțită doar de o bonă, s-a dus să-și petreacă ultima noapte cu mezinul familiei. A doua zi dimineață, la ora șase, bona l-a trezit pe Oberlin, anunțându-l că soția sa trăgea să moară. Cu toate eforturile medicului comunității, la ora unsprezece Salome și-a dat duhul. Avea numai treizeci și cinci de ani. Deși accepta voința lui Dumnezeu, Oberlin a fost cuprins de disperare, exclamând (lucru menționat și în *Jurnalele* sale): „Ce farsă sinistră mi-ai jucat, Doamne, și nici măcar n-ai avut curaj să mă avertizezi!" O aluzie evidentă la bine cunoscutele sale capacități vizionare, care însă de data aceasta nu funcționaseră.

Însă durerea pentru pierderea lui Salome i-a deschis lui Oberlin vederea interioară, extrasenzorială, oferindu-i posibilitatea de a pătrunde în lumea de dincolo, de unde a putut să aducă din nou imaginea soției sale în lumea celor vii. În cazul lui și al lui Salome, se poate spune că s-au împlinit cuvintele din *Cântarea Cântărilor:* „Mai puternică decât moartea e doar iubirea." Legătura strânsă dintre cei doi soți, aparent despărțiți de granița dintre cele două lumi, a continuat și dincolo de moarte, transformându-se într-o adevărată „căsnicie spirituală", care avea să dureze mai bine de nouă ani și asupra căreia Oberlin a lăsat posterității informații precise.

Așa cum am putut vedea, moartea în sine nu constituia pentru Oberlin un moment al despărțirii, ci era pur și simplu o poartă de trecere între două lumi. În ciuda convingerii sale, a fost foarte surprins când, la opt zile după ce murise, soția sa și-a făcut apariția într-o viziune. Când s-au produs primele apariții, Oberlin era treaz, însă următoarele s-au înfiripat în vis.

La început, momentele din zi când aveau loc întâlnirile celor doi erau dintre cele mai diferite, însă ulterior au convenit ca acestea să se producă la ceasul al treilea al dimineții. Chiar și așa, aparițiile lui Salome nu aveau o regularitate anume și nu interveneau întotdeauna la momentul dorit de Oberlin, fapt care îi genera manifestări de nerăbdare.

Salome vorbea, discutând cu soțul său probleme familiale și legate de parohie, deși uneori pastorul o putea doar auzi: îi simțea prezența și strângerea de mână, fără însă s-o vadă. La început, când suferința lui Oberlin era insuportabilă, aparițiile lui Salome aveau un efect tămăduitor, consolându-l. Un exemplu semnificativ este ziua de Paște a anului 1783, la treisprezece săptămâni după moartea lui Salome, când viziunea acesteia s-a înfățișat pastorului înveșmântată ca și cum ar fi fost în viață și, arătând spre mieii pascali care urmau să fie sacrificați, i-a spus că nici măcar el nu avea puterea să se sustragă propriului sacrificiu.

În afara problemelor familiale și spirituale, Salome obișnuia să-și avertizeze soțul și asupra unor chestiuni practice: de exemplu, într-una din aparții, i-a atras atenția asupra iminentei prăbușiri a unui zid. Uneori, putea fi văzută și de alți membri ai comunității, în special de femei. De exemplu, i-a apărut în vis îngrijitoarei Sara Coqu trei nopți la rând, anunțând-o că avea să se petreacă un accident cu butoaiele cu vin. În cele din urmă, femeia a coborât în pivniță să verifice și a constatat că, într-adevăr, doagele butoaielor stăteau să plesnească. Dacă nu s-ar fi intervenit la timp, întreaga producție de vin s-ar fi pierdut.

Alteori, Salome se înfățișa cu o mină senină, încurajându-și soțul, alteori plângea împreună cu el: așa s-a întâmplat,

de exemplu, la una din comemorările morții sale, când Salome și-a făcut apariția, și-a îmbrățișat soțul și a plâns îndelung.

A fost o „căsnicie spirituală" care a durat nouă ani, pe care Oberlin a descris-o în *Jurnalul* său în următorii termeni:

„După moartea soției mele, am continuat s-o văd aproape zi de zi, vreme de nouă ani, în vis sau în stare de veghe, uneori aici, la mine, alteori afară sau în lumea de dincolo, iar de la ea am aflat despre evenimente particulare, chiar și politice, cu mult timp înainte ca acestea să se producă. Ea însă nu mi s-a înfățișat doar mie, ci și altor persoane, fie ele din casă, fie locuitori ai văii noastre; ne-a pus în gardă înainte de a se petrece vreo nenorocire, a prevăzut lucruri care s-au întâmplat întocmai, a vorbit despre ce ne aștepta după moarte. După nouă ani (în 1792) s-a întâmplat că un țăran pe nume Josef Müller, un bărbat care are adesea viziuni, l-a văzut în vis pe răposatul meu fiu mai mare, care i-a spus că maica lui urcase la un sălaș mai înalt al preafericiților și îl ruga să mă anunțe că, începând din clipa aceea, ea nu avea să mai apară pe Pământ. Și chiar așa a și fost: din ziua aceea n-am mai văzut-o niciodată pe soția mea."[3]

Legătura sa cu Salome se întrerupe, așadar, brusc, însă Oberlin devenise acum suficient de puternic ca să-și continue viața. Cei nouă ani de contacte extrasenzoriale îi permiseseră să-și confirme și să-și pună mai bine la punct propriile concepții despre viața de după moarte: pentru el, moartea nu era decât o trecere spre o altă viață, o viață cu totul altfel, dar în care Eul personal rămâne același – iar îndelungatul contact cu

soţia sa decedată îi întărise această convingere. Prin urmare, a conceptualizat atât viaţa pământească, cât şi pe cea extrasenzorială, definindu-le drept evoluţie; mai mult, după moarte, tendinţa spre perfecţiune se intensifică, devenind un obiectiv bine conturat. Lumea de dincolo percepută de Oberlin nu este una statică, ci este alcătuită dintr-o multitudine de activităţi, aflându-se într-o continuă transformare, ceea ce confirmă cuvintele din Evanghelie: „În casa tatălui meu sunt multe lăcaşuri." Trebuie, de asemenea, menţionat că aceste convingeri şi experienţe ale lui Oberlin au fost împărtăşite de comunitatea pe care a păstorit-o.

Personalitate critică şi practică, expert în multe ştiinţe şi materii tehnice, fin cunoscător al sufletului uman, pedagog de geniu, spirit ecumenic, familiarizat deopotrivă cu lumea terestră şi cu cea din Ceruri – acolo unde i s-a îngăduit să pătrundă încă din timpul vieţii sale pământeşti, Johann Friedrich Oberlin a murit în anul 1826, la vârsta de optzeci şi şase de ani: întreaga vale Steintal, precum şi comunităţile din vecinătate s-au strâns să-i aducă ultimul omagiu lui „tătuca Oberlin" la plecarea acestuia în lumea cerească la care visase toată viaţa. De la sosirea lui în acele locuri, văile dezolante şi sărăcăcioase de odinioară se transformaseră într-o uriaşă grădină fertilă şi bine întreţinută, locuită de oameni demni, muncitori şi iubitori de pace, pe care i-a învăţat care este menirea oamenilor pe Pământ: să fie parte a proiectelor divinităţii, să se perfecţioneze, să progreseze, să trăiască cu folos fiecare oră din viaţă, să realizeze faptul că, în realitate, sunt „cetăţeni" ai Cerului aflaţi în misiune pe Pământ, aşteptând să se întoarcă acolo unde le este locul.

JAKOB LORBER
(1800–1864)

„Scribul lui Dumnezeu."

„Exclud de la bun început orice pretenţie de a-mi asuma merite proprii", scria misticul german Jakob Böhme (1575–1624), care continuă astfel:

> „Pentru a-şi manifesta misterele, Dumnezeu se foloseşte uneori de persoane dintre cele mai nesemnificative, în aşa fel încât să fie tuturor limpede că totul se întâmplă numai şi numai din vrerea sa. Eu nu am făcut decât să mă limitez la a transcrie spusele cu care Dumnezeu m-a inspirat."

Cuvintele lui Böhme despre el însuşi se potrivesc perfect şi lui Jakob Lorber, un personaj de factură singulară al secolului al XIX-lea, ale cărui opere par însă a fi destinate omului mileniului trei; de altfel, abia în zilele noastre scrierile sale au cunoscut o răspândire pe scară largă[1].

Viaţa lui Jakob Lorber nu este deloc spectaculoasă, biografia sa fiind mai degrabă ternă. Practic, Lorber nu a lăsat scris niciun rând despre el însuşi; informaţiile despre el i le datorăm unui prieten şi admirator al său, poetul Ritter von Leitner, care i-a fost alături mulţi ani, asistând chiar la acele „dictări" ce constituie vasta operă a „scribului lui Dumnezeu" şi la care ne vom referi şi noi în paginile următoare

Jakob Lorber s-a născut într-o familie de ţărani înstăriţi în localitatea Kanischa, un sătuc de lângă Marburg – oraşul Maribor de astăzi, în Slovenia (în secolul al XIX-lea, această regiune aparţinea Austriei). Tatăl său, Michael, care se ocupa personal de cultivarea micului său domeniu funciar, avea un remarcabil talent muzical: cânta la mai multe instrumente, fiind însă apreciat mai ales pentru interpretările sale la clavecin, fiind adesea invitat să susţină concerte la reşedinţa arhiducelui Johann de Austria, care poposea cu regularitate în zonă la vremea culesului strugurilor.

Soţii Lorber s-au străduit să le ofere celor trei fii ai lor cea mai bună educaţie cu putinţă, în limita veniturilor lor relativ modeste: Joseph, mezinul, avea să se dedice studiului, Michael a devenit notar, iar Jakob, cel mai mare, învăţător. Moştenind însă talentul muzical al tatălui său, Jakob a învăţat să cânte la vioară, apoi la pian şi orgă. Autodidact prin excelenţă, a reuşit totuşi să atingă performanţe remarcabile, în special la vioară, formaţia sa muzicală dovedindu-se foarte utilă mai târziu: astfel, în loc să se dedice profesiunii de învăţător de şcoală primară, a preferat să-şi câştige existenţa dând lecţii de vioară şi

pian, compunând piese muzicale de un relativ succes în epocă şi chiar dând concerte.

Cel mai de seamă eveniment legat de viaţa sa artistică a avut loc în anul 1828, când s-a întâlnit cu Niccolò Paganini. Marele violonist concertase cu un imens succes la Viena, ocazie cu care Lorber a reuşit să obţină privilegiul câtorva lecţii private. Entuziasmat de această întâlnire, Lorber avea să se dedice cu şi mai multă ardoare viorii, obţinând chiar câteva succese notabile, multe dintre acestea documentate de presa locală a vremii.

Paralel cu interesul pentru muzică, Lorber şi l-a cultivat şi pe cel pentru astronomie; deşi nu poseda cunoştinţele matematice necesare, îi plăcea foarte mult să scruteze bolta cerească printr-un telescop destul de performant, al cărui proprietar era.

Sociabil şi iubitor de companie plăcută, Lother nu a fost însă şi un mare amator de lecturi, după cum rezultă din biografia lui Ritter von Leitner: dotat cu o religiozitate simplă, naturală, citise câte ceva din operele lui Swedenborg, Jakob Böhme, Jung-Stilling sau Justinus Kerner, însă le-a abandonat relativ repede, în favoarea Bibliei – care, de altfel, avea să fie singura carte ce putea fi găsită în casa lui după ce viaţa i s-a schimbat radical, dedicându-se în totalitate misiunii care – spunea el – îi fusese încredinţată din înalturi. S-a ajuns până-ntr-acolo încât prieteni şi cunoştinţe de-ale sale, uluiţi de faptul că Lorber aborda cu atât de multă acurateţe domenii cu care nu era deloc familiarizat (filozofie, religie, teologie, medicină, biologie, chimie, fizică, geologie, arheologie şi altele), au intrat pe ascuns în casa acestuia, căutând printre lucrurile sale lucrări de specialitate: n-au reuşit însă să găsească nicio altă carte în afara Bibliei!

În anul 1840, când Lorber ajunsese la vârsta de patruzeci de ani fără să-şi fi conturat încă un statut social limpede şi sigur, a primit pe neaşteptate invitaţia de a ocupa postul de capelmaistru secund la Trieste: o propunere foarte tentantă, care îi oferea siguranţă materială pentru tot restul zilelor. Începuse deja să facă pregătirile necesare pentru a se muta definitiv la Trieste, când, pe 15 martie 1840, s-a produs evenimentul care avea să-i modifice radical existenţa: la ora şase dimineaţa, şi-a terminat de spus rugăciunea – pe care o rostea întotdeauna în clipa în care deschidea ochii – şi se pregătea să se dea jos din pat, când, deodată, a simţit în piept, în zona inimii, o voce răspicată, limpede, care-i spunea: „Ia pana şi scrie."

Lorber s-a supus pe dată misterioasei porunci, s-a ridicat, a luat o pană şi a început să scrie, cuvânt cu cuvânt, cele dictate de vocea interioară:

„Aşa grăieşte Domnul fiecăruia dintre voi, iar ceea ce vă spun vouă este adevărat, sigur şi de netăgăduit: cine vrea să-Mi vorbească să vină la Mine, iar Eu îi voi sădi răspunsul în inimă. Însă adevărat vă spun vouă că numai cei curaţi, cu inima plină de smerenie, Îmi vor auzi vocea. Iar cel ce mă vrea pe Mine în locul lumii întregi, cine Mă iubeşte precum o dulce mireasă îşi iubeşte mirele, pe acela îl voi lua de mână, ducându-l pe calea cea dreaptă; el Mă va privi aşa cum un frate îşi priveşte fratele, aşa cum şi Eu am privit la el încă de la începutul veacurilor, înainte ca el să se fi întrupat."[2]

După ce a scris aceste cuvinte, Lorber a înţeles că de undeva, dintr-o lume superioară celei terestre, i se încredinţa o misiune

ieşită din comun, incompatibilă însă cu slujba de capelmaistru la Trieste, întrucât îi solicita pe de-a-ntregul atenţia. În consecinţă, a renunţat să mai plece din Graz, acolo unde se stabilise de mai mulţi ani: din ziua aceea şi până la moarte – adică vreme de douăzeci şi patru de ani – nu a făcut altceva decât să transcrie dicteul divin. A continuat să ducă un trai modest, întreţinându-se din lecţiile de pian şi vioară, tot restul timpului petrecându-şi-l scriind: mii şi mii de file care, publicate după moartea sa, s-au materializat în peste zece mii de pagini tipărite. Înaintea anului 1840, Lorber nu scrisese niciun rând. Manuscrisele sale nu prezintă nicio modificare sau corectură, fapt caracteristic scriiturilor „automate"[3].

Prietenul său Ritter von Leitner, care îl vizita aproape zilnic, descrie în notele sale biografice dedicate lui Lorber modul acestuia de lucru:

„Lorber scria zilnic – ocupaţie care, de altfel, avea să rămână principala lui activitate până la sfârşitul vieţii –, încă de dimineaţă, înainte de micul dejun, peste care, în zelul pe care îl dovedea, se întâmpla adesea să sară. În timp ce scria – purtând, în general, o beretă pe cap –, stătea aşezat la o masă, pe care iarna o apropia de sobă, şi, complet concentrat asupra lui însuşi, lăsa pana să-i alunece fără întrerupere pe hârtie, rând după rând, cu o viteză medie, însă fără să facă niciodată vreo pauză ca să mediteze asupra celor scrise sau să corecteze vreun cuvânt, exact aşa cum se întâmplă când cineva scrie după dictare. Susţinea adesea că, în timp ce scria ceea ce îi dicta Vocea, avea şi viziunea figurativă a celor auzite. Conform spuselor sale, lui Lorber îi era mult mai uşor să comunice

ceea ce percepea în universul său interior dacă avea posibilitatea să transmită gândurile altcuiva, pe cale verbală. Aşa se face că uneori dicta câte unui prieten fragmente întregi sau chiar opere de sute de pagini. Când proceda astfel, se aşeza lângă cel ce scria, privind în gol undeva, înaintea sa, fără să se împiedice niciodată în discurs şi fără să modifice vreodată vreo frază, sau măcar vreo expresie."[4]

În ultimii ani de viaţă, Lorber a fost lovit de o boală grea, astfel încât operele din această perioadă au fost integral dictate altor persoane.

Textele dictate de Lorber sunt tot la persoana întâi, autorul amintind în nenumărate rânduri faptul că era inspirat de Dumnezeu însuşi. Într-o scrisoare adresată unui prieten, Lorber explică modul în care îşi elabora operele:

„Cât despre Cuvântul Interior, respectiv cum se face că-l percep, pot spune doar că simt întotdeauna preasfântul cuvânt al Domnului în zona inimii, ca un gând limpede, luminos, măreţ. Nimeni altcineva, nici dacă s-ar afla foarte aproape de mine, nu poate auzi această voce misterioasă, care însă mie-mi răsună mai desluşit decât orice alt sunet material, oricât de puternic ar fi el. Aceasta este tot ce-ţi pot spune referitor la experienţa mea."[5]

Acelei „Voci" şi spuselor dictate de aceasta, Lorber avea să le dedice tot restul vieţii. În prima parte însă, se întrerupea pentru scurte perioade de timp ca să susţină concerte (unul dintre acestea s-a desfăşurat chiar la teatrul Scala din Milano,

bucurându-se chiar de un relativ succes), dar apoi a renunțat total la activitatea concertistică, limitându-se la lecțiile de muzică. Deși trăia singur (de altfel, nu s-a căsătorit niciodată), iar cerințele sale erau modeste, în ultimii ani ai vieții a traversat perioade de sărăcie lucie, astfel încât se întâmpla adesea să supraviețuiască doar cu ajutorul prietenilor. După ce a împlinit șaizeci de ani, starea de sănătate a lui Lorber s-a șubrezit brusc, însă el nu s-a îngrijorat, continuând să-și împlinească ceea ce considera că îi era menirea. În ultimele luni de viață nu s-a mai ridicat din pat, rămânând însă foarte lucid și dictându-le prietenilor cuvintele de inspirație divină.

Cu puțin timp înaintea morții și-a revenit, reușind să se ridice din pat și să iasă din casă. Prietenii săi sperau într-o vindecare definitivă, însă el nu și-a făcut niciodată speranțe. Dimpotrivă, într-una din seri, pe când vizita o cunoștință, a spus răspicat că avea să moară peste exact două zile. Niciunul dintre cei prezenți n-a vrut să-i dea crezare, însă lucrurile s-au desfășurat întocmai: două zile mai târziu, dimineața, a fost găsit în pat fără cunoștință. Suferise o hemoragie, iar intervenția medicului s-a dovedit inutilă. Jakob Lorber și-a dat duhul împăcat, fiind apoi înmormântat în cimitirul Sfântul Leonard din Graz.

Scrierile lui Lorber au fost adunate sub titlul generic *Noua Revelație:* în ele se vorbește despre creație, fiind ilustrat planul lui Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor. De asemenea, sunt explicate pe larg Evangheliile – fără însă ca scrierile lui să încerce să se substituie acestora – și sunt inserate numeroase afirmații referitoare la epoci viitoare. Este vorba cu deosebire

despre afirmaţii cu tentă ştiinţifică, referitoare la astronomie, fizică, atom şi particulele elementare sau unele dintre cele mai avansate cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii – cea mai mare parte dintre acestea fiind noţiuni care în epoca lui Lorber erau imposibil de asimilat, dar care oamenilor din ziua de astăzi le sunt familiare. De altfel, Leorber însuşi era incapabil să înţeleagă multe din conceptele pe care le scria, însă era pe deplin încrezător în faptul că, într-o zi, tot ceea ce îi era dictat avea să se adeverească.

Iată în continuare câteva exemple: în operele sale, Lorber vorbeşte despre dublul caracter – corpuscular şi ondulatoriu – al luminii, explicând şi cum se formează lumina albă, cea violetă sau roşie, toate acestea într-o epocă în care asemenea noţiuni nu fuseseră încă formulate de nimeni; a prevăzut inventarea unor instrumente care astăzi se folosesc pe scară largă, cum ar fi radiotelegraful, telescopul şi radiotelescopul; a descris galaxii şi imense spaţii cosmice, quasarii şi chiar felul în care este structurat Universul. A descris omul primitiv şi primele epoci ale existenţei acestuia pe pământ; a intuit existenţa undelor electromagnetice, descoperite de Hertz abia în anul 1887, adică la douăzeci şi trei de ani după moartea lui Lorber, o utilizare concretă găsindu-li-se abia în 1903, când Guglielmo Marconi a inventat radiotelegrafia.

Bineînţeles că în epoca în care a trăit Lorber, noţiuni ca acestea suscitau mult scepticism şi nu e întâmplător faptul că despre personajul nostru nostru s-a spus că scrierile sale se adresează omului anilor 2000. În realitate, faptul că afirmaţiile lui Lorber se verifică abia în zilele noastre pare să gireze şi credibilitatea revelaţiilor filozofice şi religioase, care constituie

partea centrală şi scopul primordial al dicteurilor divine; şi aceste concepte i-au fost revelate lui Lorber, care le-a acceptat cu deplină credinţă, convins că tot ce i se dicta avea un sens ce urma a fi dezvăluit odată cu trecerea timpului.

În ansamblul ei, lucrarea *Noua Revelaţie* este un mesaj de mântuire şi de speranţă adresat omului zilelor noastre, care s-a îndepărtat de Dumnezeu şi de valorile religioase, complet subjugat vieţii materiale. Volumele care compun lucrarea sunt numeroase: *Marea Evanghelie a lui Ioan* (zece volume, a circa patru sute cincizeci de pagini fiecare), *Tinereţea lui Iisus* (patru sute douăzeci de pagini), *Casa Domnului* (trei volume, a circa patru sute cincizeci de pagini fiecare), *De la infern la paradis* (două volume, a aproximativ cinci sute de pagini fiecare) şi multe altele. Din păcate, nu toate au fost traduse. Totuşi, cei ce doresc să-şi facă o idee generală despre opera lui Lorber pot găsi în cartea lui Kurt Eggenstein pe care am citat-o un compendiu amplu, foarte bine realizat.[6]

În mod evident, este imposibil, în limitele impuse de lucrarea de faţă, să oferim o imagine complexă a operelor lui Lorber, astfel încât ne vom rezuma la câteva spicuiri.

Aşadar, în opinia lui Lorber, materia, în sensul concret al termenului, nu există. Totul este energie, altfel spus forţă spirituală – sau divină – subdivizată în particule infinitezimale (scântei de viaţă primordială): sunt afirmaţii care vin în concordanţă cu cele mai recente descoperiri din domeniul fizicii nucleare. „Corpul" Universului este alcătuit din aceste particule primordiale (care astăzi se numesc electroni sau cuante), care n-ar fi altceva decât „gânduri divine autonome".

Dumnezeu este spirit etern şi infinit, originea a toate cele ce există. Însuşirile lui cele mai înalte sunt iubirea, înţelepciunea şi forţa voinţei. Spiritul lui este prezent în tot Universul. Acest spirit infinit izvorăşte dintr-un aşa-zis soare spiritual, şi tot acolo se întoarce. Acest centru energetic este veşnic activ şi totodată creator, iar întreaga lui creaţie rezidă într-un uriaş proces de evoluţie şi perfecţionare a gândurilor şi ideilor lui Dumnezeu. Tot acest proces se desfăşoară pe parcursul unor perioade atât de mari, încât nouă, pământenilor, ne este cu neputinţă să ni le închipuim, fiind separate unele de altele prin perioade de linişte desăvârşită.

Creaţia materială vizibilă, cu care omul se confruntă şi din care face nemijlocit parte, a fost precedată de creaţia spirituală: după chipul şi asemănarea lui, Dumnezeu a creat entităţi spirituale de prim rang (arhanghelii), capabili să dea viaţă altor creaturi spirituale, de aceeaşi factură. Au luat astfel naştere legiuni de „fiinţe" spirituale (îngerii), cărora li s-a încredinţat misiunea de a opera în baza principiului iubirii de Dumnezeu şi a aproapelui. Aceştia au însă posibilitatea să acţioneze după principiul liberului-arbitru, aşa explicându-se faptul că o parte din ei, conduşi de Lucifer (Satana), au căzut pradă propriei grandori şi dorinţei de putere. Prin urmare, le-a fost negată prezenţa lui Dumnezeu, universul material fiind creat tocmai pentru a le induce proscrişilor dorinţa unei „întoarceri voluntare" (a se vedea, în acest sens, fragmentul citat la finalul acestui excurs). Măreţul proces de întoarcere şi mântuire este – conform scrierilor lui Lorber – un semn al iubirii atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu.

Este interesant de semnalat faptul că Lorber, urmărind proiectul lui Dumnezeu de recuperare a sufletelor lui Lucifer şi ale celorlalţi îngeri decăzuţi, conturează liniile unei teorii evoluţioniste, vorbind despre forme de viaţă care depăşesc stadiul regnului mineral şi vegetal, parcurgând drumul până la regnul animal şi uman.

Când creaţia materială a fost suficient de matură – mai scrie Lorber –, încât să poată asimila suprema manifestare a iubirii divine, putând dezvolta pe mai departe conceptul de „Dumnezeu-Tatăl", Domnul a ales un corp ceresc minuscul, Pământul, pentru a-şi manifesta milostenia în toată măreţia ei.

Întrupându-se în Iisus, Dumnezeu însuşi s-a coborât să facă parte din rândul oamenilor, pentru a-i învăţa să regăsească adevărata cale spre Tatăl. Iar preceptul oferit de Iisus oamenilor pentru a se perfecţiona şi a găsi calea care-i conduce la Dumnezeu este iubirea. Riturile şi jurămintele de credinţă sunt infinit mai puţin importante în comparaţie cu preceptul universal de iubire: iubire activă, pură, dezinteresată.

În ciuda învăţăturilor lui Iisus, majoritatea oamenilor ajung la sfârşitul vieţii aflându-se într-un stadiu care este departe de a fi perfect – iar această condiţie îi însoţeşte şi în sferele subtile ale lumii extrasenzoriale. Iată însă că, printre conceptele dictate lui Lorber se află şi o serie de „instrucţiuni" cu caracter dinamic, care demonstrează că în cealaltă dimensiune există posibilităţi infinite de evoluţie, care în cele din urmă conduc – pe căi uneori dificile şi dureroase – către perfecţiune. De altfel – scrie Lorber –, în proiectul divin de mântuire nu există damnare eternă.

Sufletele, care părăsesc această viaţă aflându-se într-un stadiu de imaturitate, penetrează într-o lume de dincolo ce poate fi comparată cu un fel de lume onirică. Aici, devin subiectul unui proces „educativ", care poate fi plăcut sau, dimpotrivă, plin de suferinţă – în funcţie de fiecare caz în parte. Prin urmare, raiul şi iadul nu sunt locuri definibile în termeni legaţi de materie, ci sunt stări de evoluţie a spiritului. Sufletele preponderent egoiste şi legate ombilical de Pământ s-ar putea naşte din nou, fie pe planeta noastră, fie în alte lumi materiale.

În schimb, sufletele care – pe Pământ sau, eventual, în lumea de dincolo – s-au purificat până-ntr-acolo încât au cunoscut iubirea autentică pentru Dumnezeu şi pentru aproapele lor, fac trecerea spre o nouă realitate beatificatoare. Pe măsură ce puritatea şi forţa iubirii lor cresc, viziunea lor interioară le dă posibilitatea să perceapă niveluri din ce în ce mai înalte ale lăcaşurilor cereşti, să se bucure tot mai plenar de iubirea lui Dumnezeu-Tatăl şi să coopereze într-o măsură din ce în ce mai mare de operele Creaţiei, înţeleasă în sensul de manifestare a toate cele ce există.

În *Noua Revelaţie* a lui Jakob Lorber reîntâlnim – ba chiar într-o manieră mai amplă, mai complexă – acel proces dinamic de evoluţie şi perfecţionare conceptualizat înaintea lui de Emanuel Swedenborg şi de Johann Friedrich Oberlin: dinamism evolutiv înainte şi după moarte şi liberul-arbitru – două elemente specifice demnităţii spirituale în expresia ei cea mai înaltă, dar şi valorii pe care Dumnezeu i-a conferit-o fiinţei umane.

Pentru a ne da seama despre limbajul folosit de Jakob Lorber în scrierile sale, redau în continuare un fragment din *Marea*

Evanghelie a lui Ioan: povestea lui Lucifer şi a căderii sale, eveniment căruia i se datorează întreaga creaţie materială, despre care tot Lorber spune, în *Noua Revelaţie,* că trebuie să regasească liber şi voluntar calea spre Dumnezeu.

„Atunci când Divinitatea, prin procese care pentru voi vor rămâne pe vecie o taină, a descoperit şi recunoscut în Sine spiritul creator şi atotcuprinzător, simţi irumpând în El tensiunea atotputerniciei, asftel încât Îşi spuse Sieşi: «Vreau să slobozesc de la Mine ideile Mele, în aşa fel încât să pot vedea de ce lucruri sunt capabile forţele Mele!» Asta pentru că, fără niciun fel de mişcare, Divinitatea se poate cunoaşte pe Sine Însăşi numai într-o măsură limitată. Doar prin intermediul propriilor opere Ea îşi recunoaşte pe deplin puterea şi se bine dispune, la fel cum un artist înţelege numai prin creaţiile sale propria lume interioară, bucurându-se.

Aşadar, Divinitatea a vrut să creeze şi Îşi spuse din nou Sieşi: «În Mine zace toată forţa veşniciei; prin urmare, voi crea o fiinţă dotată cu aceeaşi forţă ca a Mea, care să deţină aceleaşi proprietăţi în care Eu să mă pot recunoaşte pe Mine Însumi!»

Şi a fost creat atunci un spirit înzestrat cu toate puterile, cu scopul de a-I oglindi cu serenitate Divinităţii forţele care odihneau în Ea. Iar dacă vă spun vouă că acel prim spirit creat se chema Lucifer (adică: cel care poartă lumina), veţi înţelege de ce el s-a chemat aşa şi în niciun alt fel. El purta cu sine lumina cunoaşterii.

Înzestrat cu toate puterile Mele, el a adus la viaţă alte şi alte fiinţe, întru totul asemănătoare lui; acestea au fost la

rândul lor autocreative, fiind şi ele înzestrate cu toate forţele spiritului Meu.

Deşi ştia că menirea lui era aceea de a reprezenta prin el însuşi un pol opus al lui Dumnezeu, s-a crezut în măsură să absoarbă în sine întreaga Divinitate. Însă ceea ce e finit nu va putea în veci să cuprindă infinitul, deşi Lucifer, în sminteala lui, a crezut că poate ţine ţine captivă Divinitatea. Drept urmare, a pierdut calea dreaptă, s-a depărtat de la inima Mea, nutrind din ce în ce mai mult dorinţa de a strânge în jurul lui creaturile întrupate din Mine prin opera sa.

S-a generat astfel un conflict care a dus la scindarea părţilor, în aşa fel însă încât Lucifer a rămas fără puterea pe care i-o conferisem Eu, înconjurat doar de discipolii lui, cu toţii lipsiţi de putere şi forţă creatoare.

Bineînţeles că a apărut următoarea problemă: ce avea să se întâmple cu oastea aceasta de creaturi decăzute, care sunt asemenea morţilor, adică lipsiţi de vlagă? Existau două căi. Cea dintâi era următoarea: să-l anihilez pe Lucifer cu tot alaiul lui, pentru a crea apoi un alt spirit asemenea lui, care însă probabil că ar fi comis aceeaşi greşeală. Nu ar fi fost deloc greu să creez nişte maşinării lipsite de voinţă proprie, care să-mi urmeze orbeşte poruncile, însă nu acesta era scopul Meu: singura cale prin care se putea obţine lumina propriei conştiinţe era aceea pe care o urmasem până atunci – calea libertăţii.

În ce măsură însă ar fi putut Lucifer, a cărui cădere se produsese din cauza unei greşeli, să remedieze această greşeală? Şi care Mi-ar fi fost înţelepciunea, de vreme ce nu cunoscusem şi prevăzusem de la bun început posibilitatea unei căderi? Şi, mai ales, care Mi-ar fi fost iubirea dacă, renunţând la ideea

de a-i distruge, n-aş fi încercat să găsesc în înţelepciune calea de a readuce creaturile căzute la lumina cunoaşterii? Nu-mi rămânea de ales, prin urmare, decât cea de-a doua cale, aceea pe care astăzi o vedeţi realizată în creaţia materială. [...]

De aceea a fost creată lumea materială, întregul Univers, omul. Aici, în funcţie de gravitatea păcatului lor, spiritele au fost îmbrăcate în materie, expuse luptelor şi frământărilor, ispitelor şi suferinţelor; aceasta în primul rând pentru a le face să înţeleagă, prin intermediul acestor condiţii vitrege de viaţă, greşelile făcute, dar şi pentru a le da astfel posibilitatea unei întoarceri voluntare: peste tot însă, primează principiul libertăţii, principiul perfecţionării fiind abia cel de-al doilea. [...]

Toată creaţia vizibilă consistă în particule provenind din marele spirit al lui Lucifer şi al oştilor sale, căzut şi ţinut prizonier al materiei. [...]

Vedeţi, prin urmare, ce trebuie să fac Eu din cauza unui singur înger cuprins de superbie? Adevărat vă spun vouă că nici Pământul, nici Soarele, şi niciun alt lucru material nu ar fi fost create dacă acesta Mi s-ar fi rămas supus. [...] În prefacerea nenumăraţilor mei fii, aşa imperfecţi cum sunt ei, în capacitatea lor crescândă de cunoaştere, în perfecţionarea şi activitatea lor din ce în ce mai elevată, incumbă mulţumirea şi fericirea Mea. Bucuria voastră pentru perfecţionarea cucerită după lungi frământări şi suferinţe este şi bucuria mea!"

Măreţul proiect divin de a readuce toate creaturile spirituale decăzute în casa Tatălui ceresc prin intermediul materiei şi în condiţii de libertate deplină necesită perioade de timp

inimaginabil de îndelungate. „Va veni însă clipa..." a fost înştiinţat Lorber:

„...când niciun Soare material şi niciun Pământ material nu se vor mai roti în spaţiul infinit al Universului, ci acesta va deveni o nouă creaţie spirituală, magnifică, populată de creaturi preafericite şi libere, iar eu voi fi veşnic, în veacul veacurilor, Dumnezeu şi Tatăl a toate cele ce există. Iar această condiţie de preafericire nu va avea sfârşit. Va exista *o singură* turmă, *un singur* staul, *un singur* păstor."

„Când se vor împlini toate acestea?..." a mai spus Vocea:

„...e o întrebare la care nu se poate răspunde prin calculul anilor pământeşti. Şi chiar dacă Eu aş rosti un număr, tu n-ai reuşi în veci să-l înţelegi..."

O cale lungă şi plină de râvnă, adesea presărată de suferinţe, care însă duce la Dumnezeu:

„Acum sunteţi asemenea embrionului din pântecele mamei. Înainte însă aţi fost spirite şi vă veţi întoarce să fiţi spirite."

Referindu-se la tribulaţiile pe care omul este nevoit să le îndure pe Pământ, Vocea i-a dictat lui Lorber următoarele cuvinte:

„Prin suferinţe, nu fac decât să ţin popoarele supuse. Îi feresc de sminteala de a crede că menirea omului este aceea de

a căuta întâi şi-ntâi poftele lumeşti, canalizate doar spre obţinerea plăcerii. Eu îi învăţ – prin experienţe dureroase, din păcate – că mândria omului, faima pe Pământ şi toate lucrurile lumeşti sunt vremelnice, arătându-le în schimb veşnicia valorilor spiritului. Învăţătura aceasta o aduc şi omului singur, şi neamurilor câtă frunză şi iarbă, le-o deslușesc şi celor ce asupresc, dar şi păstorilor de oameni. Tuturor le amintesc că deasupra lor stă Cineva care le permite să facă ce doresc, dar şi că numai în mâinile Lui se află firele tuturor legăturilor şi raporturilor; în tot ce face, El vrea să fructifice spre binele omenirii, dar şi al fiecărui om în parte, orice faptă – fie ea şi scârbavnică – pe care omul o împlineşte."[7]

Aceste scurte fragmente (doar câteva rânduri din miile de pagini dictate de misterioasa Voce lui Jakob Lorber) ne permit să ne facem o părere asupra caracterului elevat al mesajului ajuns la noi cu mai bine de o sută cincizeci de ani în urmă, prin intermediul unei persoane smerite, care, cât a trăit, a vrut să rămână în umbră, şi ale cărei scrieri sunt înţelese şi răspândite abia în zilele noastre. Jakob Lorber nu a ezitat să răspundă „chemării", chiar dacă pentru împlinirea misiunii ce i-a fost încredinţată a fost nevoit să renunţe la orice altă preocupare. El este considerat astăzi mijlocitorul slăvitelor învăţături spirituale oferite oamenilor, pentru ca aceştia să-şi amintească de originea lor şi să aleagă calea cea dreaptă.

ALLAN KARDEC
(1804–1869)

„Ne aflăm în zorii unei noi ere."

Cei interesaţi de mediumi şi legătura dintre cei vii şi spiritele lumii de dincolo sunt, desigur, familiarizaţi cu personalitatea lui Allan Kardec, pseudonimul filozofului şi pedagogului Léon Hippolyte Denizard Rivail. El este considerat ctitorul spiritismului, în sensul că a făcut o sistematizare teoretică a acestui fenomen care, începând de la jumătatea secolului al XIX-lea, s-a răspândit exponenţial – mai întâi în Statele Unite, apoi şi în Europa – stârnind interesul şi pasiunea unui mare număr de persoane, printre acestea numărându-se cercetători de renume, oameni de ştiinţă, membri de vază ai societăţii, prinţi şi nobili ai vremii.

Personalitatea lui Allan Kardec este complexă şi foarte interesantă, iar destinul său a fost unul singular: chiar şi astăzi, la aproape un secol şi jumătate de la moarte, operele sale continuă să fie publicate cu succes, iar în unele ţări (cum ar fi

Brazilia, de exemplu) spiritismul de sorginte kardechiană este o adevărată religie.

Aspectul cel mai important al activității lui Kardec este acela de a fi individualizat și prezentat în manieră organică nu atât fenomene spiritiste, cât preceptele dezvăluite celor vii de către „spirite", creând astfel un adevărat corpus filozofico-religios care a avut o remarcabilă influență culturală, atât în epoca respectivă, cât – sub anumite aspecte – și în cea actuală. Iată și motivul pentru care am inserat personalitatea lui Allan Kardec în această panoramă a „inițiaților": deși nu a fost o persoană dotată cu însușiri particulare, asemenea altora prezentate în prezenta lucrare, Kardec a avut meritul de a fi știut să structureze – dincolo de fenomenul în sine – o doctrină cu un vădit caracter spiritual, prezentând-o însă într-o formă accesibilă tuturor. Prin aceasta, a contribuit, așadar, la promovarea unei concepții asupra lumii opuse celei materialist-mecaniciste, care domina perioada în care a trăit.

Înainte de a ne apleca asupra vieții și activității lui Allan Kardec, consider oportun să-l încadrăm în tabloul general al epocii în care a trăit, referindu-ne pe scurt și la originile spiritismului, care s-a concretizat ca fenomen de la jumătatea secolului al XIX-lea, dar ale cărui premise datează din vremuri imemoriale.

Prin „spiritism" se înțelege doctrina în baza căreia sufletul dăinuie după moartea trupească, fiind în măsură să comunice cu cei vii prin așa-numiții *mediumi* – persoane dotate cu capacități ieșite din comun, adevărate „punți de legătură" prin intermediul cărora se realizează aceste contacte.

Se ştie că omul a încercat din cele mai vechi timpuri să evoce spiritele morţilor: în Biblie (care, totuşi, interzice activităţi precum magia sau chiromanţia), regele Saul îi cere vrăjitoarei din Endor să evoce spiritul profetului Samuel, pentru a afla rezultatul unei bătălii iminente şi în care, de altfel, avea să-şi piardă viaţa.

În *Odiseea,* Ulise invocă în străfundurile Hadesului umbra propriei mame, apoi pe cele ale lui Ahile şi Agamemnon. Sau, întorcându-ne şi mai mult în timp, regăsim în poemul sumerian *Ghilgameş* (aproximativ anul 3000 î.Hr.) o invocaţie în toată puterea cuvântului, împlinită de regele din Ur pentru a-l revedea şi a-i vorbi prietenului său Enkidu.

De-a lungul secolelor, regăsim documentate numeroase tentative de evocare a spiritelor morţilor, fie pentru a obţine informaţii cu caracter personal, fie pentru a li se cere sfatul şi ajutorul: în secolele XVI–XVIII erau foarte răspândite practicile magice bazate pe evocarea defuncţilor.

Premisele spiritismului modern datează însă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, când un medic din Statele Unite, J. Larkin, a reuşit să-i inducă starea de transă unei femei-medium, prin intermediul căreia a reuşit să determine zeci şi zeci de entităţi din „lumea de dincolo" să se manifeste în lumea reală: acestea au furnizat informaţii biografice despre care medicul şi mediumul nu aveau cunoştinţă, dar care, la o verificare amănunţită, s-au dovedit a fi reale.

Apoi, în anul 1848, s-a petrecut un episod extraordinar, ale cărui protagoniste au fost surorile Fox, două fetişcane care, recurgând la un sistem de comunicare bazat pe percuţie, au stabilit contactul cu o „entitate" care bântuia de mult timp casa în

care locuia familia lor, reuşind astfel să demaşte o crimă despre care nu se ştia nimic: urmându-se indicaţiile misterioasei entităţi, sub podeaua din pivniţa casei a fost descoperit un schelet, care se părea că ar fi aparţinut chiar „spiritului bocănitor". S-a presupus atunci că erau rămăşiţele unui comis-voiajor care, cerând găzduire pentru o noapte fostului proprietar al casei, fusese ucis de acesta în scop de jaf; spiritul celui asasinat se întorcea din lumea de dincolo pentru a denunţa crima, cerând totodată să fie înmormântat creştineşte.

Stupoarea generală, previzibilă de altfel, suscitată de această întâmplare a dezlănţuit o adevărată pasiune în epocă pentru contactele cu lumea de dincolo, devenite veridice odată cu episodul care le avusese ca protagoniste pe surorile Fox: sistemul de ciocănituri inventat de ele a fost adoptat imediat, iar şedinţele de spiritism, stările de transă şi metoda „meselor rotitoare" au devenit subiectul zilei, mai întâi în America (familia Fox locuia în Hydesville, New York), apoi şi în Europa. Rezultatul a fost creşterea exponenţială a numărului mediumilor care-şi proclamau capacitatea de a gestiona uimitoarea procesualitate fizică specifică şedinţelor de spiritism şi de a transmite oamenilor mesaje provenind din misterioasa lume extrasenzorială.

Fenomenul a luat amploare într-un interval de timp foarte scurt, manifestându-se cu o asemenea intensitate, încât părea să fi fost declanşat cu bună ştiinţă: un fel de „conjuraţie" voluntară a lumii extrasenzoriale, al cărei scop ar fi fost să convingă fiinţele umane – mult prea preocupate de aspectele materiale – de existenţa vieţii de după moarte şi de posibilitatea contactului dintre cei vii şi defuncţi. Cuvintele pe care un astfel de „spirit" le-a dictat surorilor Fox – devenite, între

timp, mediumi celebri – aveau să devină motto-ul mişcării spiritiste: „Prieteni dragi, ne aflăm în zorii unei noi ere: nu mai trebuie să vă feriţi. Împliniţi-vă misiunea, iar Dumnezeu şi spiritele bune vă vor ocroti."

Aşa s-a născut spiritismul, care avea să monopolizeze interesul cercetătorilor vreme de multe decenii, atrăgând atenţia pe o scară din ce în ce mai largă opiniei publice: posibilitatea de a intra în legătură cu defuncţii, de a avea informaţii „la prima mână" despre viaţa de după moarte, despre specificul lumii de dincolo, despre rostul vieţii pe Pământ – într-un cuvânt, despre marile probleme existenţiale cu care omul s-a confruntat dintotdeauna –, nu putea decât să stârnească curiozitatea şi implicarea unor categorii sociale dintre cele mai diferite.

Pe fondul acestui climat s-a insinuat – la început, aproape întâmplător – opera de sistematizare şi ordonare a conceptelor efectuată de Allan Kardec. Lucrările lui cu tentă metodologică, întocmite cu pasiune, au avut drept rezultat punerea la punct a unui sistem unitar, pe care astronomul Camille Flammarion nu a ezitat să-l definească drept unul „ştiinţific".

Léon Hippolyte Denizard Rivail s-a născut la Lyon, în Franţa, pe 3 octombrie 1804, într-o familie de renumiţi avocaţi şi magistraţi. Primii ani de şcoală i-a absolvit în oraşul natal, fiind apoi invitat să-şi completeze studiile în Elveţia, la Yverdon, sub îndrumarea celebrului pedagog J.H. Pestalozzi, devenind în scurt timp nu doar discipolul, ci şi colaboratorul apropiat al acestuia. Rivail avea un talent pedagogic natural, fiind atras atât de filozofie, cât şi de ştiinţe, fiind, de altfel, autorul câtorva studii de medicină. Şi-a însuşit mai multe limbi străine (italiana,

spaniola, germana şi engleza), căpătând o bogată experienţă pedagogică, până-ntr-acolo încât era desemnat să-l înlocuiască temporar pe Pestalozzi la conducerea institutului atunci când acesta părăsea Yverdonul pentru numeroasele conferinţe şi misiuni la care era invitat. Catolic într-o ţară protestantă, Rivail învăţase să se comporte în spiritul toleranţei şi al respectului pentru opiniile celorlalţi.

După terminarea studiilor, s-a mutat la Paris, unde a fondat un institut tehnic, bazat pe principiile pedagogice moderne ale lui Pestalozzi; în anul 1832, s-a căsătorit cu Amélie Boudet, o învăţătoare pariziancă.

În anii care au urmat, s-a văzut confruntat cu probleme deloc de neglijat: din cauza pasiunii pentru jocurile de noroc a asociatului său, a fost nevoit să închidă institutul. Ca să-şi câştige existenţa, a lucrat pe post de contabil şi a început să traducă texte şcolare din germană şi din engleză, care s-au dovedit a avea un succes notabil; a ţinut o serie de cursuri gratuite – şi foarte frecventate – de chimie, fizică, astronomie şi anatomie comparată.

Om prudent şi de un calm desăvârşit, Rivail şi-a canalizat ani la rând interesul spre domeniul educaţiei. Primul contact cu spiritismul l-a avut în jurul vârstei de cincizeci de ani, în anul 1854, când a auzit vorbindu-se din ce în ce mai insistent despre aşa-zisele „mese rotitoare"; s-a apropiat de această tematică cu prudenţa lui proverbială şi cu spiritul metodic serios şi ponderat pe care îl dobândise în numeroşii ani dedicaţi studiului. Departe de a considera şedinţele din jurul mesei rotitoare drept un simplu joc, a intuit că din acel fenomen transpărea

„ceva serios, un fel de revelaţie asupra unei noi legi", hotărându-se că merita să aprofundeze subiectul.

Într-una din lucrările sale, a descris modul în care s-a apropiat de experimentele spiritiste:

> „Acestei noi ştiinţe i-am aplicat metoda pe care o folosisem întotdeauna până atunci: cea experimentală. Nu am fost niciodată adeptul teoriilor preconcepute: am observat cu atenţie, am făcut comparaţii, am dedus eventualele consecinţe, de la efect am căutat să ajung la cauză prin deducţii, urmăream înlănţuirea logică a faptelor şi acceptam că o explicaţie era validă abia în momentul în care rezolvam toate necunoscutele problemei. Mi s-a părut că descopăr în aceste fenomene cheia problemei atât de obscure şi controversate a trecutului şi a viitorului omenirii, soluţie care m-a frământat toată viaţa: cu alte cuvinte, era vorba despre o revoluţie radicală a ideilor şi crezurilor mele, motiv pentru care se impunea să acţionez cu circumspecţie, şi nu cu superficialitate, să fiu pozitivist, şi nu idealist, pentru a nu mă lăsa cumva purtat de valul iluziilor."[1]

De fapt, în experimentele cu măsuţe care se ridicau şi în care se auzeau ciocăniturile „spiritelor", pe Rivail îl fascinau semnificaţia acelor ciocăniturii, eventualitatea ca prin acel mijloc de comunicare original să se poată stabili un contact între vii şi morţi.

Prin urmare, s-a dedicat experimentării directe a sistemului „ciocăniturilor", activitate care s-a dovedit lungă şi foarte anevoioasă. Din câte se pare, spiritele înseşi au fost cele care i-au sugerat să folosească textele scrise – o metodă mult mai rapidă.

Ulterior, metoda dicteului – altfel spus, scrierea „automatică", fără participarea conştientă a celui ce aşterne cuvintele pe hârtie, acesta nefăcând altceva decât să dea ascultare unui impuls de proveniență exterioară lui – a devenit calea obişnuită de comunicare cu entitățile, fie ele reale sau doar presupuse.

Prezența lui Rivail oferea şedinţelor spiritiste un caracter aparte. Dacă în mod obişnuit, entitățile se întreţineau cu cei din jurul mesei asupra unor probleme concrete, personale sau familiale, la apariţia lui, tematica se schimba brusc, atingând probleme etice şi filozofice, speculaţii religioase sau de escatologie.

Şi totuşi, Léon Hippolyte Rivail ezita să adere trup şi suflet la crezul spiritist: beneficiind de o solidă pregătire pedagogică şi ştiinţifică, abordarea sa era una foarte critică. Pentru a fi convins, a fost nevoie ca entitățile spirituale să-i adreseze în mod expres un apel personal: acestea i-au revelat fapte despre care avea cunoştinţă doar el, dezvăluindu-i apoi că, într-o viaţă precedentă, fusese încarnat în Bretania, în neamul celţilor, sub numele de Allan Kardec. I-au explicat apoi că menirea sa în această viaţă era să contribuie la răspândirea învăţăturilor pe care urma să le primească: fiind învăţături foarte elevate, acestea erau în măsură să fie utile umanităţii, ajutând-o să ajungă la un numitor comun şi să evolueze spiritual.

Rivail s-a lăsat convins, şi-a însuşit misiunea ce-i fusese încredinţată, iar in clipa aceea a adoptat numele Allan Kardec, cu care, de altfel, avea să-şi semneze toate operele.

Hotărâtoare pentru el s-a dovedit a fi întâlnirea cu mediumul Céline Japhet, cea căreia entitățile aveau să-i „dicteze" răspunsurile la toate întrebările transmise în timpul şedinţelor. Kardec a avut astfel posibilitatea să aprofundeze subiectul,

să ceară explicații, să contraargumenteze – într-un cuvânt, să alcătuiască o operă critică, ai cărei „coautori" păreau să știe foarte multe, arătându-se dornici să furnizeze toate explicațiile necesare.

În aceeași perioadă, Kardec frecventa un grup de personalități cultural-științifice ale vremii, din care făceau parte dramaturgul Victorien Sardou, editorul Didier, tânărul Camille Flammarion (celebrul astronom de mai târziu), academicianul René Taillandieu. În ultimii cinci ani, membrii grupului completaseră peste cincizeci de caiete cu mărturii mediumnice, care necesitau confruntare și sintetizare. Kardec, a cărui rigoare era bine cunoscută, a fost însărcinat oficial cu ordonarea și sistematizarea acestor însemnări.

După o scurtă perioadă de ezitări, Allan Kardec a acceptat misiunea și s-a apucat de lucru: a citit tot materialul, a identificat lacunele, apoi și-a pregătit o serie de întrebări, de ale căror răspunsuri depindea alcătuirea unui tot armonic. Cu ajutorul unor mediumi, a primit și răspunsurile, iar unul dintre primele rezultate este descris în fragmentul care urmează:

> „Nefiind altceva decât sufletele unor ființe umane, spiritele nu posedau nici înțelepciunea, nici cunoașterea absolute; gradul lor de erudiție era limitat la nivelul propriei evoluții, iar noțiunile emise aveau valoarea unor opinii personale. Acest adevăr, despre care mi-am dat seama de la bun început, m-a ferit de grava eroare de a le considera infailibile și de a formula teorii premature, bazate pe afirmațiile unui singur spirit sau a numai câtorva dintre ele."[2]

Chiar şi în asemenea condiţii, acest tip de comunicare îi deschidea lui Kardec perspectiva spre o lume deloc explorată:

„Indiferent ce mi-ar fi spus, simplul fapt că puteam intra în legătură cu spiritele demonstra existenţa unei lumi invizibile nouă, un teritoriu imens deschis cercetărilor noastre, şi nu în ultimul rând cheia unei multitudini de fenomene neexplorate. Al doilea deziderat – nu mai puţin important – era acela de a afla starea acestei misterioase lumi, cutumele ei, dacă mă pot exprima astfel; mi-am dat seama curând că fiecare spirit, în funcţie de poziţia personală şi de cunoştinţele proprii, îmi putea revela o anumită faţă, la fel cum, de exemplu, reuşim să identificăm condiţia unui stat interogând locuitori ai acestuia aparţinând tuturor păturilor sociale: de la fiecare putem învăţa ceva, însă niciunul nu ne poate învăţa, de unul singur, totul. În plus, este de datoria observatorului să înjghebeze o viziune unitară, cu ajutorul documentelor culese din diferite surse, documente pe care trebuie să le coordoneze, să le verifice şi să le confrunte unele cu altele. Prin urmare, m-am comportat cu spiritele la fel cum m-aş fi comportat cu oamenii obişnuiţi; de la cel mai neînsemnat la cel mai elevat, spiritele au constituit pentru mine mijloace de informare, şi nu propovăduitori predestinaţi."[3]

O operă alcătuită cu răbdare şi migală, dusă la bun sfârşit cu ajutorul preceptelor logice, al spiritului critic, şi urmând un sistem precis conturat: trebuie spus că lucrările lui Allan Kardec nu erau animate de entuziasm, acesta fiind genul de persoană care trebuia să fie pe deplin convinsă de veridicitatea unei

teorii pentru a o comunica şi altora. Un pedagog autentic, care nu trecea nimic cu vederea, în încercarea sa de a elabora o concepţie unitară, o doctrină bine structurată.

Evocând această perioadă de început, Kardec mai scrie:

„Mă duceam la şedinţele de spiritism având pregătite o serie de întrebări, ordonate metodic; iar răspunsurile pe care le primeam erau de asemenea precise, profunde şi logice. La început, eram interesat să strâng informaţii în scopul propriei mele instruiri; mai târziu, când am văzut că scrierile căpătau proporţiile unei adevărate doctrine, m-am gândit să creez o publicaţie menită să lumineze pe toată lumea."[4]

S-a conturat astfel prima lucrare, poate şi cea mai cunoscută: *Cartea spiritelor* – cinci sute de pagini cu răspunsuri furnizate de entităţile spirituale interogate de Kardec, referitoare la marile probleme existenţiale. Apărută în anul 1857, cartea a avut un succes incredibil, fiind reeditată de nenumărate ori şi fiind tradusă în foarte multe limbi.

În anul următor, 1858, Kardec a publicat primul număr din *Revue Spirite*, revistă pe care a condus-o vreme de unsprezece ani, până la moarte. Lună de lună, în paginile publicaţiei a fost prezentată, punct cu punct, întreaga doctrină a spiritismului modern, atât din perspectivă religioasă, cât şi morală, socială, ştiinţifică şi chiar artistică. Ulterior, continuând să exploateze revelaţiile spiritelor, Allan Kardec a publicat şi alte cărţi, care s-au bucurat de un succes uriaş: *Cartea mediumilor, Evanghelia explicată de spiritism*[5], *Lumea spiritelor, Posesiunea, Revelaţiile spiritelor* şi altele. Între timp, Kardec a abandonat orice

altă activitate, dedicându-se în totalitate operei de sistematizare și răspândire a crezului spiritist – capabil, în opinia lui, de a aduce unitatea tuturor sufletelor și de a convinge lumea asupra existenței unei dimensiuni extrasenzoriale.

Referindu-se la prima sa lucrare, *Cartea spiritelor,* Allan Kardec a explicat că a recurs la o așa-numită „verificare încrucișată" pentru a obține răspunsuri cât mai complete; după cum mărturisește el, spiritele însele l-au încurajat să-și ducă la bun sfârșit munca, atât de laborioasă și, în cele din urmă, atât de fructuoasă:

„Spiritele m-au îndemnat să nu mă mulțumesc cu o singură verificare. Cum, datorită circumstanțelor, intrasem în legătură cu alți mediumi, de fiecare dată când mi se ivea ocazia, profitam ca să formulez acele întrebări care mi se păreau a fi cele mai spinoase. Pentru ducerea la bun sfârșit a acestei lucrări, m-am folosit de serviciile a mai bine de zece mediumi. Apoi, confruntând și punând cap la cap toate aceste răspunsuri, ordonându-le, clasificându-le și, uneori, reformulându-le în liniștea meditației, am reușit să compun prima ediție a *Cărții spiritelor.*"[6]

Doctrinele expuse în această carte și în următoarele au fost reunite de Allan Kardec în ceea ce el a numit „filozofia spiritualistă".

Recapitulând doctrina în Introducere la *Cartea spiritelor,* Kardec scrie:

„Dumnezeu este etern, imuabil, unic, atotputernic, primordial drept și bun.

El a creat Universul care cuprinde toate cele însufleţite sau nu, materiale sau imateriale.

Entităţile materiale alcătuiesc lumea vizibilă sau corporală, cele imateriale formând lumea invizibilă sau spirituală – cu alte cuvinte, spiritele.

Lumea spirituală este lumea normală, primordială, eternă, preexistentă, dăinuind dincolo de tot şi toate.

Lumea corporală este secundară; aceasta ar putea înceta să mai existe – ca şi cum n-ar fi existat niciodată –, fără ca asta să afecteze esenţa lumii spirituale.

Pentru o vreme, spiritele îmbracă un înveliş material pieritor, a cărui distrugere, după moarte, le redă libertatea.

Dintre nenumăratele specii de fiinţe corporale, Dumnezeu a ales specia umană pentru incarnarea spiritelor ajunse la un anumit grad de evoluţie, fapt care îi conferă acestei specii superioritatea morală şi intelectuală asupra altora.

Sufletul nu este altceva decât un spirit incarnat, al cărui corp este un simplu înveliş.

În esenţa lui, omul este alcătuit din trei elemente: 1) corpul, sau entitatea materială, analog animalelor şi animat de acelaşi principiu vital; 2) sufletul, sau entitatea imaterială, spiritul incarnat în corp; 3) legătura dintre suflet şi corp, principiu intermediar între materie şi spirit.

Prin urmare, omul are două naturi: pe de o parte, posedând un corp, are aceeaşi natură cu a animalelor, posedând instinctele acestora; pe de altă parte însă, având şi suflet, participă la natura spiritelor.

Legătura dintre corp şi spirit – sau perispiritul – constituie un fel de înveliş semimaterial. Moartea înseamnă distrugerea

învelişului primar, brut; însă spiritul păstrează cel de-al doilea înveliş, care din acest moment constituie pentru el un fel de corp eteric, invizibil pentru noi, dacă ne aflăm într-o condiţie normală, însă care poate deveni uneori vizibil – şi chiar tangibil –, aşa cum se întâmplă în fenomenul de apariţie a viziunilor.

Aşadar, spiritul nu este o entitate abstractă, indefinibilă, pe care doar gândul nostru ar putea-o percepe: este o entitate reală, finită, care în anumite cazuri poate fi percepută cu ajutorul văzului, auzului şi simţului tactil.

Spiritele aparţin unor clase dintre cele mai diferite, ele nesituându-se la acelaşi nivel nici din punct de vedere al forţei, nici al inteligenţei, nici al înţelepciunii şi nici al moralităţii. Cele de prim rang sunt spirite superioare, care se disting de celelalte prin gradul de perfecţiune la care au ajuns, prin cunoştinţele lor, prin apropierea faţă de Dumnezeu, prin puritatea sentimentelor şi iubirea lor pentru noţiunea de bine: în acest caz, avem de-a face cu îngerii, sau spiritele pure. Celelalte clase de spirite se situează din ce în ce mai departe de această perfecţiune, cele de rang inferior continuând chiar să păstreze reminiscenţele celor mai multe dintre patimile noastre pământeşti: ură, invidie, gelozie, orgoliu etc., complăcându-se să dăinuie şi pe mai departe sub imperiul răului.

Spiritele nu sunt legate pe vecie de aceeaşi clasă. Toate îşi îmbunătăţesc condiţia, parcurgând diferite niveluri ale ierarhiei spiritiste. Această ameliorare a condiţiei survine prin intermediul încarnării, care unora le este impusă ca o ispăşire, în vreme ce altora le este încredinţată ca misiune.

Viaţa materială constituie o probă pe care spiritele trebuie s-o treacă – eventual, de mai multe ori – până la atingerea perfecţiunii absolute; poate fi considerată un fel de purgatoriu, din moment ce la sfârşitul ciclului, spiritele sunt mai mult sau mai puţin purificate.

Părăsind corpul, sufletul reintră în lumea spiritelor, de unde şi provine, de altfel, întrupându-se într-o nouă existenţă materială după o anumită perioadă de timp – care poate fi mai lungă sau mai scurtă –, perioadă în care trăieşte ca spirit rătăcitor.

Dat fiind că spiritele trebuie să treacă prin numeroase încarnări, înseamnă că noi toţi ne aflăm în situaţia de a fi trecut deja prin mai multe existenţe şi de a mai avea încă altele înaintea noastră – fie ele mai mult sau mai puţin perfecţionate –, atât pe acest pământ, cât şi în alte lumi.

Incarnarea spiritelor se produce întotdeauna în ambiente specifice speciei umane; ar fi o mare greşeală să se creadă că sufletul, sau spiritul, se poate incarna în corpul vreunui animal.

Existenţele corporale repetate ale spiritului sunt întotdeauna progresive şi niciodată retrograde, însă viteza cu care se produce progresul depinde de eforturile pe care noi înşine le facem pentru a ajunge la perfecţiune.

Spiritele întreţin în mod constant relaţii cu fiinţele umane. Spiritele bune ne poartă pe calea spre bine, susţinându-ne pe parcursul diferitelor încercări prin care trecem în viaţă şi ajutându-ne să le facem faţă cu curaj şi resemnare; spiritele rele ne îndeamnă la rău: cea mai mare bucurie a lor este să ne vadă capitulând şi devenind asemenea lor.

Distincţia între spiritele bune şi cele rele este foarte uşor de făcut: limbajul spiritelor superioare este întotdeauna sobru,

nobil, impregnat de o moralitate desăvârşită, lipsit de patimă; sfaturile lor denotă înţelepciunea în stadiul ei cel mai pur, având întotdeauna ca scop perfecţionarea noastră şi binele omenirii. În schimb, sugestiile spiritelor rele sunt prea puţin aplicabile, fiind adesea triviale, chiar vulgare; dacă se întâmplă ca din când în când să spună lucruri adevărate şi folositoare, de cele mai multe ori sfaturile lor sunt false şi absurde – fie din răutate, fie din neştiinţă; profită de credulitatea noastră şi râd pe seama celor ce le adulează, răspunzându-le la întrebări în aşa fel încât să le alimenteze aşteptările cu speranţe false.

Morala spiritelor superioare s-ar putea rezuma, asemenea celei a lui Hrisos, în următoarea maximă evanghelică: «Cele bune, pe care doreşti să ţi le facă altul, pe acestea fă-le şi tu aceluia» – adică a face cuiva bine, nu rău. În acest principiu, omul regăseşte regula universală de conduită, indiferent de acţiunile pe care vrea să le împlinească.

Ele ne învaţă că egoismul, mândria sau senzualitatea sunt patimi care ne apropie de natura animală, legându-ne de materie; că, detaşându-se încă din timpul vieţii sale pe Pământ de materie, disprețuind superficialitatea vieţii lumeşti şi dovedind iubire pentru aproapele său, omul se apropie de natura spirituală; că fiecare dintre noi trebuie să se dovedească util în funcţie de calităţile şi mijloacele pe care Dumnezeu i le-a hărăzit pentru a-l pune la încercare; că aceia dintre noi care sunt puternici şi dârji sunt datori să-i sprijine şi să-i protejeze pe cei slabi, întrucât cel ce se foloseşte de propria forţă şi putere pentru a-l asupri pe semenul său încalcă legea lui Dumnezeu. Şi, în sfârşit, spiritele ne mai învaţă că în lumea lor nimic nu poate fi tăinuit, drept pentru care fărădelegea, cu toate

josniciile ei, va fi dată în vileag; că una dintre pedepsele care ne sunt rezervate în lumea de dincolo este şi tovărăşia – inevitabilă, veşnică – a celor faţă de care în viaţa aceasta ne-am comportat cu nevolnicie; că în funcţie de gradul de evoluţie a spiritelor, există pedepse şi bucurii pe care noi, aici, pe Pământ, nici măcar nu ni le putem închipui.

Aceleaşi spirite ne mai învaţă însă că nu există păcate de neiertat sau care să nu poată fi şterse prin ispăşire. Prin voinţă şi eforturi susţinute, omul are posibilitatea să-şi ispăşească greşelile pe parcursul multiplelor sale vieţi, care îi permit să evolueze pe calea progresului spre perfecţiune, care este şi scopul final al existenţei sale."

Iată, aşadar, esenţa învăţăturilor primite de Allan Kardec în cadrul nenumăratelor sale „colocvii" cu entităţile spirituale. La toate acestea s-ar putea adăuga – deşi în rapida sa trecere în revistă, Kardec nu vorbeşte despre aşa ceva – faimoasa lege a *karmei,* care, în linii mari, corespunde legii cauzei şi a efectului şi care guvernează tot ce există în Univers – şi, implicit, şi destinele noastre – cu nemărginită dreptate şi înţelepciune. Tot legea *karmei* guvernează şi multiplele încarnări ale spiritelor, prin intermediul cărora acestea din urmă devin din ce în ce mai elevate, datorită diferitelor experienţe de viaţă. Acest şir de vieţi pământeşti poate fi considerat fie o formă de punere la încercare a unui spirit, fie o pedeapsă, fie, în unele cazuri, o misiune – există spirite atât de evoluate, încât nu mai au nevoie să treacă printr-o reincarnare, însă aleg s-o facă pentru a impulsiona evoluţia umanităţii: astfel s-ar explica, prin

urmare, prezența în lumea noastră a marilor inițiați, a misticilor și a sfinților.

Doctrinele lui Allan Kardec au o legătură vădită cu filozofiile orientale. Este unul dintre motivele principale pentru care aceste doctrine au avut dificultăți în a fi acceptate în mediile catolice: promovarea unor concepte precum reincarnarea și *karma* – care, după cum se știe, fac parte din patrimoniul filozofico-religios al hinduismului și budismului, nu însă și din cel creștin – nu au fost privite cu ochi buni, la fel ca și negarea divinității lui Iisus, considerat un spirit ajuns la cel mai înalt grad de elevare, dar nu Dumnezeu însuși. Nici negarea existenței infernului, înțeles ca un loc al damnării eterne, nu pare conciliabilă cu concepțiile catolice, deși în zilele noastre nu sunt puțini acei teologi care se situează pe poziții nu foarte diferite de Kardec, cu privire la acest subiect.

În schimb, doctrinele răspândite de Kardec conțin multe alte elemente care vin să susțină crezul religios autentic: de exemplu, promovează credința într-un Dumnezeu veșnic și drept, existența sufletului, supraviețuirea acestuia după moartea corporală, libertatea individuală care ne permite să alegem dacă acționăm în spiritul binelui sau, dimpotrivă, al răului – libertate prin care i se oferă fiecăruia dintre noi responsabilitatea deplină a propriilor acțiuni.

Dincolo de implicațiile spirituale ale operei sale, Kardec poate fi considerat și un precursor al studiilor parapsihologice, întrucât nu s-a limitat la studierea mesajelor extrasenzoriale și a preceptelor parvenite prin intermediul mediumilor, ci a studiat întreaga fenomenologie de factură fizică pe care astăzi o definim drept „paranormală" și pe care el o atribuia așa-numitului

„perispirit" – respectiv acea componentă intermediară despre care el afirma că leagă corpul de spirit.

În anul 1869, la vârsta de şaizeci şi cinci de ani, deşi foarte activ şi în deplinătatea forţelor, Allan Kardec a murit pe neaşteptate, aproape sigur din cauza unui infarct. Până în ultimele clipe ale vieţii se dăruise cu pasiune cărţilor sale şi publicaţiei *Revue Spirite*.

La ceremonia de înmormântare, astronomul Camille Flammarion a rostit un discurs înduioşător şi plin de recunoştinţă pentru cel dispărut, exprimându-şi speranţa că studiul fenomenelor spiritiste avea să fie cât mai curând abordat şi pe plan ştiinţific.

Cu toate că nu a devenit o ştiinţă, crezul spiritist (sau, mai bine zis, spiritualist) al lui Allan Kardec s-a răspândit pe scară largă, exercitând o influenţă remarcabilă atât în Europa, cât şi în cele două Americi, contribuind esenţial la combaterea materialismului. În anul 1957, cu ocazia centenarului primei organizaţii care a promovat spiritismul în Brazilia, autorităţile din această ţară au emis cinci milioane de timbre cu efigia lui Allan Kerdec: o onoare rezervată numai personalităţilor de prim rang!

HELENA PETROVNA BLAVATSKY
(1831–1891)

„Nu există religie mai pură decât Adevărul."

La mai bine de o sută de ani de la moartea sa – survenită la Londra, în mai 1891 – Helena Petrovna Blavatsky, fondatoarea Societății Teozofice, personaj deopotrivă fascinant și controversat, continuă să suscite interes și polemici.

Viața ei ar putea fi caracterizată ca un extraordinar roman de aventuri: la numai șaptesprezece ani și-a părăsit soțul, un bărbat în vârstă cu care se căsătorise ca să-i facă în ciudă unei servitoare, începând să călătorească de una singură prin lume. S-a aventurat spre regiuni îndepărtate, foarte puțin cunoscute la acea vreme, ajungând în munții Himalaya, unde a intrat în contact cu cei pe care avea să-i numească „Maeștrii" sau „Frații superiori" – oameni de o spiritualitate foarte elevată, care i-ar fi transmis învățăturile inițiatice pe care mai târziu le-a structurat în filozofia sa de factură teozofică.

Societatea Teozofică fondată de ea la New York, în anul 1875, s-a bucurat de un mare succes, extinzându-se rapid şi remarcându-se prin faptul că promova o doctrină spirituală în plină epocă dominată net de materialism; societatea a avut în cele din urmă menirea de a determina Occidentul – şi, într-o mare măsură, şi Orientul – să redescopere tradiţia filozofico-religioasă indiană, căzută aproape complet în uitare.

Înainte de a analiza valoarea şi semnificaţia mesajului teozofic, să aruncăm o privire asupra personajului care a fost Helena Petrovna Blavatsky.

Helena Petrovna Hahn, viitoarea *Madame* Blavatsky, s-a născut în 1831 la Ekaterinoslav (în Rusia Meridională, Ucraina de astăzi), în noaptea de 30 spre 31 iulie; tradiţia populară a locului spune că persoanele care vin pe lume în acea noapte sunt sortite să devină mari personalităţi, chemate să realizeze împliniri măreţe.

De altfel, naşterea ei a fost însoţită de două „semne": izbucnirea epidemiei de holeră care avea să ucidă zeci de mii de oameni în Rusia, răspândindu-se apoi în întreaga Europă, şi un incendiu declanşat chiar în timpul slujbei sale de botez, în cursul căruia preotul şi câţiva dintre invitaţi au suferit arsuri grave. Prevestiri rele, care anunţau că micuţa era sortită să aibă parte de o viaţă dificilă, plină de vicisitudini, cum, de altfel, s-a şi întâmplat.

Însă şi circumstanţele legate de viaţa de familie aveau s-o transforme pe Helena Hahn într-un personaj unic. Născută într-o familie de origine germană, stabilită de mai multe generaţii în Rusia şi înrudită cu multe familii din înalta nobilime

țaristă, Helena și-a pierdut mama la o vârstă fragedă, fiind crescută, împreună cu sora sa Vera, de dădace și de servitoarele tatălui său, care era colonel. La unsprezece ani, s-a mutat la bunicii de la Saratov, regiune al cărei guvernator era chiar bunicul ei; aici, într-un castel situat în inima pădurii, avea să se facă remarcat prima dată caracterul ei dificil: se îmbolnăvea des, dar cu toate acestea era rebelă, independentă, colerică și patimașă, respingând orice formă de constrângere, dovedindu-se însă bună la suflet și incapabilă de resentimente de durată. Curajoasă și cu spirit întreprinzător, iubea natura și animalele, fermecându-i într-un mod aparte pe cei din jur: de altfel, toți cunoscuții ei, fie ei prieteni sau dușmani, aveau să recunoască faptul că, într-un fel sau altul, fuseseră fascinați de personalitatea ei. Nu era frumoasă – dimpotrivă, era corpolentă și lipsită de grație –, însă ochii săi de o nuanță extraordinară, albastru-metalic, aveau o putere aproape hipnotică, pe care și-au păstrat-o până la sfârșitul vieții.

Existau și alte aspecte datorită cărora se poate concluziona că micuța Helena era un copil diferit de ceilalți: era somnambulă, nu de puține ori fiind descoperită de ceilalți în timp ce umbla de colo-colo prin casă, întreținându-se cu personaje văzute și auzite numai de ea. Tot de mic copil a demonstrat și calități psihice excepționale: un fel de clarviziune naturală, combinată în mod cert cu însușiri psihocinetice[1], care contribuiau la manifestarea în prezența sa a unor fenomene dintre cele mai surprinzătoare. Dacă la început, acestea se manifestau într-o manieră involuntară și inconștientă, Helena a învățat cu timpul să-și direcționeze și să-și controleze aceste facultăți neobișnuite.

Foarte curând, micuța Helena a conștientizat faptul că se afla sub aripa protectoare a unei prezențe superioare, pe care A.P. Sinnet – prieten apropiat al protagonistei noastre și autorul celei mai importante biografii a ei[2] – a descris-o în următorii termeni:

„Despre cât de departe în timp o puteau purta amintirile stă mărturie și faptul că, uneori, avea viziunea unui așa-zis protector al ei, un bărbat vârstnic a cărui înfățișare impozantă îi dominase imaginația încă din fragedă copilărie. Acest protector era mereu același, trăsăturile sale rămânând neschimbate; mai târziu, l-a întâlnit și în realitate, în mod fizic, recunoscându-l imediat, ca și cum i-ar fi fost rudă apropiată."

La vârsta de șaptesprezece ani, Helena Hahn s-a căsătorit cu generalul Blavatsky, un septuagenar, pentru a-i face în ciudă unei guvernante care, iritată de caracterul ei dificil, îi prezisese că nici măcar bătrânul militar nu avea s-o ia de soție. A regretat imediat pasul făcut: a refuzat orice raport intim cu soțul ei, iar peste numai trei luni a înșelat vigilența gărzii de cazaci care o supraveghea, a încălecat pe un cal și s-a întors la domeniul bunicilor. De teamă să nu fie dusă înapoi, a plecat într-o lungă călătorie, care avea să marcheze începutul unui periplu de zece ani, care a purtat-o prin locurile cele mai greu accesibile de pe Pământ. În timpul acestor peregrinări, despre care avem doar informații aproximative și care au purtat-o prin Asia, Africa, America de Sud și Europa, i-a întâlnit pe cei pe care avea să-i numească „Maeștrii înțelepciunii", ale căror învățături oculte aveau să-i marcheze definitiv viața.

Pe primul Maestru autentic l-a întâlnit însă la Londra, recunoscându-l imediat: era chiar cel ce îi apăruse în viziuni încă din copilărie. Bărbatul făcea parte dintr-o delegaţie diplomatică a statului Nepal, fiind cel ce i-a transmis cunoştinţele şi dogmele ezoterice care, mai târziu, aveau să stea la baza mişcării teozofice. Ea l-a numit *Mahatma* (adică „suflet mare") Morya (sau pur şi simplu M.M.): a fost, de altfel, cel mai important dintre „Fraţii superiori" cu care Helena avea să intre în contact.

În 1858 s-a întors în Rusia, unde a rămas vreme de cinci ani; aici, în mediile familiare ale prietenilor, a organizat demonstraţii care dovedeau incontestabilele puteri paranormale de care dispunea şi pe care şi le cizelase – putându-le acum controla după bunul său plac – în decursul lungilor perioade petrecute în compania călugărilor budişti, a şamanilor din triburile de piei-roşii sau a vracilor voodoo africani. De altfel, Helena Blavatsky nu a atribuit niciodată propriile capacităţi unor entităţi exterioare – de altfel, ea nu a fost adepta teoriilor spiritiste –, ci a interpretat aceste fenomene drept manifestări ale potenţialului imanent fiinţelor umane. De altfel, avea să afirme în mod repetat că misterioşii Maeştri întâlniţi de ea nu erau entităţi spirituale, ci oameni în carne şi oase foarte evoluaţi spiritual, care îşi dedicaseră viaţa progresului umanităţii. Era perioada în care spiritismul se răspândea cu repeziciune în toate mediile (vezi capitolul precedent, dedicat lui Allan Kardec), motiv pentru care teoriile Helenei Blavatsky – care a avut contacte cu curentul spiritist, susţinând însă că propriile haruri nu erau de aceeaşi sorginte – au constituit o noutate absolută în epocă, fiind considerate revoluţionare.

Referindu-ne la fenomenele în sine, putem spune că, la început, acestea aveau caracterul unor aşa-zise *poltergeist*[3], pentru ca apoi ele să treacă sub controlul conştient nemijlocit al Helenei. Recurgând la comunicarea prin ciocănituri în pereţi şi piese de mobilier, pe care le percepea încă din copilărie, reuşea să obţină răspunsuri – unele chiar şi în limbi pe care nu le cunoştea – chiar şi la cele mai tainice întrebări venite din rândurile asistenţei, ajungând cu demonstraţiile până-ntr-acolo încât a completat reţete în limba latină, care apoi s-au dovedit foarte eficace împotriva diferitelor maladii. Mai mult, reuşea să facă să apară obiecte de diverse mărimi sau chiar scrisori care conţineau răspunsuri la întrebări dintre cele mai diferite şi nu rare erau situaţiile când în prezenţa sa se auzeau sunete şi acorduri muzicale în anumite cotloane indicate de ea, deşi instrumentele muzicale lipseau cu desăvârşire. Toate acestea au rămas documentate în jurnalele scrise de sora şi rudele Helenei, având caracterul unor amintiri de familie, neputând fi, prin urmare, suspectate de interpolări.[4] De altfel, Helena Blavatsky a avut surpriza să înfrunte cea mai îndârjită rezistenţă chiar în sânul propriei familii, care nu se sfia s-o acuze de şarlatanie: trebuie amintit că, pentru a combate aceste acuzaţii, Helena accepta chiar să-şi demonstreze calităţile în timp ce stătea întinsă pe o canapea, cu mâinile şi picioarele legate.

În 1863, după cinci ani de viaţă relativ liniştită, Helena şi-a reluat călătoriile: s-a îndreptat spre Italia, unde se pare că ar fi participat nemijlocit la bătăliile lui Garibaldi, fiind chiar rănită în lupta cu gărzile papale de la Mentana; apoi, între 1867 şi 1870 s-a aflat din nou în Orient, aceasta fiind, de altfel, perioada care i-a desăvârşit formarea: s-a stabilit pentru o vreme

în Tibet, unde se pare că ar fi primit o inițiere ocultă sistematică și completă. După o altă perioadă petrecută în Rusia, alături de familie, în 1873 o găsim la Paris, în casa unuia din verii săi: de aici, la cererea Maeștrilor săi, a plecat pe neașteptate în Statele Unite, stabilindu-se la New York, oraș care avea să fie pentru o lungă perioadă epicentrul activității sale.

Ajunși aici, se cuvine să facem o paranteză în care să ne referim la acești Maeștri care au avut un rol fundamental în înființarea Societății Teozofice. După cum avea să scrie chiar Helena Blavatsky în cartea sa *Cheia teozofiei*, aceștia erau ființe superioare care și-au desăvârșit evoluția atingând ceea ce orientalii numesc stadiul de „eliberare". Ele sunt reunite într-o frăție care călăuzește și propovăduiește evoluția speciei umane, incarnându-se voluntar tocmai cu acest scop. Anumitor oameni – printre care și *Madame* Blavatsky – li se permite să lucreze cu asemenea ființe superioare, în beneficiul umanității. Persoanele alese de Maeștri să colaboreze la opera de iluminare a umanității nu au un rol pasiv, ci își păstrează toată libertatea de acțiune, astfel explicându-se și erorile pe care le comit uneori. Cu alte cuvinte, îndrumările primite de la Maeștri ar avea doar un caracter general, fiind mai curând sfaturi decât directive precise, ducerea lor la bun sfârșit depinzând în exclusivitate de *chela* (discipol). Singura constrângere care îl determină pe *chela* să urmeze ordinele Maeștrilor rezidă în faptul că, dacă nu le va duce el la îndeplinire, probabil nu că nu le va îndeplini nimeni altcineva.

Așadar, *Madame* Blavatsky a debarcat la New York ca urmare a unui ordin misterios primit de la Maestrul său: un ordin care nu îi fusese impus, ci doar sugerat, dar pe care doar ea l-ar

fi putut duce la bun sfârşit. În metropola americană a avut parte de o întâlnire pur şi simplu providenţială, fără de care probabil că Societatea Teozofică n-ar fi fost înfiinţată niciodată: cea cu colonelul Henry Steel Olcott.

Olcott era mai tânăr cu un an decât *Madame* Blavatsky (se născuse în 1832), era de profesie inginer agronom şi lucra în domeniul agricol. În timpul Războiului de Secesiune intrase în armată, unde primise misiuni speciale, strict secrete, care dovedeau respectul de care se bucura: de exemplu, a descoperit fraudele din spatele operaţiunilor de aprovizionare a trupelor. Mai târziu, a activat ca avocat, apoi ca jurnalist, fiind atras de masonerie şi de spiritism.

De altfel, întâlnirea cu Helena Blavatsky a avut loc în circumstanţele în care Olcott, în calitate de jurnalist, asista într-un mic sat la şedinţele unor aşa-zişi mediumi, care reuşeau să materializeze fantome: articolele sale despre acest caz extraordinar erau publicate în *Daily Graphic*, un important cotidian din New York. În cartea sa autobiografică *Old Diary Leaves*[5], în care reconstituie în amănunt istoria Societăţii Teozofice, Olcott descrie în următorii termeni prima sa întâlnire cu *Madame* Blavatsky, care participa şi ea la şedinţe, atrasă de articolele lui din *Daily Graphic:*

> „A fost un început întru totul prozaic. Eu i-am spus: *Madame*, vă rog să-mi permiteţi, şi m-am oferit să-i aprind ţigara. Prin urmare, ne-am cunoscut datorită fumului, însă apoi a urmat un incendiu care nici în ziua de astăzi nu pot spune că s-a stins."

Prietenia dintre cei doi, începută într-un mediu atât de neobişnuit, avea să continue după întoarcerea lor la New York. Olcott a avut astfel posibilitatea să o cunoască îndeaproape pe Helena Blavatsky, să asiste la fenomenele produse prin intermediul ei, în special la ciocăniturile *(raps)* care-i însoţeau cuvintele şi la deplasarea prin telekinezie a obiectelor; treptat, a fost, la rândul său, iniţiat în lumea ocultă în care trăia Blavatsky, căreia – din câte se părea – îi fusese încredinţată o misiune cu totul specială, misiune în care colonelul Olcott urma s-o secundeze, întâlnirea cu el fiind, de altfel, şi motivul pentru care fusese trimisă în Statele Unite. Foarte energic, bun organizator, foarte inteligent şi, nu în ultimul rând, disponibil, Olcott s-a dovedit de altfel colaboratorul ideal pentru *Madame* Blavatsky pentru misiunea ieşită din comun a acesteia. Treptat, celor doi viitori fondatori ai Societăţii Teozofice aveau să li se alăture din ce în ce mai multe personalităţi interesate de ocultism: scriitori, jurnalişti, medici, oameni ai legii şi chiar ecleziaşti cu vederi liberale. Iar într-una din seri, în cursul unei şedinţe, colonelul Olcott a propus înfiinţarea unei societăţi a cărei activitate să se centreze pe ocultism, cabala şi religiile străvechi. Propunerea a fost acceptată în unanimitate, trecându-se imediat la punerea ei în practică: era anul 1875.

După o serie de formulări care nu au primit acceptul general, a fost ales termenul „teozofie", o noţiune cu rădăcini antice care desemnează „înţelepciunea divină"; programul societăţii a fost conturat în termeni simpli şi clari, fiind acelaşi care guvernează şi astăzi activitatea organizaţiei şi din care redau în continuare câteva fragmente:

„Societatea Teozofică este lipsită cu desăvârşire de spirit sectar, fiind compusă numai din persoane aflate în căutarea adevărului, care acţionează în slujba vieţii spirituale a umanităţii şi care, prin urmare, luptă pentru combaterea materialismului, în încercarea de a resuscita conştiinţa religioasă a oamenilor. Scopurile societăţii sunt următoarele:

1. Formarea unui nucleu al Frăţiei Universale a umanităţii, fără discriminare în funcţie de rasă, sex, credinţă, castă sau culoare.

2. Încurajarea studiului comparat al religiilor, filozofiilor şi ştiinţelor.

3. Cercetarea legilor rămase neexplicate ale Naturii şi a puterilor latente ale omului.

Societatea Teozofică slujeşte cu credinţă Înţelepciunea Divină, iar motto-ul său este: «Nu există religie mai pură decât Adevărul.» Teozofia constă în totalitatea adevărurilor care formează baza tuturor religiilor, dar care nu pot fi arogate de niciuna dintre acestea drept proprietatea sa exclusivă. Promovează o filozofie care face viaţa inteligibilă, scoţând în evidenţă justiţia şi iubirea care ne dirijează evoluţia, oferind noţiunii de moarte locul ce i se cuvine, respectiv acela de accident recurent în cadrul unei vieţi eterne, care întredeschide calea spre o existenţă mai completă şi radioasă. Membrii Societăţii Teozofice studiază aceste adevăruri, iar scopul final al teozofilor este de a le trăi efectiv. Oricine se simte în măsură să contribuie la aceste cercetări, să practice toleranţa, să îşi stabilească ţeluri elevate şi să lucreze cu perseverenţă este aşteptat să ni se asocieze: numai de el depinde dacă va deveni sau nu un bun teozof."

Colonelul Olcott avea să fie numit președinte al nou-înființatei societăți, iar *Madame* Blavatsky, secretar corespondent. În următorii doi ani Helena Blavatsky s-a dedicat redactării primei sale cărți, *Isis dezvăluită*[6], două tomuri voluminoase care s-au bucurat de un succes uriaș – de altfel, prima ediție s-a epuizat în numai zece zile.

Această operă, la fel ca și *Doctrina secretă*[7], scrisă câțiva ani mai târziu, a fost realizată într-o manieră insolită. Referindu-se la subiect, colonelul Olcott, cel care a participat nemijlocit la redactarea textului, lucrând zilnic câteva ore împreună cu *Madame* Blavatsky, a scris în cartea sa *Old Diary Leaves:*

> „Privind-o lucrând, aveam în față o imagine curioasă și totodată de neuitat. De obicei, discutam așezați fiecare la câte un capăt al unei mese întinse, astfel încât eu îi puteam urmări toate mișcările. Penița pur și simplu îi zbura peste pagini; apoi, brusc, se oprea, începea să privească în gol, cu acea căutătură fixă, vagă, a clarvăzătorilor, părând că citește un text invizibil aflat în fața sa, pe care apoi începea să-l copieze. Odată terminat citatul, ochii ei își recăpătau expresia obișnuită, iar ea începea să scrie din nou într-un ritm normal, până când întâmplarea se repeta."

Fragmentele pe care *Madame* Blavatsky părea să le „copieze" dintr-un manuscris vizibil doar pentru ea au fost verificate, dovedindu-se exacte până la scrupulozitate: în general, erau fragmente din volume extrem de rare, păstrate, de exemplu, la Biblioteca Apostolică Vaticană de la Roma sau la British Museum din Londra.

Într-o scrisoare către familie, Helena Blavatsky descrie modul în care a scris *Isis dezvăluită:*

„Când am scris *Isis*, așterneam cuvintele pe hârtie cu o asemenea ușurință, încât nu mi se părea o muncă propriu-zisă, ci o plăcere. De ce să mă laud? Când *mi se spune* să scriu, mă conformez, mă așez și atunci pot scrie cu ușurință despre orice subiect: metafizică, psihologie, filozofie, religii antice, zoologie, științe naturale și multe altele. Nu mă întreb niciodată dacă sunt capabilă să scriu despre astfel de domenii, ci pur și simplu mă așez la masă și scriu. De ce? Pentru că *cineva atoateștiutor* îmi dictează – fie Maestrul, fie alții pe care i-am întâlnit în călătoriile mele. Vă rog să nu mă luați drept o smintită. Vă spun deschis: când trebuie să scriu despre un subiect despre care nu știu prea multe sau pe care nu-l cunosc deloc, mă adresez lor, iar unul dintre ei mă inspiră, adică pur și simplu îmi permite să copiez manuscrise sau tipărituri care, plutind în aer, îmi trec prin fața ochilor, fără însă ca eu să pierd – fie și numai pentru o secundă – contactul cu realitatea."

Isis dezvăluită este o frescă uriașă a științelor, religiilor și ocultismului; cu toate că este lipsită de uniformitate în ceea ce privește inspirația autoarei și nu are un stil unitar, apariția lucrării a suscitat un mare interes, cu atât mai mult cu cât era prima operă de un asemenea profil. *Isis* permite cititorului să arunce o privire într-un fascinant „ținut necunoscut", despre care aproape nimeni nu știuse ceva până în acel moment; pe de altă parte, aducea în atenția generală marea tradiție culturală a Orientului (în special cea legată de hinduism și budism),

militând pentru recuperarea tradițiilor ezoterice, oferind interpretări originale miturilor, dezvăluind existența altor niveluri ale realității dincolo de cele vizibile și unanim cunoscute; cu alte cuvinte, cartea oferea oamenilor posibilitatea deprinderii unor cunoștințe superioare, inițiatice.

În ciuda unor lacune și chiar a unor interpretări defectuoase, *Isis dezvăluită* a contribuit într-o manieră determinantă la creșterea interesului pentru religiile comparate, pentru ocultism, devenind un remarcabil mijloc de răspândire a doctrinelor teozofice.

Jurnalul colonelului Olcott, citat anterior, se constituie într-un izvor nesecat de informații despre *Madame* Blavatsky: pe parcursul celor mai bine de zece ani petrecuți alături de ea, colonelul a fost martorul fiecărui episod insolit din viața sa. A nutrit o mare și sinceră admirație pentru fondatoarea Societății Teozofice, dar, cu toate acestea, *Madame* Blavatsky a rămas pentru el un mister: acea femeie – fascinantă ca nimeni altcineva, capabilă însă de crize isterice înspăimântătoare, provocate de lucruri total lipsite de importanță, care mânca fără măsură, nereușind niciodată să adopte o dietă vegetariană, cu un temperament capricios, dar totodată generoasă, capabilă să genereze cu foarte mare ușurință fenomene dintre cele mai ieșite din comun, credincioasă „până la moarte" Maeștrilor săi ocultți – nu s-a lăsat niciodată descifrată pe de-a-ntregul. Nu întâmplător, unii au numit-o „sfinxul secolului al XIX-lea".

Mai scrie Olcott:

„Văzând-o vorbind ca un oracol, scriind aforisme de o profunzime rar întâlnită, interpretând înțelepciunea ascunsă a

scrierilor clasice, oricine ar fi fost tentat s-o considere un înger pe Pământ şi să sărute pământul în urma paşilor ei. Pentru acest gen de oameni, ea nu era o enigmă. Pentru mine însă, colegul şi prietenul ei cel mai intim care a împărţit cu ea detaliile cele mai prozaice ale vieţii de zi cu zi, ea a rămas o enigmă de nerezolvat. În ce măsură viaţa ei conştientă a fost cea a unei personalităţi responsabile şi în ce măsură corpul ei era dirijat de o entitate externă, ei bine, la întrebarea aceasta n-aş şti ce să răspund."

Deşi n-o spune explicit, colonelul Olcott părea să încline către cea de a doua ipoteză.

La sfârşitul anului 1878, *Madame* Blavatsky şi colonelul Olcott se îmbarcă pentru India, cu intenţia de a se stabili pentru totdeauna acolo: părea o consecinţă logică, naturală, a misiunii împlinite în Statele Unite: premisele pe care se baza Societatea Teozofică îşi aveau rădăcinile în India, leagănul filozofiilor şi religiilor antice, locul în care „ştiinţa divină" era destinată să înflorească.

În altă ordine de idei, Societatea Teozofică făcuse mulţi prozeliţi în India, iar aceştia au contribuit cu entuziasm la asigurarea celor mai bune condiţii pentru sejurul celor doi fondatori în ţara lor. Nu trebuie minimalizat faptul că teozofia avea rolul de a resuscita şi promova valorile ce aparţineau patrimoniului cultural tradiţional indian, reprezentând aşadar un curent de gândire care acţiona pe o filieră mai curând filoindiană decât anglofilă, iar India era la acea vreme colonie britanică. În sfârşit, în India sălăşluiau Maeştrii, de care chiar şi colonelul

Olcott începea să se simtă legat, datorită implicării personale și a dovezilor asupra existenței lor reale pe care le recepționa prin intermediul Helenei Blavatsky. Asupra uneia dintre aceste dovezi ne vom opri în rândurile următoare: este vorba despre așa-zisele „precipitații" cu scrisori ale Maeștrilor – cu ajutorul cărora se realiza comunicarea celor două tabere.

Pentru a ne face o idee asupra acestei fenomenologii, iată descris în continuare un fapt petrecut în ajunul plecării spre India, povestit de Olcott în cartea sa autobiografică *Old Diary Leaves:*

„Doream să obțin opinia unui anumit *adept* [acesta era termenul cu care mai erau numiți Maeștrii – n.a.] asupra unui subiect oarecare. *Madame* Blavatsky mi-a cerut să scriu întrebările pe o hârtie, pe care apoi să o introduc într-un plic, iar plicul să-l plasez într-un loc din care nu-l puteam scăpa din ochi. Pentru că stăteam așezat în fața șemineului, am pus scrisoarea deasupra acestuia, în spatele orologiului, în așa fel încât o margine a plicului să rămână tot timpul la vedere. După care *Madame* Blavatsky și cu mine am continuat să discutăm preț de aproximativ o oră. După care ea mi-a spus că răspunsul sosise. Am luat plicul, constatând că sigiliul rămăsese intact, l-am deschis, iar înăuntru am găsit scrisoarea mea, în care se afla răspunsul adeptului, scris cu caligrafia lui obișnuită pe o hârtie specială de culoare verde, de care în casă nu era nici urmă. Noi ne aflam la New York, iar adeptul era în Asia. Susțin că fenomenul respectiv nu poate fi suspectat de impostură, ci dimpotrivă, este de o remarcabilă valoare."

De altfel, conform mărturiilor lui Olcott şi ale altor persoane, astfel de episoade s-au verificat de cele mai multe ori.

În India, cei doi fondatori ai Societăţii Teozofice au fost primiţi sărbătoreşte de adepţii lor localnici. Iniţial, s-au stabilit la Bombay, după care cartierul general al societăţii s-a mutat la Adyar, lângă Madras, unde funcţionează şi în prezent. Aici s-a înfiripat una dintre legăturile ce aveau să se dovedească hotărâtoare în promovarea doctrinelor teozofice: cea cu A.P. Sinnet, directorul prestigiosului ziar anglofil *Pioneer*, care i-a pus Helenei Blavatsky la dispoziţie paginile jurnalului, arătându-se totodată disponibil şi pentru o colaborare de ordin personal. Sinnet avea să devină un personaj important pentru mişcarea teozofică, biografia lui *Madame* Blavatsky semnată de el fiind o operă fundamentală. În plus, a fost şi destinatarul unei cantităţi impresionante de scrisori „lăsate să cadă" de Maeştri, pe care apoi le-a şi publicat în două volume.

Timp de mai bine de cinci ani, Helena Blavatsky şi colonelul Olcott au desfăşurat o muncă intensă, dar şi de mare succes, întrucât Societatea Teozofică s-a răspândit exponenţial, atât pe subcontinentul indian, cât şi în Ceylon (Sri Lanka de astăzi). De asemenea, de la noul lor cartier general, cei doi fondatori continuau să întreţină raporturi regulate cu sediile din Statele Unite şi Europa, unde curentul teozofic câştiga din ce în ce mai mulţi adepţi.

Primele probleme au început însă să apară în anul 1884, când *Madame* Blavatsky a acceptat să-i găzduiască la Adyar pe soţii Coulomb, pe care îi cunoscuse cu mulţi ani în urmă, în Egipt: persoane cu caracter dificil şi intrigant, care au îmbrăţişat teozofia doar pentru a cere ajutorul fondatoarei curentului,

în urma unui recent dezastru financiar. *Madame* Blavatsky i-a angajat ca grădinar, respectiv cameristă, însă acest gest de generozitate a avut drept consecință un număr infinit de probleme: fiind creștini habotnici, soții Coulomb au dezvoltat legături secrete cu misionarii englezi care, din motive doctrinare (în special din cauza teoriei reincarnării), nu vedeau cu ochi buni curentul teozofic. Relațiile dintre soții Coulomb și teozofii din Adyar, care au remarcat caracterul intrigant al celor doi, au devenit în scurt timp foarte încordate.

Când, în 1884, după o ședere în India de peste cinci ani, au plecat în Europa pentru un sejur de câteva luni, responsabilii cartierului general au observat că soții Coulomb puneau ceva la cale în apartamentul Helenei Blavatsky: în cele din urmă au descoperit că servitorii construiseră un fel de perete dublu, cu uși glisante, pentru a da probabil impresia unei instalații cu ajutorul căreia stăpâna lor recurgea la mistificări. Soții Coulomb au fost excluși din societate, fiind apoi obligați să părăsească Adyarul.

Pentru a se răzbuna, cei doi au reușit ulterior să publice într-un ziar al misionarilor, *Christian College Magazine*, o serie de articole care conțineau scrisori trimise de *Madame* Blavatsky doamnei Coulomb, prin care fondatoarea Societății Teozofice ar fi recunoscut că faimoasele sale fenomene erau, de fapt, o impostură. Cum era de așteptat, acuzațiile au produs stupoare, fiind apoi preluate și de alte publicații și declanșând un uriaș scandal, ale cărui ecouri au ajuns în Anglia, unde încă se mai aflau cei doi fondatori ai societății. Drept urmare, Society for Psychical Research din Londra[8] și-a trimis în India un reprezentant – pe tânărul Richard Hodgson – pentru a face lumină

în acest caz. Hodgson a stat câteva luni în India, fiind însă influențat negativ de consternarea suscitată în această țară de întreaga situație și, fără să catadicsească s-o chestioneze pe *Madame* Blavatsky – care între timp se întorsese la Adyar –, a scris un raport distructiv, care a apărut apoi în numărul din decembrie 1885 al publicației *Proceedings*, patronate de Society for Psychical Research.

Copleșită de critici, *Madame* Blavatsky și-a dat demisia din fruntea Societății Teozofice, a părăsit India – unde nu avea să se mai întoarcă niciodată – și s-a stabilit în Europa, mai întâi în Germania, apoi la Londra. În ciuda șocului care aproape că o ucisese, Helena Blavatsky și-a recăpătat treptat forțele, iar ultimii săi ani de viață aveau să fie – după cum vom vedea în continuare – denși în inițiative și lucrări publicate.

Trebuie totuși amintit că, la o sută de ani de la publicarea acelui raport negativ, Society for Psychical Research a redeschis cazul Blavatsky și, după studierea tuturor documentelor, a publicat un raport complet revizuit, bazat pe cercetările unui celebru grafolog englez: expertiza caligrafică a acestuia o disculpă în totalitate pe *Madame* Blavatsky, demonstrând că faimoasele scrisori prin care-și recunoștea impostura nu fuseseră scrise de mâna ei; în consecință, noul raport deplânge faptul că ancheta din 1885 nu a fost condusă într-un mod profesionist.

De altfel, expertul grafolog Vernon Harrison își încheie raportul cu următoarele cuvinte: „Îi cer iertare lui *Madame* Blavatsky că a trebuit să treacă o sută de ani până să se demonstreze că dreptatea era de partea sa!" – cuvinte elocvente, care înlătură orice umbră de îndoială asupra fondatoarei doctrinei teozofice.[9]

Însă în 1885, raportul Hodgson a avut asupra Societății Teozofice efectul unui uragan. După cum am menționat anterior, *Madame* Blavatsky s-a stabilit mai întâi în Germania, în orașelul Würzburg, ducând o viață foarte retrasă: primea foarte rar vizite, dedicându-se cu preponderență conceperii noii sale lucrări, *Doctrina secretă*, scrisă în același mod ca și *Isis dezvăluită* și finalizată după doi ani de lucru intens.

În această a doua carte a sa, Helena Blavatsky abordează teme filozofice, religioase, istorice, antropologice, psihologice și specifice altor științe, trecând cu dezinvoltură de la un domeniu la altul și oferind un tablou foarte amplu asupra evoluției cosmice și a originilor planetei noastre, asupra dezvoltării diferitelor rase umane, asupra religiilor și doctrinelor antice aflate la baza gândirii moderne, conturând în cele din urmă o viziune unitară asupra vieții și introducând conceptul unei Minți – sau Conștiințe – imanente întregii lumi create, din care face parte și omul. Operă complexă, fără un caracter organic bine conturat și care prezintă, desigur, și unele greșeli structurale sau de formă, *Doctrina secretă* este o lucrare demnă de tot respectul și care ar merita să fie mai bine cunoscută, indiferent care i-ar fi originile.

În aceeași perioadă, *Madame* Blavatsky a completat și textul care avea să devină cartea de căpătâi a celor ce iau contact pentru prima dată cu doctrina teozofică – *Cheia teozofiei*. Acesta este alcătuit din întrebări și răspunsuri pe teme dintre cele mai diferite, specifice unor persoane neinițiate: natura spirituală a omului, moartea și viața de apoi, evoluția și Maeștrii, reincarnarea și *karma*, relațiile dintre teozofie și religie, știință sau spiritism, problematici sociale și altele. O carte simplă și clară, care nu se vrea un text complet asupra teozofiei, ci doar (după

cum spune chiar *Madame* Blavatsky în Introducere) „o cheie care poate deschide porţile spre o cercetare mai aprofundată".

Helena P. Blavatsky şi-a petrecut ultimii ani ai vieţii la Londra, ducând o activitate intensă: a creat – în calitate de autor unic – *Lucifer,* a fondat Blavatsky Lodge, care-i reunea pe acei adepţi ai teozofiei ce-i rămăseseră fideli, şi, mai ales, a înfiinţat aşa-numita Secţiune Ezoterică, în care i-a admis pe discipolii care demonstrau că puteau fi subiecţii unor învăţături mai profunde, iniţiatice.

În toată această perioadă a fost sprijinită activ de Annie Besant, care, după ce-şi dedicase o mare parte din viaţă luptelor sociale şi de clasă, se „convertise" la teozofie, devenind eleva fondatoarei mişcării; de altfel, după moartea Helenei Blavatsky, Besant avea să preia conducerea Secţiunii Ezoterice, pentru ca din 1907, după ce s-a stins din viaţă şi colonelul Olcott, să devină şi preşedinta Societăţii Teozofice, funcţie pe care avea s-o deţină până la sfârşitul vieţii, în 1933.

Au fost anii în care, la Londra, a avut loc întâlnirea teozofilor cu Gandhi, care pe vremea aceea avea doar douăzeci de ani şi se afla în capitala imperiului pentru a studia dreptul. Teozofii au fost cei care l-au determinat să citească marile opere ale spiritualităţii indiene (în special *Bhagavad-Gita),* pe care nu le cunoştea, descoperind astfel marea tradiţie filozofico-religioasă a ţării sale.

„Îmi amintesc că am citit *Cheia teozofiei* a doamnei Blavatsky – a scris mai târziu Gandhi în autobiografia sa –, iar cartea aceea mi-a făcut poftă să citesc mai multe despre hinduism, alungându-mi pentru totdeauna din minte învăţăturile primite de la misionari, cum că hinduismul ar fi încărcat de superstiţii."

După aprecierea celor ce i-au fost întotdeauna aproape, *Madame* Blavatsky a realizat în anii de dinaintea dispariției sale mai multe decât în tot restul vieții: departe de a o distruge – așa cum se părea inițial –, dificultățile și ofensele care i-au fost aduse au făcut-o să-și regăsească forța interioară și să reacționeze, dând lumii tot ce era mai bun în ea.

Helena Blavatsky a murit pe 8 mai 1891, înconjurată de prietenii săi cei mai fideli. Deși nu împlinise încă șaizeci de ani, i se spunea de mult timp *the old lady* („bătrâna doamnă"): trupul său masiv era măcinat de infirmități adunate de-a lungul anilor și datorate dezinteresului pentru propria persoană – afecțiuni renale, reumatice și de metabolism. Trupul său neînsuflețit a fost incinerat la trei zile după deces, în cursul unei ceremonii restrânse.

Sintetizând opera Helenei Blavatsky și a Societății Teozofice înființate de ea, se remarcă o serie de merite incontestabile și motive de apreciere a personalității acesteia. De exemplu, faptul că marea tradiție filozofico-religioasă hinduistă și budistă este cunoscută astăzi și în lumea occidentală se datorează în mare parte operelor ei și ale celorlalți teozofi. După cum am văzut, această tradiție căzuse în uitare chiar și în India, iar faptul că a fost recuperată constituie o realizare deloc minoră.

De asemenea, nu trebuie trecut cu vederea că unele concepte teozofice – fraternitatea universală, depășirea barierelor sociale, rasiale și religioase – au contribuit decisiv la renașterea poporului indian. În 1956, președintele Republicii Indiene, R. Prasad, declara:

„Se poate spune că bazele educației naționale liberale din India au fost puse de Societatea Teozofică. Astăzi, când suntem

liberi şi putem să ne plămădim singuri viitorul, nu putem să dăm uitării admirabila operă împlinită de Societatea Teozofică."

Cuvinte pline de semnificaţie, care exprimă limpede implicaţiile sociale – dincolo de cele filozofice şi culturale – ale operelor teozofilor.

Referindu-ne la cercetările în domeniul psihologiei, trebuie spus că Helenei Blavatsky îi revine meritul de a atribui potenţialului psihic al omului cea mai mare parte a fenomenelor care, în epocă, erau interpretate ca fiind de provenienţă spiritistă. Ulterior, toată munca de cercetare parapsihologică a fost orientată spre acest gen de abordare, însă *Madame* Blavatsky a fost cea dintâi care a descris fenomenele în asemenea termeni.

Cât despre convingerea ei de a fi întâlnit Maeştri misterioşi de la care ar fi învăţat tot ceea ce mai apoi a împărtăşit întregii lumi prin intermediul mişcării teozofice – mişcare preocupată în principal de încurajarea evoluţiei spirituale a umanităţii –, de ce să excludem de la bun început că ar putea fi adevărat? Oare nu am avut printre noi Maeştri precum Yogananda sau Maharishi, la fel cum în prezent ne confruntăm cu cazul lui Sai Baba? Astăzi, graţie mijloacelor de comunicare şi mass-mediei, astfel de informaţii sunt la dispoziţia tuturor; însă în secolul al XIX-lea, lucrurile stăteau cu totul altfel, iar în Europa sau în Statele Unite nu era nimeni la curent cu existenţa unor personaje de asemenea nivel spiritual.

Mai trebuie să luăm în considerare că epoca în care a activat *Madame* Blavatsky a fost marcată de răspândirea materialismului dialectic şi de naşterea mişcării marxiste, nefiind deloc propice pentru teorii de genul celei promovate de ea. Eforturile

pe care a fost nevoită să le facă au fost într-adevăr uriaşe, iar faptul că în cele din urmă a reuşit, în ciuda tuturor dificultăţilor, să creeze şi să propage pe scară largă un curent de gândire, păstrându-şi vie influenţa până în ziua de astăzi, toate acestea deci reprezintă o mare realizare. Dacă în prezent se discută liber despre cercetarea psihicului şi despre potenţialul interior al omului, elaborându-se nenumărate studii în domeniu, dacă ezoterismul, spiritualitatea orientală şi parapsihologia sunt concepte care fac parte acum din tezaurul întregii omeniri, contribuind la lărgirea orizonturilor noastre, meritul îi revine şi Helenei Blavatsky, care prin activitatea sa de pionierat a deschis o cale ce avea să fie urmată apoi de mulţi alţii.

Madame Blavatsky a susţinut întotdeauna că teozofia înseamnă în primul rând „cunoaştere", nu credinţă, şi că idealurile morale pe care ar trebui să le cultive oamenii sunt depăşirea barierelor egoismului şi sprijinul susţinut acordat aproapelui. Ar trebui să trăim – spunea ea – în aşa fel încât Eul divin care sălăşluieşte în fiecare dintre noi să ne guverneze fiecare gând şi fiecare faptă, în fiecare moment al existenţei noastre: bineînţeles că aşa ceva nu poate fi uşor (ea însăşi fiind, de altfel, marcată de defecte omeneşti), important este însă să facem tot ce ne stă în putinţă pentru a ne perfecţiona, tinzând spre acel înalt ideal.

Sufletul omenesc – ne dezvăluie doctrina teozofică – provine din Sufletul Universal, la care se va şi întoarce, de altfel, după moarte; naşterile şi morţile sunt reglate în funcţie de marea lege a *karmei*, legea cauzei şi a efectului conform căreia nimic din cele ce există nu poate rămâne fără un rezultat, fiecare dintre noi având deplină responsabilitate pentru propriile

acțiuni, înainte și după viața pe Pământ. Calea parcursă de sufletul care operează în scopul propriei perfecționări este infinită – susține doctrina teozofică –, iar pe acest drum este ajutat de Maeștri, a căror misiune este aceea de a impulsiona evoluția umanității.

Din Societatea Teozofică au făcut parte numeroase personalități de primă mărime: dintre italieni, sunt de remarcat Maria Montessori și psihiatrul Roberto Assagioli, ultimului fiindu-i dedicat unul dintre capitolele acestei cărți.

O strânsă legătură cu Societatea Teozofică au avut Rudolf Steiner, creatorul antropozofiei, și Jiddu Krishnamurti: ambii au părăsit în cele din urmă societatea pentru a-și urma propria cale, însă experiența teozofică a fost determinantă în formarea lor. Atât Steiner, cât și Krishnamurti figurează printre „inițiații" cărora le este dedicată lucrarea de față.

RUDOLF STEINER
(1861–1925)

„Adevărata mare aventură este aventura interioară a fiecăruia dintre noi."

Se cuvine să prezentăm personalitatea lui Rudolf Steiner imediat după cea a Helenei Blavatsky, întrucât destinul lui a fost legat pentru o perioadă destul de îndelungată de Societatea Teozofică. Steiner era însă un personaj autonom prin definiţie, original şi de o bogăţie interioară remarcabilă, care prin urmare nu se putea recunoaşte în cadrul unor scheme predefinite. O separare – sau cel puţin o disociere – era inevitabilă şi, cu toate că aceasta avea să fie provocată de un „accident" extern de care Jiddu Krishnamurti nu a fost străin, se poate spune că ruptura exista deja de mai mult timp la nivel interior.

Dotat cu o clarviziune naturală, spontană, cu o solidă pregătire culturală de sorginte ştiinţifică şi filozofică, Rudolf Steiner a cercetat cu meticulozitate universul extrasenzorial, ajungând în cele din urmă la o concluzie uimitoare, conform căreia „în

fiecare om există facultăţi latente, prin intermediul cărora acesta poate ajunge la cunoaşterea lumilor superioare nouă".[1] Întreaga viaţă şi operă şi le-a dedicat misiunii de a le indica oamenilor modul în care îşi pot apropria dimensiunea spirituală – urmare, desigur, a propriei experienţe personale. Nu şi-a arogat pretenţia a oferi o reţetă prefabricată şi infailibilă, ci a promovat o cale de cunoaştere prin intermediul căreia omul să progreseze, un impuls pe care fiecare din noi trebuie să-l experimenteze în propriul univers interior, pentru a-l pune apoi în practică.

Înainte însă de a contura această cale a cunoaşterii, să aflăm câte ceva despre viaţa lui Steiner: o viaţă deloc uşoară, marcată de permanente frământări interioare, care în cele din urmă l-au purtat spre realizări ale căror rezultate se văd şi în ziua de astăzi, unele dintre ele aşteptând încă să fie descoperite şi înţelese.

Rudolf Steiner s-a născut în februarie 1861 la Kraljevic, oraş care în vremea aceea făcea parte din Imperiul Austro-Ungar, din părinţi austrieci catolici, de origine modestă. Tatăl său era telegrafist, angajat al căilor ferate din Austria Meridională, meserie din cauza căreia familia era nevoită să-şi schimbe des domiciliul. Copilăria lui Rudolf şi a fraţilor săi, Gustav şi Leopoldine, s-a desfăşurat în cadrul natural mirific, cu munţi şi păduri, al Austriei de Jos, dragostea pentru natură însoţindu-l toată viaţa pe Steiner. În acelaşi timp, graţie contactului permanent cu căile ferate şi prin prisma meseriei tehnice a tatălui său, Rudolf a avut o înclinaţie specială spre ştiinţe – cu deosebire spre cele exacte –, care, cu timpul, a devenit o pasiune constantă.

Încă din perioada copilăriei, Steiner a devenit conştient de existenţa unei lumi paralele celei terestre. Curând, avea să realizeze faptul că avea harul de a vedea duhurile morţilor şi de a percepe ceea ce simţurile omeneşti nu reuşesc în mod normal să perceapă; constatând că astfel de experienţe nu puteau fi împărtăşite altor persoane, micul Rudolf a fost, din anumite puncte de vedere, un solitar. Abia mult mai târziu, pe vremea studenţiei, a întâlnit o persoană în faţa căreia a avut curajul să se destăinuie, şi care a ştiut să-i deschidă perspectiva unor orizonturi noi. În rest, Steiner a fost un copil absolut normal, care se juca cu ceilalţi copii de vârsta lui şi hoinărea prin păduri.

Primii ani de studiu nu au avut darul de a-i forma personalitatea: la şcoala din sat exista un singur învăţător, care preda concomitent la cinci clase, fapt care se repercuta negativ asupra performanţelor elevilor. Multe lucruri Rudolf le învăţa de unul singur: de exemplu, a studiat câteva săptămâni la rând un manual de geometrie împrumutat de la învăţător, rămânând pur şi simplu fermecat; se pare că geometria reprezenta pentru el o simbolizare a acelei lumi spirituale, invizibile multora, dar la fel de reală pentru el ca şi lumea simţurilor.

Înclinaţia spre studiu avea să-i fie stimulată, pe rând, de doctorul satului, prin intermediul căruia a luat contact cu marii clasici ai literaturii, de preotul paroh, care i-a dat primele noţiuni de astronomie, şi de la acelaşi învăţător, care l-a iniţiat în muzică.

După şcoala elementară, Steiner a urmat o şcoală tehnică, perioadă în care a descoperit şi studiat de unul singur *Critica raţiunii pure* de Kant. Tot singur a învăţat latina şi greaca, pentru a-şi umple golurile de la materiile predate în şcoala tehnică. Încă din perioada adolescenţei se străduia să demonstreze că

motorul interior al omului – sub impulsul căruia acesta acţionează şi se mişcă – este spiritul: o asemenea determinare şi credinţă în propria misiune lăuntrică la o persoană atât de tânără stârneşte, fără îndoială, mirare şi totodată admiraţie.

După absolvire, la optsprezece ani, Steiner s-a înscris la Şcoala Tehnică Superioară din Viena, facultatea de matematică, istorie naturală şi chimie; nu a reuşit să obţină licenţa, întrucât avea să fie nevoit să îndeplinească o serie de îndatoriri care l-au împiedicat s-o facă, dar a obţinut ulterior o diplomă în filozofie, la o altă universitate. În primii ani de facultate, a frecventat cu asiduitate cursurile de literatură germană ale profesorului Karl Julius Schröer, cu care, de altfel, avea să lege o prietenie ce se va dovedi foarte importantă în viaţa sa. Tot în acea perioadă l-a întâlnit şi pe „maestrul" său: un bărbat simplu, din popor, pe numele său Felix Koguski, pe care Steiner avea să-l caracterizeze drept un „iniţiat". Era un ţăran care culegea plante medicinale şi le vindea farmaciştilor din Viena. Steiner l-a cunoscut în tren (în acea perioadă locuia într-un sătuc din afara Vienei, luând trenul pentru a merge la cursuri), cei doi devenind apoi prieteni apropiaţi. „Cu el – scria Steiner mai târziu, în autobiografia sa – vorbeam despre lumea spirituală ca şi cum aş fi avut în faţă pe cineva cu experienţă în domeniu."[2]

Felix poseda o înţelepciune intuitivă foarte solidă, care îl ajuta să capteze spiritualitatea existentă în natură, reuşind astfel să individualizeze proprietăţile terapeutice ale plantelor. Pentru Steiner, un tânăr de doar douăzeci de ani, Felix devine „cel ce trezeşte conştiinţele", fiind cel dintâi care îi trasează punctele de referinţă pentru calea pe care avea s-o urmeze. Însă întâlnirea cu „adevăratul" Maestru – un personaj care avea să

rămână pentru totdeauna învăluit în mister, întrucât Steiner a vorbit foarte puțin despre el – avea să se producă mai târziu. Despre acest Maestru există o singură mențiune succintă într-o scrisoare a lui Steiner către Edouard Schuré, celebrul autor al lucrării *Marii inițiați*, între cei doi existând o prietenie trainică: „Nu l-am întâlnit de la bun început pe Maestru, ci, mai întâi, pe unul dintre trimișii săi." Așadar, Felix Koguski era trimisul acelui Maestru al cărui nume nu-l cunoaștem și care l-a ajutat pe Steiner să-și conștientizeze misiunea în viață și să devină – ca să folosim o expresie a lui Nietzsche – „ceea ce era în realitate".

Așa cum am amintit, profesorul Schröer, expert în literatura germană, a avut un rol foarte important în viața lui Rudolf Steiner. Grație lui, Steiner a trăit prima experiență pedagogică, fiind recomandat ca preceptor familiei Specht și primind sarcina de a se ocupa de educația celor patru copii ai lor, dintre care unul era hidrocefal și, prin urmare, avea un retard mintal. Prin metodele sale pedagogice speciale, Steiner a reușit să-l recupereze complet, să-i stimuleze la maximum „facultățile spirituale" și în cele din urmă să-l înscrie la universitate, de unde a ieșit medic. Această experiență prețioasă avea să-i deschidă lui Steiner calea spre opera pedagogică pentru care este și astăzi celebru.

Tot datorită profesorului Schröer, Steiner avea să obțină o colaborare importantă pentru cariera sa: îngrijirea, pentru colecția de literatură națională germană, a două opere cu caracter științific ale lui J.W. Goethe, *Teoria culorilor* și *Metamorfoza plantelor*. Pe atunci în vârstă de numai douăzeci și trei de ani, Steiner s-a achitat magistral de sarcină, îmbogățind textul cu note și prefețe considerate și în prezent exemplare. Steiner

nutrea o admirație profundă pentru Goethe, cel mai mare poet german, care însă se ocupase îndeaproape și de geologie, botanică, paleontologie și optică, fiind totodată și un remarcabil grafician și pictor: de altfel, în Goethe, pe care îl considera un precursor al evoluționismului, tânărul Steiner vedea îngemănându-se propriile principii spirituale. Altfel spus, concepțiile spirituale ale lui Goethe aduceau o corectură importantă evoluționismului de tip materialist al lui Darwin: natura – în opinia poetului – se spiritualizează treptat, dinspre regnul vegetal spre cel animal și mai departe, spre cel uman, omul fiind singurul „recipient" capabil să recepteze spiritul în deplina lui manifestare. Steiner era pe deplin de acord cu această viziune.

Au fost ani de activitate intensă: în afara experiențelor pedagogice și a contactului nemijlocit cu opera lui Goethe, Steiner a reușit să ajungă la o concepție intuitivă proprie asupra repetabilității vieții terestre, fapt care l-a determinat să studieze câteva lucrări teozofice pe acest subiect; deși crezul creștin îi era bine sădit în suflet, nu a sesizat nicio contradicție între doctrina reincarnării și religia sa.

Rezultatele excelente ale lucrării sale pentru colecția de literatură națională germană au făcut ca Steiner să fie invitat să colaboreze cu Arhiva Goethe de la Weimar pentru o ediție integrală a operelor marelui poet, ediție care avea să cuprindă și manuscrise inedite cu caracter științific. La Weimar, orașul în care Goethe a locuit timp de aproape șaizeci de ani, Steiner avea să rămână vreme de șapte ani, cufundat în atotcuprinzătoarea spiritualitate goethiană și frecventând un mediu cultural foarte elevat și stimulativ. Tot aici, Steiner avea să se căsătorească pentru prima dată, luând-o de soție pe Anna Eunike,

o văduvă cu cinci copii, mai mare cu câţiva ani decât el, la care trăsese în gazdă când s-a stabilit în oraşul lui Goethe. În aceeaşi perioadă, a obţinut licenţa în filozofie la universitatea din Rostock, publicând şi prima sa lucrare importantă, *Filozofia libertăţii*, care cuprinde acele noţiuni şi gânduri care îl frământaseră ani la rândul. A fost prima lui încercare de a construi un sistem filozofic care să cuprindă noţiuni atât din lumea senzorială, cât şi din cea extrasenzorială, reprezentând baza operei sale ulterioare.

La vârsta de treizeci şi şase de ani, în 1897, odată cu încheierea activităţii sale la Weimar, Steiner s-a mutat la Berlin, unde a început să publice lucrări şi să ţină conferinţe. A avut chiar şi un curs de istorie la aşa-numita Şcoală de cultură, fondată în scopul culturalizării muncitorilor – o altă experienţă importantă din viaţa sa; de asemenea, în aceeaşi perioadă au început legăturile sale cu Şcoala Teozofică, pentru care a ţinut o serie de conferinţe. La adepţii teozofiei, Steiner a descoperit acea înţelegere pentru propriile viziuni spirituale pe care n-o găsise la nimeni altcineva. De altfel, în autobiografia sa avea să scrie:

> „Faptul că mă puteam exprima, în sfârşit, în termenii specifici lumii spirituale – căci până atunci fusesem constrâns să nu las să transpară în expozeurile mele decât o palidă reflexie a acelei lumi – a însemnat pentru mine o experienţă fundamentală."[3]

Pe de altă parte, Steiner îi considera pe teozofi singurii „care la acea epocă erau cu adevărat interesaţi de o cercetare spirituală serioasă", pe baza aprecierii reciproce ajungându-se

la o colaborare din ce în ce mai strânsă, care a culminat cu numirea lui Steiner ca secretar general al secțiunii germane a Societății Teozofice.

Cu toate acestea, de la bun început au existat unele diferențe de concepție, pe care Steiner nu și le-a ascuns niciodată, constând mai ales în importanța pe care o reprezenta figura lui Hristos: pentru teozofi, inspirați în totalitate de tradiția orientală, Iisus Hristos era un spirit superior, asemenea lui Confucius, Buddha, Lao-tse și alții; pentru Steiner, în schimb, Iisus reprezenta figura centrală a umanității, Ființa Divină care imprimase întregului Cosmos un impuls extraordinar, orientat spre Binele general, oferindu-i omului o ocazie grandioasă de evoluție spirituală. De asemenea, Steiner nutrea convingerea că numai tradiția creștină putea rezolva cu adevărat problemele cu care lumea occidentală se confrunta în epocă – printre care materialismul reprezenta un loc de frunte –, considerând că doctrinele străine de patrimoniul spiritual specific (așa cum erau, de altfel, cele orientale) nu puteau să schimbe nimic.

În ciuda acestor diferențe – altminteri fundamentale – între Steiner și adepții teozofiei s-a creat o legătură foarte strânsă, care avea să dureze unsprezece ani. În această perioadă, Steiner a cunoscut-o pe Marie von Sievers, care avea să devină colaboratoarea lui cea mai apropiată și, ulterior, cea de-a doua sa soție. Marie era originară din țările baltice, era poliglotă și studiase actoria și baletul. De altfel, ei i se datorează impulsurile artistice care se regăsesc în antropozofia lui Rudolf Steiner.

Între 1902 – an în care a acceptat funcția de secretar general al Societății Teozofice din Germania – și 1925, anul când a încetat din viață, Steiner a creat cele mai semnificative opere

ale sale: *Creştinismul ca fapt mistic, Reincarnare şi karma, Teosofia, Iniţierea.* „Explorarea" lumii spirituale devine din ce în ce mai intensă, iar viziunea sa clarvăzătoare este tot mai limpede, graţie şi practicării meditaţiei, căreia îi acorda o atenţie specială. Despre capacităţile sale ieşite din comun stau mărturie nenumăratele intuiţii ştiinţifice, impecabile de altfel, pe care le-a avut în domenii precum pedagogia, medicina terapeutică, agricultura, farmacologia, metalurgia şi multe altele: astăzi, există laboratoare şi clinici care pun în practică intuiţiile sale, la fel cum există şi medici care prescriu tratamente după metode steineriene sau procedee agricole biodinamice de cultivare şi regenerare a solului (indicate, în premieră, de Steiner). În plus, după cum relatează cei ce au avut posibilitatea de a-i fi în preajmă, Steiner avea extraordinara capacitate de a se contopi cu persoanele pe care voia să le trateze, citindu-le în suflet, şi de a indica soluţiile exacte pentru probleme dintre cele mai diverse.

De aceste facultăţi vizionare, de multe ori experimentate în mod concret, s-a folosit şi pentru a investiga „lumile superioare", pentru a verifica legea reincarnării şi a *karmei* sau pentru a explora aşa-numita „cale a cunoaşterii".

Semnificativă în acest sens este lucrarea sa *Cum se dobândesc cunoştinţele despre lumile superioare?* În această operă, Steiner contestă străvechea tradiţie – pe care şi-o însuşiseră, de altfel, şi teozofii – conform căreia înţelepciunea ocultă, noţiunile cunoaşterii superioare, pot fi transformate în fapte propriu-zise numai de către adepţii unor cercuri ezoterice exclusiviste, închise. Dimpotrivă, Steiner pleacă de la premise contrarii, susţinând că oamenii posedă o conştiinţă suficient

de matură încât să manifeste deschiderea cuvenită către doctrine spirituale şi să parcurgă treptele cunoaşterii lumilor superioare. Iar marile progrese ştiinţifice înregistrate în ultimul secol au contribuit la dezvoltarea acestor capacităţi ale sale: a sosit clipa în care să se treacă de la lumea pământească la cea sufletească (sau, altfel spus, la lumea sufletului, *psiche)* şi, mai departe, la cea spirituală. Pentru aceasta însă este nevoie de o pregătire interioară asiduă, de purificare, de crearea înlăuntrul fiecăruia a condiţiilor necesare înţelegerii procesului. Doar cei stăpâni pe ei înşişi, capabili să exercite un perfect autocontrol, pot cuteza să se aventureze pe o asemenea cale, iar în acest scop, Steiner sugerează exerciţii de concentrare şi meditaţie, precum şi câteva reguli de aur în viaţă. Farul călăuzitor pe cărarea cunoaşterii este Hristos, Entitatea eternă, Fiinţa solară care s-a arătat lumii născându-se la Bethleem şi murind pe Golgota, dar pe care anticii îl adoraseră din vremuri imemoriale sub diferite nume (Osiris, Horus, Apollo etc.); el este cel care a devenit pentru vecie Mântuitorul umanităţii.

Tocmai tenta creştină a operei lui Steiner a stat la baza rupturii cu Societatea Teozofică. După cum vom vedea în paginile următoare, criza s-a produs din cauza lui Krishnamurti, la vremea aceea un adolescent de numai paisprezece ani. Fiul unui indian adept al teozofiei, băieţandrul era „descoperirea" succesorilor Helenei Blavatsky, respectiv Annie Besant şi Charles W. Leadbeater, care remarcaseră la el o iradiere specială, prevestind că avea să devină un excelent orator şi un mare maestru spiritual. Lucru care, de altfel, avea să se şi întâmple, însă nu în termenii indicaţi de Besant şi Leadbeater. Aceştia, referindu-se la Krishnamurti, au ajuns la un moment

dat să propovăduiască „întoarcerea lui Hristos", fapt care a produs stupoare și manifestări de dezaprobare în rândul teozofilor: Edouard Schuré și-a dat demisia din societate, iar Steiner a renunțat la funcția de secretar general al filialei germane.

Este cunoscut faptul că însuși Krishnamurti, ajuns la maturitate, a refuzat să-și asume rolul mesianic atribuit de cei doi, parcurgând apoi propria cale spirituală și propovăduind o doctrină din care transpărea o mare sete de libertate. Una peste alta, cazul Krishnamurti a reprezentat pentru Steiner ocazia de a se disocia de Societatea Teozofică, cu care de altfel nu se identificase niciodată pe de-a-ntregul, și să-și urmeze propria cale. În anul 1913, și-a prezentat demisia în fața Annei Besant, președinta societății, dedicându-se apoi în totalitate desăvârșirii teoriei antropozofice, curentul de gândire conceput de el, și care începuse deja să se contureze pe parcursul operelor din anii precedenți.

Pentru a-și expune propria concepție într-o formă artistică și simbolică, Steiner a scris în perioada respectivă *Misterele* sale dramatice – patru lucrări teatrale foarte diferite de literatura tradițională: acestea aveau ca protagoniști ființe umane confruntate cu creaturi spirituale, cu destine constituite din mai multe vieți terestre, care iluminau auditoriul, explicându-i condiția vieții actuale, ființe umane pornite pe propria cale a autocunoașterii, hotărâte să contribuie la evoluția umanității, care datorită lor urma să devină mai responsabilă, mai liberă, de o spiritualitate profundă. În aceste *Mistere* se regăsesc într-o formă dinamică toate reperele gândirii teoretice a lui Steiner. De punerea în scenă a pieselor s-a ocupat Marie von Sievers, care studiase actoria, fiind dotată cu un mare talent dramatic.

Alături de ea, în piese juca însuşi Steiner, lor alăturându-li-se şi alţi actori, profesionişti sau amatori.

La început, reprezentaţiile aveau loc în diferite teatre, în special la München, însă curând a devenit evident că era necesară amenajarea unui spaţiu propriu, o clădire care să poată găzdui, pe lângă punerile în scenă, şi alte activităţi ale mişcării antropozofice. La scurt timp după aceea, în 1913, lui Steiner i s-a oferit un teren la Dornach, lângă Basel. După ce l-a vizitat, găsindu-l deosebit de armonios şi „încărcat", a acceptat oferta şi a înfiinţat o societate, pentru a putea susţine construcţia edificiului preconizat.

Elveţia avea să se dovedească o alegere fericită: un an mai târziu, a izbucnit Primul Război Mondial, iar Steiner – profitând de faptul că Ţara Cantoanelor şi-a declarat neutralitatea – a putut să se dedice în continuare misiunii sale cu relativă seninătate, lucru care în Germania n-ar fi fost posibil. Dornach a rămas până în zilele noastre centrul mişcării antropozofice, acolo aflându-se şi sediul editurii de profil.

Clădirea înălţată la Dornach – proiectată în întregime de Steiner, care s-a ocupat şi de amenajarea sa, dovedindu-se cu acest prilej un remarcabil arhitect, pictor, decorator şi sculptor – avea să-i fie dedicată lui Goethe, primind numele de Goetheanum. Chiar şi în aspectul său exterior, clădirea a fost concepută în aşa fel încât să reflecte activităţile de efuziune spirituală pe care urma să le găzduiască: de exemplu, acoperişul a fost proiectat sub forma a două cupole alăturate, care reprezentau materia şi spiritul, aflate într-o continuă activitate complementară, în centrul acestora fiind amplasat podiumul oratorului.

Început în toamna lui 1913, primul Goetheanum (vom vedea mai târziu că a fost necesară construirea și unui al doilea) a fost terminat doi ani mai târziu, în 1915: era din lemn, cu cupolele pictate pe interior în frescă din culori vegetale, cu scene reprezentând evoluția Terrei, a omului și a civilizației. Edificiul avea să devină în scurt timp neîncăpător pentru mulțimile de oameni care voiau să asculte prelegerile lui Steiner și să asimileze învățăturile lui, oameni care însă erau totodată dispuși să și *dea*, adică să-și pună propriile energii și propria experiență în slujba acelui loc destinat să devină „epicentrul" a ceea ce Steiner numea „știința spiritului": o înțelepciune spirituală în măsură să anime și să înalțe capacitățile cognoscibile ale umanității.

În aceeași perioadă, Steiner a organizat o serie impresionantă de conferințe, activitate ce i se potrivea ca o mănușă, putându-și exprima cel mai bine personalitatea. După cum au relatat cei ce au avut ocazia să-l asculte, prelegerile sale reprezentau o experiență intensă și gratificantă. Steiner s-a dovedit un conferențiar prolific, pregătind mii de discursuri, cele mai multe dintre ele publicate ulterior, tematica fiind inspirată din cărțile citate.

Termenul ales de Steiner pentru noul curent de gândire a fost „antropozofie", adică „știința despre om". Misiunea antropozofiei – spunea Steiner – era aceea de a le insufla oamenilor conștiința originii lor divine, a căii evolutive pe care trebuie s-o urmeze, a caracterului real al vieții de după moarte și al multiplelor existențe ce ne sunt rezervate în baza legii *karmei:* cu alte cuvinte să-i inițieze în „știința spiritului". Antropozofia

s-a dovedit a fi fost sădită pe un teren fertil, dezvoltându-se rapid şi manifestând potenţiale noi şi nebănuite până atunci, cu aplicaţii în multe domenii ale gândirii şi activităţii umane. De exemplu, Steiner acorda o atenţie specială chestiunilor sociale, acestea prezentându-se în toată complexitatea lor după terminarea războiului, când Germania, înfrântă şi înfometată, se afla în pragul revoluţiei. Adresându-se muncitorilor, dar şi industriaşilor, Steiner se referea în conferinţele sale la „tripartitismul organismului social", explicând că nemulţumirile clasei muncitoare nu erau generate doar de problemele de natură economică, ci şi – sau mai ales – de cele de natură culturală. Revendicările sociale, spunea el, puteau fi satisfăcute numai printr-o educaţie intelectuală şi morală de înalt nivel. Statul ar trebui să le acorde libertate deplină propriilor cetăţeni în ceea ce priveşte cultura, arta, ştiinţa şi religia, entităţii statale revenindu-i doar sarcina de a gestiona politicul şi de a-şi proteja oamenii considerându-i pe toţi egali în faţa legii, evitând să se transforme în întreprinzător economic şi intervenind doar în cazuri excepţionale. Doar fraternizarea socială şi colaborarea strânsă dintre producători şi consumatori poate crea – afirma Steiner – un circuit economic mulţumitor pentru toată lumea.

Libertatea spirituală, egalitatea în faţa legii şi fraternitatea *de facto* în activitatea practică erau, prin urmare, reţetele pe care Steiner le sugera pentru soluţionarea problemelor sociale. Însă societatea nu era încă suficient de matură pentru a-şi însuşi astfel de concepte; la fel cum nu este suficient de coaptă nici astăzi, la o sută de ani distanţă, dar o societate viitoare, bazată mai puţin pe egoism şi materialism, nu atât de competitivă şi orientată în

primul rând spre valori culturale şi spirituale va putea ţine cont cu siguranţă de concepţiile fondatorului antropozofiei.

Dacă tematicile sociale ale lui Steiner nu şi-au găsit aplicaţie, teoriile sale în domeniul pedagogiei au întrunit consensul multor specialişti, fiind pe larg răspândite şi în zilele noastre. Pedagogia îl preocupase, de altfel, din tinereţe, de pe vremea când fusese preceptor în casa familiei Specht. Ocazia de a-şi aprofunda ideile s-a ivit atunci când Emil Molt, directorul fabricii de ţigarete Waldorf-Astoria din Stuttgart, i-a solicitat să organizeze o şcoală a fabricii, atât pentru muncitori, cât şi pentru copiii acestora. Steiner a primit propunerea cu entuziasm, dedicându-se personal formării educatorilor ce urmau să predea în şcoala respectivă. Arta sistemului educaţional al lui Steiner constă în faptul că pune accentul atât pe formarea umană, cât şi pe cea spirituală a elevilor, ajutându-i să aibă o orientare complexă în lume. Copilul trebuie considerat de la bun început drept o fiinţă alcătuită din corp, suflet şi spirit; pe lângă capacităţile intelectuale ale elevului, programa şcolară trebuie să tindă spre dezvoltarea calităţilor lui artistice, emoţionale şi spirituale, fără a neglija activităţile sportive şi de îndemânare manuală.

Steiner s-a remarcat şi în domeniul medical, ţinând numeroase cursuri pentru medici, asistente şi studenţi, despre arta medicală în general şi despre metodele de diagnosticare şi tratare a unor maladii dintre cele mai diverse. Scopul său era acela de a oferi un orizont mai larg în domeniul artei medicale, şi nu de a i se substitui: printre altele, sugera ca în tratarea unui pacient să se ţină cont nu doar de corpul acestuia, ci şi de sufletul

şi spiritul lui, organismul uman trebuind să fie considerat o expresie materială a omului ca fiinţă extrasenzorială.

Steiner a furnizat informaţii foarte precise şi în domeniul farmacologiei, observaţiile sale referindu-se în special la medicamentele homeopate, care sunt produse şi astăzi de laboratoarele Weleda. Nu încape nicio îndoială că vastele sale cunoştinţe îşi aveau originile în extraordinarele lui calităţi intuitive şi de clarviziune, despre care însă Steiner nu a vorbit niciodată în mod direct; cu toate acestea, nu poate exista o altă explicaţie, dat fiind că protagonistul nostru nu avea niciun fel de studii de specialitate.

Foarte interesante au fost şi observaţiile sale asupra copiilor cu handicap fizic sau psihic: în cazul lor, Steiner recurgea la explicaţii bazate pe antropozofie, în special pe doctrinele reincarnării şi pe legile *karmei*. Sufletele unor asemenea copii – explica el – aleseseră voluntar să se incarneze în corpuri bolnave sau cu malformaţii, întrucât astfel de experienţe sunt foarte utile pentru purificarea spiritului. Însă pentru ca această utilitate să se manifeste pe deplin, copiii trebuie trataţi cu multă iubire şi devotament, „nu transmiţându-li-se sentimentul apăsător al unei vieţi-purgatoriu, ci stimulându-li-se pofta de a trăi". Pe astfel de baze s-a dezvoltat apoi psihologia curativă steineriană, cu o largă răspândire până în zilele noastre.

Un alt domeniu impulsionat de Steiner a fost agricultura, el fiind, de altfel, iniţiatorul a ceea ce astăzi se numeşte „agricultură biodinamică": fertilizarea terenului fără a se recurge la substanţe chimice, alimentaţia corectă a şeptelurilor, principiul rotaţiei culturilor şi altele – indicaţii care, în vremurile noastre

dominate de poluare, exploatare şi deteriorare a mediului, se dovedesc mai mult decât utile.

Ne mai rămân de adăugat câteva cuvinte despre influenţa antropozofiei lui Steiner asupra religiei: concepţiile sale nu şi-au propus niciodată să se substituie în vreun fel religiei, ci, dimpotrivă, Steiner considera că doctrina antropozofică putea reprezenta o cale de apropiere a omului de religie.

Toate aceste preocupări (precum şi cele la care nu ne putem referi acum din lipsă de spaţiu, făcând, prin urmare, trimitere pentru eventuale aprofundări la operele citate în Bibliografie) i-au absorbit complet energiile lui Rudolf Steiner. Dacă adăugăm şi numeroasele turnee de conferinţe efectuate în întreaga Europă, opera de definitivare a doctrinei Societăţii Antropozofice şi activitatea asiduă de la Gotheanum, trebuie să admitem faptul că eforturile sale au fost supraomeneşti.

Însă în ziua de Crăciun a anului 1922 s-a petrecut un incident care aproape că a şters toată opera plămădită în toţi anii de muncă de până atunci: Gotheanum, construit în întregime din lemn, a fost distrus de un incendiu, despre care există serioase suspiciuni că a fost premeditat. Pentru Steiner, a fost o experienţă dureroasă, care însă i-a oferit ocazia să-şi demonstreze încă o dată tăria de caracter: un an mai târziu, a fost pusă piatra de temelie a noului edificiu, cel actual, ridicat pe fundaţia celui vechi, construit însă în ciment, cu un stil cu totul deosebit, maiestuos şi fluid în acelaşi timp, cu încăperi şi anexe adecvate exigenţelor Societăţii Antropozofice.

La începutul anului 1924 au început să se manifeste primele semne ale bolii care avea să-l ducă pe Rudolf Steiner în

mormânt: timp de nouă luni, până în septembrie, a reuşit totuşi să-şi învingă slăbiciunea şi lipsa de energie, respectându-şi cu strictețe planurile şi programele; apoi însă a căzut la pat, fără a-şi mai putea reveni vreodată. A profitat de puținul timp rămas (a murit în martie 1925) pentru a-şi scrie autobiografia (*Viața mea*, al cărei fir epic se opreşte la anul 1907), urmărind îndeaproape – chiar de pe patul de suferință – lucrările la noul Goetheanum.

Conştient de faptul că sfârşitul era aproape (natura exactă a maladiei de care suferea nu a fost niciodată stabilită cu precizie), Steiner a vrut ca înainte de moarte să edifice un viitor viabil activității Societății Antropozofice. Lucid până la ultima suflare, a murit asemenea unui adevărat inițiat. Iată cum a descris G. Wachsmuth ultimele sale clipe de viață:

„Clipele supreme din viața pământească a lui Rudolf Steiner au fost lipsite de orice semn al vreunei lupte fizice sau de incertitudinile care însoțesc adesea moartea oamenilor; chipul său exprima pace, grație, siguranță de sine, viziune spirituală. Şi-a încrucişat mâinile pe piept, cu ochii luminoşi ațintiți întru viziunea lumilor cu care urma să se contopească. Când a sosit clipa ultimei suflări, şi-a închis ochii, însă camera în care ne aflam nu s-a umplut de obişnuita senzație a sfârşitului, ci de sentimentul unui eveniment de o spiritualitate extremă. Trăsăturile sale, forța rugăciunii sugerate de mâinile lui împreunate, toate trădau o stare de veghe solemnă şi transfigurată. Figura omului care zăcea în patul acela dezvăluia o stare de veghe extrapământească, parcurgerea unei căi spre sferele spiritului, la fel cum expresiile pe care marii

artişti o întipăresc pe chipul cavalerilor ce odihnesc în sarcofagele medievale ne fac să ne gândim dacă nu cumva aceştia continuă să vadă, deşi au ochii închişi, dându-ne sentimentul că siluetele lor se mişcă, cu toate că ştim bine că sunt imobile."[4]

Rudolf Steiner a fost o personalitate solid ancorată în actualitatea vremurilor pe care le-a trăit şi în ceea ce înseamnă viaţa concretă, proiectându-şi totodată existenţa în sensul dimensiunii spirituale a acesteia, dimensiune despre a cărei realitate era absolut convins – cu atât mai mult cu cât pentru el constituia o experienţă directă, nemijlocită. S-a străduit însă să le ofere şi semenilor săi posibilitatea trăirii acestor convingeri, devenind prin urmare un adversar combativ al spiritului vremurilor în care a trăit: a luptat activ împotriva omniprezentului materialism, în favoarea unei viziuni spirituale asupra vieţii.

Cu toate că era dotat cu clarviziune şi o foarte mare capacitate intuitivă, Steiner nu a vrut niciodată să fie considerat un ocultist, militând chiar pentru integrarea cercetărilor spirituale în rândul ştiinţelor. În învăţăturile lui, Steiner îndeamnă la o viaţă ieşită din tiparele pasivităţii, în care fiecare să realizeze care este propriul potenţial interior; a prezentat moartea ca pe o simplă trecere la viaţa spiritului, răspândind în rândul occidentalilor doctrina reincarnării, pe care a interpretat-o ca pe o necesitate cosmică, un mecanism al justiţiei absolute, care permite spiritului să progreseze, dar şi să regreseze, în deplina libertate a fiecăruia. Într-una dintre cărţile sale fundamentale, *Iniţierea*, a indicat oamenilor mijloace prin care aceştia să atingă cunoaşterea lumilor superioare şi să-şi dezvolte propriile facultăţi spirituale.

Mai mult, Steiner a schiţat un tablou gigantic al structurii Universului şi al rolului pe care omul îl îndeplineşte în cadrul ei; a prevestit calea evolutivă a speciei umane, caracterul etern al destinului omului şi a vorbit despre oportunitatea ce ne-a fost dată, aceea de a considera această viaţă drept o verigă a unui lanţ de existenţe, al cărei scop este progresul, urcarea continuă spre înălţuri. Farul călăuzitor este Iisus Hristos, figură centrală a istoriei omului şi a Universului.

Cunoaşterea lumii extrasenzoriale – mai explică Steiner – este deschisă omului, cu condiţia ca acesta să aibă capacitatea de a depăşi limitele intelectului pur, scoţând la iveală potenţialul ascuns în el. O asemenea cunoaştere trebuie apoi să însufleţească şi să dinamizeze raportul său cu lumea şi cu viaţa pământească, stimulându-i dorinţa unei vieţi mai complexe, mai profunde, mai pline de semnificaţie.

Cu excepţia unor concepte imposibil de verificat (de exemplu, cele referitoare la ierarhiile spirituale, la lumile astrale şi îngeri), gândirea lui Rudolf Steiner îşi păstrează actualitatea şi astăzi, găsindu-şi aplicaţia în numeroase domenii ale vieţii culturale, sociale şi spirituale: o autentică gândire iniţiatică, înţeleasă şi adoptată pe o scară din ce în ce mai largă.

GEORGES IVANOVICI GURDJIEFF
(1866–1949)

„Omul nu are suflet, ci doar potențialitatea de a-l dobândi."

„Nu sunt sub nicio formă un discipol al lui Gurdjieff. În puținele contacte pe care le-am avut cu el, mi-a lăsat impresia unei personalități foarte puternice, însuflețite de o înaltă spiritualitate, atât morală, cât și metafizică. Vreau să spun cu aceasta că mi s-a părut a avea un comportament bazat exclusiv pe cele mai elevate intenții morale și că, pe de altă parte, avea știință despre elemente ale lumii spirituale pe care puțini alți oameni le cunosc, fiind într-adevăr un maestru al inteligenței și spiritului."

Astfel sintetizează Denis Saurat, profesor universitar și director al Institutului Francez din Marea Britanie, impresia de neșters pe care i-a lăsat-o Gurdjieff, cu toate că inițial, atitudinea sa față de acest personaj fusese una rezervată, chiar temătoare.

Maestru şi taumaturg, dotat cu un magnetism personal ieşit din comun, cu un comportament exigent, dar care friza iraţionalul, despre Georges Ivanovici Gurdjieff se poate spune că a trăit învăluit într-un misterios nor de mit şi magie, care dăinuie şi astăzi, la mai bine de şaizeci de ani de la moartea sa. Un personaj enigmatic, complex şi adesea contradictoriu, a fost considerat de cea mai mare parte a discipolilor săi un autentic maestru, în vreme ce alţii l-au catalogat drept un simplu aventurier – ba chiar unul periculos –, de vreme ce, oriental fiind, a pledat cu înverşunare împotriva întregii mentalităţi occidentale.

Şi totuşi, puţini sunt cei ce au reuşit să impulsioneze cunoaşterea într-un mod atât de viguros, aproape răscolitor, aşa cum a făcut-o el: învăţăturile sale – spunea el – au un singur scop, acela de a deştepta fiinţa umană din starea de latenţă, de somn, în care aceasta se găseşte în mod „natural". Conform concepţiei sale, omul trăieşte asemenea unui automat, mişcându-se aidoma unei maşinării, nereuşind de aceea să recepteze esenţa autentică a realităţii. Misiunea omului ar fi, de fapt, eliberarea conştiinţei umane de legăturile care o ţin încorsetată între anumite limite, fapt care i-ar permite dezvoltarea unei conştiinţe noi: o conştiinţă profundă, autentică, superioară.

Georges Ivanovici Gurdjieff s-a născut în anul 1866 la Alexandropol, în Armenia caucaziană, regiune care până la începutul secolului aparţinuse Imperiului Otoman, trecând apoi în posesia Rusiei ţariste.

Informaţiile despre copilăria, tinereţea şi anii precedenţi vieţii publice ne-au parvenit prin intermediul cărţii sale *Întâlniri*

cu oameni remarcabili, în care relatează pe larg despre el însuşi, despre familia sa şi propria devenire.

Fundamental în formarea personalităţii sale pare să fi fost tatăl său, după cum reiese din cartea citată:

> „Se bucura de o mare popularitate ca *ashtock*, aşa cum sunt numiţi povestitorii şi poeţii locului. Deşi nu era un profesionist, ci un simplu diletant, reputaţia sa se întinsese printre locuitorii a numeroase localităţi din Transcaucazia şi din Asia Mică. Denumirea de *ashtock* îi desemnează în toată Asia şi în peninsula balcanică pe acei barzi locali care compun, recită sau cântă poeme, cântece, legende, basme populare şi povestiri de toate genurile."[1]

Tatăl lui Gurdjieff obişnuia să istorisească poveşti despre marile popoare ale Antichităţii, despre Dumnezeu, despre natură şi despre tot felul de „minuni tainice". Una dintre acestea a acţionat ca un adevărat „factor spiritualizator" asupra fiului său: istoria potopului de dinaintea potopului: o poveste a cărei acţiune data, în opinia tatălui, de pe vremea sumerienilor, o naraţiune în versuri disparate pe care bărbatul o recita pe de rost şi pe care izbutise s-o înveţe şi fiul acestuia. Mulţi ani mai târziu, Gurdjieff avea să afle dintr-o revistă că printre ruinele Babilonului fuseseră descoperite tăbliţe inscripţionate, vechi de cel puţin patru mii de ani, articolul respectiv dezvăluind totodată şi traducerile inscripţiilor. Cu o stupoare şi profundă emoţie, Gurdjieff a realizat faptul că erau aceleaşi cuvinte pe care le auzise de atâtea ori cântate de propriul său tată.

„Am fost uluit să constat că această legendă fusese transmisă vreme de mii de ani din generație în generație de acei *ashtock*, fără ca forma sa să fi fost în vreun fel alterată."[2]

Tot de la tatăl său, tânărul Georges avea să asimileze sensul moral al existenței și prețuirea vieții, indiferent de circumstanțe. Grec de origine, Gurdjieff-tatăl fusese un prosper proprietar de vite, însă își pierduse întreaga avere în urma unei teribile epidemii de pestă. Se dedicase apoi comerțului cu lemn, care însă s-a dovedit o întreprindere falimentară, din cauza totalei lipse de viziune în afaceri; ulterior, se mulțumise cu fabricarea obiectelor artizanale din lemn. În atelier era ajutat de Georges, care dovedea o înclinație specială spre învățătură, fiind foarte rapid în rezolvarea lecțiilor pentru a doua zi. Căpătând îndemânare, tânărul Georges avea să reușească foarte curând să-și câștige singur existența, efectuând mici reparații la domiciliul clienților. Mai târziu, avea să facă negoț cu covoare, domeniu în care a devenit expert, ocupându-se totodată de îndeletniciri dintre cele mai diverse și excentrice. Această pregătire practică, concretă, avea să se regăsească mai târziu și în opera sa scrisă, în care accentuează importanța aspectului practic, dincolo de cel spiritual.

În ceea ce-l privește pe tatăl său, un bărbat de mare căldură sufletească și spiritualitate, Gurdjieff avea să-i poarte mereu dragoste și respect.

„În toate împrejurările grele din viața sa și-a păstrat sufletul și vocația de poet. Credința mea este că tocmai din acest motiv, în familia mea domnea întotdeauna – chiar și atunci

când nu aveam nici ce pune pe masă – o atmosferă extraordinară de înțelegere, de iubire, de dorință de a ne ajuta unii pe ceilalți."[3]

Primul maestru al lui Gurdjieff a fost părintele Borsch, parohul bisericii militare din Kars, oraș în care familia protagonistului nostru s-a stabilit după repetatele dezastre economice; prelatul avea să intuiască repede calitățile deosebite ale tânărului, ocupându-se în particular de educația acestuia, inițiindu-l în tematici spirituale și îndreptându-i atenția spre studiile de medicină și teologie. Mai târziu, Gurdjieff avea să scrie:

„În opinia lui, obligațiile unui preot sunt la fel de importante ca ale unui medic. Un medic care nu știe să pătrundă în sufletul pacientului – spunea el – este incapabil să-i fie de un real ajutor acestuia; la fel, nu poți fi un bun preot fără să fii concomitent și medic, căci sufletul și trupul sunt două entități strâns legate între ele. De foarte multe ori se întâmplă ca una din ele să nu poată fi vindecată întrucât cauza răului se află în cealaltă. Tot el spunea că dorința lui era nu să studiez medicina în sens tradițional, ci cu scopul de a deveni medic pentru trup și preot pentru suflet."[4]

După acest episod însă, în biografia lui Georges I. Gurdjieff urmează o lungă perioadă învăluită în mister: mai știm doar – din cele menționate de el însuși în cartea citată – că a întreprins multe călătorii, îndeosebi în Asia Centrală, Persia, Turkmenistan, muntele Athos, Mongolia și Tibet, având acces la biblioteci cu lucrări rare, ieșite din comun, și întâlnind persoane la fel de

extraordinare. Au fost anii de inițiere, foarte importanți în formarea propriei filozofii de mai târziu. Totuși, în aceste călătorii, Gurdjieff nu era singur: îl însoțeau așa-numiți „căutători ai adevărului" – un grup de experți în diferite discipline, asupra cărora Gurdjieff face scurte referiri în cartea sa, dar care în esență au rămas necunoscuți.

Anul 1913 îl găsește pe Gurdjieff în Rusia, mai întâi la Moscova, apoi la Sankt Petersburg și, în sfârșit, la Essentuki, acolo unde l-a întâlnit pe cel de avea să devină cel mai important discipol al său: P.D. Ouspensky.

Ouspensky era un ziarist foarte cunoscut la acea vreme, născut la Moscova în anul 1878, care nutrea un profund interes pentru tematicile existențiale, pentru cele legate de raporturile omului cu Universul, având deja publicate mai multe eseuri pe aceste teme. Întâlnirea cu Gurdjieff s-a produs la scurt timp după întoarcerea lui dintr-o lungă călătorie în căutarea „miraculosului", care îl purtase din Egipt până în India și Ceylon. În cartea sa, *În căutarea miraculosului*, el vorbește despre așteptările sale din acea epocă, exprimându-și convingerea că, pentru a scăpa din labirintul de contradicții în care se afla societatea vremii, ar fi fost nevoie de o cale nouă, diferită de tot ceea ce fusese cunoscut și practicat până atunci. Ouspensky era încredințat că acel „miraculos" pe care îl căuta, aflat în strânsă legătură cu realitatea necunoscută urmărită în călătoriile sale, își avea rădăcinile în Orient, întrucât civilizația europeană i se părea incapabilă să ofere răspunsuri la întrebările existențiale care îl preocupau.

Întâlnirea cu Gurdjieff – care în acea perioadă își organiza primul său „grup de lucru", alături de care urma să pună în

practică cunoştinţele asimilate în lunga perioadă de „ucenicie" despre care avem atât de puţine informaţii (se pare totuşi că s-ar fi aflat într-un foarte strâns contact cu Dalai Lama, de la care ar fi învăţat foarte multe; după alte surse, Gurdjieff ar fi fost chiar un agent secret al lui Dalai Lama, în interesul căruia ar fi desfăşurat o intensă şi concretă activitate politică) – s-a dovedit hotărâtoare pentru căutările lui Ouspensky. Merită evocată descrierea pe care ziaristul o face viitorului său maestru, întrucât ea are darul de a restitui posterităţii figura acestui personaj enigmatic, dotat cu un magnetism extraordinar. Trebuie precizat de la bun început că, atunci când i s-a propus să-l întâlnească pe Gurdjieff, Ouspensky, oarecum familiarizat cu fenomenele mistice, fusese prevenit asupra personalităţii celuilalt. Nu dădea însă importanţă celor ce se spuneau despre Gurdjieff, pe care îl considera unul dintre numeroşii *yogi* care promiteau incredibile experienţe oculte: până la Gurdjieff, întâlnise foarte mulţi, nefiind impresionat în mod deosebit de niciunul.

Totuşi, Ouspensky scria:

„Prima noastră întâlnire mi-a modificat complet părerea pe care mi-o făcusem despre el şi despre ceea ce îmi putea el oferi. Mi-o amintesc foarte bine. Ajunsesem într-o micuţă cafenea situată pe o stradă zgomotoasă, departe de centru. Am văzut un bărbat trecut de prima tinereţe, cu trăsături orientale, cu mustaţă neagră şi ochi pătrunzători, care mi-a atras imediat atenţia, întrucât părea cu totul nepotrivit locului şi atmosferei de acolo. Eram încă sub impresia Orientului, iar acel bărbat cu înfăţişare de rajah indian, sau de şeic arab, pe care mi-l puteam uşor închipui într-un burnuz sau cu un turban aurit pe

cap, producea în cafeneaua înțesată de târgoveți și samsari o impresie neașteptată cu pardesiul său negru cu guler de catifea și cu gambeta lui neagră pe cap – o impresie stranie și aproape alarmantă, de om travestit cu stângăcie, a cărui priveliște ne produce o stare de stânjeneală, întrucât ne dăm seama că nu este ceea ce pretinde el că este, dar cu toate acestea trebuie să vorbim și să ne comportăm ca și cum n-am băga nimic de seamă. G. vorbea o rusă stâlcită, cu un puternic accent caucazian, iar respectivul accent, căruia suntem obișnuiți să-i asociem orice altceva, dar nu idei filozofice, întărea și mai mult caracterul ciudat, de surpriză, al acelei prime impresii."[5]

Cea dintâi întâlnire s-a dovedit totuși determinantă pentru Ouspensky, care avea să devină cel mai autorizat cunoscător al gândirii și învățăturilor lui Gurdjieff.

Dacă ar fi să găsim o formulă de descriere a acestor învățături, am putea spune că ele constituie o adevărată gimnastică a trupului și a spiritului, cuprinzând elemente pitagoreice, aspecte ale tehnicii yoga, dansuri specifice dervișilor, precepte creștine și metode de disciplină inspirate din filozofia lui Ignațiu de Loyola, toate trecute prin filtrul reprezentat de magnetismul maestrului, cel ce avea darul să exercite un uriaș ascendent asupra elevilor săi.

Conceptele de bază ale teoriilor sale – dure, dar eficace – pot fi exprimate în esență în următoarele cuvinte, care, de altfel, îi aparțin:

„Omul este dator să realizeze faptul că, de fapt, el nici nu există; trebuie să înțeleagă că nu pierde nimic, pentru că

nu are nimic de pierdut; trebuie să perceapă propria nulitate, în sensul cel mai puternic al termenului. Conştientizarea propriei nulităţi, ea singură, îl poate face să depăşească teama de a se supune voinţei altcuiva. Oricât de straniu ar putea părea, această teamă este în realitate cel mai mare obstacol pe care omul îl întâlneşte pe cărarea pe care trebuie s-o urmeze."

Omul – mai spune Gurdjieff – este o maşinărie care acţionează şi se mişcă în totală necunoştinţă de cauză. Apoi însă adaugă:

„Există posibilitatea de a înceta să mai fim simple maşinării, însă pentru aceasta este necesar, înainte de orice, *să cunoaştem maşinăria*. O maşinărie, o adevărată maşinărie, nu se cunoaşte pe sine însăşi şi nici nu poate s-o facă. Atunci când o maşinărie ajunge să se autocunoască, încetează imediat să mai fie o maşinărie; sau, cel puţin, nu mai este aceeaşi maşinărie dinainte. Începe să fie responsabilă de propriile acţiuni. Un *om* este responsabil. O *maşină*, nu."[6]

Iată mai jos şi un alt exemplu, cel al închisorii:

„Sunteţi în închisoare, şi tot ce vă puteţi dori – în limitele bunului-simţ – este să evadaţi. Însă cum să faceţi ca să evadaţi? Ar trebui să găuriţi un zid, să săpaţi un tunel. Un singur om nu poate face nimic din toate acestea; presupuneţi însă că sunt zece sau douăzeci care lucrează cu rândul: ajutându-se unul pe celălalt, pot termina de săpat tunelul şi pot evada. Nimic nu poate fi dus la îndeplinire dacă nu există organizare."[7]

Cu aceste cuvinte, Gurdjieff făcea referire și la modalitățile sale de lucru: nu atât un raport individual între maestru și ucenicul său, cât între maestru și un grup de discipoli.

Încercând să sintetizeze învățăturile lui Gurdjieff, Ouspensky scrie:

„G. revenea adesea asupra acestui exemplu al «închisorii» și al «evadării». Era punctul de plecare a multora dintre discursurile sale și îi plăcea să sublinieze mereu că orice prizonier poate găsi într-o zi propria sa cale de evadare, cu condiția, bineînțeles, să știe *cum să-și dea seama că se află într-o închisoare.* Însă atât timp cât nu este capabil să realizeze acest lucru, atât timp cât se crede deja liber, ce posibilitate ne rămâne? Nu se poate coopera cu forța pentru eliberarea unui om care nu vrea să fie liber, ci dimpotrivă, vrea cu ardoare exact contrariul. Eliberarea este posibilă, însă exclusiv ca rezultat al unor strădanii îndelungate, al unor eforturi uriașe și, mai ales, al unei râvne conștiente îndreptate spre un anumit scop."[8]

Apoi:

„Omul modern trăiește într-o stare de somn continuu; născut în somn, el moare în somn. La ce grad de cunoaștere poate ajunge un om care doarme? Dacă veți reflecta mai adânc la aceasta, realizând că somnul constituie principala caracteristică a ființei noastre, vă va deveni imediat evident că, dacă tinde într-adevăr spre cunoaștere, un om trebuie mai

întâi de toate să mediteze la modalitatea de a se trezi, adică la modul în care-şi poate schimba propriul fel de *a fi*."[9]

În esenţă, învăţăturile sale au menirea de a-l determina pe om să realizeze propria „nulitate", să identifice starea de „somn" în care lâncezeşte propria conştiinţă şi să înţeleagă că felul lui de a acţiona este unul mecanic, scopul „deşteptării" fiind depăşirea tuturor acestor piedici ale propriei evoluţii spirituale şi dobândirea unei conştiinţe noi, superioare. „Munca conştientă" şi „suferinţa intenţională" sunt principalele principii sugerate de Gurdjieff (şi pe care le-a impus într-un mod destul de brutal discipolilor săi) pentru a transcende stadiul în care se desfăşoară în mod normal viaţa omului modern şi a atinge noi niveluri existenţiale.

În anul 1916, când în Rusia apăruseră deja primele semne ale revoluţiei, Gurdjieff fondează la Tbilisi primul său institut pentru dezvoltarea armonioasă a omului, ai cărui membri trebuiau să plătească o taxă, fapt care a declanşat un oarecare scandal. În cartea pe care am citat-o, Ouspensky scrie:

„Fiecare membru plătea câte o mie de ruble pe an, putând să frecventeze institutul în paralel cu activităţile sale obişnuite. Gurdjieff era de părere că opera sa nu era – şi nu trebuia să fie – una de tip caritabil. Dacă viaţa unui om este atât de rău organizată încât să fie blocată de cheltuirea a o mie de ruble, este de preferat ca o astfel de persoană să nu ne ceară s-o iniţiem în nimic. Când apreciezi cu adevărat un lucru, eşti dispus să plăteşti pentru el!"[10]

Fiind unul dintre cei ce îl frecventa asiduu, Ouspensky se dovedeşte o valoroasă sursă de informaţii despre Gurdjieff, oferindu-ne şi o descriere a maestrului său – aşa cum îl vedea el –, precum şi a altor persoane care veneau în contact cu acesta.

„Ni se părea tuturor izbitoare extraordinara lui simplitate interioară şi naturaleţe, care ne făceau să uităm cu desăvârşire că, de fapt, el reprezenta pentru noi calea spre lumea miraculoasă a necunoscutului. Era evidentă la el absenţa totală a oricărei forme de grandilocvenţă sau a vreunei eventuale dorinţe de a crea impresie. De altfel, era complet dezinteresat material, cu totul indiferent la propriul confort ori la propria bunăstare, necruţându-şi niciodată eforturile în atingerea obiectivelor, indiferent care ar fi fost acestea. Îi plăcea să-şi petreacă timpul într-o companie vioaie, veselă, şi să organizeze prânzuri copioase, la care mâncărurile şi băuturile se găseau din abundenţă, deşi el aproape că nu se atingea de nimic de pe masă. Multă lume trăia cu impresia că era un gurmand şi că iubea traiul în desfătare, însă noi am ajuns la concluzia că doar căuta să creeze o astfel de impresie; înţeleseserăm cu toţii încă de pe atunci că, de fapt, el «juca un rol». Ba chiar ne spuneam adesea că în faţa noastră nu se afla adevăratul G., pe care poate că nu-l văzuserăm niciodată."[11]

Acest caracter misterios, enigmatic, a fost una dintre însuşirile definitorii ale lui Gurdjieff.

În anul 1917, când revoluţia ia amploare în Rusia, Gurdjieff emigrează la Constantinopol, pentru ca apoi să-l regăsim ţinând o serie de conferinţe la Berlin, Londra şi Paris. În Anglia, a

reuşit chiar să atragă personalităţi de prim rang: scriitoarea Katherine Mansfield, care în cele din urmă avea să-şi petreacă ultimele zile din viaţă la institutul lui Gurdjieff; jurnalistul Orage, creatorul revistei *The New Age* şi pe care Bernard Shaw îl numea „cel mai ilustru eseist al vremii"; doctorul Young, un psihiatru englez, discipol al lui C.G. Jung, şi mulţi alţii. Printre prietenii cei mai intimi ai lui Gurdjieff trebuie menţionat compozitorul Thomas de Hartmann, care, împreună cu soţia sa, i-a rămas alături până la sfârşit. Gurdjieff a încercat să-şi deschidă un centru activ în Anglia, fapt care însă nu a fost agreat de guvernul britanic, care a invocat relaţiile delicate dintre Londra şi Moscova, precum şi – probabil – eventuala activitate anterioară a lui Gurdjieff în calitate de agent al Tibetului în lupta contra britanicilor.

În anul 1922, Gurdjieff părăseşte Anglia şi se stabileşte în Franţa, unde achiziţionează clădirea prioratului din Avon, lângă Fontainebleau. Aici reuşeşte, în sfârşit, să creeze institutul la care visa şi să-şi facă debutul în viaţa publică. Institutul, cunoscut de toată lumea sub numele de *Prieuré* („Prioratul"), începe să fie frecventat asiduu de ruşi autoexilaţi în urma revoluţiei, precum şi de o pleiadă de personalităţi europene notabile: jurnalista Margaret Anderson, scriitorul D.H. Lawrence, pictorul şi scenograful Alexandre de Salzmann şi alţii.

În scopul desăvârşirii armoniei individuale, precum şi ca metodă de a-şi învăţa discipolii să devină conştienţi de propriul trup şi, în aceeaşi măsură, de propriul spirit, Gurdjieff se folosea pe scară largă de tehnicile yoga şi de dans, în special de dansurile specifice dervişilor. La Priorat, condiţiile de trai erau la fel de austere ca într-o mănăstire: muncă fizică epuizantă,

alimentație precară, puține ore de somn. În opinia maestrului, aceste condiții aveau rolul de a-i menține pe discipolii săi sănătoși fizic, cu intelectul treaz – cu alte cuvinte, stăpâni peste lumea exterioară. Pentru a fi primiți în rândul elevilor lui Gurdjieff, aspiranții trebuiau să dovedească o dorință autentică de cunoaștere, progrese reale în acest sens putând fi posibile doar dacă organismul era perfect „sănătos". Toate activitățile din cadrul Prioratului – munca fizică, emulația mentală, dansurile, meditația – aveau ca scop final abandonul sinelui, al falsei personalități, al acelui *ego* pe care fiecare dintre noi și-l construiește în decursul vieții. Intenția lui Gurdjieff rămâne aceea de a-și conștientiza elevii de propria lor nulitate: o experiență periculoasă, dar eliberatoare.

Louis Puawels, autorul lucrării *Monsieur Gurdjieff* – text fundamental pentru cei ce doresc să cunoască în profunzime personalitatea enigmaticului maestru rus –, își amintește:

> „Acesta este motivul pentru care acolo puteau fi văzuți psihologi, scriitori și intelectuali de toate genurile – cu toții formați în universitățile noastre – împingând la roabă, rânind la vaci, dansând și, în general vorbind, străduindu-se să se «dezvețe». Era cu neputință să se încerce abordarea unei asemenea situații de pe poziția inteligenței discursive unde obișnuim să plasăm cercetarea și cunoașterea filozofică. Devenise indispensabilă crearea unei noi viziuni asupra conceptului de «a ști»."[12]

Plin de viață, rafinat, dar în același timp grosolan și brutal, violent și totodată afectuos, Gurdjieff era un maestru spiritual

de tip nou. Scopul fundamental al învățăturilor sale era acela de a distruge falsele reprezentări acumulate în decursul secolelor și de a edifica o lume nouă.

Cei ce îl alegeau drept mentor ajungeau să-și însușească imediat filozofia. Scriitoarea Katherine Mansfield, grav bolnavă de tuberculoză, a sperat să-și vindece trupul și spiritul efectuând un sejur de lungă durată la Prioratul lui Gurdjieff. Într-o scrisoare trimisă soțului în 1922, ea și-a descris astfel propria stare de spirit:

„Am hotărât, în sfârșit, să șterg cu buretele tot ce era superficial în viața mea trecută și s-o iau de la capăt, încercând astfel să ating acea viață vie, autentică și împlinită la care visez. Am realizat primul meu salt în întuneric în clipa în care am venit aici și mi-am luat inima-n dinți să-i cer domnului Gurdjieff să-mi permită să rămân pentru o vreme. Aici se înalță un vechi și foarte frumos castel, înconjurat de un parc minunat. Mai întâi a fost o mănăstire, apoi a devenit reședința doamnei de Maintenon. Interiorul a fost modernizat – încălzire centrală, electricitate și tot restul –, însă ambientul a rămas magnific, iar parcul e de-a dreptul splendid. Sunt în jur de patruzeci de persoane, în special ruși, care își petrec timpul efectuând tot felul de munci. Îngrijesc animalele, grădina, cântă, dansează – în sfârșit, câte puțin din fiecare. Studierea doctrinei este pe planul doi. Pe primul plan este activitatea practică. Principiul de bază este acela că trebuie să căpătăm abilitățile practice necesare, în loc să ne limităm la vorbe. Pur și simplu e nevoie să învățăm efectiv cum să facem lucrurile, dacă tot pretindem că vrem să le facem. Domnul Gurdjieff nu

e deloc genul de bărbat pe care mi-l închipuiam. Este însă exact genul de om pe care ţi-ai dori să-l găseşti venind într-un loc ca acesta. Mă simt plină de o încredere absolută."

Mai târziu, după o perioadă petrecută la Priorat, Katherine Mansfield avea să-i ceară soţului să i se alăture:

„De ce nu laşi baltă toate activităţile tale din Anglia şi să vii aici, să lucrezi cu domnul Gurdjieff? Încearcă şi tu, în al doisprezecelea ceas, să distrugi toate punţile cu trecutul! Îţi face oare plăcere să continui această existenţă mecanică, fără ţintă? Să trăieşti doar cu o minusculă parte din tine?"

Katherine Mansfield a murit chiar în ziua în care soţul ei a venit la Priorat. Întâmplarea a suscitat numeroase critici şi a făcut să curgă râuri de cerneală, însă John Middleton Murry, soţul scriitoarei, avea să comenteze astfel experienţa soţiei sale:

„Nu sunt eu în măsură să judec institutul Gurdjieff. Nu pot să mă pronunţ dacă i-a scurtat sau nu viaţa lui Katherine. Sunt însă convins de următorul lucru: Katherine s-a folosit de un sistem de autoinhibare considerat necesar pentru o viitoare renaştere spirituală, pentru găsirea căii spre Împărăţia Iubirii. Sunt încredinţat că şi-a realizat scopul şi că institutul i-a fost de ajutor în acest sens. Nu am niciun drept să spun mai mult."

Întreaga activitate a lui Gurdjieff era îndreptată în direcţia ruperii legăturilor cu ceea ce înseamnă obişnuinţa, se dorea o formă de a întrerupe rutina existenţială, de a pune capăt

somnului în care lâncezeşte omul-maşină şi de a le da oamenilor posibilitatea să se cunoască pe ei înşişi, devenind astfel pe deplin responsabili pentru propriile acţiuni.

Critic necruţător al modului în care este percepută şi trăită în general viaţa umană, propovăduitor neobosit şi ferm al necesităţii ca oamenii să ia act de propria conştiinţă, Gurdjieff recurgea adesea la vechiul său exemplu al „închisorii" şi, parafrazând faimosul mit al cavernei, afirma că omul trăieşte dintotdeauna într-o stare de prizonierat.

În majoritatea cazurilor – mai spunea Gurdjieff –, omul nu este altceva decât un sclav pasiv, condiţionat de propria naştere, de destin, de stele, lipsit de un ţel existenţial autentic. Modul de viaţă impus adepţilor săi de la Priorat avea rolul de a stimula conştiinţa de sine a acestora, deşteptarea din marele somn al conştiinţei.

În învăţăturile sale, Gurdjieff nu atribuia fiecărui om un suflet nemuritor. Iată cum sintetizează Pauwels preceptele maestrului său.

> „Una dintre principalele greşeli ce trebuie combătute este convingerea conform căreia toţi oamenii posedă un suflet. În realitate, sunt foarte puţine fiinţele ce posedă un suflet nemuritor. Într-adevăr, toate fiinţele sunt necesare în complexitatea lor, iar cele ce se străduiesc să tindă spre virtute sau inteligenţă supremă pot căpăta un suflet – mai mult sau mai puţin nemuritor –, însă majoritatea oamenilor nu sunt foarte diferiţi de animale."[13]

Pentru a căpăta un suflet pe parcursul acestei vieţi, omul este nevoit să trudească din greu şi trebuie să ştie cum să profite în

mod real de ocazia ce i se oferă. Este, desigur, un precept greu de acceptat şi nu foarte generos: cu toate acestea – spunea Gurdjieff – nu este de acceptat nici menţinerea oamenilor în starea lor „comatoasă".

Cine a citit cartea lui Gurdjieff *Întâlniri cu oameni remarcabili* îşi aminteşte cu certitudine de figura părintelui Giovanni, un bătrân călugăr italian care vorbea limba greacă, învăţată de la mama sa, născută în Grecia, şi pe care Gurdjieff îl întâlnise la Chitral, în inima Kafiristanului, în cursul îndelungatelor sale călătorii din tinereţe. Giovanni fusese misionar creştin şi, după o lungă perioadă petrecută în India, plecase spre Afghanistan, unde fusese luat prizonier de tribul afrizilor. Devenit sclav, trecuse de la un stăpân la altul, fiind obligat să-şi ducă viaţa în mijlocul unor populaţii total diferite, până când, în cele din urmă, unul dintre aceşti stăpâni, care-l aprecia în mod deosebit, îi redase libertatea. În tot periplul său, avusese ocazia să întâlnească o serie de adepţi ai Confreriei universale şi, atras de doctrina mişcării, i s-a alăturat. Din acel moment îşi dusese traiul într-una din mănăstirile Confreriei, unde de altfel l-a întâlnit şi Gurdjieff, care şi-a însuşit unele din preceptele sale, printre care şi acesta:

> „Înainte de a putea intra în mod real în sfera de influenţă şi de acţiune a forţelor superioare, este absolut indispensabil să posezi un suflet, suflet care se poate căpăta numai prin intermediul unor experienţe – voluntare sau involuntare, ca şi prin intermediul cunoaşterii însuşite intenţionat în urma unor evenimente reale petrecute în trecut."[14]

Iată, aşadar, rădăcinile teoriei sufletului a lui Gurdjieff, care avea să capete mai târziu un rol fundamental în teoriile sale, oferindu-ne totodată explicaţia pentru disciplina strictă la care îşi supunea discipolii.

Numai printr-un travaliu greu, istovitor – spunea Gurdjieff –, omul poate ajunge la o dezvoltare completă a celor patru corpuri: corpul carnal sau fizic, cel natural sau astral, cel spiritual sau mental şi cel divin (sau cauzal). Iar odată cu cel de-al patrulea corp, omul reuşeşte să-şi însuşească şi nemurirea.

Activitatea Prioratului a continuat până în anul 1930, când Gurdjieff a hotărât să închidă centrul, din cauza suprasolicitarii şi a lipsei de colaboratori calificaţi. S-a mutat la Paris, organizând alte grupe de discipoli; periodic, călătorea în Statele Unite, acolo unde era foarte cunoscut şi apreciat.

A murit pe neaşteptate, în anul 1949, la Paris, dispariţia sa producând emoţie generală şi regrete. Margaret Anderson, intelectual şi om de litere american, fondatoare, în anul 1914, a publicaţiei *The Little Review,* prin intermediul căreia popularizase în Statele Unite scriitori ca Rimbaud, Apollinaire, Breton, Gide sau Jules Romain, pictori precum Picasso, Modigliani, Matisse, Braque şi Chagall, muzicieni ca Stravinski, Schönberg şi Bàrtok, relatează următoarele în cartea sa de evocări intitulată *Incognoscibilul Gurdjieff:*

„Preotul bisericii ruse spunea că nu mai văzuse o asemenea înmormântare, cu excepţia celei a lui Şaliapin; nu văzuse niciodată atât de multă tristeţe în privirile asistenţei şi o asemenea stare de concentrare din partea apropiaţilor îndoliaţi ai decedatului. Chiar şi groparul, care nu-l văzuse niciodată pe

Gurdjieff în viață, a rămas lângă mormânt într-o stare de prostrație, izbucnind în plâns. Şi numai datorită vibrațiilor percepute, aș îndrăzni să spun."

Un maestru enigmatic, chiar incognoscibil, Gurdjieff are meritul de a fi oferit stimuli pe care puțini alții au reușit să-i genereze; pe cât de dificilă – și, adesea, nemiloasă – poate părea filozofia lui, în preceptele sale se regăsesc noțiuni care nu pot fi citite fără a fi încercat de emoție profundă – o autentică rezonanță, după cum a fost caracterizată. Reproducem în continuare câteva dintre acestea:

„Metamorfozarea viermelui în fluture: o evoluție, o posibilitate oferită sufletului."

„Omul este într-o continuă stare de adormire. În toate religiile, în toate marile literaturi se regăsesc referiri la această stare onirică a sa. Este necesar să se deștepte (adormit întru Adam, treaz întru Iisus). Toate religiile vorbesc despre renaștere. Suntem adormiți întru propria noastră animalitate: corpul e treaz, «Eul», nu."

„Calea cea mai bună pentru a începe să ne amintim ce suntem este aceea de a nu mai inventa despre noi ceea ce nu suntem. Inventăm ca să ne ascundem."

„Evoluția fiecăruia depinde de propria voință (și rapiditate) de a înțelege ce posedă în interior."

„Toate marile religii universale se fundamentează pe aceleași adevăruri. Diferența între aceste religii constă doar în ceea ce privește regulile stabilite de fiecare pentru asimilarea anumitor detalii și în așa-numitele rituri; diferențele dintre ele

sunt rezultatul unei alegeri intenționale a fiecărui Fondator de religie în parte, a ritualurilor adaptate nivelului de perfecționare mentală atins de un anumit popor în acea perioadă precisă de timp."

„Când murim, vibrațiile datorită cărora formăm un tot unitar se împrăștie în spațiu. Vibrațiile organelor fizice se degradează sub pământ. Însă «Eul» continuă să dăinuiască, dacă dezvoltarea sa a fost stimulată. Dezvoltându-te pe tine însuți, devii o individualitate, deosebită de miile de frunze ale unui copac. Devii tu însuți o sămânță."

„Nemurirea este un dat ipotetic. Ceea ce este ipotetic este întotdeauna mai bogat de potențialitate decât ceea ce este real."

Margaret Anderson evocă fraza considerată astăzi printre cele mai provocatoare pe care Gurdjieff obișnuia să le-o repete discipolilor săi: „Omul nu are suflet, ci doar potențialitatea de a-l dobândi." Dincolo de provocare, tocmai această frază a fost cea care i-a deschis calea spre înțelegerea preceptelor lui Gurdjieff, pe care le găsește de o simplitate și o logică infinite:

„Dintotdeauna s-a presupus că omul se naște cu un suflet, acesta fiind darul divin care ne deosebește de animale. Am înțeles însă faptul că a spune că omul se naște cu un suflet nu este deloc mai adevărat decât afirmația că se naște cu o capacitate artistică, de exemplu. Un om se poate naște artist în sensul în care are o înclinație spre arte, însă nu va poseda această capacitate până când nu o va fi elaborat, prin intermediul unui proces organic de dezvoltare. Cu alte cuvinte, trebuie să trăiască o viață de artist. La fel, un om nu poate avea

un suflet atât timp cât nu trăieşte o viaţă sufletească. Şi astfel, am înţeles în sfârşit raţiunea exerciţiilor impuse de Gurdjieff: am lucrat pentru a-mi pune în funcţiune sufletul, exact aşa cum un pictor lucrează cu schiţe şi culori pentru a-şi desăvârşi pictura. Această «mare descoperire» pare într-atât de simplă, încât e imposibil de explicat cum de n-am fost conştienţi de la bun început de ea. Iar în momentul în care o astfel de revelaţie ne izbeşte asemenea unui crâmpei de gând original, avem sentimentul că ne-a fost revelat întregul mister al lumii."

Recapitulând în finalul uneia dintre cărţile sale opera lui Gurdjieff, cercetătorul englez Colin Wilson afirmă:

„În istoria gândirii umane, «sistemul» lui Gurdjieff reprezintă probabil cea mai complexă încercare individuală de a ni se induce potenţialul conştiinţei omului. Indiferent dacă această încercare a reuşit sau nu, opera căreia şi-a dedicat viaţa şi-a atins scopul."[15]

SRI AUROBINDO ŞI MÈRE
(1872–1950) şi (1878–1973)

„Devin ceea ce văd în mine însumi. Ceea ce-mi sugerează gândirea pot pune în practică; ceea ce-mi revelează gândirea pot deveni. În aceasta ar trebui să constea credinţa de nezdruncinat a omului în sine însuşi, de vreme ce însuşi Dumnezeu sălăşluieşte în el."

„Dintre nenumăratele specii care s-au succedat pe Pământ, omul este prima care are conştiinţă de sine. Prin urmare, omul este în măsură să-şi accelereze propriul proces evolutiv."

Astfel scria Satprem – autorul care a împărtăşit lumii întregi extraordinara „aventură a conştiinţei" lui Sri Aurobindo şi La Mère – în Introducerea la primul volum al *Agendei lui La Mère*, îngrijite de el[1]. Şi continuă:

„Nu este vorba despre o criză morală, nici de o criză politică, religioasă sau economică; nu, nimic din toate acestea: ne

aflăm într-o *criză evolutivă*. Suntem pe cale de a sucomba ca umanitate, pentru a renaşte întrupaţi în altceva. Astfel se explică faptul că totul în jurul nostru se prăbuşeşte, totul în jurul nostru a devenit oribil – chiar şi în splendidele oraşe americane, pline de tot confortul. Peste tot, aceeaşi barbarie, fapt care mă face să cred că e pe cale să sosească clipa în care conştiinţa să vireze spre o altă dimensiune. Ne aflăm într-o criză evolutivă: suntem în acel punct în care, într-un anumit moment al evoluţiei speciilor, a fost necesară trecerea de la respiraţia branhială la respiraţia pulmonară, sub ameninţarea implacabilă a asfixiei."

Desigur, faptul că omul se află într-un moment crucial al existenţei sale istorice a fost clamat de-a lungul secolelor şi de alte spirite iluminate: antropologul şi preotul catolic Teilhard de Chardin, filozoful Aldous Huxley sau preotul iezuit şi maestrul zen Hugo Lasalle. Însă Sri Aurobindo a dus acest discurs spre consecinţele sale extreme:

„Omul nu este factorul culminant al evoluţiei, ci evoluţia continuă, iar omul va ajunge la un moment dat să fie depăşit. Sufletul a avut un trecut preuman şi are un viitor suprauman."[2]

Credinţa în om, înalt ideal viitor, căutarea lui Dumnezeu: acestea ar fi noţiunile care, în esenţă, constituie miezul gândirii lui Sri Aurobindo, care pentru o lungă perioadă de timp şi-a legat numele de cel al lui La Mère – Mama, acea *Shakti* sanscrită, care în tradiţia indiană este însăşi energia care pune în

mișcare materia. Împreună, cei doi au devenit un fel de laborator voluntar de creație a unei noi specii.

Născut în anul 1872 la Calcutta, Sri Aurobindo Ghose și-a petrecut anii de formare intelectuală în Europa, întrucât tatăl său, medicul Krishnadan Ghose, era îndrăgostit de cultura occidentală, pe care o considera infinit superioară „misticismului înnegurat și retrograd" al Indiei; studiase medicina în Anglia și voia ca și cei trei fii ai săi (Aurobindo fiind mezinul) să crească asemenea unor britanici autentici, ignorând chiar și limba sau tradițiile țării lor de origine.

Aurobindo a avut guvernantă englezoaică, iar la vârsta de cinci ani a fost obligat să frecventeze o școală de maici irlandeze, împreună cu fiii unor coloniști britanici de rang înalt; apoi, la vârsta de șapte ani, a fost trimis împreună cu frații săi în Anglia, unde a rămas vreme de treisprezece ani. Doctorul Ghose i-a încredințat unui pastor anglican din Manchester, Drewett, cerându-i acestuia să-i ferească cu orice preț pe copii de contactul cu alți imigranți indieni; de asemenea, i-a solicitat clericului să nu le acorde tinerilor niciun fel de educație religioasă, în așa fel încât să-și poată alege singuri propria cale spirituală atunci când vor fi devenit adulți. De altfel, Aurobindo nu a fost o persoană religioasă – înțelegând prin aceasta că nu a fost legat de o anumită Biserică sau cult: a fost doar un om de o uriașă spiritualitate. „Adevărata teocrație este reprezentată de împărăția lui Dumnezeu întru om, nu de împărăția unui papă, a unei Biserici sau a unei caste sacerdotale", avea el să scrie mai târziu.[3]

Aurobindo a demonstrat din fragedă copilărie o extraordinară capacitate de a învăța: la vârsta de doisprezece ani, când

s-a mutat împreună cu fraţii săi la Londra, cunoştea la perfecţie nu numai engleza – pe care o considera limba sa maternă –, ci şi latina şi franceza. Apoi, a învăţat şi greaca, italiana şi germana. Citind foarte mult – îndeosebi texte literare, de la *Divina Commedia* a lui Dante până la operele lui Goethe, aproape toate în limba originală – ajunsese să posede de foarte tânăr o cultură enormă.

Satprem, biograful său, scria că în perioada petrecută la Londra, cei trei fraţi locuiau separat şi, în vreme ce Mono Mohan, mijlociul, gusta din plin viaţa mondenă a capitalei în compania prietenului său Oscar Wilde, Aurobindo trăia într-o solitudine „populată de lecturi".[4]

Nu avea însă o înfăţişare austeră şi cu atât mai puţin una de tip puritan – mai spune Satprem:

> „Pur şi simplu trăieşte «altundeva», iar viaţa sa pare să fie împlinită. Posedă însă o plăcere ascunsă, care avea să nu-l abandoneze niciodată, aceea de a-şi camufla umorismul sub aparenţa unei ţinute grave. *Umorismul? Este sarea şi piperul existenţei. Fără umorism, lumea şi-ar fi pierdut echilibrul – şi aşa precar – şi s-ar fi dus naibii demult.* De altfel, putem vorbi şi despre umoristul Sri Aurobindo, o prezenţă poate mai importantă decât cea a filozofului despre care vorbesc cu prețiozitate cercetătorii occidentali."[5]

Ultimii ani petrecuţi în Anglia au fost foarte dificili, întrucât din India nu mai soseau bani suficienţi pentru subzistenţă. Cu toate acestea, Aurobindo a obţinut o bursă de studiu din care şi-a întreţinut fraţii şi datorită căreia a putut să se înscrie

la facultatea de limbi clasice de la Cambridge. De altfel, pe durata studiilor avea să se atașeze de cauza eliberării și independenței Indiei, înscriindu-se într-o asociație a studenților indieni și înrolându-se în societatea secretă Lotus and Dagger, fapt care l-a făcut să intre în vizorul poliției.

La vârsta de douăzeci de ani se întoarce în India: tatăl îi murise de curând, iar mama sa, grav bolnavă, avea să se stingă și ea în scurt timp. Lipsit de resurse materiale, Aurobindo posedă în schimb spiritul de acțiune tipic occidental, îndreptat spre autorealizare – o caracteristică definitorie pentru el și mai târziu, când avea să se dedice filozofiei yoga. După o absență atât de îndelungată, nu este deloc familiarizat cu India, cu poporul și limba acestei țări. Își câștigă existența predând engleza la Colegiul de Stat și franceza la Curtea maharajahului din Baroda, preocupându-se concomitent de condiția politică a indienilor, pe care îi îndeamnă să se scuture de dominația britanică. „Adevăratul vostru dușman – scrie el – nu este reprezentat de forțe exterioare, ci de slăbiciunile noastre zgomotoase, de lașitatea și sentimentalismul nostru orb."[6]

Marele său țel este acela de a organiza populația activă în sensul declanșării unei revoluții: o inițiativă temerară, dacă avem în vedere potențialul militar al Angliei de la sfârșitul secolului al XIX-lea. În biografia sa, Satprem scrie:

> „Proletariatul nostru este cufundat în ignoranță și sărăcie, proclamă Sri Aurobindo, abia debarcat pe tărâm indian. Nu sunt probleme metafizice cele ce i se desfășoară în fața ochilor, ci o problemă de acțiune. Să acționăm: de aceea am venit pe lume, ca să acționăm; nu ne mai rămâne decât să alegem

felul în care să acționăm și, mai ales, să alegem calea prin care acțiunea își atinge scopul. Chiar de atunci, avea să se raporteze mereu la această perspectivă practică asupra lumii, de care se va folosi chiar și în cele mai înalte realizări logice ale sale."[7]

Sri Aurobindo renunță la vestimentația de tip occidental, preferând o tunică de bumbac și iminei cu vârful întors, în picioare; poartă părul lung, cu cărare pe mijloc. Literatura europeană se numără în continuare printre lecturile sale preferate, însă învață singur și sanscrita, pentru a putea citi în limba originală textele sacre ale poporului său. Are primele contacte cu filozofia yoga, însă autoizolarea de mediul înconjurător promovată de aceasta îi provoacă un sentiment de respingere:

„O filozofie care pretinde abandonarea lumii nu mi se potrivește. O salvare solitară, care să lase lumea înconjurătoare în voia sorții mi se pare aproape dezgustătoare."[8]

Apoi însă se petrece un fapt – relatat, de asemenea, de Satprem în biografia sa – care îl face pe Sri Aurobindo să realizeze că yoga poate folosi unui cu totul alt scop decât evadarea din realitatea pământeană: fratele său Barin, născut după ce el fusese trimis de părinți în Anglia și care îl ajuta la organizarea rezistenței indiene în Bengal, a fost atins de o febră acută pe care niciun medic nu reușea să i-o vindece. Într-una din zile, la poarta casei sale a bătut un *Naga-Sannyasin* – un ascet pelerin care umbla din loc în loc pe jumătate dezbrăcat și acoperit de cenușă –, cerând de pomană. Văzându-l pe Barin înfășurat

în pături și tremurând din cauza febrei, a cerut un pahar cu apă și, după ce a făcut câteva semne cu mâna deasupra acestuia și a îngânat o *mantra*[9], i-a dat bolnavului să bea. Câteva minute mai târziu, Barin era vindecat.

Aurobindo auzise adesea vorbindu-se despre puterile unor asemenea asceți, însă nu avusese niciodată ocazia să constate personal dacă acestea erau sau nu reale. Acum însă, episodul al cărui martor nemijlocit fusese, a aprins în el o scânteie:

„În mine sălășluiau și agnosticul, și ateul, și scepticul: nici măcar nu eram convins că Dumnezeu există. Simțeam doar că această yoga trebuia să fi ascuns un adevăr neprețuit. Prin urmare, atunci când m-am hotărât să practic yoga, pentru a înțelege dacă ideea pe care mi-o făcusem era corectă, am pornit la drum cu acest spirit, repetând următoarea rugăciune: dacă Tu exiști cu adevărat, îmi cunoști bine inima și știi că nu-Ți cer eliberarea, nu-Ți cer nimic din ceea ce-Ți cer ceilalți. Vreau doar să-mi dai forța să ridic această națiune, să am posibilitatea de a trăi și munci pentru acest popor, pe care-l iubesc."[10]

A simțit că yoga i-ar putea aduce puterea de care avea nevoie pentru a elibera India. Astfel a început parcursul spiritual al lui Sri Aurobindo.

Începe să practice yoga cu asiduitate – patru, cinci, chiar șase ore pe zi de autodisciplină, cu preponderență exerciții de concentrare și respirație –, continuându-și însă atât activitatea

didactică oficială, cât şi pe cea secretă, de revoluţionar. Rezultatele obţinute nu sunt însă spectaculoase.

„O sănătate întărită, un flux crescut de energie fizică şi de creativitate poetică[11], unele fenomene vag vizionare – percepute aproape întotdeauna în stare de veghe – şi câteva fenomene psihofizice. Nimic altceva."[12]

Formaţia sa interioară, de spirit încă occidental din multe puncte de vedere, îl împiedică să aibă acees la ceea ce se află dincolo de limitele minţii umane.

Satprem, în cartea citată anterior, explică această experienţă a lui Aurobindo în felul următor:

„Întreaga ingeniozitate, meticulozitate şi atenţie pe care noi, occidentalii, le-am investit în studierea fenomenelor fizice au fost investite cu aceeaşi rigoare şi de indieni, însă cu patru sau cinci milenii în urmă, prin examinarea fenomenelor interioare. Dacă privim lucrurile cu onestitate, realizăm imediat faptul că, în comparaţie cu ei, cunoştinţele noastre asupra universului spiritual uman – respectiv psihologiile şi psihoanalizele noastre – se află încă la stadiul primelor silabisiri, pentru simplul motiv că fenomenul cunoaşterii sinelui este o disciplină la fel de metodică, migăloasă – şi, uneori, neplăcută – ca şi interminabilele studii introductive în fizica nucleară, de exemplu. Dacă dorim să progresăm într-o direcţie sau alta, nu e suficient să citim cât mai multe cărţi, să colecţionăm fişe clinice şi mii de nevroze ale unui secol lipsit de orizont, ci trebuie să plătim personal preţul cunoaşterii.

Cu înțelepciune, India ne invită să experimentăm nemijlocit, ne învață metodologia experienței. Iar Sri Aurobindo avea să învețe curând această lecție."[13]

În cele din urmă, Aurobindo a ajuns să descopere acel *ceva ce se află îndărătul minții* – servindu-se de el ca de un instrument ordonator – cu ajutorul învățăturilor primite de la un yoghin modest, Vishnù Bashkar Lelé, care l-a îndrumat pe calea meditației. În lucrarea sa autobiografică *On Himself*, el descrie tehnica de meditație învățată de la Lelé.

„Așezați-vă în poziție de meditație, fără să vă gândiți la nimic, fără a observa nimic altceva decât propria voastră minte: veți constata că gândurile încep să vă parvină *din exterior*. Alungați-le, încă înainte ca ele să sosească. Continuați în acest fel până când în mintea voastră se va așterne o liniște deplină."[14]

Mai departe, Aurobindo comentează:

„Până atunci nu auzisem niciodată ipoteza că gândurile ar putea proveni din afară. Însă n-am pus la îndoială această posibilitate: pur și simplu procedam cum îmi spunea Lelé. Și am realizat, cu imensă stupoare, că lucrurile stăteau întocmai! În numai câteva clipe, mintea mi-a fost cuprinsă de liniște, devenind calmă și limpede ca aerul din vârf de munte, atunci când vântul nici măcar nu adie. Apoi am simțit venind unul sau două gânduri: veneau *din afară*, în adevăratul sens al cuvântului. Le-am respins înainte să apuce să intre și să se insinueze

în creierul meu. Vedeam şi simţeam gândurile cum se apropie şi plutesc deasupra capului meu, încercând să pătrundă înăuntru. Iar eu eram capabil să le resping, *înainte să poată intra*... După trei zile m-am simţit eliberat. Începând din acel moment, entitatea mea mentală a devenit o *inteligenţă liberă*. Mintea nu mai era limitată de cercul strâmt al gândurilor personale: devenisem instrumentul receptor al unei conştiinţe, un instrument liber să aleagă ceea ce doreşte dintr-un ocean infinit de percepţii. Această formă de cunoaştere este în mod fundamental o *conştiinţă*, şi nu gânduri, nici formulări de idei. O minte care atinge o asemenea stare de calm poate începe să acţioneze intens şi cu putere, păstrându-şi această imobilitate fundamentală, împiedicând – în mod deliberat – mişcarea altor lucruri, primind din înalturi şi *dând formă* celor receptate, fără să adauge nimic de la sine."[15]

Aurobindo avea să numească această conştiinţă superioară *principiu supramental*, noţiune care a constituit apoi un concept de bază al aşa-numitei „yoga integrale", dezvoltate de el. Tot el scria:

„Când în noi s-a aşternut Pacea, Forţa superioară sau divină din înalturi poate coborî să sălăşluiască şi să lucreze în noi. De obicei, ea pătrunde mai întâi în cap, eliberând centrii mentali; apoi în centrul inimii, după care urmează regiunea ombilicului şi centrii vitali, pentru ca la sfârşit să cuprindă regiunea sacrală şi cea de mai jos; ea lucrează într-un anumit tempo asupra naturii noastre, în integralitatea acesteia, tratând-o, refuzând ceea ce este de refuzat, purificând ceea ce

este de purificat, creând ceea ce trebuie creat. Integrează, armonizează și stabilește un nou ritm naturii noastre."[16]

După acest moment, Sri Aurobindo avea să-și dedice întreaga viață aplicării cunoașterii spirituale la viața concretă și cea psihofizică, cu scopul final de a transforma viața însăși și realitatea exterioară. Era încredințat de faptul că lucrurile puteau fi schimbate prin intermediul energiei supramentale, singura capabilă să producă o transformare dinamică a materiei, o transformare integrală în adevăratul sens al cuvântului și totodată ireversibilă.

În concepția lui Sri Aurobindo, supramentalul reprezintă parcursul logic al vieții și al inteligenței (respectiv, al minții), o nouă etapă de prefacere a acestora, după desprinderea lor de materie pe durata îndelungatei perioade de evoluție terestră. O asemenea prefacere urmează să se producă pe acest Pământ, în această viață, în acest corp și întru acest spirit.

În anul 1901, la vârsta de douăzeci și nouă de ani, Sri Aurobindo s-a căsătorit cu Mrinalini Devi, de la care ar fi dorit să-l însoțească în această aventură. Însă ea se pare că nu l-a înțeles, motiv pentru care el și-a continuat parcursul spiritual de unul singur. Abia mai târziu, după întâlnirea cu La Mère, Aurobindo a încercat să aplice în mod concret descoperirile sale în sensul transformării vieții și a speciei umane, astfel încât omul să devină capabil să treacă dincolo de actualul său nivel evolutiv, să perceapă supramentalul și să conștientizeze prezența Divinului: „Sufletul a avut un trecut preuman și are un viitor suprauman."

Această religiozitate laică avea să constituie baza gândirii şi activităţii lui Sri Aurobindo şi a lui La Mère.

„Un supranatural este un natural pe care încă nu l-am atins sau pe care încă nu-l cunoaştem, sau a cărui cheie încă nu am găsit-o."

În anul 1906, Sri Aurobindo părăseşte statul Baroda şi se mută la Calcutta, în inima agitatei vieţi politice a vremii. Împreună cu fratele său şi ceilalţi adepţi ai lor, organizează o boicotare a mărfurilor de proveniență britanică: este pregătit de luptă. Iar dacă acţiunea non-violentă a lui Gandhi, declanşată douăzeci de ani mai târziu, avea să fie încununată de succes, acest fapt se datorează şi faptului că hegemonia britanică fusese serios subminată de genul de luptă – violentă, pe alocuri – ale cărei idealuri au fost îmbrăţişate de Sri Aurobindo.

În anul 1908, este arestat, după ce poliţia britanică a descoperit că bomba folosită într-un atentat eşuat asupra unui magistrat englez fusese confecţionată în grădina casei fratelui său. Este închis pentru un an în închisoarea de la Alipore. Este un an pe care îl dedică lucrului asupra propriei persoane, o perioadă de meditaţie în care, dând ascultare unei Voci interioare, se familiarizează cu noi percepţii. Iată ce relatează în cartea autobiografică citată:

„Aminteşte-ţi: să nu-ţi fie frică, să nu eziţi niciodată; aminteşte-ţi: eu sunt cel ce face, nu tu sau altă persoană: Indiferent cât de negri sunt norii ce vor veni, indiferent care sunt pericolele şi suferinţele, şi dificultăţile, sau care sunt lucrurile

imposibil de făcut, să ştii că nimic nu e imposibil, nimic nu e greu de împlinit. Eu sunt cel ce face."

Pe durata detenţiei, lui Aurobindo îi devine limpede faptul că eliberarea Indiei, misiunea sfântă pe care şi-o propusese, nu constituia decât un ţel parţial, care începea să capete proporţii nebănuite, legate de însuşi viitorul speciei umane. Opresiunea care apasă umanitatea sau violenţa care domină lumea este expresia unei crize a speciei, a unui stadiu evolutiv menit să marcheze trecerea de la omul mental de astăzi la cel „supramental".

În mod cu totul neaşteptat, judecătorii aveau să-l achite pe Sri Aurobindo, după ce avocatul a demontat probele aduse de acuzare, încheindu-şi pledoaria cu următoarele cuvinte:

„Mult timp după ce acest om nu va mai fi, cuvintele sale vor avea ecou nu numai în India, ci şi dincolo de mări. El nu compare astăzi în faţa unui tribunal oarecare, ci se află şi dinaintea Curţii Supreme a Istoriei."

În schimb, fratele său Barin a fost condamnat la moarte, pedeapsă comutată apoi în deportare pe viaţă în insulele Andaman.

Sri Aurobindo mai activează încă un an pe scena politică indiană, timp în care i se întăreşte credinţa că însăşi natura umană trebuie să se metamorfozeze: speranţa unei schimbări a vieţii în absenţa unei schimbări a naturii omului îi apare ca o misiune iraţională şi nonspirituală, un miracol imposibil.

În 1910, la mai puţin de un an de la eliberarea din închisoare, Aurobindo este avertizat că urmează să fie arestat din nou şi deportat în insulele Andaman. Vocea sa interioară îi repeta întruna:

Du-te la Chandernagor. Fără să stea prea mult pe gânduri, se urcă în prima barcă aflată în trecere pe Gange şi pleacă. După două luni petrecute la Chandernagor, perioadă în care conştientizează din ce în ce mai intens ţelul propriei misiuni, Vocea se face din nou auzită: *Du-te la Pondichéry.* Iar Sri Aurobindo îi dă ascultare, se îmbarcă în secret şi părăseşte pentru totdeauna India de Nord, scăpând astfel de urmărirea poliţiei britanice.

Pondichéry, micuţa colonie franceză din India Meridională, se afla în afara jurisdicţiei britanice: Sri Aurobindo avea să locuiască aici pentru tot restul vieţii. Nu şi-a mai reluat lupta politică: în legătură cu acest subiect, Vocea tăcea, iar pe de altă parte spiritul independenţei se deşteptase în conştiinţa compatrioţilor săi, eliberarea ţării nemaifiind decât o chestiune de timp. Acum, misiunea lui era alta.

Între 1910 şi 1920, la Pondichéry iau naştere operele sale cele mai importante: *Viaţa divină, Sintezele sistemelor yoga, Eseuri despre Gita, Secretul Vedelor.* Scria cu rapiditate, lucrând concomitent la mai multe cărţi, dintr-un anumit automatism – conştientizat, totuşi – care îl apropie oarecum de alte personaje prezentate în cartea de faţă (Swedenborg şi Ubaldi, de exemplu).

În 1920, la Pondichéry se stabileşte definitiv şi La Mère – Mama. Referindu-se la acest episod, Sri Aurobindo scria:

> „Când am venit la Pondichéry, mi-a fost dictat un program de autodisciplinare. L-am urmat şi am făcut progrese, însă nu ştiam cum să împărtăşesc şi altora experienţa mea. Apoi a sosit La Mère şi, cu ajutorul ei, am descoperit metoda necesară."[17]

Mirra Alfassa – numele real al lui La Mère – s-a născut la Paris în anul 1878, din mamă egipteancă (o personalitate puternică, atee şi cu convingeri comuniste) şi tată turc. În copilărie, primeşte o educaţie pozitivistă, cultivându-şi înclinaţia spre muzică, matematică şi ştiinţe, şi frecventând mai târziu mediile marilor pictori impresionişti: Manet, Renoir, Sisley.

Percepe din fragedă copilărie fenomene stranii, pe care nu ştie cum să le interpreteze. Se căsătoreşte cu un pictor, însă viaţa artistică nu-i aduce satisfacţii. În Algeria, cunoaşte un ocultist care îi explică „latura ascunsă a lucrurilor", însă nici acest lucru nu o mulţumeşte. Se căsătoreşte a doua oară cu un editor care aspiră la o funcţie de deputat al Indiilor Franceze şi, împreună cu acesta, soseşte la Pondichéry în anul 1914. Aici îl întâlneşte pe Aurobindo, descoperind că acesta îi apăruse în vis cu mult timp în urmă, pe vremea când ea locuia la Paris, dar despre care crezuse că era o divinitate hindusă.

Iată cum relatează La Mère întâlnirea cu Sri Aurobindo:

> „Mă aştepta stând în picioare, în capul scărilor. Exact ca în viziunea mea. Îl vedeam din profil: îmbrăcat la fel, cu barba aceea în neorânduială, cu fruntea sus. Şi-a întors faţa spre mine, iar expresia din ochii săi m-a făcut să înţeleg că era el. Am înţeles în clipa aceea că Sri Aurobindo venise să împlinească o misiune – transformarea vieţii pământeşti –, iar mie îmi era sortit să lucrez alături de el."[18]

Extraordinara conlucrare a celor doi începe aproape imediat (Sri Aurobindo fiind cel ce o supranumeşte La Mère), însă aveau să treacă mai mulţi ani până când ea se va stabili

definitiv la Pondichéry, acolo unde va rămâne pentru tot restul vieţii, adică vreme de cincizeci şi patru de ani: între timp, experimentează căi spirituale noi, locuind patru ani în Japonia, unde s-a dedicat filozofiei zen. Revenind la Pondichéry, Sri Aurobindo îi încredinţează conducerea propriului *ashram*, sediul grupului său de discipoli, care însă nu seamănă deloc cu *ashram*-urile indiene tradiţionale – în general lăcaşuri de refugiu şi împăcare interioară. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, acest *ashram* ajunge să adăpostească aproape două mii de discipoli, putând fi considerat un adevărat laborator, un teritoriu al experienţelor pentru evoluţia unor noi forme de viaţă. Fiecare dintre membrii comunităţii reprezintă „una dintre dificultăţile care trebuie rezolvate pe calea transformării": o bătălie istovitoare, îngreunată de probleme de toate genurile.

Transformarea către care tind Sri Aurobindo şi La Mère are ca obiect materia, corpul uman. În lucrarea sa *The Supermental Manifestation*, Aurobindo scrie:

> „În general, tradiţia spirituală a considerat corpul un obstacol, incapabil de spiritualizare şi transmutări, o apăsare grea care menţine sufletul în natura sa terestră, împiedicându-i înălţarea spre împlinirea spirituală şi absorbţia sinelui său individual în Suprem. Acest mod de a înţelege rolul corpului în cadrul propriului nostru destin poate fi de folos în disciplinele care consideră Pământul drept o lume a necunoaşterii şi viaţa terestră drept o pregătire a unei mântuiri viitoare, însă este insuficient într-o disciplină care propovăduieşte existenţa unei vieţi divine pe Pământ şi eliberarea de natura noastră terestră – ca parte integrantă a unui proiect totalizator de in-

camare a Spiritului aici, printre noi. Dacă scopul nostru este transformarea totală a sinelui, atunci transformarea corpului constituie în mod necesar o parte indispensabilă a acestui proces; fără aceasta, niciun fel de viaţă divină n-ar fi posibilă aici, pe Pământ."[19]

Apoi:

„Corpul ar putea deveni vehiculul revelator al frumuseţii şi bucuriei supreme, răspândind de jur împrejur splendoarea luminii Spiritului acumulate în el – aşa cum un felinar iradiază limpezime prin flacăra sa – şi fiind depozitul beatitudinii spiritului, al bucuriei minţii care vede, al poftei de viaţă şi al sclipirii intelectuale, al bucuriei Materiei eliberate şi devenite conştientă întru Spirit, vibrând într-un imperturbabil extaz. Înseşi *Vedele* spuneau: *Atunci, natura ta omenească va deveni opera zeilor, ca şi cum un întreg cer de lumină se va fi deschis în tine.*"[20]

Înainte însă de a ajunge la acest stadiu, se impune o schimbare a fiziologiei noastre:

„Va fi necesară o schimbare atât a funcţiunilor organelor materiale, cât şi, probabil, a conformaţiei şi rolului pe care îl îndeplinesc acestea; nu li se va mai permite să-şi impună propriile limitări noii noastre vieţi fizice."[21]

Pentru a înţelege mai bine procesul al cărui stadiu iniţial Sri Aurobindo şi La Mère l-au experimentat pe ei înşişi, să

vedem în continuare cum previziona La Mère corpul viitoarelor vlăstare ale *ashram*-ului.

„Transformarea presupune ca toată această sistematizare pur materială să fie înlocuită de concentrarea unor forțe care au, fiecare din ele, un tip diferit de vibrație; nu vom mai vorbi despre organe, ci despre centre de energie conștiente, animate de o voință conștientă. Gata cu stomacul, gata cu inima, cu circulația sau cu plămânii: toate vor fi dispărut, făcând loc unui joc de vibrații care vor reprezenta exact ceea ce aceste organe de astăzi doar simbolizează. Pentru că organele nu constituie o formă esențială, intrinsecă, ci sunt doar simboluri materiale ale unor centri de energie: ele pur și simplu oferă celor din urmă o formă și o reprezentare în circumstanțele actuale. Prin asta nu vrem să spunem că nu vor mai exista în forme ușor de recunoscut, însă forma va fi alcătuită mai degrabă din entități calitative decât din particule materiale. Această formă va fi ductilă, mobilă, atât de lejeră cât vrea fiecare, cu totul altceva decât fixitatea care caracterizează actuala formă, grosieră. Iar Materia va deveni o expresie divină: voința supramentală va putea traduce toate nivelurile vieții noastre interioare, cu modificările corespondente propriei substanțe, în același mod în care astăzi trăsăturile chipului nostru se modifică (atât de puțin și atât de nereușit) sub impresia propriilor noastre emoții; corpul va fi energia concentrată care se supune voinței noastre). În locul unui «suflet mic care cară un cadavru» – așa cum plastic se exprima Epictet –, vom fi un suflet viu într-un corp viu."[22]

Prefacerea începe prin exerciţii de yoga şi prin suprimarea anumitor legi fizice: post prelungit într-o manieră aproape exagerată, însă fără diminuarea forţelor fizice, fenomene de levitaţie şi alte miracole, bine cunoscute de altfel din practicile yoghinilor indieni. Toate acestea însă nu erau de ajuns pentru Sri Aurobindo, al cărui scop tinde din ce în ce mai mult spre transformarea *minţii celulelor* – acea „voinţă" care le face să repete mecanic anumite funcţiuni, şi care, din punctul său de vedere, constituie principalul obstacol în calea transformării corpului prin intermediul forţei supramentale. Se declară încrezător: „Odată «convertită», mintea celulară va constitui unul dintre cele mai preţioase instrumente în stabilirea luminii şi a forţei supramentale ale materiei."

În anul 1926, Sri Aurobindo se retrage în schimnicie, continuând să lucreze cu tenacitate asupra lui însuşi. Moare pe neaşteptate, în anul 1950: din acel moment, lucrarea sa avea să fie dusă mai departe de La Mère.

Martor al monumentalei opere a lui La Mère – desfăşurate pe o perioadă de activitate de peste douăzeci de ani – a fost Satprem (nume care semnifică „cel ce iubeşte cu adevărat", şi fiindu-i dat de însăşi La Mère), un francez ajuns la Pondychéry după o viaţă aventuroasă şi plină de dificultăţi. După moartea acesteia, el a publicat *Agenda lui La Mère* – treisprezece volume în care este relatată „aventura Mamei în pădurea virgină a viitorului". De aici aflăm că moartea lui Aurobindo a fost o acţiune conştientă, voluntară: acesta îi destăinuise lui La Mère că urma să plece pentru a-şi continua opera *de cealaltă parte,* în partea stăpânită de moarte. Totodată, îi ceruse lui

La Mère să continue opera aici, în partea vieții, cu promisiunea că aveau să conlucreze și pe mai departe, *de o parte și de cealaltă.*

Agenda este un adevărat jurnal de bord, având ca subiect aventura spirituală a lui La Mère: o aventură dificilă, despre care Satprem scrie în Introducere:

„...își continua drumul, deși primea lovituri de tot felul, una după alta. Dacă vrem într-adevăr să ne lepădăm de această specie umană învechită și să întrezărim ceea ce va fi Ziua de mâine a Omului – o zi de mâine întru viață, întru corp – trebuie inevitabil să ne luptăm cu vechea specie, cu toate elementele din noi care refuză necunoscutul, un necunoscut de care corpului nostru îi este teamă. Pe de altă parte însă, există un sentiment minunat, frizând miracolul, la care nimeni nu s-a gândit vreodată: o altă stare a ființei, încă incomprehensibilă. Iar aceasta se află aici, la îndemâna noastră. O realitate... ușoară! O realitate luminoasă! O stare datorită căreia toate sistemele noastre de valori vor fi pulverizate, odată cu vechile noastre năluciri. Și atunci, vom spune: *Cum așa? Cum a fost cu putință să trăim acolo, înăuntru? Cum a fost posibil una ca asta?*"

Satprem a fost martorul nemijlocit al experienței solitare împlinite de La Mère, după moartea acesteia asumându-și sarcina de a-i continua el aventura, pe care a trăit-o într-o manieră silențioasă, retrăgându-se în schimnicie în anul 1981[23].

Din câte se cunoaște, La Mère izbutise să descopere o „vibrație" (pe care o invoca repetând încontinuu o *mantra)* cu ajutorul căreia putea depăși mecanismul perturbator al celulelor

și automatismele minții fizice, tinzând astfel spre celula „pură". Pe alocuri, reușea să aibă conștiința propriilor celule, urmărindu-le mecanismul existenței și apoi depășindu-l, ocazie cu care realiza că „mintea fizică" – pe care ea o definea ca pe un „înveliș opac al celulelor" – putea fi depășită și înfrântă, atingând ulterior un stadiu în care celula este liberă, ferită de maladii, fericită, nemuritoare: un nivel de bucurie totală, de fericire corporală – probabil, celula omului viitorului. *Agenda* este jurnalul care redă fidel acest vis, această experiență aparent utopică, dar care ar putea reprezenta – dacă am avea voința necesară – destinul nostru viitor.

Privitor la acest subiect, Satprem comentează:

„Prima experiență este întotdeauna una foarte stranie, aparent nebunească. Și totuși, trebuie să fi existat un moment, o zi în care, pentru prima dată pe această planetă, o reptilă a devenit pasăre. Și ce să se fi întâmplat, oare, atunci când, dintr-odată, creatura a decolat de la sol, fără ca înaintea sa să mai fi existat vreodată păsări? Nu e deloc o acțiune «naturală», câtuși de puțin! Fără îndoială că s-a găsit atunci vreun dinozaur bătrân și înțelept care să fi clătinat sceptic din cap: «Nu e posibil! Aceasta *este o halucinație!*» Și uite-așa, din halucinație în halucinație, am ajuns la stadiul omulețului în costum și cravată. Bine, și acum? Care este urmarea?"

CARL GUSTAV JUNG
(1875–1961)

„Toate gândurile mele se rotesc în jurul lui Dumnezeu, precum planetele în jurul Soarelui."

Gândirea şi opera lui Carl Gustav Jung, marele medic şi psihiatru elveţian, sunt parte integrantă a patrimoniului cultural al zilelor noastre; el poate fi definit drept unul dintre marii înţelepţi ai timpului nostru, şi nu doar în ceea ce priveşte psihologia şi psihiatria, ci chiar şi datorită activităţii sale referitoare la problematica religioasă, la raportul dintre religie şi psihologie sau dintre gândirea occidentală şi cea a Orientului, sau celei legate de fenomenele oculte. Deosebit de important s-a dovedit a fi conceptul său de *individuare*, altfel spus, procesul de autodesăvârşire către care trebuie să tindă fiecare dintre noi, motorul evoluţiei care dă un sens autentic existenţei umane.

C.G. Jung a înţeles aşa cum puţini alţii au reuşit importanţa elementului religios în viaţa oamenilor, intuind ruptura ce se poate produce în universul interior al omului în cazul în care

această problematică nu este rezolvată în mod adecvat. Toate aceste frământări spirituale au fost şi rezultatul unor experienţe personale, dacă avem în vedere cele scrise de el în *Amintiri, vise, reflecţii:*

„În definitiv, singurele întâmplări din viaţa mea ce mi se par demne a fi menţionate sunt cele în care lumea nepieritoare a irumpt în lumea noastră trecătoare."[1]

Apoi:

„Omul ar trebui să fie îndreptăţit să spună că a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să-şi formeze o concepţie despre viaţa de după moarte, sau măcar să-şi formeze o imagine de-3spre aceasta, chiar dacă apoi se vede nevoit să-şi recunoască propria impotenţă. A nu face nimic din toate acestea înseamnă o pierdere vitală."[2]

Opera lui Jung este indisolubil legată de biografia lui, motiv pentru care, pentru a o înţelege pe prima, trebuie s-o parcurgem şi pe cealaltă. De altfel, Jung a relatat şi a scris multe despre el însuşi – în special în ultima parte a vieţii –, iar în 1957, la vârsta de optzeci şi doi de ani, a început să-i dicteze colaboratoarei şi secretarei sale Aniela Jaffé o carte de memorii, în care îşi povesteşte viaţa, experienţele trăite, evoluţia spirituală, visele, gândurile. Aceste pagini dictate, integrate unor capitole scrise de mâna lui Jung, au fost apoi publicate în cartea *Amintiri, vise, reflecţii,* constituind un document fundamental pentru cunoaşterea marelui înţelept elveţian.

Carl Gustav Jung s-a născut în anul 1875, la Kesswill, pe malul elveţian al lacului Konstanz. Carl Gustav Jung senior – bunicul din partea tatălui, al cărui nume îl purta şi el – fusese un reputat medic, rector al Universităţii din Basel şi Mare Maestru de lojă masonică. În epocă circulau zvonuri că ar fi fost fiul natural al lui Goethe, zvonuri care – deşi nu există nicio dovadă a unei astfel de paternităţi – nu aveau să-l deranjeze deloc pe nepotul Carl Gustav; dimpotrivă, în momentele de cochetărie, se mândrea cu ascendenţa sa ilustră. Oricare va fi fost adevărul, Jung avea să simtă toată viaţa o puternică legătură spirituală cu Goethe.

Tatăl lui Jung, născut din a treia căsnicie a lui Carl Gustav Jung senior, cea cu Sophie Frey, fiica primarului din Basel, era pastor protestant. Studiase limbile antice la Göttingen, specializându-se în principal în ebraică şi arabă, însă în cele din urmă devenise un modest preot de ţară; spre deosebire de părintele său, personaj deschis, creativ şi „extravertit" (pentru a folosi un termen jungian), pastorul Paul Jung era un bărbat cu o personalitate proiectată spre propriul univers interior, un „introvertit" pe care colegii de breaslă îl considerau uneori „plictisitor", şi care – judecând după consideraţiile propriului său fiu – nu-şi alesese profesiunea potrivită. De altfel, iată ce scrie C.G. Jung în *Amintiri...* despre familia sa:

„Tatăl meu făcea mult bine, poate chiar prea mult, şi în consecinţă era aproape întotdeauna indispus şi mereu iritat. Părinţii mei făceau mari eforturi să ducă o viaţă în smerenie, însă rezultatul era acela că între ei izbucneau mult prea des certuri violente; prin urmare, este de înţeles faptul că toate

aceste dificultăţi au sfârşit prin a-i pune la îndoială tatălui meu propria credinţă."[3]

La rândul său, mama lui Jung, Emilie Preiswerk, era fiica unui pastor predicator din Basel, specialist liber-profesionist în limba ebraică. De altfel, Samuel Preiswerk era un personaj aparte, nu datorită faptului că fusese căsătorit de două ori, ci pentru că obişnuia să declare că trăia înconjurat de spirite. În camera sa de lucru îi rezervase un scaun spiritului primei sale soţii, decedate, cu care obişnuia să aibă discuţii lungi – o dată pe săptămână şi la o anumită oră –, spre marea îngrijorare a celei de-a doua sale consoarte, bunica lui Carl Gustav.

Interesul pentru fenomenele oculte şi participarea nemijlocită la acestea au reprezentat o caracteristică constantă în familia lui Jung, pe partea maternă; mama acestuia poseda aşa-numita „vedere secundară", Jung însuşi fiind dotat cu calităţi senzitive: de altfel, a fost întotdeauna pasionat de parapsihologie, fiind mereu în contact cu parapsihologi renumiţi ai vremii.

La vârsta de patru ani, Carl Gustav s-a stabilit împreună cu familia într-un sătuc din cantonul Basel, a cărui parohie îi fusese încredinţată tatălui său; cinci ani mai târziu, aici avea să se nască Gertrud, singura soră a lui Jung. Prin urmare, Carl Gustav a fost fiu unic până la vârsta de nouă ani, element care, neîndoielnic, a influenţat puternic formarea personalităţii sale: avea un temperament închis şi, fascinat de solitudine, prefera să se izoleze de copiii de vârsta lui. Încă din copilărie s-a preocupat de propriile vise şi fantezii, aceste introspecţii timpurii având un rol important în acumularea cunoştinţelor de mai târziu, efectul lor secundar fiind însă acela că Jung avea să rămână

pentru toată viața un solitar autentic. De altfel, structura sa interioară contemplativă avea să-i provoace în adolescență o adevărată nevroză, caracterizată prin crize de apatie și leșinuri. Și-a revenit prin propriile puteri, recunoscând mai târziu că acela a fost momentul în care a învățat ce anume este o nevroză.

Introspecția, analizarea problematicilor spirituale și a universului interior aveau să-i caracterizeze întreaga viață. De altfel, în *Amintiri...* scria următoarele:

> „Conceptul de viață m-a dus întotdeauna cu gândul la o plantă și la rădăcina sa: adevărata viață a plantei este invizibilă, ascunsă în rădăcină. Partea care apare la suprafața pământului trăiește doar o vară, apoi se usucă – o apariție efemeră, deci. Atunci când reflectăm asupra curgerii și decăderii implacabile ale vieții și civilizației, nu putem evita o impresie de nulitate absolută: însă eu nu am pierdut niciodată din vedere faptul că există ceva care trăiește și dăinuiește dincolo de această curgere eternă. Noi vedem floarea, care însă se veștejește: însă rădăcina rămâne trainică. Iată de ce vorbesc în principal despre experiențele interioare, în care cuprind atât visele, cât și închipuirile mele. Acestea constituie, în egală măsură, materia primă a activității mele științifice."[4]

Copilăria nu i-a fost lipsită de dificultăți: la vârsta de trei ani, a suferit profund din cauza unei despărțiri lungi și forțate de mama sa, internată vreme de câteva luni într-un spital din Basel: „Presupun că, într-o anumită măsură, boala i-a fost cauzată de greutățile vieții matrimoniale", scrie Jung în *Amintiri...*[5] De altfel, căsnicia părinților săi nu a fost una ușoară („o dovadă

de suportare reciprocă, acutizată din cauza dificultăților", cum avea s-o definească el mai târziu[6] – n.a.), iar aceste impresii din prima parte a vieții l-au marcat profund.

După absolvirea claselor primare la școala din sat, Jung a urmat cursurile gimnaziului din Basel, înscriindu-se apoi la facultatea de medicină. Un an mai târziu i-a murit tatăl, iar mama și sora sa s-au văzut nevoite să plece din casa parohială: a fost perioada în care familia Jung s-a confruntat cu grave probleme financiare, Carl Gustav aflându-se în pericolul de a fi nevoit să-și întrerupă studiile. Ajutorul a venit de la un unchi din partea tatălui, căruia însă la absolvire a ajuns să-i datoreze trei mii de franci. Totuși, Jung nu a regretat niciodată acea perioadă de sărăcie; de altfel, avea să scrie:

„N-aș vrea să nu fi trăit vremurile acelea de restriște, pentru că în astfel de vremuri învățăm să prețuim lucrurile simple. Îmi amintesc și acum foarte bine că, odată, am primit cadou o cutie de trabucuri. M-am simțit un adevărat prinț. Timp de un an întreg, îmi îngăduiam să fumez câte unul, dar numai duminica."[7]

În perioada studenției, Jung obișnuia să frecventeze ședințele de spiritism organizate de o verișoară dinspre mamă, Helene Preiswerk – zisă Helly –, care se pretindea medium. În timpul acestor ședințe, care s-au desfășurat pe durata a patru ani – între 1895 și 1899 –, Helly cădea în transă, reproducând apoi cuvintele unor personaje imaginare. La solicitarea profesorului Bleuler, sub a cărui îndrumare avea să lucreze mai târziu la clinica neurologică Burghölzli din Zürich, Jung și-a bazat teza

de licență (intitulată *Despre psihologia și patologia așa-numitelor fenomene oculte)* pe aceste experimente, ferindu-se însă să interpreteze în termenii spiritismului personalitățile care se manifestau prin intermediul lui Helly, și pe care aceasta le considera spirite din cealaltă lume; dimpotrivă, Jung a caracterizat fenomenul drept manifestări ale unor complexe ale inconștientului și modalități de compensare care indicau structuri necunoscute ale unor personalități ce încercau să iasă la suprafață. Și mai târziu, în numeroasele sale contacte cu paranormalul, Jung a interpretat asemenea fenomene pornind de la psihic, fără a face referire la „spirite".

După ce a obținut licența în medicină, Jung s-a hotărât să se specializeze în psihiatrie, iar în anul 1900 a început să lucreze cu profesorul Bleuler, la Zürich. Au urmat câțiva ani decisivi pentru el, atât din punct de vedere profesional, cât și pe plan personal; printre altele, în perioada cât a activat la clinica Burghölzli, Jung s-a căsătorit cu Emma Rauschenbach, alături de care a format un cuplu trainic vreme de cincizeci și doi de ani. Cei doi au avut cinci copii – patru fete și un băiat.

În anii petrecuți la Burghölzli, Jung a dezvoltat metoda investigării prin *teste de asociere,* înființând în acest scop un laborator experimental. Metoda se bazează pe timpul de reacție și pe conținutul răspunsurilor primite la anumite cuvinte-stimul, ducând la descoperirea unor complexe emoționale sau, altfel spus, a unor conținuturi autonome din sfera inconștientului care acționează ca factori perturbatori. Această metodă de investigare i-a adus lui Jung titlul de *doctor honoris causa* al universității Clark din Statele Unite. Fenomenul psihic al „complexului" avea să

devină ulterior elementul central al psihologiei analitice a lui Jung, constituind astăzi un patrimoniu universal.

Tot în acea perioadă, C.G. Jung a avut prima întâlnire cu Sigmund Freud. Cartea acestuia, *Interpretarea viselor,* publicată în anul 1900, avusese un impact puternic asupra lui Jung, cu atât mai mult cu cât multe dintre ideile lui Freud coincideau cu ale sale. Întâlnirea efectivă a celor doi a avut loc în anul 1907, la Viena, unde locuia Freud:

„Ne-am întâlnit la ora unu după-amiază şi am discutat aproape fără întrerupere vreme de treisprezece ore. Nimic din felul de a fi al lui Freud nu era banal: îl găseam de o inteligenţă ieşită din comun, ager, remarcabil sub toate aspectele."[8]

Foarte curând însă aveau să iasă la iveală diferenţele fundamentale între cei doi, care cu timpul au sfârşit prin a deveni bariere de netrecut, ducând la ruptură. Freud atribuia o importanţă primordială factorului sexual, în timp ce Jung, deşi recunoştea influenţa sexualităţii asupra psihicului, excludea ideea că ar fi fost singura expresie esenţială a acestuia. De exemplu, abordând problematica nevrozelor, Jung scrie:

„Pe durata practicii mele medicale întâlnisem multe cazuri de nevroză în care sexualitatea juca un rol secundar, în prim-plan fiind alţi factori: de exemplu, problema adaptării sociale, depresii pricinuite de unele circumstanţe tragice din viaţă sau de unele exigenţe legate de propriul prestigiu şi aşa mai departe. I-am supus atenţiei lui Freud astfel de cazuri în

mai multe rânduri, însă el nu admitea alţi factori în afara sexualităţii, iar eu am fost foarte nemulţumit."[9]

Un alt element asupra căruia cei doi oameni de ştiinţă au avut divergenţe a fost conceptul de *inconştient:* pentru Freud, inconştientul este o dimensiune în care domnesc haosul şi depresia; în schimb, pentru Jung, acesta este un nivel psihic colectiv de tip creativ. Jung a lărgit semnificaţia conceptului freudian de inconştient – bazat pe un conţinut strict personal –, implementând termenul de *inconştient colectiv,* prin care desemna o sferă psihică impersonală, un substrat comun prezent în psihicul fiecăruia dintre noi, dincolo de toate diferenţele de cultură şi de conştiinţă. Inconştientul colectiv cuprinde şi „arhetipurile", respectiv acele structuri colective care conţin „amintiri" comune întregii umanităţi: ele persistă asemenea unor „albii de râuri" bine delimitate, în care converge potenţialul psihic individual al fiecărui om.

În sfârşit, un alt aspect fundamental care a dus la ruptura celor doi a fost acela că Jung ţinea foarte mult la propria libertate ideologică şi de cercetare, eventualitatea că ar fi putut fi considerat un epigon al lui Freud părându-i-se de neconceput.

Cu toate acestea, ruptura de maestrul vienez – căruia avea să-i recunoască mereu meritele incontestabile – a fost foarte dureroasă pentru Jung, obişnuind să vorbească despre ea până în ultimii ani de viaţă, aşa cum reiese şi din următorul fragment al *Amintirilor...:*

„Cel mai mare merit al lui Freud a dost, fără îndoială, faptul că i-a luat pe nevrotici în serios, penetrând psihologia lor

individuală, atât de particulară de la caz la caz. A avut curajul să vorbească despre o cazuistică, dedicându-se cercetării aprofundate a psihologiei reale a pacienţilor săi. A avut capacitatea de «a vedea» cu ochii bolnavului însuşi, atingând în consecinţă un nivel de înţelegere a bolilor mentale mult mai înalt decât fusese posibil până la el. S-a dovedit lipsit de prejudecăţi şi curajos. Iar aceasta l-a condus la depăşirea foarte multor idei preconcepute. Asemenea unui profet din Vechiul Testament, nu s-a ferit să dărâme idoli falşi, să tragă vălul care ascundea multe josnicii şi ipocrizii, demascând fără milă putregaiul care a cuprins sufletul omului contemporan. Şi nu a avut nicio ezitare în faţa lipsei de popularitate pe care o aduce o astfel de mişcare. A demonstrat experimental existenţa unui psihic al inconştientului, noţiune admisă până la el doar ca un postulat filozofic."[10]

După ruptura de Freud, pentru C.G. Jung a urmat o perioadă de incertitudini şi dezorientare: se afla în căutarea unei căi valide din punct de vedere psihologic, nu atât pentru el personal, cât în special pentru pacienţii săi. A renunţat la activitatea didactică de la universitatea din Zürich şi vreme de mai mulţi ani s-a dedicat unui gen de „automedicaţii": un „experiment asupra lui însuşi", o perioadă de meditaţii însoţite de emoţii răvăşitoare. Încerca să atingă şi să înţeleagă închipuirile şi visele izvorâte din inconştient, confruntându-se în mod direct cu ele. Experimentul a durat şase ani, important de menţionat în acest context fiind dialogurile îndelungate pe care Jung le avea cu un personaj imaginar, un bătrân pe nume Filemon.

„Filemon spunea lucruri la care eu nu mă gândisem în mod responsabil niciodată. Mi-am dat seama că de vorbit, vorbea el, nu eu. Din punct de vedere psihologic, Filemon reprezenta o inteligență superioară, o forță care nu avea nimic în comun cu mine. Atât Filemon, cât și alte imagini din închipuirea mea m-au convins în mod hotărâtor că în psihic sunt prezente noțiuni care nu sunt produse de Eu, ci se produc de la sine, având o viață proprie. Uneori, Filemon mi se părea la fel de real ca o persoană în carne și oase, mă plimbam cu el încolo și-ncoace prin grădină, devenind pentru mine ceea ce indienii numesc *guru*. Puțin câte puțin, mi-a deslușit noțiunile obiectivității psihice, ale «realității sufletului». Grație conversațiilor cu Filemon, m-am lămurit asupra diferenței dintre mine însumi și obiectul gândirii mele."[11]

Rememorând acei ani de confruntare cu propriul inconștient, Jung scria:

„Anii în care m-am ocupat de imaginile prezente în universul meu interior au constituit cea mai importantă perioadă din viața mea, cea în care s-a cernut tot ceea ce avea cu adevărat însemnătate. Toată activitatea mea ulterioară a constat în sistematizarea celor ieșite la lumină în acei ani, și care la început mă copleșiseră. Mi-au trebuit apoi patruzeci și cinci de ani ca să înglobez în complexul operei mele științifice ceea ce am trăit și mi-am notat atunci."[12]

Și totuși, în ciuda dificultăților acelei perioade, Jung nu și-a întrerupt activitatea de psihoterapeut; față de pacienți avea o

atitudine foarte amabilă, acordându-le o atenţie infinită şi dovedind o mare capacitate de identificare cu problemele lor. La şedinţele sale de psihanaliză pacientul se aşeza în faţa sa, pe un scaun, nu se întindea pe canapea: medicul şi pacientul stăteau faţă în faţă, privindu-se în ochi.

Jung recurgea, aşa cum puţini alţi confraţi ai săi izbuteau s-o facă, la resursele interioare pozitive ale pacienţilor săi. Iată ce scria, referitor la metodele sale de lucru:

„În nevroză se camuflează în realitate un fragment din personalitatea încă nedezvoltată, o bucăţică preţioasă de suflet, fără de care omul este condamnat la resemnare, la mâhnire, obişnuindu-se să privească viaţa cu ostilitate. Printr-o psihologie care se concentrează doar pe latura negativă a nevrozei nu facem decât să aruncăm şi copilul odată cu apa murdară din copaie."

Iar psihoterapeuţilor le dădea următoarele sfaturi:

„Pe cei ce vor să înveţe să cunoască sufletul omenesc i-aş sfătui să spună adio cabinetului şi s-o ia la pas prin lume, cu inima deschisă, să treacă prin ororile din închisori, ospicii şi spitale, prin birturile de la periferii, pe la burse şi congrese socialiste, prin biserici ori prin iluminările şi stările de extaz sectare, să experimenteze pe propria piele iubirea şi ura, pasiunea în toate formele ei; s-ar întoarce mai învăţat decât dacă ar studia tomuri uriaşe, iar pentru pacienţii săi ar fi un adevărat medic, un cunoscător autentic al sufletului omenesc."

De altfel, câteva dintre căile propuse în fragmentul citat le parcursese el însuşi; Jung a fost un medic de cabinet, care îşi petrecea multe ore pe zi la masa de lucru, însă a fost şi un om de acţiune, însetat de cunoaştere şi experienţe noi. Îi plăcea să cunoască persoane şi locuri noi, motiv pentru care a întreprins călătorii lungi şi aventuroase în Africa de Nord, traversând Sahara, apoi în Africa Centrală, în Statele Unite – în New Mexico, unde a trăit laolaltă cu indienii Pueblo – şi în India: întâlnirea cu oameni şi culturi diverse a reprezentat o experienţă determinantă pentru el. În timpul acestor călătorii, se identifica deplin cu sufletul oamenilor pe care îi întâlnea, pătrunzând în atmosfera şi în istoria locurilor vizitate: experienţe care îi îmbogăţeau universul interior, confirmându-i deopotrivă profundul ataşament la cultura occidentală, creştină.

Carl Gustav Jung a fost interesat mereu de fenomenele oculte, ba chiar le-a simţit pe propria piele, cum de altfel se întâmplase şi în cazul mamei şi bunicului său. Considera că parapsihologia ar fi trebuit să devină obiect de cercetare ştiinţifică, domeniu de experimente şi teoretizări. Îl irita faptul că ştiinţa oficială a epocii, în loc să studieze şi să încerce să explice fenomenele oculte, le nega existenţa. Apelând la serviciile celebrului medium austriac Rudy Schneider, Jung a organizat mai multe experimente, având astfel posibilitatea să asiste nemijlocit la fenomene psihocinetice, materializări de obiecte sau levitaţii. Pe de altă parte, a trăit personal o serie de fenomene paranormale, cu caracter spontan – premoniţii, vise care se adeveream, experienţe telepatice –, fiind, de asemenea, foarte interesat de alchimie şi ştiinţele mantice – respectiv astrologia,

cartomanția, geomanția –, precum și de străvechea carte chineză a oracolelor *Yi Jing*. Iată în ce termeni și-a expus poziția vizavi de asemenea fenomene.

„Diversitatea irațională a vieții m-a învățat să nu refuz vreodată ceva, chiar dacă acel ceva vine în contradicție cu propriile noastre teorii (a căror viață, de altfel, este atât de scurtă!) sau se dovedește a fi pe moment inexplicabil."

O deschidere de care puțini alții au dat dovadă.

Căutând o explicație a fenomenelor paranormale, în special a premoniților, Jung a conceput împreună cu fizicianul Wolfgang Pauli teoria *sincronicității*, cu ajutorul căreia a reușit să intuiască legătura dintre anumite evenimente între care nu există niciun fel de raport de cauzalitate: ar fi vorba despre o ordine prestabilită, de natură încă necunoscută, care ar veni să completeze legea cauzei și a efectului.

Personalitate fundamental religioasă, Jung nu era totuși legat în mod special de o anumită confesiune, chiar dacă se considera un bun creștin. Obișnuia totuși să remarce: „În Evul Mediu m-ar fi considerat eretic și aș fi fost ars pe rug!" Jung a înțeles pe deplin importanța componentei religioase în viața comunităților, intuind ruptura care poate interveni în sufletul unui om dacă această problematică nu este rezolvată adecvat. Experiența medicală îl învățase că factorul religios are un rol de primă importanță în bolile psihice, observație care coincidea cu o altă descoperire a sa – cea conform căreia reprezentările cu conținut religios sunt produse spontan de suflet, care este „religios prin însăși natura sa".

Jung era convins şi de faptul că multe nevroze sunt provocate de faptul că subiectul neglijează această caracteristică fundamentală a psihicului, în special în cea de-a doua parte a vieţii, şi, în calitate de psihoterapeut, le-a netezit multora dintre pacienţii săi calea spre credinţă – atunci când ei căutau o asemenea cale. Pentru el, existenţa Celui pe care-l numim „Dumnezeu" era o certitudine absolută, însă o certitudine neverificabilă, imposibil de cercetat. Toate lucrările sale psihologico-religioase se ocupă nu atât de *deus absconditus* – misterul indescifrabil –, cât de imaginile şi ideile pe care omul şi le-a autoindus despre acest mister. „Dumnezeu este un mister – mărturisea el într-o scrisoare din 1957 –, tot ceea ce spunem despre el a fost gândit şi crezut de oameni. Noi ne creăm imagini şi idei, iar când vorbim despre Dumnezeu ne referim la imaginea pe care oamenii şi-o fac despre el. Însă cum va fi fiind El cu adevărat niciun om nu poate şti, decât dacă ar fi el însuşi un dumnezeu."

În privinţa caracterului său, Jung era un bărbat bonom, sensibil, cu mult umor şi o uriaşă poftă de cunoaştere. Deşi era un introvertit, se dedica deopotrivă experienţelor interioare şi exterioare, considerându-le interdependente. Toate noţiunile aveau o importanţă a lor – atât vizibilul, cât şi invizibilul, atât ceea ce e mare, cât şi ceea ce e mic. Avea capacitatea de a se concentra complet asupra propriului univers interior, dar şi de a fi în acelaşi timp total disponibil celorlalţi. Îi plăcea să aibă schimburi de idei cu colegii sau cu discipolii săi, cu oameni de ştiinţă şi cercetători, teologi sau oameni obişnuiţi; cu toate acestea, simţea mereu nevoia întoarcerii la propria solitudine şi linişte interioară, obişnuind să-şi petreacă săptămâni la rând

meditând sau scriind. De asemenea, adora călătoriile, însă căuta întotdeauna refugiul sigur în sânul familiei, compania soției și a copiilor. Ajunși la acest punct, este oportun să spunem câteva cuvinte și despre *turnul* său, care a avut un rol foarte important în menținerea propriului său echilibru sufletesc.[13]

Turnul era, în realitate, un fel de cabană primitivă pe care Jung o construise pe una dintre proprietățile sale, la Bollingen, în partea superioară a lacului Zürich: era o construcție circulară, cu o vatră în mijlocul unicei încăperi și cu paturi suprapuse plasate de-a lungul pereților – un fel de pântece matern, locul unde se simțea în largul său. Cu timpul, s-au ridicat și alte clădiri în jurul corpului central, care însă a rămas partea cea mai importantă a complexului.

La turnul său, Jung ducea o viață de o simplitate extremă: renunțase la electricitate, se încălzea făcând focul cu mâna lui, se aproviziona cu apă de la o fântână, gătea și spărgea lemne. Obișnuia să spună că toate aceste preocupări rudimentare îi induc omului acea simplitate atât de greu de dobândit în epoca modernă. La Bollingen, Jung obișnuia să sculpteze în piatră brută, afirmând însă că nu își propunea niciodată premeditat o temă: „Sculptez – spunea – ceea ce întrezăresc în suprafața pietrei!"

Operele cele mai importante ale maturității și senectuții lui Jung au fost scrise aici, la *turnul* din Bollingen.

În anul 1955, universitatea din Zürich i-a conferit titlul de *doctor honoris causa* în științe; în alocuțiunea de motivare a titlului, Jung a fost declarat „interpretul procesului de individuare a umanității". *Procesul de individuare* constituie rezultatul

cel mai consistent al psihologiei jungiene – esența mesajului său adresat omului contemporan.

Prin „individuare" se înțelege – după cum a explicat însuși Jung – „o autoconștientizare a umanității"; cu alte cuvinte, dezvoltarea personalității, împlinirea de către fiecare a misiunii ce i-a fost încredințată, identificarea propriului scop, evoluția planului conturat pentru fiecare dintre noi – înțelegând prin toate acestea doar apropierea de o globalitate preexistentă, și nu o punere totală în practică a unui asemenea concept; deplina realizare, de către ființa noastră, a unei globalități este, în opinia lui Jung, un țel de neatins, prin urmare un ideal, un ghid.

Atât în natură, cât și în universul interior al omului, devierea este un proces care se desfășoară de la sine, în mod inconștient. Totuși, omul este singura creatură capabilă de o individuare lucidă, având posibilitatea de a recunoaște, măcar în parte, care sunt forțele ascunse în el și în caracterul aparent întâmplător al destinului. Identificarea acestor noțiuni conferă vieții exterioare o dimensiune interioară, astfel încât *înăuntru* și *afară* – cele două aspecte ale Sinelui – ajung să constituie un tot unitar.

Jung întrevedea acest proces și ca o formă de apropiere de Divin, considerând că responsabilitatea individuală asupra vieții era totodată și o misiune divină, o experiență religioasă. Acest proces de individuare, care se concretizează și prin îndeplinirea îndatoririlor simple, la îndemâna fiecăruia, trebuie însoțit întotdeauna – în opinia lui Jung – de atenția pentru aproapele nostru, de cultivarea raporturilor interpersonale. De altfel, Jung avea să exemplifice prin propriul său mod de viață conceptele pe care le teoretiza.

Recapitulând pe scurt mesajul adresat de Jung omului contemporan, este foarte important să subliniem două aspecte: în primul rând, trebuie amintit că deasupra Eului există o forţă mult mai mare, transcendentă, care-l îndrumă pe om, acesta din urmă având însă obligaţia de a nu pierde sensul responsabilităţii pentru viaţa sa, altfel spus, de a nu deveni pasiv.

Al doilea aspect fundamental este îndemnul de a ne accepta propria existenţa aşa cum ne-a fost dată. Ambele teorii sunt rezultatul unor experienţe personale, despre care găsim ample relatări în *Amintiri...* Iată faptele.

În anul 1944, Jung a suferit un infarct, fiind în pericol să-şi piardă viaţa. În starea de inconştienţă dinaintea resuscitării a avut câteva viziuni: se vedea pe el însuşi suspendat undeva, în spaţiu, iar sub el, departe, zărea globul pământesc înconjurat de o lumină albăstruie. Forma sferică a Pământului era perfect vizibilă, la fel ca şi profilele continentelor şi mărilor. Mai târziu, avea să mărturisească faptul că pe durata respectivelor viziuni fusese perfect conştient că se afla pe punctul de a părăsi această lume şi că priveliştea pe care i se îngăduise s-o admire era cea mai minunată experienţă pe care şi-ar fi putut-o imagina. Viziunile aveau să se repete timp de trei săptămâni, noapte de noapte, insuflându-i sentimente de o frumuseţe şi intensitate indescriptibile.

Rememorând experienţa, Jung avea să scrie că se simţise ca şi cum ar fi „rămas suspendat în spaţiu, la fel de în siguranţă ca în pântecele matern, într-un vid nemărginit, dar încărcat de un sentiment intens de fericire. Chiar dacă mai târziu – continuă Jung – aveam să-mi regăsesc credinţa întru această lume, pot spune că din clipa aceea nu m-am eliberat niciodată

complet de sentimentul că viaţa de aici este doar un fragment al existenţei noastre, care se derulează într-un univers tridimensional, creat tocmai în acest scop".[14]

Tot pe durata acelor viziuni, realitatea terestră îi apăruse „ca un fel de închisoare, plămădită în scopuri necunoscute, care însă avea puterea aproape hipnotică de a te face să crezi că era adevărata realitate, deşi îţi venea foarte uşor să-i constaţi nulitatea".[15]

Jung obişnuia să spună că operele sale cele mai importante erau cele scrise după momentul bolii: intuiţiile şi cunoştinţele derivate din acea experienţă îi insuflaseră curajul de a „accede la noi formulări", pe care a avut apoi curajul să le exprime în mod deschis. Tot după momentul bolii a survenit şi o altă schimbare:

> „Pornirea de a spune «da» existenţei, un «da» necondiţionat la tot ceea ce reprezintă ea, fără nicio pretenţie subiectivă din partea mea: acceptarea existenţei, exact aşa cum este ea şi cu condiţiile ei."[16]

Prin urmare, acceptarea întru bine, dar şi întru rău, întru bucurie, dar şi întru suferinţă: un precept de o mare profunzime.

C.G. Jung a acordat o mare atenţie şi problematicii morţii şi a vieţii de după moarte, formulând o concepţie personală, bazată pe propriile cugetări. Nu era prea interesat de fenomenele obiectiv valabile, ci de experienţele individuale, ghidându-se foarte mult după reprezentările care se prefigurau în universul său interior: „Eu îmi îndrept atenţia asupra miraculoaselor mituri ale sufletului" – spunea, fiind de părere că astfel

de „fabulații" însănătoșesc sufletul, dând existenței un farmec pe care ar fi păcat să-l neglijăm. Într-o scrisoare din 1947, el definea viața drept „o scurtă pauză între două mari mistere, care de fapt sunt unul și același lucru".

Cât despre ceea ce ne așteaptă după moarte, considera că este cu neputință să obținem informații pe cale rațională, ci numai prin intermediul miturilor, al inconștientului și viselor. Afirma mereu că omul ar trebui să facă tot ce-i stă în putință pentru a-și forma o concepție despre viața de după moarte, a nu face nimic în acest sens fiind o pierdere vitală. Era de părere că inconștientul ne poate ajuta să ne facem o idee asupra acestor lucruri, întrucât este singurul care poate aduce la lumină – prin intermediul simbolurilor – noțiuni pe care doar cu ajutorul logicii nu am ajunge niciodată să le aflăm. De asemenea, nutrea convingerea că indicații asupra vieții de după moarte ne-ar putea fi oferite de vise: în consecință, clasifica visele pacienților săi, acordând o mare atenție propriilor experiențe onirice.

Un vis plin de semnificații – și sub anumite aspecte foarte ciudat – este povestit în cartea sa, *Amintiri...:*

„Cu câteva luni înaintea morții mamei, în septembrie 1922, am avut un vis prevestitor. Mi-a apărut în vis tata, fapt care mi-a produs o profundă emoție. De când murise, nu-l mai visasem niciodată – deci din 1896. Acum însă îmi apărea din nou, asemenea cuiva care se întoarce dintr-o lungă călătorie. Îmi părea mult întinerit și fără obișnuitul său aer patern, autoritar. L-am condus în bibliotecă, foarte bucuros la gândul că aveam să aflu cum îi mersese în tot acel timp de când nu ne văzuserăm. Mă gândeam cu infinită satisfacție că aveam

posibilitatea să-i prezint soţia şi copiii, să-i arăt casa şi să-i povestesc tot ceea ce făcusem şi ce devenisem între timp. Curând însă mi-am dat seama că nimic din toate acestea nu-mi era cu putinţă, întrucât tata mi se părea foarte îngrijorat. Parcă voia să-mi ceară un serviciu: simţeam asta atât de pregnant, încât mă abţineam să vorbesc despre lucrurile care mă interesau. Atunci, el mi-a zis că, întrucât eram psiholog, venise să-mi ceară un sfat legat de psihologia vieţii conjugale. Începusem să-i ţin o amplă disertaţie asupra complexităţii problemelor din cadrul unei căsnicii, când, deodată, m-am trezit. Nu am reuşit să înţeleg semnificaţia acelui vis şi nu mi-a trecut nicio clipă prin minte că s-ar fi putut referi la moartea mamei. Mi-am dat seama de asta abia după ce ea a murit pe neaşteptate, la începutul anului 1923. Căsnicia părinţilor mei nu fusese una fericită: aş numi-o o dovadă de suportare reciprocă, acutizată din cauza dificultăţilor. Amândoi au făcut greşelile tipice multor cupluri. Visul meu prevestea moartea mamei, întrucât tata, după douăzeci şi şase de ani de absenţă, venea la mine să-l informez – în calitatea mea de psiholog – asupra celor mai recente descoperiri în materie de viaţă conjugală, dat fiind că în curând avea să se confrunte din nou cu acea problemă. Era evident că acolo, în dimensiunea sa extratemporală, nu se perfecţionase deloc în sensul acesta şi, prin urmare, trebuia să se adreseze cuiva din spaţiul temporal, care între timp avusese posibilitatea să asimileze cunoştinţe noi în domeniu. Iată care era mesajul visului."[17]

Jung a fost foarte prudent şi scrupulos în a-şi formula propriile intuiţii; cu toate acestea, în scrierile sale întâlnim aluzii

foarte limpezi. De exemplu, într-o scrisoare din anul 1950 adresată văduvei bunului său prieten Albert Oeri citim următoarele:

„Bătrânețea ne-ar fi cu neputință de suportat dacă n-am ști că sufletul nostru aparține unei sfere care nu este influențată nici de schimbările temporale, nici de limitările spațiale. În acea formă de existență, nașterea noastră este o moarte, iar moartea este o naștere."

Iar doi ani mai târziu, în 1952, îi scria unui tânăr cleric:

„Descopăr că toate gândurile mele se rotesc în jurul lui Dumnezeu, precum planetele în jurul Soarelui, fiind, ca și acestea, atrase în mod irezistibil de el. Simt că aș comite cel mai mare păcat dacă aș opune rezistență acestei forțe."

C.G. Jung a încetat din viață în anul 1961, la vârsta de optzeci și șase de ani, după o suferință de scurtă durată. Și-a așteptat moartea împăcat: de altfel, visele, care jucaseră un rol atât de important în viața sa, îi prevestiseră sfârșitul. Dispariția i-a fost percepută de mai mulți prieteni, fie că locuiau sau nu în apropiere, înainte ca mass-media să anunțe că părăsise această lume: numeroși au fost cei care au invocat vise premonitorii, viziuni sau alte semne prevestitoare, concomitente cu acest eveniment.

După cum relata Aniela Jaffé – discipol al lui Jung și, în ultimii ani ai vieții acestuia, colaboratoarea și secretara lui personală –, moartea marelui om de știință a fost însoțită de o întâmplare plină de semnificație:

„La puțin timp după moartea sa a izbucnit o furtună violentă și un trăsnet a lovit plopul uriaș de la marginea grădinii, unde lui îi plăcea atât de mult să-și petreacă clipele de odihnă. Trăsnetul a crăpat trunchiul din vârf până la pământ, dărâmând o parte din zidul împrejmuitor. Din rana deschisă făcută în scoarța copacului am prelevat o bucățică de fibră. Apoi, grădinarul a umplut crăpătura cu o substanță închisă la culoare, iar copacul mai trăiește și astăzi."[18]

Interesul pentru opera lui Jung – avangardistă și, din anumite puncte de vedere, profetică – a crescut constant, aceasta fiind asimilată pe scară din ce în ce mai largă. Contribuția sa la prefacerea conștiinței omului contemporan este tot mai evidentă, chiar dacă despre el se poate spune că a fost doar un *outsider* în cadrul pleiadei de propovăduitori a conceptelor noi într-un domeniu atât de vast. Trebuie reamintită meticulozitatea pe care o dovedea în promovarea propriilor descoperiri, uneori preferând să aștepte ani buni înainte ca un concept propriu să i se pară suficient de bine documentat pentru a fi făcut public. Doar astfel, acționând cu o conștiinciozitate dusă la extrem, a putut implementa extraordinarele sale intuiții în angrenajul științific al vremii sale – într-atât de „incomode" puteau apărea lumii academice aceste revelații. De altfel, în ciuda interesului său avid pentru mituri, vise și viziuni, a fost un spirit empiric, fundamentându-și teoriile pe rezultatele propriilor cercetări și pe observarea atentă a psihicului uman. El însuși se declara adeptul *faptelor,* acesta fiind un alt aspect fundamental al operei sale. Psihicul – spunea el – face parte din natură și, prin urmare,

îl studia ca şi cum ar fi studiat natura însăşi: atât cu ochiul cercetătorului, cât şi – după cum el însuşi scria – „îndrăgostit de suflet“...

PIETRO UBALDI
(1886–1972)

„Auzi-mi vocea, care îți spune: ridică-te și vorbește, *sunt eu!*"

Pietro Ubaldi a fost caracterizat în foarte multe moduri: literat, om de știință, mistic, medium... Fără îndoială că a fost câte puțin din fiecare, însă mai presus de orice a fost un om care a știut să dea ascultare, cu responsabilitate, unei Voci care avea să-i inspire toate scrierile de mai târziu. O Voce care se exprima atât în termeni spirituali, cât și științifici, care vorbea despre Dumnezeu și lumea creată, de omul trecut și de cel viitor, de Hristos și de legile Universului, de marile problematici ale vieții și despre moarte. O Voce a cărei manifestare a dobândit-o prin intermediul unei vieți pline de suferințe și prin asceză. Avea să descrie Vocea în următorii termeni:

„Vocea s-a apropiat de mine vorbindu-mi, însă era undeva, în mine, chiar și eu o puteam percepe numai pe căi interioare, intime. Se manifesta ca o percepție interioară a unor concepte,

într-un contact într-atât de direct, încât acestea nici măcar nu erau formulate în cuvinte. Bineînțeles că era distinctă de sinele meu, de conștiința mea normală, cotidiană, din moment ce îmi ghida acțiunile, mă sfătuia și predica, iar cea din urmă îi dădea ascultare, supunându-i-se; pentru că între cele două se întâmpla să se iște discuții și divergențe, în care cel care ceda eram aproape întotdeauna eu, învins și convins de superioritatea unei entități ce mă copleșea prin bunătatea și gradul ei de cunoaștere."

O Voce profetică, ce vorbea despre „omul mileniului trei" și care a încheiat cu următoarele cuvinte cartea *La Grande Sintesi (Marea sinteză)*, lucrarea fundamentală a lui Ubaldi:

„Opera mea s-a desăvârșit. Dacă peste ani și ani, o umanitate diferită – poate mai cuprinzătoare și mai bună – va privi înapoi și va cerceta această sămânță aruncată în pământ prea devreme pentru a face rod și a fi înțeleasă, minunându-se de felul în care au fost anticipate vremurile, să înalțe un gând de mulțumire și pentru ființa umană care, singură și neștiută, a împlinit această lucrare prin Iubirea și Martiriul său.

Simfonia e scrisă. Cântul amuțește acum pentru a se întrupa altundeva, în alte forme. Vocea se stinge. Gândul se îndepărtează dinspre manifestarea Sa exterioară spre adânc, către Centrul Său, în Infinit."

Pietro Ubaldi s-a născut la Foligno, pe 18 august 1886, într-una dintre cele mai vechi familii nobiliare din regiunea Umbria. A urmat cursurile facultății de drept de la universitatea

din Roma, obținând licența cu notă maximă. Concomitent, a reușit să învețe cinci limbi străine – fără niciun efort, de parcă le-ar fi știut deja și doar și le reamintea –, printre care franceza, engleza și germana; de altfel, obișnuia să spună că, pentru el, a învăța o limbă străină era ca și cum ar fi invocat un vis îndepărtat în timp.

După absolvire, tatăl său i-a deschis la Roma un cabinet de avocatură specializat în asistarea cetățenilor străini, însă Ubaldi și-a practicat meseria pentru doar pentru scurt timp, simțind că nu avea înclinațiile necesare. Au urmat ani lungi de vicisitudini financiare, care au avut drept consecință pierderea întregii averi – însemnate, de altfel – a familiei. Faptul că se ruinase nu l-a decepționat foarte tare: dimpotrivă, i-a oferit posibilitatea de a experimenta sărăcia evanghelică.

Aptitudinile sale lingvistice i-au permis să obțină catedra de limba engleză la Modica, în Sicilia, unde avea să rămână până în anul școlar 1931–1932; atunci, de sărbătorile de Crăciun, survine experiența ce avea să se dovedească hotărâtoare pentru viața sa. În ziua de Ajun era singur acasă când, deodată, a perceput o Voce, care inițial i-a vorbit ca și cum s-ar fi aflat lângă urechea lui, pentru ca apoi să se facă auzită undeva, în interiorul lui, persistentă și cu intensitate constantă. Ubaldi a transcris întocmai spusele Vocii:

„Acum, în liniștea nopții sfinte, ascultă-mă. Lasă deoparte tot ce știi, amintirile, pe tine însuți, dă uitării totul și lasă-te în voia vocii mele, în liniștea cea mai desăvârșită a spațiului și a timpului. În acest vid ce te înconjoară, auzi-mi vocea, care îți spune: ridică-te și vorbește, *sunt eu!*"

Apoi:

„Fericeşte-te de prezenţa-mi, căci e mare lucru pentru tine; e un dar mare, un premiu meritat pentru caznele tale mari; este semnul atât de mult invocat de tine al acelei lumi nesfârşite în care eu sălăşluiesc şi în care tu ai crezut. Nu întreba care mi-e numele şi nu încerca să-mi afli înfăţişarea. Nu ţi-ar sta în putere, aşa cum nimănui nu i-ar sta; nu te avânta în presupuneri inutile. Mă cunoşti deja!"

În clipele acelea, destinul lui Pietro Ubaldi a luat o întorsătură hotărâtoare: avea să se dedice în totalitate mesajelor ce-i erau comunicate.

După acest moment, etapele vieţii sale exterioare au fost mai puţin spectaculoase, deşi pline de dificultăţi. După Modica, a predat limba engleză timp de alţi douăzeci de ani la Gubbio. Având un spirit profund religios, a acceptat cu tărie de caracter toate greutăţile cu care l-a învrednicit viaţa: dincolo de problemele financiare, a trebuit să treacă peste neînţelegerile conjugale şi peste moartea unuia dintre copiii săi. În anul 1952, viaţa în Italia devenise o povară, motiv pentru care a emigrat în Brazilia, acolo unde avea prieteni şi susţinători, şi unde cărţile sale au fost publicate, fapt care în ţara natală nu se întâmplase încă. În Brazilia avea să locuiască vreme de alţi douăzeci de ani, până la moartea survenită pe 19 februarie 1972, la vârsta de optzeci şi şase de ani.

Pietro Ubaldi poseda un înalt grad de conceptualizare a durerii – viaţa obligându-l adesea s-o experimenteze personal –, până-ntr-acolo încât ajunsese să afirme că suferinţa constituie

o etapă necesară în evoluţia spirituală. De altfel, după spusele celor care au avut ocazia să-l cunoască (câţiva dintre nepoţii şi cunoştinţele sale apropiate mai sunt încă în viaţă), era mereu jovial, ironic, spiritual, afectuos şi smerit. Obişnuia să spună că viaţa este alcătuită dintr-o serie de încercări, având un sens profund al conceptului *lumii de dincolo:* drept urmare, nu acorda prea mare importanţă prezentului, cu toate că îi plăcea să-l trăiască din plin, învăţându-i şi pe alţii să-l trăiască la fel.

Momentul de răscruce al vieţii a fost, fără îndoială, cel al contactului cu „Vocea". Prietenul său, *don* Brizio Casciola, preot în Montefalco, lângă Foligno, a sintetizat astfel povestea lui Pietro Ubaldi şi a aventurii sale spirituale:

„Un om care, după ce a studiat dreptul fără nicio tragere de inimă şi a bătut lumea în lung şi-n lat, învăţând limbile altor neamuri, se mulţumeşte să predea engleza într-o neînsemnată şcoală de provincie, fără să aibă vreo aplecare nici spre cercetare, nici spre lecturi ştiinţifice, ei bine, un astfel de om pune brusc mâna pe stilou şi scrie mesaje spirituale impresionante, despre care susţine că i-ar fi dictate de Fiinţe superioare. După doi ani, invocând aceeaşi proveniență a propriilor concepte, dictează o lucrare de patru sute de pagini – *Marea sinteză* –, perfect organică şi coerentă, despre care putem spune că abordează toate problemele delicate ale ştiinţei şi vieţii înseşi, demonstrându-se a fi la curent, prin intermediul unor căi ieşite din comun, cu rezultatele ultimelor cercetări, dezvăluind conexiuni inedite şi anticipând teorii încă nedescoperite. Toate acestea, într-o formă literară ireproşabilă,

lucidă şi elegantă ca stil, cu un ton elevat, o spiritualitate caldă şi pură, o dovadă palpitantă de umanism."[1]

Merită amintit faptul că, datorită acestor opere „inspirate" ale sale, Ubaldi a fost propus pentru Premiul Nobel (fiindu-i însă preferat Sartre), şi că a avut o relaţie epistolară cu Albert Einstein.

Cititorii care au lecturat capitolul din lucrarea de faţă dedicat lui Jakob Lorber vor descoperi, fără îndoială, multe asonanţe între cei doi: aceeaşi inspiraţie de provenienţă extrasenzorială, bruscă, neaşteptată, aceeaşi disponibilitate de a se pune la dispoziţia unei „Voci" misterioase care le dictează concepte necunoscute încă la respectivul moment istoric, aceeaşi atitudine de acceptare responsabilă şi infinit respect faţă de Izvorul unor asemenea învăţături ieşite din comun, sau faptul că atât Lorber, cât şi Ubaldi abordează teme de o mare diversitate: ştiinţifice, sociale şi religioase.

Putem, desigur, vorbi în cazul amândurora despre înzestrări mediumnice, cu menţiunea că ambii au depăşit acea pasivitate specifică, în general, mediumilor. Atât Lorber, cât şi Ubaldi conştientizau perfect fenomenul, motiv pentru care starea lor mediumnică poate fi descrisă ca o capacitate specială de a recepta inspiraţia unei entităţi superioare, la fel ca în cazul altor mari spirite ale istoriei universale: Dante, Goethe sau Leopardi.

Însuşi Ubaldi scria, în *Le Noùri* – cartea în care se referă la sursa sa de inspiraţie:

„Dacă scriitura transcende capacitățile culturale și intelectuale ale scriitorului, trebuie că există undeva un izvor din care toate acestea să fi ieșit la lumină."

Apoi, referitor la marile religii și la revelațiile oferite oamenilor de-a lungul istoriei:

„Religiile – acest mijloc de orientare dăruit din Ceruri spiritului uman pentru a-l conduce pe calea înălțării – reprezintă o pogorâre a spiritului divin prin intermediul revelațiilor: la originea lor se află o unică religie, care se răspândește adaptându-și forma la psihologia popoarelor manifestată la un moment dat, și în care ideea de Dumnezeu avansează. Avansează din Atlantic până în India, în Egipt sau Grecia, devine monoteismul intuit de Moise, impus poporului lui Israel pentru a o aduce până la Hristos, cel ce avea apoi s-o continue și s-o desăvârșească în a sa Evanghelie a iubirii. Toți marii creatori din istoria gândirii umane și-au tras seva inspirației din această sursă unică, propovăduind-o din ce în ce mai elevat, până la perfecțiune. Krishna, Zoroastru, Moise, Buddha, Orfeu, Pitagora, până la Hristos, care îi depășește pe toți. Adevărul este unul singur."

Bineînțeles că asemenea idei nu sunt valabile doar pentru iluștrii întemeietori de religii. Două exemple – unul preluat din sfera religiei, iar celălalt din cea laică – o demonstrează cu prisosință.

În timpul procesului instrumentat împotriva sa, Ioana d'Arc și-a descris propria experiență în următorii termeni.

„Pe când aveam treisprezece ani, am primit o Voce de la Dumnezeu, pentru a mă povățui în viață; iar prima dată am trăit mare spaimă. Această Voce a pogorât pe la miezul zilei, vara, în grădina tatălui meu. Am perceput această Voce spre dreapta, în latura dinspre biserică, și rareori se întâmplă să o aud fără să văd un abur luminos în direcția de unde Vocea se face simțită, ea fiind de obicei foarte vie."[2]

Este bine cunoscută legenda conform căreia Ioana d'Arc, urmând indicațiile unei Voci despre care spunea că ar fi a arhanghelului Mihail, a împiedicat invazia Franței de către englezi, restituind tronul lui Carol al VII-lea. Însă pentru că nu a renegat existența Vocilor, a sfârșit pe rug, invocând în clipa morții numele lui Iisus și al arhanghelului Mihail.

Celălalt exemplu îl are în prim-plan pe poetul Giacomo Leopardi, care, într-o scrisoare către Melchiorri datată 5 mai 1824, mărturisea:

„În toată viața mea, am scris foarte puține poezii, și acelea foarte scurte. Când mă apucam de scris, nu simțeam altceva decât impulsul unei mari inspirații, sau frenezii, prin intermediul căreia, în numai două minute, se formau schița și așezarea în pagină a întregii compoziții. Odată ce am terminat, de obicei aștept să revină un alt asemenea moment, iar când acest lucru se întâmplă, încep din nou să compun; însă dacă inspirația nu mi se zămislește de la sine, mai curând ar izvorî apă dintr-un buștean decât un singur vers din creierul meu."

La rândul său, şi Pietro Ubaldi a fost protagonistul unui astfel de episod, iar pentru a-l putea explica a inventat termenul *Noùri*, derivat din grecescul *nous* („gând"). Însă ce fel de gând? Atât pentru Ubaldi, cât şi pentru fizica modernă, de exemplu, natura intimă a realităţii constă în gând, în idee. Pentru a-l recepta, sunt necesare găsirea stării de spirit adecvate şi descoperirea căii de percepere a realităţii superioare a Universului. În cartea sa *Le Noùri*, Ubaldi scria:

„Este suficient să efectuez o asemenea modificare în conştiinţa mea pentru a transforma şi amplifica rezonanţele mele interioare, astfel încât să pot percepe universul existent în această nouă fază, superioară, a ei. Şi fenomenele psihice înseşi – odată cu noua lor formă de manifestare – sunt supuse prefacerii de îndată ce reuşesc să pătrund conştient în acea nouă dimensiune. Atunci, tot Universul devine *Noùri*. Atunci, cu adevărat se întâmplă ca tot ceea ce există să emane gânduri, într-o asemenea măsură încât, în aceste stări mediumnice, eu simt Universul ca pe un atotcuprinzător organism conceptual: adevăratul, măreţul *Noùri* pe care eu îl percep şi-l înregistrez este însăşi emanaţia, armonioasă şi organică, a gândului infinit al lui Dumnezeu."

Apoi, Ubaldi continuă:

„Cea mai elevată sursă de *Noùri* este aceea pe care omul a numit-o Dumnezeu, în vreme ce Biblia este cel mai amplu document mondial de receptare nourică, avându-şi originea în surse din cele mai înalte dimensiuni. Poporul evreu ne oferă

exemplul unui fenomen gigantic de inspirație, perpetuat secole și secole de-a rândul cu scopul de a pregăti marele eveniment al nașterii civilizației pe care urma să se sprijine lumea. Iar creștinismul a fost așteptat și pregătit de acest fenomen mediumnic sublim, de inspirație divină."

În cartea citată, care, în substanță, reprezintă o autoanaliză, Ubaldi studiază efectele fenomenului nouric – pe care îl consideră de origine transcendentală – asupra lui însuși, susținând că o astfel de manifestare cere multă receptivitate și supunere necondiționată: un *Noùri* elevat nu-și poate face simțită prezența decât prin intermediul unor ființe umane dominate de sentimente înălțătoare. Prin urmare, este foarte important ca ființele care urmează să devină „canale de comunicare" să se pregătească în mod adecvat, să se izbăvească, să se purifice:

„Există o progresivitate: *Noùri* se exprimă într-o manieră din ce în ce mai inteligibilă pe măsură ce mijlocul de comunicare este mai rafinat. Cu cât natura spirituală a mediumului este mai elevată, cu atât rezonează mai puțin la vibrațiile joase, care perturbă fenomenul."

În ceea ce-l privea, Ubaldi avea atuurile unei vieți ireproșabile – chiar ascetice – din punctul de vedere al moralității, o familiaritate îndelungată cu noțiunea de suferință, despre care era încredințat că avea rolul de a rafina, educa și purifica spiritul uman. Susținea chiar că mediumul este capabil să inducă în mod conștient, chiar și la nivel biologic, acest proces de autorafinament, practicând o dietă adecvată, menținându-și trupul

sănătos şi tânăr cu ajutorul exerciţiilor fizice, trăind în contact direct cu natura şi evitând atmosfera apăsătoare a marilor oraşe.

Ubaldi era genul de persoană care caută cu obstinaţie solitudinea: de altfel reuşea să scrie – sau, altfel spus, să intre în sintonie cu sursa sa elevată de inspiraţie – doar în timpul vacanţelor de vară, pe care şi le petrecea împreună cu familia la ţară, în regiunea Colle Umberto, lângă Perugia. Scria mecanic: percepea mesajele şi le transcria, şi nu trebuia să fie întrerupt sub niciun motiv, altminteri comunicarea înceta. De altfel, obişnuia să scrie noaptea, când ceilalţi ai casei dormeau. Pe durata anului şcolar nu scria niciun rând: lipsindu-i ambientul adecvat, nu reuşea să ajungă la starea sufletească şi concentrarea necesare.

Dintre numeroasele aspecte prefigurate în opera lui Ubaldi, sunt demne de subliniat viziunea sa vastă asupra Universului şi a lucrurilor, intuiţiile ştiinţifice care anticipau şi lărgeau teoriile lui Einstein, insistenţa cu care previziona „noua civilizaţie a mileniului trei", concepţiile religioase extraordinare şi viziunile sale profetice.

Lucrarea sa fundamentală, *Marea Sinteză,* scoate la lumină un sistem filozofic de amplă perspectivă: descrie arhitectura structurală a lumilor, ciclul evolutiv care face trecerea de la materia inanimată la Dumnezeu, prin intermediul vieţii minerale, vegetale, animale, umane şi spirituale, susţinând că parcursul spiritual al omului tinde către Dumnezeu traversând multe experienţe, multe încercări şi multe vieţi. Ubaldi a atins şi punctul nevralgic al reincarnării, fapt pentru care operele sale au fost puse la index într-o anumită perioadă; fiind o persoană profund religioasă, ataşată de Biserică, acest incident i-a produs multă suferinţă.

Ca și în alte lucrări ale sale, în *Marea Sinteză* Ubaldi abordează problematici atât de natură științifică, cât și spirituală, preconizând soluții pe care știința nu le intuise până la momentul când le-a formulat el – cum ar fi, de exemplu, principiul dezintegrării atomilor; a extins conceptul einsteinian de relativitate la toate fenomenele Universului, scoțându-l dintre limitele aspectelor sale matematice, în vreme ce conceptul darwinian al evoluției (pe care Darwin îl formulase sub aspect strict formal) a fost desăvârșit prin translarea sa spre evoluția fenomenologiei psihicului: în concepția lui Ubaldi, evoluția psihicului constituie motorul și cauza evoluțiilor morfologice. Din această perspectivă, se poate spune că poziția lui Ubaldi nu diferă de cea a preotului iezuit Teilhard de Chardin – la rândul său, neînțeles și marginalizat pentru o lungă perioadă – sau de cele ale lui J.W. Goethe și Rudolf Steiner.

Cu titlul de exemplu, citâm în continuare o teorie avangardistă și profetică pentru epoca în care a fost scrisă, referitoare la formarea materiei, care – spune Ubaldo, inspirat de a sa Voce – este generată din concentrarea energiei. Stările de agregare ale materiei sunt doar aparente, derivând doar din viteza cu care se mișcă aceasta. Iată fragmentul în chestiune:

„Voi percepeți materia ca o formă solidă, nu ca viteză. Reușiți cu greu – și numai prin mijloace indirecte – să vă imaginați cum e cu putință ca transmiterea unei noi energii să semnifice o masă mai mare a acesteia; sau cum poate viteza să modifice legile forțelor de atracție; sau e posibil ca factorul-continuitate al materiei să se datoreze vitezei de mișcare a unităților-electron care o compun – până-ntr-acolo încât,

fără această viteză şi dată fiind valoarea lor infinitezimală comparativ cu spaţiul în care se mişcă, privirea voastră n-ar putea percepe nimic; sau cum se poate ca soliditatea materiei să fie cauzată de viteza de rotaţie a electronilor, cea care le conferă o omniprezenţă spaţială aproape ubicuă şi fără de care uriaşa masă a universului fizic s-ar reduce într-o clipă la ceea ce, de altfel, şi este: puţină negură, o moviliţă de praf impalpabil. Iată, aşadar, măreaţa realitate a materiei pe care ştiinţa ar trebui să v-o dezvăluie: energia!"

După cum se ştie, ştiinţa a ajuns între timp la concluzii asemănătoare.

Grandioasa viziune dinamică, evolutivă, pe care Ubaldi o revelează în *Marea Sinteză* îşi află expresia sa cea mai înaltă în fenomenul pe care noi toţi îl numim „moarte". Iată un fragment care dezvoltă subiectul:

„Moartea nu e una şi aceeaşi pentru toţi. Este la fel în ceea ce priveşte trupul, nu însă şi spiritul. La fiinţele inferioare, inclusiv la omul aflat pe primele trepte [ale evoluţiei – n.a.], centrul îşi pierde conştiinţa şi – intrând în fluxul forţelor vitale – se grăbeşte s-o regăsească în organisme noi. Marea cea mare are fluxurile şi refluxurile sale, împingând fără întrerupere pe valurile timpului începuturile, în eternul ciclu al vieţii şi al morţii, întrucât aceasta este însăşi calea devenirii. Evoluţia este forţa însufleţitoare; dinamismul fiecărui început animator face ca acesta să aspire mereu spre noi forme de expresie şi spre noi realizări. În cazul fiinţelor inferioare, pierderea *temporară* a conştiinţei le poate da senzaţia acelui sfârşit

al tuturor lucrurilor pe care îl susține materialismul: *senzația, nu fenomenul în sine*. Însă în cazul oamenilor evoluați, intrați în faza Alfa – cea numită chiar «a spiritului» – conștiința nu dispare, ci își amintește, observă, prevede, după care își alege propriile încercări în cunoștință de cauză. Conștiința este marea cucerire, premiul pentru caznele suferite. În mediu imaterial, ea poate dăinui în om, mai exact în componenta lui imaterială – acea parte din el care a constituit spirit elevat, sentiment independent de o anumită formă. Însă în decursul neîncetatei lupte de a rafina materia până la forma celei mai transparente expresii a ei, spiritul, evoluția *va înălța tot mai mult dincolo de acea moarte ce va înspăimânta atât de tare* și care reprezintă întunericul conștiinței, transformând-o într-o trecere în care personalitatea este din ce în ce mai puțin zbuciumată, reducându-se în cele din urmă la o simplă schimbare de formă în care Eul rămâne treaz și imperturbabil. Atunci, omul va fi învins moartea și va trăi *conștient întru veșnicie.*"[3]

Nimic nu se pierde, prin urmare, odată cu moartea noastră, întrucât elementele fizice reintră în circuitul naturii din care s-au materializat; iar sufletul, eliberat de apăsarea materială, ascende spre un nivel superior, de unde poate înfrunta următoarele încercări, inerente propriei deveniri. Pierderea conștiinței despre care vorbește Vocea se referă la un fel de stare latentă, de repaus, a sufletului celui ce se află încă la primele niveluri ale scării evolutive; însă apoi urmează din nou imersiunea în marele ocean al vieții, totul până când se atinge acel nivel care, prin păstrarea conștiinței de sine, permite alegerea

încercărilor celor mai adecvate în calea spre perfecțiune. Un parcurs infinit, de neimaginat pentru noi, în universul etern creat de Dumnezeu.

De un real interes este și latura profetică a operei lui Pietro Ubaldi. În cărțile sale transpar concepte care abia astăzi, la multe decenii distanță, sunt comprehensibile.

Suscită stupoare, de exemplu, afirmațiile pe care Vocea le făcea cu atât de mult timp în urmă referitor la cancer: sunt concepții de a căror esență oamenii de știință se apropie abia în zilele noastre, dar care în epoca în care a trăit Ubaldi păreau avangardiste și greu de crezut. În viață – scria Ubaldi, inspirat de Voce –, lupta are un caracter universal, toate ființele se află într-o luptă continuă, fie oameni, fie animale, ba chiar și la nivel celular se dă o luptă continuă – celula fiind o fortăreață pozitivă, asediată de forțe negative. Dacă această fortăreață nu este susținută psihic ca să reziste, partea asediatoare negativă are câștig de cauză și se instalează anarhia, reprezentată de cancer – al cărui tratament, prin urmare, trebuie să fie unul preventiv și de natură psihologică.

Foarte interesantă apare astăzi și o altă profeție, cuprinsă în lucrarea *Profecias*, publicată în Brazilia, în limba portugheză și care nu a fost încă tradusă în italiană: aceasta se referă la Rusia, iar evenimentele de dată recentă i-au dovedit validitatea:

> „Nu e deloc nevoie ca Rusia să fie atacată: dacă nu va fi distrusă de alții, atunci comunismul sovietic va fi ucis chiar de comunismul sovietic însuși. Și, odată eliminată această formă, cu însușirile ei teroriste cu tot, comunismul va invada

lumea. Este probabil însă ca, atunci, acesta să se numească pur şi simplu *Evanghelia!*"

Pietro Ubaldi era pe deplin conştient de conţinutul profetic al propriilor opere, de faptul că acestea nu erau destinate atât contemporanilor săi, cât mai ales „oamenilor anilor 2000". Într-o scrisoare trimisă din Brazilia unei prietene din Roma, Ubaldi scria:

„În 1952 am venit aici, în Brazilia, împreună cu toată familia pentru că în Italia nu mai aveam mijloace de subzistenţă şi pentru că nu simţeam altceva decât o foame continuă. Dumnezeu m-a salvat trimiţându-mă aici, pe un teren virgin din care poate rodi sămânţă bună. Ar fi fost absurd să rămân acolo, să arunc sămânţa pe piatră seacă. Vreme de douăzeci de ani m-am milogit de editori şi nu mai am puterea să mă irosesc în astfel de lupte inutile. Îmbătrânesc, iar timpul, din ce în ce mai preţios pentru mine, trece. Trebuie să produc; producţiile sunt cele care rămân în urmă, nu prieteniile; nu articolele, conferinţele, călătoriile, ci cărţile – cărţile răspândite în întreaga lume, în aşa fel încât niciun război să nu le poată distruge. Cărţile rămân, iar eu le vorbesc oamenilor anilor 2000, cei care, după ce vor fi trecut prin suferinţe imense, vor putea înţelege. Astăzi, oamenii nu pot înţelege. Nu e vina mea!"

În aceste cuvinte se întrevede o mare parte din destinul şi din misiunea spirituală ale lui Pietro Ubaldi, cel care astăzi, la mai bine de cincizeci de ani de la acea scrisoare, este în

sfârşit redescoperit şi înţeles şi în Italia, ţara lui de origine. Cărţile sale au început să fie publicate pe scară largă şi aici, odată cu creşterea constantă a interesului pentru personalitatea lui extraordinară şi pentru mesajul ajuns la noi prin intermediul său şi al Vocii – a cărei origine nu a fost niciodată dezvăluită.

O notă aparte, prin aspectul lor profetic, mesianic, transpare din cugetările lui Pietro Ubaldi referitoare la omul mileniului al treilea. În lucrarea sa *Noua civilizaţie a Mileniului Trei*, Ubaldi susţine că generaţia care va urma celei actuale va reprezenta civilizaţia spiritului, rod al al caznelor pe care omenirea le-a trăit în epoca contemporană; noua civilizaţie reprezintă o treaptă superioară pe scara evoluţiei. Toate acestea, spune Ubaldi, se vor adeveri pentru că ştiinţa va descoperi importanţa spiritului, iar presupusul contrast dintre ştiinţă şi credinţă va fi depăşit. Umanităţii, Ubaldi îi urează o „lege a iubirii mai elevată", o lege care să unească omenirea sub spectrul unei noi conştiinţe universale. Prin urmare, depăşirea barierelor şi a diferenţelor dintre popoare, depăşirea presupusului contrast între ştiinţă şi credinţă: o înţelepciune de o nouă factură, o formă nouă de cunoaştere.

Pietro Ubaldi s-a dovedit a fi un profet conştient de zbuciumul şi răsturnările sociale din istoria recentă a omenirii şi ai căror martori suntem şi noi, dar un profet totodată optimist atunci când afirmă că ştiinţa şi credinţa vor găsi sfere comune de manifestare şi că omul va deveni colaborator responsabil al lui Dumnezeu întru realizarea marelui proiect pe care El ni l-a pregătit.

Ultimele cugetări ale lui Pietro Ubaldi datează din perioada premergătoare morţii sale, fiind înregistrate pe bandă: ele sunt

dedicate uneia dintre marile probleme ale zilelor noastre, cea a drogurilor. Pregătindu-se să închidă ochii pentru totdeauna, Ubaldi lăsa impresia că lumea extrasenzorială – cea care oferă adevărata fericire și căreia îi dedicase întreaga viață – îi apărea în toată splendoarea ei. „Îmi plânge inima, le spunea el celor ce vegheau la căpătâiul său, văzând tot dezastrul în care atât de mulți tineri se pierd, tineri plini de potențial, de inteligență, cărora nu le lipsește nimic pentru a avea parte de o viață în bunătate și frumusețe, o viață creativă, plină de succese și de satisfacții dintre cele mai înalte."

Apoi, a adăugat:

> „Vreau să le arăt că există o altfel de lume, unde poate fi descoperită adevărata fericire – nu fericirea drogurilor care ucid! O fericire care ne aduce viața veșnică, o fericire nemărginită, care ne copleșește doar gândindu-ne la ea, într-atât e de măreață și de plină de frumusețe. Aș vrea să-i fac pe acești tineri să simtă pasiunea cu care-mi doresc mântuirea lor, pentru a le desăvârși ființa și, mai ales, pentru a-i vedea mulțumiți și fericiți. Ajutați-mă să-i salvez, vom înfăptui o operă măreață, imensă, aducătoare de mult bine, o operă sfântă."

Sunt cuvinte care exprimă cele două dimensiuni fundamentale între care au gravitat viața și opera lui Pietro Ubaldi: cea socială, în care a militat pentru emanciparea omului aici și acum, și cea spirituală, în sensul conștientizării faptului că există o realitate superioară în care, cu sau fără voia noastră, ne aflăm deja implicați.

RENÉ GUÉNON
(1886–1951)

„Secretul inițiatic sălășluiește dincolo de toate ritualurile lumii."

Istoricul Nasr scria următoarele:

„René Guénon este cel care și-a asumat sarcina de a prezenta întocmai lumii occidentale doctrinele tradiționale ale Orientului; un om ales pentru această misiune de Tradiția însăși, având un rol spiritual de natură supraindividuală. După cum transpare din operele sale, Guénon pare să fie mai degrabă un «rol spiritual» decât o «persoană»."[1]

René Guénon, eseist și inițiat francez, a fost cu siguranță cel mai remarcabil ezoterist al secolului XX, cel ce a știut să readucă în atenția omului contemporan marea temă a Înțelepciunii perene și a parcursului inițiatic.

În vasta sa operă de revigorare a noțiunii de sacru, Guénon a beneficiat de o bază inițiatică și de stimuli pe care puțini alții

le au avut la dispoziţie, având contact direct cu unii dintre maeştrii Orientului, care i-au transmis precepte tradiţionale străvechi, pe care el le-a răspândit şi popularizat. De asemenea, Guénon a fost ajutat de unii dintre cei mai dotaţi şi originali tradiţionalişti europeni, care aveau apoi să continue opera de promovare începută de el: Julius Evola, în Italia, şi Frithjof Schuon, în Elveţia franceză – fiecare din aceştia imprimând, totuşi, propriile conotaţii personale (anvergură şi concreteţe, în cazul lui Evola, misticism, în cazul lui Schuon). La aceştia vom face însă referire în capitolele dedicate lor. Trebuie însă menţionat de la bun început că pentru cei doi, ca şi pentru ceilalţi pionieri ai secolului trecut plecaţi în căutarea Adevărului, Guénon a reprezentat un nepreţuit punct de referinţă şi un stimul constant.

René Guénon s-a născut la Blois, un oraşel de pe valea Loarei, pe 15 noiembrie 1886, într-o familie înstărită. Cu o sănătate precară în copilărie, a frecventat cursurile şcolii catolice din localitatea natală, iar după bacalaureatul de profil literar-filozofic, s-a mutat la Paris pentru a studia matematica, disciplină care avea să-i inducă ordinea şi rigoarea atât de necesare în cercetările sale spirituale.

La vârsta de douăzeci de ani, în 1906, a fost nevoit să-şi întrerupă studiile universitare, atât din cauza profundei slăbiciuni fizice de care suferea, cât şi datorită interesului crescut pe care începuse să-l acorde tematicilor ezoterice. Tot atunci, în conştiinţa lui s-a produs o schimbare – intuitivă – care avea să-i marcheze apoi întreaga existenţă: dorinţa „realizării metafizice", chemarea de a îmbrăţişa o viaţă dedicată sacrului. A pornit în căutarea căii spre ezoterismul autentic frecventând în

anii care au urmat, la Paris, cercuri oculte de matrice atât occidentală, cât şi orientală, precum şi organizaţii masonice: Şcoala Ermetică, mişcarea lui Papus – cel ce reînfiinţase Ordinul Martinist (dar pe care o va părăsi doi ani mai târziu, întrucât era contrară înclinaţiilor sale spre teoriile reincarnării) – sau Şcoala Gnostică – moştenitoarea dogmaticii catare. S-a ocupat de editarea revistei *La Gnose*, al cărei director a şi fost, publicând între 1909 şi 1912 o serie de articole care i-au folosit apoi ca bază pentru una dintre cărţile sale cele mai interesante, *Simbolismul crucii*. A efectuat studii aprofundate despre hinduism, taoism şi mai ales despre sufism – curentul mistic derivat din Islam. În anul 1912, a intrat în ordinul sufiştilor, s-a convertit la Islam, devenind discipolul înţeleptului şeic Abder-Rahman Elish El-Kebir, căruia avea să-i dedice cartea citată. Şi pe noua sa cale de devenire, cea musulmană şi sufistă, Guénon se afla în căutarea experienţei autentice a iniţierii.

Între 1915 şi 1921, a predat filozofia în Franţa şi Algeria, iar în 1921, la vârsta de treizeci şi cinci de ani, a publicat a sa *Introducere generală în studiul doctrinei hinduse*, prima operă majoră, în care îşi prezintă propriul concept asupra Tradiţiei plecând de la locul unde aceasta se revelează în mod special – India. Revizuind şi, apoi, prezentând lumii occidentale *Vedele, Vedanta,* filozofia yoga sau doctrinele şcolilor budiste, Guénon desăvârşeşte o uriaşă frescă a imensului continent al cugetului. Despre această lucrare a lui Guénon, indianistul Alain Daniélou avea să scrie:

„Prima mare operă a lui Guénon are o importanţă istorică pentru lumea occidentală modernă, întrucât prezintă pentru

prima dată un tablou autentic al concepției relative la acea revelație primordială transmisă peste secole de inițiați, revelată în hinduism, dar ale cărei urme se regăsesc inevitabil – într-o formă mai mult sau mai puțin ascunsă – în toate civilizațiile, constituind însăși rațiunea de a fi a omului."

Guénon a colaborat și la revista catolică *Regnabit*, în 1927 publicând două texte – *Regele lumii* și *Criza lumii moderne* – care sunt de mare relevanță pentru înțelegerea gândirii sale. În *Regele lumii*, descrie mituri și dogme străvechi ale căror rădăcini se regăsesc în Tibet (de exemplu, mitul ținutului „de nepătruns" Agartha), în tradiția ebraică (figura lui Melchisedec și legenda orașului Salem), în anticele texte sanscrite, în simbolismul Graalului, în legendele Atlantidei și multe altele. În lucrarea sa, Guénon reușește să evidențieze raporturile existente între tradiții total diferite, dintr-o perspectivă foarte amplă, care traversează întreaga istorie până în zilele noastre – această epocă obscură (Kali-Yuga) care a dat uitării originile noastre atât de îndepărtate în timp.

Criza lumii moderne, apărută tot la Paris, în 1927, este unul dintre textele fundamentale ale lui Guénon. Cu ocazia publicării ediției în limba italiană, Julius Evola avea să scrie despre această lucrare următoarele:

„Se poate spune că, în lumea contemporană, puține sunt cărțile cu un conținut «revoluționar» atât de evident cum sunt cele ale lui René Guénon. De altfel, la niciun alt autor nu se întrevede o revoltă atât de hotărâtă și nestăpânită împotriva societății moderne materialiste, scientiste, democratice, profane

și individualiste. Însă, în egală măsură, la niciun alt autor al zilelor noastre nu apare atât de precis și de responsabil îndemnul la o întoarcere integrală la acele principii transtemporale de o actualitate și o valoare normativă perene, care constituie puncte de referință imuabile pentru orice formă de evoluție spirituală umană și orice civilizație de tip superior."[2]

În anul 1928, Guénon începe colaborarea cu *Le Voile d'Isis*, revistă de studii ezoterice tradiționale, care în anul 1933 avea să-și schimbe numele – chiar la sugestia lui – în *Études Traditionelles*.

La începutul anilor treizeci, intenționând să se dedice în totalitate spiritualității religioase islamice, se stabilește la Cairo, căsătorindu-se cu fiica unui șeic. Din acel moment, avea să ducă o viață sobră și retrasă, sub numele de Abdel Wahid Yahia – „servitorul Celui Unic". Nu se deosebea de frații săi musulmani nici măcar în privința aspectului exterior: purta veșminte specifice și vorbea fluent limba arabă.

În anii care au urmat, a efectuat ample cercetări asupra izvoarelor Tradițiilor musulmană și hinduistă, menținând totodată raporturi epistolare cu un vast grup de personalități din ce în ce mai atrase de cărțile sale, care începuseră să fie traduse încă din anii douăzeci în numeroase limbi – engleză, germană, italiană, spaniolă și chiar tibetană.

René Guénon a murit pe 7 ianuarie 1951, la Cairo. Într-un articol scris cu ocazia tristului eveniment, Julius Evola spunea:

„Nimeni nu i s-ar putea substitui cu aceeași anvergură. Sunt mulți cei influențați de gândirea sa, însă nu cunosc pe nimeni care să-i poată continua opera pe coordonate la fel de

elevate. Iar acest fapt mă îngrijorează, întrucât nu pot să cred că el ne-a dat tot ce avea de dat, pentru a putea aduce lumina în această epocă obscură."

René Guénon şi-a consacrat viaţa şi opera „Tradiţiei integrale" – un concept care include şi transcende toate cultele –, încredinţat de faptul că niciunul dintre acestea nu poate conţine, singur, autentica înţelepciune misterică şi iniţiatică. Pentru realizarea „ecumenismului spiritual" spre care tindea, a avut numeroase întâlniri cu persoane de credinţe dintre cele mai diferite, aplecându-se spre studiul unor curente de gândire dintre cele mai diverse – cercetările sale au vizat, dincolo de civilizaţia musulmană, şi pe cea chineză (taoismul) şi hinduistă. Dacă Occidentul s-a îndepărtat treptat, în decursul secolelor, de dimensiunea spirituală ezoterică, civilizaţia orientală nu a pierdut niciodată din vedere o asemenea perspectivă: pornind de la această constatare, Guénon a căutat, prin opera sa, să recupereze în folosul Occidentului ceea ce Orientul a ştiut atât de bine să păstreze. Un deziderat care putea fi realizat numai prin intermediul unui studiu comparat al Tradiţiei occidentale, uşor de asimilat de conştiinţa fiecărui individ în parte şi care, confruntată cu Tradiţia orientală, să conducă la reinstaurarea spiritului originar care se află atât la baza uneia, cât şi a celeilalte. Se poate spune că proiectul lui Guénon a fost dus la bun sfârşit prin seria sa impresionantă de texte publicate, care scot la lumină, unul câte unul, diversele aspecte ale demersului său cognitiv şi spiritual.

Critic necruţător, dar totodată constructiv – aşa cum am arătat – al civilizaţiei moderne, Guénon a demonstrat universalitatea

în timp şi spaţiu a simbolisticii iniţiatice, reuşind să ofere prestanţă şi valoare Ştiinţelor Tradiţionale, pe care le-a ridicat pe culmi greu de imaginat înaintea sa. Exemplu al exploratorului neobosit plecat în căutarea Adevărului, a fost întruchiparea maestrului capabil să arate tuturor calea spre descoperirea semnificatelor iniţiatice: un filozof ezoteric, un maestru autentic.

Fundamental din această perspectivă este textul *Scurtă privire asupra iniţierii* – o culegere de articole apărute sub semnătura sa în reviste şi perioade diferite şi care formează laolaltă un întreg organic, un autentic *summum* al vieţii iniţiatice, desăvârşit pe baza cunoştinţelor şi contactului cu Tradiţiile occidentale şi orientale, precum şi cu reprezentanţii acestora. Interpretând în manieră simbolistică urmele (nu întotdeauna omogene, ba chiar contradictorii uneori) reperabile în diferitele „căi" de devenire spirituală, Guénon ne oferă posibilitatea să întrezărim parcursul către Cunoaştere, cu condiţia ca acest parcurs să fie urmat cu perseverenţă şi înţelepciune. Un parcurs care ne conduce la surprinzătoarea descoperire a străvechilor rituri iniţiatice, ale căror semne se păstrează (uneori în manieră inconştientă) în riturile contemporane: acestea, în opinia lui Guénon, îşi au originile în vremuri îndepărtate, fiind imanente omului din Antichitatea anterioară civilizaţiei Atlantidei.

Iată în continuare câteva fragmente referitoare la iniţiere din lucrarea citată:

> „Iniţierea aparţine individului însuşi – care tinde către o «realizare» ce se va desfăşura metodic, sub un control rigid şi necontenit –, îndrumându-l pe calea spre depăşirea propriilor posibilităţi individuale date. Trebuie neapărat să adăugăm

că numai această inițiativă personală nu este de ajuns, fiind evident faptul că individul nu se poate autodepăși cu mijloace proprii; și totuși – și acest lucru ne interesează –, propria inițiativă constituie punctul de plecare al oricărei «realizări». În desăvârșirea inițierii este de o importanță fundamentală aderarea la o Organizație Tradițională, care bineînțeles că nu poate substitui în niciun fel lucrul asupra sinelui pe care fiecare aspirant trebuie să-l execute asupra lui însuși, dar care este necesar ca o condiție preliminară, dacă se dorește ca eforturile depuse să dea roade. Trebuie să înțelegem încă de pe acum că marii păstrători ai Cunoașterii Inițiatice nu o pot comunica așa cum o face un profesor, de exemplu, care, în cadrul activității didactice profane, le comunică elevilor săi formule preluate din cărți, pe care aceștia din urmă trebuie doar să le înmagazineze în memorie: în cazul nostru este vorba despre o entitate care, prin însăși esența ei, este *pur și simplu incomunicabilă*, pentru că reprezintă stări de trăire ce trebuie atinse de fiecare individ în propriul univers interior. Singurele îndrumări care pot fi date sunt anumite metode pregătitoare prin care pot fi atinse asemenea stări; însă de la acel moment încolo, nu se mai pot primi decât simple sugestii ajutătoare – în sensul ușurării eforturilor de autoîmplinire și al unui control necesar îndepărtării obstacolelor și a pericolelor ce pot apărea pe parcurs."

Apoi:

„Prin inițiere, ființa trece de la «tenebre spre lumină», la fel cum lumea, la originea sa, a trecut prin actul Cuvântului –

creator şi întemeietor al ordinii. Astfel, iniţierea devine cu adevărat – conform unei caracteristici foarte generale a tuturor credinţelor tradiţionale – o imagine a ceea ce «a fost la Început». Starea fiinţei anterioară iniţierii constituie substanţa «nedesluşită» a tot ceea ce ea poate deveni ulterior în mod efectiv, având în vedere că această iniţiere nu poate avea ca efect dotarea acestei fiinţe cu posibilităţi pe care înainte nu le-a avut – la fel cum acel *Fiat Lux* cosmogonic nu adaugă «substanţial» nimic posibilităţilor lumii pentru care a fost pronunţat; însă aceste posibilităţi se regăsesc totuşi, în stare «haotică şi tenebroasă», fiind necesară o operă de iluminare pentru ca ele să înceapă să se ordoneze şi să treacă de la stadiul de potenţial la act efectiv."

Prin urmare, iniţierea este potenţial accesibilă tuturor, sau, cel puţin, multora, însă cere respectarea unor reguli, ajutor din partea celor numiţi „păstrători ai cunoaşterii", o disciplină interioară strictă şi voinţa în a purcede pe calea aleasă. Experienţa iniţierii, pe care Guénon o defineşte ca fiind „incomunicabilă", la fel cum sunt şi stările mistice, este comparată cu trecerea de la noncunoaştere la cunoaştere, de la haos la ordinea universală, de la tenebre la lumină. Un parcurs dificil, un efort care durează toată viaţa, însă premiul este mare, iar despre Guénon se poate spune că a ştiut cum să-l cucerească: şi nu numai pentru sine, ci pentru toţi cei ce se hotărăsc să-l urmeze.

Guénon şi-a aprofundat teoria – sau doar aspecte singulare ale acesteia – prin intermediul a numeroase alte lucrări: în *Simboluri ale ştiinţei sacre*, de exemplu, vorbeşte despre Graal, despre lotus şi trandafir, despre Zodiac, despre munte şi peşteră,

despre Arborele Vieţii, oul cosmic sau Pământul sfânt, precum şi despre multe alte simboluri create de om, dezvăluindu-ne multiplele lor semnificaţii. *Aperçus sur l'ésotérisme islamique et le Taoïsme (Scrieri despre ezoterismul islamic şi taoism)*, scrisă în perioada în care a locuit la Cairo, conţine o descriere aprofundată a sufismului – sufletul ezoteric al Islamului – şi a tradiţiei chinezeşti a taoismului, acesta din urmă văzut prin prisma antitezei cu confucianismul. *L'homme et son devenir selon le Vêdânta (Omul şi devenirea lui, după Vedanta)* ilustrează „doctrina supremă" a Indiei într-o manieră pe care niciun occidental nu a mai atins-o vreodată – nici înainte, nici după el , reuşind să demonteze multe echivocuri şi terorii greşit înţelese. În *Ezoterismul lui Dante*, singura sa lucrare dedicată unui poet, Guénon examinează corespondenţele dintre ordinele cavalereşti, rosicrucieni, ermetism şi Islam, trecând apoi la o expunere lucidă a simbolisticii prezente în *Divina Comedie:* Infernul ca simbol al stadiilor care îl preced pe cel uman, Purgatoriul ca expresie a stadiului în care se află omul şi Paradisul ca înălţare la stadiile superioare ale existenţei – totul pentru a deştepta conştiinţa contemporanilor săi şi a-i face să înţeleagă inconsistenţa concepţiilor şi interpretărilor obişnuite.

Mai presus de orice însă, trebuie amintită ideea care transpare din multe opere ale lui René Guénon şi care reprezintă unul dintre aspectele fundamentale ale doctrinelor sale: polemica împotriva scientismului, care s-a separat complet de metafizică. Detaşându-se de tradiţie, civilizaţia modernă a evoluat rapid, supraevaluând la maximum raţiunea, care a devenit astfel unicul instrument de cunoaştere: o cunoaştere fragmentară, care se pierde într-o analiză fără sfârşit, producând maşinării

din ce în ce mai complexe şi o formă de cunoaştere pe care Guénon o denumeşte „ignorantă". Cum această tendinţă continuă şi astăzi, ba chiar mai mult ca niciodată, nu putem să nu recunoaştem corectitudinea aproape profetică a gândirii marelui ezoterist francez, meditând, eventual, la lecţia oferită de el.

ROBERTO ASSAGIOLI
(1888–1974)

„Dacă dictatorii, fie ei mari sau mici, ar avea mai mult simţ al umorului, războaiele ar putea fi evitate."

Roberto Assagioli, medic, psihiatru şi cercetător în domeniul literelor, filozofiei şi religiei, este iniţiatorul psihosintezei, o metodă psihoterapeutică prin care se propune formarea şi structurarea globală a omului care, dincolo de terapie, îşi găseşte aplicaţii ample atât în educaţia din sânul familiei, cât şi în cea şcolară, în raporturile interpersonale, în dezvoltarea şi în evoluţia personalităţii.

Psihosinteza, specializare la care Assagioli a ajuns după experimentarea mai multor metode psihoterapeutice, este probabil mai bine cunoscută în afara graniţelor Italiei (nu trebuie uitat că operele lui au fost traduse în multe limbi), însă în ultimul timp a început să se bucure şi aici de un interes crescând, la fel ca şi personalitatea fondatorului ei – un om de ştiinţă şi

un spirit rafinat, profund intuitiv şi cu o mare deschidere către toate disciplinele umaniste şi spirituale.

Viziunea sa asupra psihicului uman este foarte amplă, poate cea mai amplă, bogată, lucidă şi dinamică dintre toate cele cunoscute, o viziune integrală care aşteaptă încă să fie descoperită în toată complexitatea ei şi care l-ar putea ajuta într-adevăr pe omul zilelor noastre să-şi dezvolte universul interior, să-şi perfecţioneze propriile potenţiale, să se autorealizeze în manieră pozitivă şi creativă, devenind o persoană atentă la conceptul de „aici şi acum", dar totodată solid ancorată în dimensiunea transcendentală.

Roberto Marco Greco (acesta este numele real al lui Roberto Assagioli) s-a născut la Veneţia, în februarie 1888, din părinţi evrei. Tatăl său, Leone, a murit când Roberto avea numai doi ani; la scurt timp după aceea, mama sa avea să se recăsătorească cu doctorul Alessandro Emanuele Assagioli, cel care se îngrijise îndeaproape de micuţul Roberto într-o perioadă când acesta fusese internat în spital. Alessandro Assagioli l-a înfiat pe Roberto, dovedindu-se apoi un bun părinte, din toate punctele de vedere.

Încă din copilărie, Roberto a demonstrat o remarcabilă capacitate de asimilare a cunoştinţelor: a învăţat aproape concomitent italiana, engleza şi franceza, mai târziu şi germana, la un nivel care avea să fie definit de Sigmund Freud drept „impecabil".

După absolvirea liceului, Roberto s-a mutat cu familia la Florenţa (în anul 1904), probabil pentru a putea frecventa universitatea locală (Institutul de Studii Superioare), una dintre cele mai apreciate din Regatul Italiei. S-a înscris la secţia Medicină şi Chirurgie, în anul academic 1905–1906. De la bun

început a fost atras mai degrabă de aspectele psihiatrice, psihologice şi filozofice decât de cele pur organice, la scurt timp după aceea corelându-şi studiile de medicină cu alte activităţi: de exemplu, din 1906 până în 1908, a fost bibliotecar la Muzeul Antropologic condus de Paolo Mantegazza[1], post ocupat înaintea lui de Giovanni Papini. De altfel, Mantegazza poate fi considerat personalitatea care a introdus în mediul culturii academice florentine nu doar antropologia, ci şi psihologia, disciplină care în epocă nu era încă recunoscută ca ştiinţă autonomă.

În aceeeaşi perioadă, Assagioli a avut o colaborare prolifică la revista *Leonardo*, fondată în anul 1903 de Giuseppe Prezzolini şi Giovanni Papini – deveniţi deja personalităţi de prim rang ale culturii italiene şi cu care a avut o relaţie apropiată.

Profitând de poziţia economică solidă de care se bucura, tânărul Roberto a călătorit mult în străinătate, frecventând psihiatri şi psihologi de primă mărime (îndeosebi pe elveţienii Claparède şi Theodore Flournoy) şi participând la numeroase congrese internaţionale. În acelaşi timp, îşi cultiva propriile pasiuni alternative: cercetarea filozofiilor orientale – în special a teozofiei, care redescoperise şi reevaluase marea tradiţie spirituală indiană (de altfel, *Bhagavad-Gita* avea să rămână pentru totdeauna un text fundamental pentru el) –, studiile ezoterice şi mistice şi, în general, cunoaşterea tuturor marilor şcoli spirituale.

Trăsătura principală a personalităţii lui Assagioli avea să fie întotdeauna ambiţia de a pătrunde atât de bine sensul unor elemente ale tradiţiei orientale, încât să le poată integra în mod armonios în cultura occidentală. Adoptase o dietă cvasivegetariană, despre care spunea că îl făcea să se simtă „senin şi aproape serafic". Ca multe alte personalităţi ale vremii, s-a apropiat şi

de fenomenologia mediumnică, participând la şedinţele de spiritism ale faimosului medium Eusapia Paladino, din Napoli.

Începând cu anul 1907, Assagioli a început să frecventeze clinica psihiatrică Burghölzli (despre care am amintit în capitolul dedicat lui C.G. Jung); aici face cunoştinţă cu Jung, faţă de care a simţit imediat o mare afinitate, între cei doi închegându-se o prietenie durabilă, încheiată doar odată cu moartea lui Jung. Tot aici a început să se ocupe intens de psihanaliza lui Sigmund Freud, care suscita la acea epocă un mare interes şi interminabile controverse. Assagioli a fost printre primii care au popularizat în Italia doctrinele freudiene, pe care le considera de un merit incontestabil; şi totuşi, mai târziu, fără să ajungă la o ruptură de maestrul său, s-a distanţat de doctrinele lui Freud pentru a-şi urma propria cale, cea care avea în cele din urmă să-l ducă la structurarea disciplinei numite psihosinteză.

Assagioli era de părere că teoriile lui Freud acordau prea mare importanţă „laturii inferioare, instinctive, a sexualităţii şi mai ales aberaţiilor acesteia", iar un astfel de aspect se contrapunea „manifestărilor superioare ale iubirii". În plus, în locul *Verdrängung*-ului (refularea) freudian, care duce la îndepărtarea „tendinţelor prepotente" de conştiinţa obişnuită, Assagioli sublinia importanţa conceptului de sublimare: o „preţioasă facultate a psihicului" capabilă să transforme „forţele instinctive oarbe în energii emoţionale şi spirituale elevate". Graţie procesului de sublimare şi pe linia tradiţiei orientale, Assagioli propunea încă de pe atunci (era abia trecut de douăzeci de ani!) perfecţionarea universului interior al omului, depăşirea conexiunilor de natură exclusiv materială, în sensul „explorării culmilor mai luminoase ale propriului suflet şi studierea celor

mai elevate mistere ale vieţii umane". Aceste concepte le-a exprimat cu ocazia primului congres italian asupra chestiunii sexuale, desfăşurat la Florenţa, în noiembrie 1910.

Şi totuşi, Assagioli s-a ocupat pentru o lungă perioadă de timp de psihanaliza freudiană, frecventând grupul psihanalitic de la Zürich şi chiar – depăşind unele dificultăţi – centrându-şi lucrarea de licenţă pe tema psihanalizei. Abia mai târziu, practicând psihanaliza, i-a identificat limitele. Fără îndoială că în concepţiile sale s-a produs acelaşi gen de schimbare ca şi la Jung, de teoriile căruia se simţea mult mai apropiat – poate şi datorită interesului comun pentru culturile orientale, fenomenele paranormale, mantici, alchimie sau astrologie. Din păcate, din corespondenţa dintre Jung şi Assagioli ne-au parvenit doar scrisorile păstrate de Jung, dar cu toate acestea ştim că cei doi se salutau spunându-şi „frate", ceea ce poate însemna doar faptul că se simţeau uniţi de o fraternitate spirituală şi de idealuri.

În orice caz, afinitatea dintre ei avea să-i indice lui Assagioli propria cale de urmat: cea a medicului de suflete, a psihologului. Ajunsese să privească psihologia ca pe o autentică ştiinţă a omului, simţind cum creştea în el nevoia de a cerceta misterele sufletului.

Treptat, avea să-şi creeze propriile directive programatice în psihologie. În anul 1912, a înfiinţat la Florenţa revista *Psiche* – prima de acest gen în Italia –, care a apărut timp de trei ani, până în 1915, şi al cărei scop era – după cum scria chiar el în primul număr – „să difuzeze, într-o formă vivace şi percutantă, în rândul persoanelor culte, noţiunile psihologice cele mai importante şi bogate în aplicaţii practice". Importanţa revistei *Psiche*

rezidă în faptul că prin intermediul paginilor ei avea să se producă trecerea lui Assagioli de la psihanaliză la psihosinteză.

Pe parcursul îndelungatei sale activităţi de cercetare, Assagioli a fost iniţiatorul psihologiei umaniste, în sensul că s-a ocupat îndeaproape de „psihologia sănătăţii", considerând omul nu doar un purtător de conflictualitate şi complexe, ci şi depozitarul unor potenţiale sănătoase, a unor impulsuri normale şi fecunde. Se poate spune că a fost şi un precursor al psihologiei transpersonale, care s-a dezvoltat cu precădere abia în ultimii ani şi care îşi îndreaptă atenţia asupra stărilor de conştiinţă ce transcend ego-ul şi a experienţelor de tip spiritual, religios, extatic şi intuitiv, atât de importante pentru personalitatea umană. Toate aceste noţiuni, de la conflictualitate la instanţele spirituale, converg în psihosinteza lui Assagioli, în care *sinteza* este înţeleasă într-un sens aproape alchimist – ca transformare, sublimare, armonizare.

Pornind de la psihologia jungiană, psihosinteza încorporează psihanaliza ca metodologie de investigare a inconştientului, psihologia umanistă ca viziune globală asupra persoanei, a valorilor şi responsabilităţilor sale vizavi de conceptul de viaţă, ca şi procesul de evoluţie a *eului;* şi, în sfârşit, mai cuprinde şi psihologia transpersonală, pentru concepţia generoasă a acesteia asupra psihicului, ca păstrător al celor mai elevate potenţiale umane. În plus, psihosinteza recurge la cunoştinţele filozofiei orientale, dovedind o mare deschidere către dimensiunile spirituale.

Odată trasată schema operaţională de bază a propriei ştiinţe a psihologiei, Roberto Assagioli a înfiinţat în anul 1926 Institutul de Psihosinteză, al cărui prim sediu s-a aflat la Roma.

Din considerente politice – Assagioli era evreu, având totodată numeroase contacte cu cercetători şi organisme ştiinţifice de faimă internaţională, aspecte pe care regimul fascist al epocii nu le vedea cu ochi buni –, institutul a trebuit să fie închis în anul 1933, fiind resuscitat abia după terminarea războiului, de data aceasta la Florenţa, unde îşi are sediul şi astăzi.[2]

Assagioli a rămas la Florenţa până la sfârşitul vieţii, sfârşit care a survenit în anul 1974, la vârsta de optzeci şi şase de ani. Cu câţiva ani înainte, rămăsese văduv, în vreme ce singurul său fiu murise de tuberculoză la puţin timp după război. În ciuda acestor drame personale, Assagioli şi-a păstrat până în ultima clipă a vieţii pacea interioară şi capacitatea de a se dărui numeroaselor persoane care doreau să le fie împărtăşită înţelepciunea sa. În ultimii ani ai vieţii a izbutit să-şi formeze propriul cerc de discipoli, care i-au perpetuat în timp concepţiile.

Assagioli nu şi-a conceput disciplina în scopul de a se ocupa numai de cei ce au nevoie de terapie: ţelul său era acela de a interveni asupra persoanei în sens global, prin urmare şi asupra părţilor integrante ale personalităţii. Era de părere că fiecare dintre noi posedă o parte sănătoasă şi una bolnavă: cu alte cuvinte, în universul nostru interior rezidă o zonă de suferinţă care poate deveni patologică, dar şi potenţiale sănătoase, de care e neapărat nevoie să se ţină cont în decursul unei eventuale terapii. Prin urmare, psihosinteza promovează dezvoltarea potenţialelor personale latente, plecând de la presupunerea că multe persoane se află în suferinţă întrucât nu au putut atinge o autorealizare completă a propriei personalităţi. În psihosinteză, aspectul terapeutic se completează întotdeauna cu cel formativ, educativ.

Altfel spus, dincolo de intervenţia asupra psihicului pacientului prin intermediul unei terapii dinamice (psihoterapeutul alegând-o pe cea adecvată de la caz la caz), mai sunt solicitate atât latura activă a personalităţii, cât şi creativitatea, dat fiind că blocajele derivă uneori din faptul că individul nu poate profita de propriile potenţiale, suferind din această cauză. Terapia constă în tehnici dintre cele mai diferite, printre care audiţiile muzicale – alegând-o, bineînţeles, pe cea adecvată fiecărui caz în parte –, desenul, întocmirea unui jurnal psihologic personal, exerciţii de relaxare sau de vizualizare.

Pe baza atenţiei acordate potenţialelor sănătoase şi exigenţei spre normalitate a omului, Assagioli a instituit cursuri de formare adresate celor ce doreau să se cunoască mai bine, să-şi conserve tonusul psihic, să se dezvolte spiritual şi să se maturizeze, cu alte cuvinte acelora ce doreau să-şi desăvârşească personalitatea. Pe lângă prelegerile sale teoretice, Assagioli sugera şi tehnici proprii, datorate contactului său cu filozofiile orientale, pe care le cunoştea bine, adaptându-le la exigenţele occidentale. Era de părere că atât cultura orientală, cât şi cea occidentală au atât calităţi, cât şi defecte, orientându-se spre o sinteză a amândurora – fiecare dintre acestea fiind „umbra celeilalte".

De la filozofiile orientale împrumutase exerciţiile de relaxare, vizualizare şi meditaţie, folosindu-le pe scară largă în cursuri şi terapii. Din punctul său de vedere, meditaţia şi vizualizarea sunt metode foarte eficace în favorizarea şi buna funcţionare a psihosintezei, presupunând un important exerciţiu de voinţă – de mare importanţă în teoriile lui Assagioli – şi implicând reculegere mentală, relaxare fizică şi concentrare.

Cu titlu de exemplu, redăm în continuare două exerciţii pe care oricine le-ar putea efectua singur, acasă: ele simbolizează dezvoltarea propriei personalităţi şi tendinţa spre înalt.

EXERCIŢIUL TRANDAFIRULUI

Trandafirul este simbolul psihosintezei, reprezentând dezvoltarea universului interior. Se începe cu o scurtă relaxare în poziţia şezut, apoi vă imaginaţi că vă aflaţi pe o pajişte în mijlocul căreia vedeţi un arbust de trandafir. Cerul e limpede, iar soarele luminos, strălucitor. Ne concentrăm atenţia asupra unui mugur, încă închis, care se zăreşte printre ramurile verzi şi ne imaginăm că-l vedem deschizându-se lent, mai întâi într-un boboc de trandafir, apoi într-un trandafir complet înflorit. Este important să urmărim toate stadiile succesive ale deschiderii petalelor, pe cât posibil pe parcursul fiecărei mişcări a acestora. Este indicat să ne imaginăm, de asemenea, că simţim parfumul trandafirului şi că-i atingem petalele catifelate. În sfârşit, încercăm să ne identificăm cu trandafirul înflorit, experimentând astfel deschiderea interioară spre înalt, spre soare.

EXERCIŢIUL MUNTELUI

Să ne imaginăm că ne aflăm la poalele unui munte acoperit de zăpadă. Simţim impulsul de a urca muntele, ne hotărâm s-o facem şi ne avântăm spre culme. La început, avem de parcurs o potecă uşoară, care urcă lin, traversând o pădure de brad. Păşim înainte fără efort, simţind sub talpă pământul moale, acoperit cu ace de brad. Apoi, drumul este mai abrupt, se îngustează, devenind o cărăruie. Brazii se răresc, până când dăm de o păşune. Ne continuăm urcarea peste păşune, după care

încep să apară primele pietre; după pietre, stânca. A sosit momentul să tragem adânc aer în piept, să ne facem curaj, după care începem escaladarea. Apar primele dificultăți serioase, trebuie să ne folosim de fiecare denivelare din peretele stâncii, să fim cu băgare de seamă unde punem piciorul, să alegem punctele de sprijin cele mai bune. Însă tot ce facem facem cu bucurie, simțind cum din noi irump energii noi. Găsim porțiuni pline cu nea; apoi, zăpada acoperă tot drumul spre creastă. În cele din urmă, ajungem în vârful muntelui. Aerul e rarefiat, dar tonic, iar spectacolul care ni se deschide în fața ochilor este amplu, magnific; deasupra, un cer nesfârșit azuriu și razele soarelui revărsându-se peste noi. Ne invadează un sentiment de admirație și de bucurie.

Urcarea muntelui corespunde diferitelor niveluri ale conștiinței pe care ne stă în putere să le experimentăm: cel fizic, apoi cele instinctiv, emotiv, imaginativ, mental, intuitiv, până la vârful luminos al conștiinței spirituale, Sinele.

Ambele exerciții trebuie să fi repetate de mai multe ori ca să poată fi executate la perfecție: la primele încercări, pierderea concentării este normală, la fel ca și dificultățile de a urmări ordonat toate stadiile.

Apelând la o imagine foarte plăcută, chiar și din punct de vedere estetic, Assagioli descrie psihicul ca pe un ou cosmic perfect, în centrul căruia se află Eul, sau sinele conștient. Acest ou se împarte în trei „sectoare": la bază se află inconștientul inferior, pe care Assagioli îl definea ca fiind „magazia" – centrul activităților psihice care guvernează viața organică, funcțiile

fiziologice, alte instincte primare, complexele psihice, visele şi activităţile imaginative elementare. În mijloc, se află inconştientul mediu, unde se elaborează experienţele dobândite, se proiectează cele viitoare şi unde activează arhiva memoriei. În sfârşit, există „mansarda", respectiv inconştientul transpersonal, unde sunt păstrate acele conţinuturi de care nu suntem conştienţi şi din care provin intuiţiile, inspiraţiile artistice, ştiinţifice, filozofice – cele creative în general –, emulaţiile altruiste, stările de contemplare, iluminare şi extatice, experienţele mistice, puterile paranormale şi cele supranormale. Deasupra tuturor acestor niveluri se află o „stea", respectiv sinele revelat de psihologia modernă, care corespunde conceptului tradiţional de „suflet", respectiv identitatea noastră cea mai profundă şi autentică, înţeleasă nu ca un concept ideal şi de neatins, ci ca o realitate experimentabilă, a cărei reflecţie este Eul. La rândul său, omul este asimilat inconştientului colectiv, într-un uriaş rezervor de energie universală, faţă de care se află într-un raport de interacţiune reciprocă.

Terapeutul care utilizează psihosinteza explorează toate aceste aspecte, iar pentru a depăşi suferinţele şi conflictele cu care se confruntă pacientul, identifică mai întâi resursele personale ale acestuia, inclusiv cele legate de inconştientul transpersonal. Scopul intervenţiei terapeutice este transformarea sinelui – în sensul că pacientul trebuie determinat treptat să-şi asume responsabilitatea propriei vieţi, structurând-o mai mult pe ideea de „a fi" decât pe cea de „a avea" – şi iniţierea unui proces de transformare care, bineînţeles, nu se sfârşeşte odată cu terapia, ci continuă toată viaţa. Mai mult, fiind un om profund religios (în sensul cel mai autentic al termenului), Assagioli

credea în viaţa de după moarte, fiind convins că procesul identificat de el continuă şi *dincolo*, în viaţa de apoi. Era animat de o iubire profundă faţă de conceptul de om, căruia îi recunoştea o potenţialitate pe care puţini alţii au ştiut să o identifice în fiinţa umană.

Recurgând la propriul exemplu al oului universal – dotat atât cu „magazie", cât şi cu „mansarda" –, spunea că omul trebuie să tindă spre acesta din urmă, misiunea lui – acolo unde intervine şi terapeutul, de altfel – fiind de a deveni o personalitate completă, a cărei ultimă raţiune de a fi este transformarea societăţii: din moment ce societatea este constituită din indivizi-unicat, dacă aceştia se transformă în sens pozitiv, acelaşi lucru se va întâmpla şi cu societatea. Ţelul final al lui Roberto Assagioli era de a-şi aduce contribuţia la depăşirea conflictelor dintre societate şi individ, dezvăluindu-i acestuia din urmă calea spre evoluţia armonioasă la nivel biologic, psihic şi spiritual, în sensul transformării lui într-un „cetăţean al lumii" unei Noi Ere.

Toleranţă, idealuri înalte, intuiţie, sinteza între Orient şi Occident, dragoste de om: iată, aşadar, ingredientele care fac din Assagioli un autentic Maestru.

Dar şi un om cu un caracter pe măsură, după cum declară cei ce l-au cunoscut. De exemplu, doctorul Massimo Rosseli, directorul Institutului de Psihosinteză din Florenţa, care în perioada 1966–1974 a fost discipol, apoi colaborator apropiat al lui Assagioli, îl descrie în următorii termeni:

„Era un personaj excepţional – nu un guru în sensul încetăţenit astăzi, ci un maestru sagace şi mereu surâzător, de o

mare înțelepciune. Era foarte coerent, subtil și de o mare cultură, cu o uriașă energie interioară și o extraordinară intuiție, având capacitatea de a identifica pe loc problema de fond cu care se confruntau persoanele ce apelau la el. Iradia energie interioară. Rostea lucruri care păreau simple, poate chiar prea simple într-un prim moment, însă ulterior îți dădeai seama că spunea întotdeauna esențialul. Iar esențialul este caracterizat întotdeauna printr-o mare simplitate. Realitatea este că Assagioli nu intra în contact doar cu colaboratorii săi, ci cu oameni din toate categoriile sociale, astfel încât trebuia să fie înțeles de toți: de altfel, conferințele sale se adresau atât intelectualilor, cât și unei simple croitorese, de exemplu. Este o ilustrare a faptului că prin psihosinteză se tinde spre o laicizare a psihologiei, înțeleasă acum nu doar ca o disciplină a elitelor, ea adresându-se oricărei persoane care simte nevoia de a se schimba și maturiza. În intervențiile sale, Assagioli demonstra o elocință absolută, însă în spatele limbajului său voit simplu se ascundeau adevărate comori."[3]

Printre calitățile cele mai apreciate ale lui Assagioli se numărau buna dispoziție și modestia personală, calități pe care acesta se străduia să le insufle și celor din jur și care i-ar fi plăcut să și le fi însușit și politicienii:

„Ce bine ar mai prinde un pic de bună dispoziție în politică! Dacă dictatorii, fie ei mari sau mici, ar avea mai mult simț al umorului, războaiele ar putea fi evitate."

Starea de bună dispoziţie – spunea el – poate fi atinsă cu ajutorul unor exerciţii psihologice precise: primul pas care trebuie făcut în sensul inducerii propriului optimism este acceptarea, care este opusul inhibării. Acesta este, de fapt, fenomenul prin care tindem să eliminăm elementele neplăcute din viaţa noastră psihică, rezultatul fiind însă acela că ele devin şi mai periculoase, „gata de atac în orice moment". În schimb, acceptarea conduce treptat la asimilarea elementelor date: nu avem de-a face cu o atitudine pasivă, ci dimpotrivă, cu o stare sufletească constructivă care permite concentrarea energiilor interioare în scopul modificării a tot ceea ce poate fi modificat.

Referindu-se la modestia care îl caracteriza şi la legendarul său simţ al măsurii, Assagioli obişnuia să spună cu mult umor că, pentru a obţine aceste calităţi, se ajuta de astronomie, adică de observarea bolţii înstelate, a constelaţiilor şi galaxiilor, repetând o anectodă cu Theodore Roosevelt, preşedintele Statelor Unite:

> „Un prieten de-al său povesteşte că, seara, Roosevelt obişnuia să spună: «Hai să ieşim să ne uităm la stele.» Îşi concentra privirea asupra unei nebuloase din constelaţia Andromeda, abia vizibile cu ochiul liber, apoi continua: «Această galaxie este formată din sute de milioane de stele, adică sori, iar asemenea galaxii sunt cu milioanele în Univers. Iată, acum avem măsura micimii noastre, aşa că putem merge liniştiţi la culcare!»"

JIDDU KRISHNAMURTI
(1895–1986)

„*Cel-mai-iubitul* meu este înaltul cerurilor, floarea, fiecare fiinţă umană."

Pentru a parcurge extraordinara poveste a lui Jiddu Krishnamurti, fiul de brahman destinat să devină „Maestrul lumii", dar care, ajuns la maturitate, a refuzat un asemenea rol pentru a propovădui, în schimb, preceptele libertăţii desăvârşite şi ale transformării psihicului uman, este necesar să ne întoarcem la perioada Societăţii Teozofice: după cum am arătat într-un capitol anterior, aceasta a fost fondată de Helena Petrovna Blavatsky şi de colonelul Henry Steel Olcott în anul 1875, la New York, însă cartierul general al mişcării a fost stabilit câţiva ani mai târziu în India, la Adyar, lângă Madras.

Madame Blavatsky a murit în anul 1891 – aşadar înainte ca Jiddu Krishnamurti să se fi născut –, colonelul Olcott conducând societatea până în anul 1907, când a încetat din viaţă şi el. Apoi, conducerea i-a fost încredinţată lui Annie Besant, o

femeie energică şi cu o mare voinţă, dotată cu remarcabile calităţi umane şi organizatorice, profund implicată pe plan social; Annie Besant aderase la Societatea Teozofică cu doi ani înaintea dispariţiei lui *Madame* Blavatsky, reuşind să devină în foarte scurt timp mâna dreaptă a acesteia.

Annie Besant îşi desfăşura activitatea între India şi Europa, ocupându-se de organizarea secţiunilor regionale ale societăţii (de altfel, ea i-a încredinţat lui Rudolf Steiner funcţia de secretar general al secţiunii germane, pe care acesta a îndeplinit-o între 1902 şi 1913), susţinând conferinţe şi iniţiind – cu precădere în India – acţiuni sociale şi culturale de anvergură. În India, principalul său colaborator era Charles Webster Leadbeater, căruia se cuvine să-i schiţăm un scurt portret, prin prisma faptului că s-a dovedit un personaj de primă mărime în istoria Societăţii Teozofice, fiind totodată „descoperitorul" lui Krishnamurti. La momentul respectiv, Krishnamurti avea doar paisprezece ani, Leadbeater fiind cel ce s-a ocupat de educarea lui, susţinând cu insistenţă substanţa mesianică a personalităţii acestuia. Am amintit episodul şi în capitolul dedicat lui Rudolf Steiner, cel care avea să demisioneze din fruntea secţiunii germane a Societăţii Teozofice tocmai din cauza „afacerii Krishnamurti". Charles W. Leadbeater (1847–1931)[1] a avut parte de o viaţă aventuroasă; datorită meseriei tatălui său – întreprinzător în domeniul căilor ferate –, a trăit o lungă perioadă de timp în Brazilia, unde viaţa i-a fost punctată de o serie de evenimente tragice: tatăl său a murit în floarea vârstei, iar fratele său mai mic, Gerard, a fost ucis de o bandă de rebeli. Întors în Anglia, Charles a studiat la Oxford, iar în anul 1878 este hirotonisit preot, devenind mai întâi vicar, apoi episcop al

Bisericii Anglo-Evanghelice. Luând contact cu textele de teozofie – foarte în vogă în epocă –, a devenit interesat de ocultism, iar întâlnirea cu *Madame* Blavatsky a generat o schimbare radicală în viaţa sa: a părăsit şi Biserica, şi Anglia pentru a o urma pe aceasta în India, acolo unde avea să-şi petreacă o bună parte din viaţă, ocupându-se în special de educaţia spirituală a adolescenţilor din mediile sărace şi colaborând activ cu Henry Steel Olcott la popularizarea dogmelor teozofice. De asemenea, s-a convertit la budism, iar la revenirea în Anglia, în anul 1890, a cunoscut-o pe Annie Besant, proaspătă membră a societăţii, devenindu-i prieten şi colaborator apropiat.

În tot acest timp, calităţile sale psihice şi de clarviziune au cunoscut o dezvoltare remarcabilă, câştigându-şi respectul membrilor Societăţii Teozofice pentru talentul său scriitoricesc, oratoric şi didactic. A călătorit mult, pe toate meridianele, susţinând cicluri ample de conferinţe teozofice.

În anul 1906 însă, avea să izbucnească aşa-numitul „scandal Leadbeater": câţiva elevi l-au acuzat de practici imorale (s-a vorbit atunci despre homosexualitate, însă Leadbeater a susţinut mereu că s-ar fi limitat doar la a-i încuraja pe tineri să se masturbeze, în scopuri strict „terapeutice"). Pentru a nu aduce prejudicii grave societăţii, Leadbeater şi-a prezentat demisia, acceptată cu inima strânsă de preşedintele Olcott.

La rândul ei, Annie Besant a fost foarte afectată de întâmplare: îl cunoştea bine pe Leadbeater şi nu putea să dea crezare acuzaţiilor care i se aduceau. În plus, colaborarea cu el devenise indispensabilă. Drept urmare, un an mai târziu, când, după moartea lui Olcott, a preluat funcţia de preşedinte al Societăţii Teozofice, l-a reintegrat pe Leadbeater cu drepturi depline,

încredințându-i apoi mai multe misiuni importante. În anul 1909, Leadbeater s-a întors în India, unde destinul avea să i se intersecteze cu cel al lui Krishnamurti.

Jiddu Krishnamurti s-a născut în mai 1895 la Madanapalle, un sat situat între Madras și Bangalore, dovedind de timpuriu semne particulare: al optulea copil al unei familii de brahmani, clasa socială cea mai înaltă din India, a primit numele Krishnamurti în cinstea zeului Krishna, la rândul său, al optulea copil al propriei familii. Tatăl lui, Jiddu Narianah, se căsătorise cu o verișoară de gradul doi, care avea să aducă pe lume zece copii; cinci dintre ei aveau însă să moară la vârste fragede. Dar, căsnicia a fost una armonioasă, acest fapt datorându-se și poziției sociale solide a familiei, Narianah fiind funcționar al administrației financiare, aflate sub control britanic. Era adept al teozofiei, iar soția sa, Sanjeevamma, era devotată cultului lui Krishna.

Se pare că Sanjeevamma avusese presentimentul că al optulea ei copil avea să fie un personaj important, insistând să-l aducă pe lume în *puja,* camera destinată rugăciunilor. Conform obiceiului locului, a doua zi după naștere – care s-a dovedit a fi una foarte ușoară, spre deosebire de celelalte de până atunci –, un faimos astrolog din regiune a alcătuit horoscopul nou-născutului, prezicându-i că avea să devină o mare personalitate, nu înainte însă de a trece peste multe dificultăți și piedici. O vreme, se părea că previziunea nu avea șanse să se împlinească vreodată: Krishnamurti se dovedea un copil răzgâiat și visător, căruia nu-i plăcea deloc școala, unii profesori crezând chiar că era retardat. Cu toate acestea, astrologul continua să-i

dea asigurări tatălui că al optulea său fiu avea să devină un bărbat cu însuşiri ieşite din comun.

La fel ca fraţii săi – dintre care cel mai apropiat avea să-i fie pentru toată viaţa Nityananda (Nitya), mai mic cu trei ani decât el –, Krishnamurti a fost educat în spiritul religios tradiţional al familiei, dar a lipsit mult de la şcoală, întrucât copilaria i-a fost marcată de episoade recurente de malarie. Poseda calităţi de clarvăzător, la fel ca şi mama sa, viziunea cea mai dramatică pe care o aveau amândoi fiind aceea în care sora mai mare a lui Krishnamurti urma să moară la vârsta de douăzeci de ani.

Sanjeevamma a murit când Krishnamurti avea doar zece ani, dispariţia ei reprezentând o lovitură cumplită pentru familie, a cărei condiţie avea să se degradeze rapid. În plus, Narianah, ajuns la vârsta de cincizeci şi doi de ani, a fost obligat să se pensioneze, înjumătăţindu-i-se astfel veniturile şi punându-l, practic, în imposibilitatea de a-şi întreţine în mod onorabil familia; îi mai rămăseseră patru băieţi de care să se îngrijească, întrucât fiica cea mai mare se măritase, părăsind casa părintească. Aflându-se în impas, i-a scris lui Annie Besant, pentru care nutrea un mare respect, rugând-o să-i asigure un adăpost, angajându-se în schimb să presteze diverse activităţi domestice la sediul Societăţii Teozofice din Adyar. În primă instanţă, Besant l-a refuzat, explicându-i că şcoala cea mai apropiată se afla la peste cinci kilometri distanţă, pentru copii fiind foarte dificil s-o frecventeze; ulterior însă, a cedat insistenţelor lui Narianah, angajându-l ca ajutor de secretar.

În consecinţă, în ianuarie 1909, Narianah s-a mutat împreună cu fiii săi la cartierul general al Societăţii Teozofice din

Adyar, unde i s-a dat spre folosinţă o locuinţă dărăpănată, lipsită de cele mai elementare condiţii igienice. Cu toate că aveau o sănătate şubredă, copiii şi-au continuat studiile, cu excepţia mezinului Sadanand, care era retardat şi fizic, şi mintal; astfel, băiatul cel mare, Sivaram, s-a înscris la facultatea de medicină din Madras, în vreme ce Krishnamurti şi Nitya parcurgeau zilnic pe jos zece kilometri până la şcoala din Mylapore şi înapoi; se pare că la şcoală Krishnamurti primea adesea pedepse corporale de la învăţător, din cauza rezultatelor sale modeste.

Aşa cum am amintit, Leadbeater revenise de numai câteva luni în India, avându-şi reşedinţa la cartierul general de la Adyar, unde se ocupa de corespondenţa vastă a Societăţii Teozofice, aceasta având mulţi prozeliţi şi discipoli în America şi în Europa.

Prima lui întâlnire cu Krishnamurti a avut loc pe plaja din Adyar, frecventată atât de copiii lui Narianah, cât şi de teozofi. În clipa în care l-a zărit pe băiat, Leadbeater a declarat că acesta avea o *aură* specială şi că avea să devină un mare maestru spiritual şi un foarte bun orator, „mult mai mare decât Besant". Ernest Wood, un tânăr teozof din anturajul său, care îl ajuta în munca de secretariat, a rămas mut de uimire: îl cunoştea bine pe Krishnamurti, îl ajuta adesea la lecţii şi îl considera complet dezinteresat de cunoaştere şi obtuz. Însă Leadbeater era sigur pe spusele sale; într-una din zilele următoare, i-a cerut lui Narianah să-i permită să efectueze unele cercetări asupra lui Krishnamurti; şi, într-adevăr, după câteva întâlniri, a început să descrie vieţile anterioare ale acestuia: nu mai puţin de treizeci şi două la număr, toate remarcabile, şi al căror rezumat a fost publicat mai întâi în *Theosophist* – revista teozofică

fondată de *Madame* Blavatsky şi Olcott – apoi într-o carte cu titlul *Viețile lui Alcione,* Alcione – numele pe care Leadbeater i-l dăduse lui Krishnamurti – fiind cea mai strălucitoare stea din constelația Pleiadelor.

Cât despre Krishnamurti, această întâlnire avea să fie hotărâtoare. Cu permisiunea tatălui lor, Jiddu şi fratele său Nitya au renunțat la şcoală, începând să ia lecții de la Leadbeater şi R.B. Clark, un tânăr inginer sosit de puțin timp la Adyar. În scurt timp, băieții au făcut progrese notabile.

Li se predau diferite discipline şcolare clasice, un accent aparte punându-se pe limba engleză, scopul fiind acela ca băieții să poată comunica fluent cu Annie Besant, a cărei sosire la Adyar era iminentă. Întâlnirea s-a produs în luna noiembrie a anului 1909, marcând începutul unei relații aproape materne dintre Annie Besant şi Krishnamurti, relație care avea să dureze până la moartea preşedintei Societății Teozofice. Aceasta a perceput pe viu radiațiile energetice ieşite din comun ale băiatului, dându-şi seama că îi fusese sortit un parcurs extraordinar în viață. Susținând viziunea lui Leadbeater, Annie Besant a început să propovăduiască întoarcerea „Domnului Maitreya".

Pentru a înțelege mai bine acest concept al „întoarcerii", se cuvine să spunem ceva despre concepțiile de bază ale teozofiei, cu o referire aparte la „Maeştri". Teozofia propovăduieşte credința în fraternitatea universală şi în egalitatea tuturor religiilor: pentru a deveni adept al Societății Teozofice, erau suficiente cele două crezuri. Esența învățăturilor teozofice constă însă în conceptul ezoteric al „Maeştrilor" – ființe care au atins cel mai înalt nivel de evoluție, spirite ajunse la perfecțiune pe parcursul mai multor vieți şi care au ales să rămână în contact

cu umanitatea pentru a-i ghida evoluția. *Madame* Blavatsky susținea că s-ar fi aflat în contact cu doi dintre acești Maeștri (Maestrul Morya și Maestrul Koothoomi), al căror sălaș s-ar afla în Himalaya, ei insuflându-i învățăturile oculte pe care apoi ea le-a împărtășit lumii întregi în cărțile sale, îndeosebi în *Isis dezvăluită* și *Doctrina secretă*. Deasupra acestor maeștri există o ierarhie încă și mai înaltă de ființe spirituale, în vârful căreia se află Domnul Maitreya; în opinia teozofilor, acesta urma să se încarneze în scurt timp într-o ființă umană cu calități speciale, bine determinate. În ultima parte a vieții, *Madame* Blavatsky repetase în mod susținut că adevăratul scop al Societății Teozofice era tocmai pregătirea acestei descinderi; după moartea ei, Annie Besant și Leadbeater și-au însușit conceptul.

„Vehiculul uman" predispus pentru venirea pe Pământ a Domnului Maitreya ar fi fost chiar Krishnamurti, teozofii având misiunea de a-l pregăti pentru destinul care îl aștepta.

Din câte s-au relatat pe marginea acestui subiect, Leadbeater îl conducea în fiecare noapte pe Krishnamurti în spațiul astral, pentru a se întâlni cu Maestrul Koothoomi: a doua zi dimineață, băiatul transcria ceea ce-și amintea din respectivele întâlniri. Conform mărturiilor celor care se ocupau de educația adolescentului, toate notițele erau scrise de mâna acestuia, intervențiile lui Leadbeater limitându-se la chestiuni de ortografie și de punctuație. Notițele lui Krishnamurti au fost publicate ulterior într-o broșură intitulată *At the Feet of the Master (La picioarele Maestrului)*, tradusă în numeroase limbi. În introducere, Krishnamurti scria: „Acestea nu sunt cuvintele mele; sunt ale Maestrului meu."[2]

În ianuarie 1910 a avut loc inițierea propriu-zisă: Krishnamurti a fost condus din nou în spațiul astral, acolo unde Domnul Maitreya i-ar fi pus o serie de întrebări, primindu-l apoi în Marea Fraternitate Albă.

La scurt timp după aceea, Narianah i-a încredințat lui Annie Besant tutela legală asupra fiilor săi Krishnamurti și Nityananda, președinta societății instalându-i într-o cameră de lângă propriul său apartament. La începutul toamnei, Besant i-a luat cu ea la Benares, unde deținea o casă și unde se desfășurau o mare parte a acțiunilor sale sociale în favoarea indienilor. Toate persoanele din anturajul ei care ajunseseră să-l cunoască pe Krishnamurti erau încredințate de rolul care-i fusese încredințat băiatului și de destinul său extraordinar.

E.A. Wodehouse, profesor de engleză la Central Hindu College din Benares și fratele mai mare al scriitorului P.G. Wodehouse, descrie în termenii următori caracterul tânărului Krishnamurti (descriere despre care biografa Mary Lutyens, aflată mereu în anturajul lui Krishnamurti, declara că poate fi aplicată întregii vieți a acestuia):

„Ceea ce ni s-a părut izbitor la el era, în primul rând, naturalețea sa; nu exista la el nici cea mai mică urmă de infatuare sau emfază. Continua să fie rezervat, modest și respectuos cu persoanele mai în vârstă decât el și politicos cu toată lumea. Pe cei care care-i plăcea îi înconjura cu o căldură plină de afecțiune, care emana o fascinație aparte. Cât despre poziția lui «ocultă», părea că o ignoră total. Nu a făcut nicicând aluzie la ea – nu a amintit niciodată, nici măcar în mod izolat, în discursuri sau în comportament, despre statutul său. O altă

calitate era altruismul său total dezinteresat. Părea să nu-l preocupe nici în cea mai mică măsură propria persoană. Desigur, noi nu eram genul de oameni orbiţi de fanatism, dispuşi să nu vedem în persoana lui altceva decât sublima perfecţiune. Eram oameni în vârstă, educatori şi pedagogi, având cu toţii o anumită experienţă în lucrul cu tinerii. Dacă în atitudinea lui ar fi existat cea mai mică urmă de prezumţiozitate sau de grandilocvenţă, tendinţa de a poza în «vlăstarul sacru» ori o autoconştientizare pedantă şi atoateştiutoare, fără îndoială că am fi dat un alt verdict."[3]

La începutul anului 1911 a fost înfiinţat Ordinul Internaţional al Stelei Orientului, al cărui rang suprem i-a fost încredinţat lui Krishnamurti, iar în anul următor cei doi adolescenţi au fost trimişi la studii în Anglia. La Londra, Annie Besant şi cei doi tineri indieni au fost primiţi cu mare entuziasm de comunitatea teozofilor englezi, care aflaseră între timp despre destinul prefigurat pentru Krishnamurti. Cei doi fraţi s-au familiarizat cu capitala britanică, au participat la colocvii şi conferinţe, fiind înscrişi apoi la New College din Oxford.

În momentul întoarcerii la Benares, în decembrie 1912, a intervenit o întâmplare care avea să fie considerată prima manifestare a Domnului Maitreya prin intermediul lui Krishnamurti. Tânărul se pregătea să distribuie legitimaţiile noilor membri ai Ordinului Stelei Orientului (la reuniune fiind prezente circa patru sute de persoane), când a survenit un fapt incredibil, pe care Leadbeater l-a descris astfel într-o scrisoare către Fabrizio Ruspoli:

„Pe neașteptate, sala a fost străbătută de un flux energetic ieșit din comun, care curgea evident prin intermediul trupului lui Krishnamurti și atât de intens, încât persoana care se afla în fața acestuia i-a căzut la picioare, doborâtă de miraculosul flux de forță. Nu am văzut și nu am auzit niciodată despre ceva similar; fenomenul te făcea să te gândești la un vânt impetuos, viguros și la manifestarea Spiritului Sfânt de Rusalii. Tensiunea era uriașă, iar cei ce se aflau în sală au fost atinși de un influx atotcuprinzător. Era genul de fenomen asemănător celor despre care stă scris în străvechile scripturi, despre care se spune că ar fi exagerări, dar pe care iată-l prezent în fața noastră, în plin secol XX."

Energia extraordinară emanată cu acea ocazie a fost resimțită, se pare, de toți cei prezenți, care s-au aruncat la picioarele lui Krishnamurti. A doua zi, Annie Besant afirma în cursul unei ședințe a Secțiunii Ezoterice că „după câte văzuseră și auziseră cei prezenți, era cu neputință să se prefacă a nu vedea că trupul lui Krishnamurti fusese ales de Domnul Maitreya, intrând în sintonie cu el".

Din clipa aceea, Annie Besant nu a ratat nicio ocazie să afirme public că venirea lui Mesia era tot mai aproape și că foarte curând tânărul indian avea să reveleze și să demonstreze cine era în realitate. De exemplu, într-una din conferințe a spus:

„Dacă doriți să vedeți limpede, primul lucru pe care trebuie să-l faceți este să vă debarasați de idei preconcepute referitoare la rasă și culoare, ca și de acea trufie care vă face să credeți că rasa albă este singura plăcută lui Dumnezeu. Atât

timp cât astfel de sentimente vor continua să ne sălăşluiască în inimi, ne vom afla în situaţia de a-l refuza pe Hristos atunci când El va veni, *sub pretextul că nu e sânge din sângele nostru şi nu este de aceeaşi rasă cu noi.*"

Din punctul de vedere al teozofilor, referirea la Hristos trebuie interpretată în sensul că ultima şi, poate, cea mai importantă manifestare a Domnului Maitreya ar fi fost tocmai cea desăvârşită prin intermediul lui Iisus din Nazaret. În anii aceia (1911–1913), Annie Besant a susţinut în întreaga Europă numeroase conferinţe pe tema „Întoarcerii lui Hristos", afirmând că Învăţătorul suprem avea să se manifeste din nou foarte curând, urmând „să trăiască printre noi, ca pe vremuri, în Palestina".

Se ştie că această situaţie i-a debusolat pe mulţi adepţi ai teozofiei: nu toţi împărtăşeau asemenea convingeri, unii fiind foarte tulburaţi de noua turnură a filozofiei mişcării, în vreme ce alţii s-au declarat de-a dreptul scandalizaţi. A fost şi motivul pentru care, în anul 1913, Rudolf Steiner a părăsit Societatea Teozofică; de asemenea, şi Edouard Schuré, celebrul autor al lucrării *Marii iniţiaţi*, şi-a prezentat demisia din secţiunea franceză a societăţii.

Toate acestea n-au modificat însă planurile lui Annie Besant şi ale numeroşilor ei susţinători din Ordinul Stelei Orientului pentru Krishnamurti şi fratele său Nitya (cei doi erau nedespărţiţi), care între 1911 şi 1920 şi-au petrecut cea mai mare parte a timpului în diverse părţi ale Europei, completându-şi studiile în mediu privat: universităţile britanice s-au dovedit refractare în a accepta în rândul studenţilor lor un tânăr care fusese proclamat public drept un „mesia".

Nitya a reuşit să treacă examenele de accedere în avocatură, în timp ce Krishnamurti a rămas un student modest, ratând examenele, fapt care i-a provocat o serie de suferinţe; mai târziu însă, avea să se declare mulţumit de faptul că nu fusese afectat de condiţionări de ordin academic.

În tot acest timp, Krishnamurti a continuat să fie liderul Ordinului Stelei Orientului, care în anii douăzeci avea să numere mai mult de treizeci de mii de adepţi; a scris articole pentru publicaţia periodică a ordinului, *Herald of the Star,* a ţinut prelegeri în toate colţurile lumii la întrunirile teozofilor. În perioada respectivă, în lumea aristocratică teozofia era de bonton, la fel ca şi în mediile culturale din Europa şi America, iar Krishnamurti, care între timp devenise un tânăr arătos, de un farmec aparte, suscita interes şi admiraţie pe toate meridianele.

Cu toate acestea, din cele ce reies din scrisorile sale de atunci, se pare că singurul care avea îndoieli şi incertitudini asupra rolului său era chiar Krishnamurti însuşi. De exemplu, lui Emily Lutyens, mama biografei sale, i-a trimis următoarele rânduri:

> „Meditaţiile mele sunt superficiale, însă mă voi strădui să meditez într-un mod mai riguros şi mai regulat. Nu am cunoştinţă despre filozofia propriei mele vieţi, însă ştiu că voi fi având una. *Mai întâi trebuie să mă regăsesc pe mine însumi şi abia apoi voi şti cum să-i ajut şi pe alţii.*"[4]

În mod evident, Krishnamurti începea să se lepede de rolul mesianic care-i fusese atribuit, iniţiind acel proces care avea să-l transforme într-un „Maestru al lumii", însă nu în sensul

dorit de teozofi, ci în cel al unui filozof eliberat de scheme de orice fel, un propovăduitor al libertății interioare a omului.

Începutul „crizei" s-a consemnat în timpul unui sejur în Statele Unite, mai exact la Ojai, în California, în anul 1922, unde cei doi frați se stabiliseră pentru o perioadă datorită faptului că Nitya era bolnav de tuberculoză, iar clima regiunii era considerată benefică unor astfel de afecțiuni; la Ojai li se pusese la dispoziție o vilă, proprietatea unei americance adepte a teozofiei. Ulterior, localitatea avea să devină un centru important al activității lui Krishnamurti.

Acolo, la Ojai, a început ceea ce Krishnamurti avea să numească „procesul": în afara fratelui său, la această nouă etapă a devenirii lui au mai fost martori A.P. Warrington, secretarul general al Societății Teozofice din America, și o tânără americancă pe nume Rosalind Williams, prietenă apropiată a celor doi frați, care se ocupa și de tratamentul lui Nitya. Krishnamurti avea crize de tremurături și frisoane, își pierdea cunoștința, se tânguia și plângea. Așa cum avea să spună chiar el mai târziu, în momentele de suferință maximă ieșea din propriul său trup, întâlnindu-se cu Maeștrii. De câteva ori, persoanele din anturajul său au trăit nemijlocit senzația unei „prezențe atotcuprinzătoare".

Experiențele s-au dovedit hotărâtoare pentru tânărul Jiddu, care ulterior avea să spună:

> „Am băut din apa limpede și pură a fântânii vieții, iar setea mi s-a potolit. Nicicând nu voi mai fi însetat, nicicând nu voi mai zăcea în inima beznei complete: am văzut Lumina glorioasă și vindecătoare. Iubirea în toată gloria sa mi-a îmbătat

inima, am băut din fântâna Bucuriei şi a Frumuseţii veşnice. Sunt beat de Dumnezeu."[5]

„Procesul", interpretat de teozofi drept o pregătire a trupului lui Krishnamurti pentru venirea Maestrului, ar putea revitaliza forţa kundalini, având ca efect deschiderea *chakrei*[6]. Chiar şi Nitya, descriind într-o scrisoare către Leadbeater din 2 octombrie 1922 condiţia lui Krishnamurti, sugerează o asemenea posibilitate:

„În fiecare seară, de la şase şi jumătate la opt, Krishna intră într-o stare de conştienţă parţială, când egoul pare să-l părăsească, iar fizicului elementar i se permite suficientă conştiinţă pentru a putea suferi, vorbi şi chiar transmiterea inteligibilă a datelor informaţionale indispensabile. Cât timp se află în această stare, se plânge de dureri înfiorătoare, concentrate mai ales în coloana vertebrală, aşa că am presupus cu toţii că i se deşteaptă forţa *kundalini*."[7]

„Procesul" a durat optsprezece luni, cu „recăderi" şi în anii următori.

În 1925, pe Krishnamurti îl aştepta o lovitură grea: iubitul său frate Nitya, tovarăşul său de drum în toţi acei ani, a murit la Ojai din cauza bolii de care suferea, în timp ce el se afla într-o călătorie în India. Şi această mare suferinţă a avut un rol important în procesul său de transformare, determinându-l să treacă dincolo de forme, de aparenţe, de schisme, de culturi, de filozofii şi chiar de religii. Se simţea din ce în ce mai stânjenit de rolul care-i fusese impus, motiv pentru care a refuzat orice

etichetă şi nu a vrut să mai continue viaţa de mesia în devenire, declarând deschis că rolul său era acela de eliberator. Tonul discursurilor sale s-a schimbat tot mai evident, distanţându-se treptat de doctrinele teozofice, deşi a continuat să le poarte un adânc respect lui Annie Besant, cea care îi fusese practic o a doua mamă, şi lui Leadbeater. În discursurile sale propovăduia deschis „eliberarea", însă o eliberare pe care fiecare om trebuia să şi-o dobândească singur, fără intermedierea cuiva.

„Trebuie să vă eliberaţi nu prin mine, ci la fel ca mine. Toată viaţa mea, dar mai ales în aceste ultime luni, am luptat să fiu liber, liber de prieteni, cărţi, organizaţii. Trebuie să luptaţi şi voi pentru acelaşi gen de libertate. În adâncul vostru trebuie să fiţi neliniştiţi, să fremătaţi mereu, să aveţi în faţă propria oglindă şi, dacă descoperiţi ceva ce nu se ridică la înălţimea imaginii ideale pe care v-aţi creat-o despre voi înşivă, schimbaţi-l. Nu trebuie să faceţi din mine un maestru. Eu pot fi doar uşa prin care să treceţi dincolo, acolo unde veţi putea găsi libertatea. Nimeni nu vă poate dărui libertatea, ci trebuie s-o descoperiţi în voi; cum însă eu am găsit-o, aş vrea să vă arăt şi vouă calea spre ea."[8]

Pentru a înţelege pe deplin schimbarea survenită în universul interior al lui Krishnamurti, merită să citäm câteva fragmente dintr-un celebru discurs ţinut pe 2 august 1928 la un congres din Olanda, discurs intitulat „Cine aduce adevărul": era prima dată când Krishnamurti aborda în mod public tema Maeştrilor, a raporturilor sale cu ei, a experienţelor spirituale:

„Pe vremea când eram doar un copilandru, se întâmpla adesea să-l văd pe Sri Krishna cu flautul, așa cum îl zugrăvesc hindușii, căci mama mea era adeptă a lui Sri Krishna. Când am crescut și am făcut cunoștință cu episcopul Leadbeater și Societatea Teozofică, am început să-l văd pe Maestrul K.H., însă sub înfățișarea care-mi fusese insuflată de ceilalți, și care pentru ei reprezenta realitatea însăși. Apoi m-am maturizat și am început să-l văd pe Domnul Maitreya. Iar și mai recent, obiectul viziunilor mele a fost însuși Buddha, timpul petrecut în preajma lui însuflându-mi o stare de nespusă plăcere și de mare bucurie. Am fost întrebat ce anume înțeleg prin sintagma «Cel-mai-iubit». Vă voi oferi o interpretare, o explicație pe care s-o tâlmăciți fiecare în felul vostru. Pentru mine, el este totul – este Sri Krishna, este Maestrul K.H., este Domnul Maitreya, este Buddha, însă este și ceva ce depășește toate aceste forme. «Cel-mai-iubitul» meu este înaltul cerurilor, floarea, fiecare ființă umană. Nu am declarat niciodată că aș fi Maestrul lumii, însă acum simt că sunt una cu Cel-mai-iubitul, și spun asta nu pentru a vă impune propria-mi autoritate, nu ca să vă conving de propria-mi măreție ori de cea a Maestrului lumii, ori de frumusețea vieții, ci pentru a deștepta în inimile voastre dorința de a căuta adevărul. Dacă vă spun că sunt una cu Cel-mai-iubitul, o fac pentru că o simt și o știu. Am găsit ceea ce căutam, m-am contopit în această unitate și, prin urmare, o separare nu va mai putea exista, întrucât gândurile, dorințele, ambițiile – respectiv, cele ale sinelui individual – au fost toate distruse. Până acum, ați depins de doi Protectori ai Ordinului (doamna Besant și Leadbeater) în privința autorității, dar și de cineva diferit de voi

care vă propovăduia adevărul, însă Adevărul se află chiar înlăuntrul vostru. În inimile voastre, în experienţa dobândită, acolo veţi găsi Adevărul, şi e singurul lucru care contează."[9]

În acel an, Krishnamurti şi-a expus cu francheţe, în mai multe ocazii, convingerile şi noul parcurs spiritual:

„Repet şi îmi întăresc spusele: nu am discipoli. Voi toţi sunteţi discipolii Adevărului, asta dacă înţelegeţi Adevărul şi nu urmaţi calea arătată vouă de simpli indivizi. Singura cale prin care se ajunge la Adevăr este aceea de a deveni discipoli fără ajutorul unor mediatori. Adevărul nu dă speranţe deşarte, el oferă înţelegere. Continui să susţin că toate riturile liturgice sunt inutile pentru propria creştere spirituală. Nu mai vorbiţi despre mine ca despre o autoritate. Refuz să fiu un far călăuzitor. Nu nutresc deloc dorinţa de a mă închide într-o colivie, numai pentru ca voi să-mi aduceţi onoruri. Eu sunt liber, pentru că am găsit Adevărul, care nu are limite, este fără început şi fără sfârşit, iar eu nu mă voi lăsa condiţionat de voi."[10]

Aşa cum avea să procedeze tot restul vieţii, Krishnamurti îşi invita adepţii să nu caute refugiul comod al unor şcoli de gândire, secte sau asociaţii, indiferent care ar fi fost acestea, ci le cerea să-şi cultive propria libertate, căutând-o numai şi numai în propriul univers interior.

În privinţa propriei libertăţi, Krishnamurti o atinsese trecând peste mari suferinţe şi sacrificii, împlinind alegeri incomode şi foarte dificile, hotărându-se apoi s-o împărtăşească

tuturor, fapt care a creat stupoare, îngrijorare şi dezorientare în rândul teozofilor. Disconfortul pe care noua cale a lui Krishnamurti a creat-o în mediul teozofic a fost limpede zugrăvit de lady Emily Lutyens:

„Pare atât de straniu faptul că l-am aşteptat preţ de şaptesprezece ani pe Maestrul lumii, pentru ca acum, când el vorbeşte de ceea ce se află dincolo de toate formele, să ne simţim ofensaţi şi furioşi. *Desăvârşeşte lucrarea pe care ar fi trebuit s-o facem noi,* atât la nivel mental, cât şi emoţional, iar acesta este ultimul lucru la care ne-am fi aşteptat de la el."[11]

În anul următor, 1929, Krishnamurti a dizolvat Ordinul Stelei Orientului, explicându-şi decizia astfel:

„Adevărul nu poate fi sistematizat, şi nici n-ar trebui instituită o anumită formă de organizare pentru a ghida oamenii sau a-i constrânge să parcurgă o cale anume. Adevărul nu poate fi adus aici, jos, la noi, ci mai degrabă ar trebui ca fiecare individ să facă eforturi pentru a urca până la el. Eu sunt preocupat de un lucru esenţial: eliberarea omului. Dacă va fi să se strângă în jurul meu fie şi numai cinci persoane care să mă asculte, va fi de ajuns, căci eu sunt liber şi vreau ca şi cei ce încearcă să mă înţeleagă să fie liberi, şi nu să mă urmeze, în aşa fel încât să mă simt închis într-o colivie care apoi va deveni o religie ori o sectă."[12]

În anul 1930, Krishnamurti a părăsit definitiv Societatea Teozofică, continuând pe calea al cărei parcurs îl vedea limpede

deschizându-i-se în față. Trei ani mai târziu, avea să se stingă din viață Annie Besant, care – încredințată de puritatea și frumusețea interioară a protejatului ei – continuase să creadă într-o reconciliere a propriei doctrine, a întoarcerii pe Pământ a lui Mesia, cu noua cale aleasă de Krishnamurti. La numai șase luni după ea a murit și Leadbeater, care nu și-a ascuns niciodată dezamăgirea pentru cele întâmplate.

Moartea celor doi a avut rolul de a reteza și ultimele legături ale lui Krishnamurti cu Societatea Teozofică. Din acel moment, el s-a simțit cu desăvârșire liber: nu a vrut niciodată să fie considerat un *guru* și nici Maestru, ci pur și simplu un om care-și găsise libertatea și iubirea, și care voia să-i învețe și pe cei din jurul său calea spre ele; această cale sălășluia în universul interior al oamenilor, nu în dogme, structuri sau organizații, indiferent de natura lor.

Timp de mai bine de cincizeci de ani după moartea lui Annie Besant, Krishnamurti a călătorit în mod repetat între India, Europa și Statele Unite, susținând conferințe și seminarii, ocupându-se activ de probleme educaționale, militând pentru înlăturarea prejudecăților și barierelor rasiale, sociale și religioase care îi dezbină dintotdeauna pe oameni și, mai ales, pledând cu toată convingerea pentru libertatea și autonomia psihicului uman.

Prin eliberarea propriei imagini de rolul mesianic ce îi fusese atribuit de semenii săi și prin renunțarea la îndatoririle de lider al Ordinului Stelei Orientului, Krishnamurti și-a luat o grea povară de pe umeri, cu toate că această trecere nu a fost deloc ușoară și lipsită de suferințe. A restituit binefăcătorilor săi proprietățile care fuseseră donate ordinului, însă în plan exterior

în viaţa sa au survenit relativ puţine schimbări: a continuat să călătorească şi să-şi împărtăşească învăţăturile, constatându-se chiar o creştere a numărului de invitaţii pentru conferinţe, în medii dintre cele mai diverse (aşadar, nu doar în cele teozofice).

Propriul proces, prin care tindea să se elibereze de toate modelele lumii reale şi de separaţiile acesteia, a continuat şi în anii ce au urmat, Krishnamurti împărtăşind audienţei filozofia sa asupra problematicii omului ca individ, a societăţii şi a universului, dezvăluind astfel propriul concept asupra transformării radicale, revoluţionare, a naturii umane: un mare pas înainte, prin cizelarea potenţialului interior. Krishnamurti ştia din experienţa personală că o astfel de transformare interioară era întru totul posibilă, fiind pe deplin conştient că problematicile lumii reale erau doar o consecinţă a erorilor individuale. Pentru a depăşi şi rezolva aceste problematici, singura soluţie era – în concepţia lui – aceea de transformare globală a omului, a felului său de a gândi şi a vedea lumea. Lumea este ceea ce sunteţi voi: aceasta a fost tema de bază a discursurilor celui supranumit, pe bună dreptate, *antiguru*[13].

Krishnamurti susţinea că numai transformarea interioară a omului ca individ de sine stătător – şi nu cea invocată într-un mod instituţionalizat – poate genera transformarea lumii. Semnificativă în acest sens ne apare activitatea sa în favoarea învăţământului: a înfiinţat mai multe şcoli în India, Statele Unite şi Anglia, cele mai multe funcţionând şi astăzi, şcoli în care educaţia copiilor se face fără prejudecăţi şi condiţionări, tinerii având posibilitatea să-şi dezvolte liber propriul potenţial creativ şi intelectual.

Mary Lutyens, biografa lui Krishnamurti, dezvăluie în lucrările sale faptul că acesta s-a străduit mereu să-şi reprime puterile psihice cu care fusese dotat de natură – în special cele de clarviziune şi cele tămăduitoare – şi care tindeau să se amplifice pe măsură ce „procesul" de transformare dădea roade. De altfel, Krishnamurti considera clarviziunea o formă de amestec în viaţa altcuiva, iar pe de altă parte nu voia ca oamenii să vină la el ca să-i vindece trupeşte, în loc să-i ceară tămăduirea spiritului. Deşi vreme de douăzeci de ani trăise în centrul unei intense emulaţii ezoterice, Krishnamurti a evitat să recurgă la ezoterism în învăţăturile sale, acestea vorbind numai şi numai despre potenţialul interior al omului.

Krishnamurti a murit în anul 1986, la vârsta de nouăzeci şi unu de ani, fiind activ până în ultimele clipe. Nu a fost niciodată căsătorit, ducând o viaţă ascetică şi străduindu-se să dezvăluie lumii calea spre Libertate şi Iubire, despre care el era convins că o găsise. Credincios până în ultima clipă convingerilor sale, nu a încercat niciodată să instituie o anumită formă organizatorică pentru propagarea învăţăturilor sale, nu a deţinut proprietăţi şi nu a acumulat averi, repetând mereu că singura revoluţie posibilă este cea interioară: iar din moment ce el fusese capabil de această „revoluţie" – atribuindu-i-se chiar un rol mesianic din această cauză – la fel de bine puteau s-o realizeze şi alţii.

Preceptele sale, profund spirituale, au ca scop eliberarea omului de sub imperiul fricii – îndeosebi de frica de a trăi, care are drept consecinţă frica de moarte – şi accederea la o viaţă trăită într-o libertate autentică.

JULIUS EVOLA
(1898–1974)

„Există vizibilul şi tangibilul, şi, înainte şi dincolo de ele, există invizibilul şi un nontangibilul – altfel spus supramaterie, principiu şi viaţă adevărată."

Julius Evola, unul dintre cei mai importanţi exponenţi ai ezoterismului modern, şi-a dedicat viaţa studiului tradiţiei spirituale.

Personaj controversat, însă cu un farmec aparte şi de o mare anvergură, Evola se aseamănă din multe puncte de vedere cu Gurdjieff, prin modul său de a revoluţiona viziunea tradiţională asupra lumii şi de a pune omul faţă în faţă cu realităţi incomode şi tulburătoare: însă numai luând act de o anumită situaţie se poate spera la depăşirea ei.

De familie nobilă şi aristocratic în simţiri, Evola purta monoclu: un amănunt care poate părea nesemnificativ, dar care l-a determinat pe politologul şi economistul Nino Guglielmi – cu doar cinci ani mai tânăr ca el – să spună:

„La sfârşitul anilor douăzeci, la fel ca şi în anii treizeci, dacă un intelectual purta monoclu însemna că are o viziune aristocratică asupra vieţii. Acest obiect era semnul unei atitudini antidemocratice, antipopulare şi, în cazul în care era purtat de fascişti, constituia o dovadă de poziţie divergentă faţă de anumite direcţii şi orientări ale fascismului."[1]

Iată, aşadar, cum îl vedeau contemporanii pe Evola: un intelectual animat de principii transcendente, cu o viziune spiritualistă asupra vieţii şi a lumii, cu o netă aversiune faţă de ideologiile şi doctrinele contrare gândirii iluministe – de la revoluţiile liberal-democratice la cele social-comuniste – şi „cu o concepţie tradiţionalistă, aristocratică, ierarhică" (cuvintele îi aparţin tot lui Guglielmi). Altă caracterizare vine din partea eseistului şi romancierului Fausto Gianfranceschi, care l-a cunoscut îndeaproape pe Evola:

„Poate că niciodată nu a fost mai importantă ca astăzi doctrina lui Evola, în special pentru aceia care se orientează către o viaţă responsabilă. El oferă cea mai puternică formă de vaccin împotriva tuturor fetişurilor materialismului şi ale progresismului, care devin pe zi ce trece tot mai asurzitoare; el ne învaţă calea adevăratei contestări, în momentul în care falsa contestare a devenit o modă, utilă mai ales celor contestaţi mai puternic; şi, în sfârşit, el ne indică adevăratele căi ale spiritului, în momentul în care falsul spiritualism oferă doar evadări ambigue acelora care altminteri şi-ar putea utiliza propriile energii într-un mod mult mai eficace."[2]

Julius Evola s-a născut la Roma, pe 19 mai 1898, într-o familie siciliană de origine nobilă. Despre copilăria şi adolescenţa lui se ştiu puţine. În mod cert, a fost atras de la o vârstă foarte tânără de filozofie (în mod special de Nietzsche), resimţind influenţa artistică a lui Papini, Martinetti şi a dadaismului[3]; avea să devină cel mai important exponent italian în pictură al acestui curent, unele dintre operele sale fiind expuse la Muzeul Naţional de Artă Modernă din Roma.

Referitor la această perioadă din viaţa sa, Evola avea să spună, într-un interviu publicat în revista *Playmen* din februarie 1970:

> „De tânăr, prin intermediul unor experienţe pe care nu le reneg sub nicio formă, m-am aflat în avangarda «contracurentului», urmând mai întâi mişcarea Papini, care, în revista *Lacerba,* se declara un individualist anarhic, nihilist şi antiburghez; apoi, imediat după terminarea Primului Război Mondial, am fost principalul exponent în Italia al dadaismului, curent care – nu doar în domeniul artelor, ci şi ca punct de referinţă pentru o viziune generală asupra vieţii – a creat premisele unei răsturnări a sistemelor de valori în toate domeniile, ducând acest fenomen până la limite radicale nedepăşite până acum."

Nu era vorba doar despre o revoltă împotriva burgheziei vremii: era o contestare a formelor artistice desuete specifice secolului al XIX-lea, o încercare de a rupe şi depăşi experienţa senzorială tradiţională.

În anul 1917, la vârsta de nouăsprezece ani, Evola participă în calitate de ofiţer de artilerie la Primul Război Mondial, fără însă să fie implicat în acţiuni relevante. După război, este cuprins de un sentiment de dezinteres şi iritare faţă de banalitatea vieţii cotidiene, motiv datorită căruia s-a trezit animat de un interes acut faţă de transcendenţă. Ajunge chiar în situaţia de a avea gânduri sinucigaşe (ne aflăm în anul 1921), însă lectura unui text budist îl face să se răzgândească. Urmează o perioadă în care renunţă la pictură[4], dedicându-se mai întâi poeziei, apoi marii sale iubiri, filozofia. Frecventa cercurile antropozofice din capitala Italiei, luând contact cu opera lui Rudolf Steiner, şi colaborează la diferite reviste *(Ultra, Atanor, Ignis)* de orientare teozofică, fără a adera pe deplin nici la teoriile teozofice ale lui *Madame* Blavatsky, nici la antropozofia lui Rudolf Steiner.

Jacopo Comin, filozof şi literat, cunoştinţă apropiată a baronului Julius Evola în primii ani de după război, şi-l aminteşte astfel:

„Puţinii oameni care îl cunoşteau îi spuneau *Baronul*, însă fără nicio urmă de ironie, ci dimpotrivă, cu un anumit sens de respect detaşat. Prieteni propriu-zişi, apropiaţi, nu părea să aibă. Era un solitar care părea să trăiască în propria sa lume, temându-se parcă de faptul că prezenţa altcuiva l-ar putea distrage de la misterioasa lui meditaţie. Dacă îndrăznea cineva să-l viziteze, îl primea cu o politeţe desăvârşită: însă în spatele acesteia se simţea mereu prezenţa unui zid de dezinteres, cordial, dar de netrecut. Îmi amintesc de bietul Arturo Reghini, cel mai respectat exponent al pitagorismului italian, care

obișnuia să spună: «Băieți, lăsați-l în pace! Are dreptul să fie singur», ceea ce, pentru el, echivala cu un elogiu remarcabil."[5]

După războiu, Julius Evola frecventează cursurile facultății de inginerie, fără însă a obține licența – din dispreț pentru titlurile academice. În această perioadă, scrie câteva eseuri filozofice de o valoare remarcabilă: în 1924, *Teoria și fenomenologia Individului Absolut,* căruia îi urmează după un an *Eseuri asupra idealismului magic,* iar peste încă un an, *Individul și devenirea lumii păgâne.* Devine interesat de doctrinele orientale (tantra și taoism), iar între 1927 și 1929 trăiește o importantă experiență legată de „Grupul de la Ur", o asociație constituită în 1926 pentru a experimenta și a pune în practică doctrine ezoterice și inițiatice. Timp de trei ani, conduce o revistă lunară, editată în fascicule cu caracter monografic, care abordau tematica în mod progresiv, fiind apoi reunite la sfârșit de an într-un volum. Revista s-a numit mai întâi *Ur,* apoi *Krur* – cu subtitlul „Revistă de tematici pentru o Știință a Eului". Vedeau astfel lumina tiparului cele trei volume ale lucrării *Introducere în magie, ca știință a Eului,* o lucrare unică în felul său, în care prin „magie" se înțelegea cunoașterea inițiatică.

Între timp, Italia se confruntă cu experiența fascistă, pe care Evola o critică de pe poziții aristocratice de dreapta, colaborând la reviste antifasciste precum *Il Mondo* și publicând, în anul 1928, lucrarea *Imperialismul păgân: fascismul față în față cu pericolul eurocreștin,* în care atacă violent creștinismul, solicitându-le fasciștilor să rupă legăturile cu catolicii. Cum însă regimul fascist lucra în acea perioadă la elaborarea Pactelor de la

Laterano, personalitatea lui Evola a fost marginalizată în cadrul vieții culturale italiene; mai mult succes are însă în Germania.

În anul 1930, împreună cu psihanalistul Emilio Servadio fondează revista *La Torre*, „foaie de expresii varii și de o unică Tradiție", în care critică anumite aspecte ale fascismului – în special populismul discutabil al acestuia –, exaltând în schimb Tradiția. Deși Evola recunoștea fascismului redescoperirea simbolurilor tradiționale, forța volitivă și de acțiune, se vede obligat să închidă revista după apariția a numai zece numere. Revizuind și dezvoltând materialul pregătit pentru publicare în *La Torre*, Evola editează unele dintre cele mai importante sale cărți – *Tradiția ermetică* (1931), *Masca și figura spiritualismului contemporan* (1932), *Misterul Graalului* (1937) –, cărți care, dincolo de prezentarea diferitelor aspecte ale Tradiției, deschid calea spre o gnoză occidentală. În anul 1934, vede lumina tiparului opera sa cea mai importantă, *Revoltă împotriva lumii moderne*, în care critică violent lumea modernă – subjugată pozitivismului practicist și deposedată de sentimentul Sacrului. Operă de anvergură, în care Evola reevaluează lumea atașată valorilor Tradiției, descrie geneza lumii moderne în termeni antievoluționiști și antidarwinieni, zugrăvind obscura epocă a fierului pe care o traversează umanitatea, după ce decăderea graduală și inexorabilă ce a urmat „epocii de aur". „După ce citești cartea, te simți transformat", avea să spună despre lucrarea lui Evola poetul german Gottfried Benn[6]. La rândul său, și René Guénon a apreciat în termeni superlativi lucrarea, pe care a avut posibilitatea s-o asimileze treptat, încă din faza de manuscris.

Au fost anii în care Evola a desfăşurat şi o activitate jurnalistică intensă, scriind pentru numeroase cotidiene, reviste şi periodice, de orientări dintre cele mai diferite; merită amintită aici îndelungata colaborare (1934–1943) cu ziarul *Il Regime Fascista,* condus de Roberto Farinacci, la care avea o rubrică cu titlul „Diorama filozofică", specializată în analiza „problematicii spiritului şi eticii fasciste". La această rubrică au colaborat nume importante ale vieţii ştiinţifice italiene şi străine.

De asemenea, tot în această perioadă Evola se dedică studiilor asupra raselor, pe care nu le-a abordat într-o cheie exclusiv biologică, ci într-un sens mult mai complex, ca rase ale trupului, sufletului şi spiritului. Astfel, în 1938 publică lucrarea *Manifestul rasei,* urmată de *Mitul rasei* şi *Sinteza doctrinei rasei,* în care îşi prezintă teoria „rasismului spiritual". A treia carte, apărută în anul 1941, i-a prilejuit întâlnirea cu Mussolini însuşi, la palatul Venezia.

Poziţia politică a lui Evola – adesea neînţeleasă şi criticată – este clarificată de Piero Capello, jurnalist şi scriitor, mai tânăr cu treizeci ani decât Evola:

> „Îl consideram singurul dintre gânditorii Dreptei care ştiuse să dea culturii de dreapta (sau noţiunii definite prin acest termen) conţinuturi şi semnificaţii coerente şi credibile, chiar dacă erau uneori inaplicabile şi greu de implementat pe plan politic. La el, în vasta sa operă, critica ordinii democratice avea o formă compactă, alcătuind un tot unitar cu cea a civilizaţiei maselor, toate dominate de o repulsie exacerbată, intransigentă şi convingătoare, faţă de «mitul» egalitarismului emanat de Revoluţia Franceză."[7]

Evola nu s-a cramponat însă de discursul de factură politică, ci, dovedind un remarcabil dinamism intelectual, explorează şi alte căi, publicând în anul 1943 *Doctrina redeşteptării*, lucrare al cărei subtitlu este „Eseu despre asceza budistă" şi care a fost foarte apreciată de cele mai reprezentative cercuri budiste europene.

La izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, Evola s-a oferit să plece voluntar pe front, însă nu a fost acceptat pentru că nu avea legitimaţie de membru al partidului fascist. În perioada conflagraţiei întreprinde mai multe călătorii în Germania, iar după armistiţiul din 8 septembrie 1943 îl găsim făcând parte din grupul care-l întâmpină pe Mussolini la cartierul general al lui Hitler, după eliberarea Ducelui de la Gran Sasso; aderă la Republica de la Salò, însă concepţiile sale elitiste nu-i îngăduie să accepte Manifestul de la Verona[8].

În anul 1945, în timpul unei călătorii incognito la Viena, este surprins de un bombardament aliat şi este aruncat la pământ de suflul unei explozii. Căderea îi provoacă leziuni grave la coloana vertebrală, precum şi paralizia membrelor inferioare: este condamnat să-şi petreacă restul vieţii în scaunul cu rotile. După doi ani de tratament, se internează la spitalul militar din Bologna, unde medicii îl operează, în speranţa că i-ar putea reda posibilitatea de a merge pe propriile picioare; însă intervenţia chirurgicală eşuează, iar în anul 1951 se întoarce, în sfârşit, la Roma.

În ultimele două decenii de viaţă, Evola a devenit cel mai nobil punct de referinţă al dreptei italiene. În cartea sa *Fascismul văzut dinspre Dreapta*, face o analiză obiectivă a meritelor şi erorilor experienţei fasciste; ulterior, se dedică operelor

de o cu totul altă factură, respectiv celor care ne interesează în contextul lucrării de față: în *Metafizica sexului* (1958), descrie noțiunile „a se îndrăgosti", „iubire" și „sex" ca fiind singurele forțe sacre ale unei lumi desacralizate, iar *Cavalcare la tigre*[9] poate fi considerată un fel de manual de supraviețuire adresat inițiatului obligat să trăiască în lumea modernă.

Anul 1968, anul revoltei tineretului împotriva societății de consum și al contestărilor globale, a însemnat și redescoperirea gândirii lui Evola: toate lucrările sale au fost reeditate, iar concepțiile sale au fost reevaluate pe scară largă, pătrunzând în toate mediile sociale, în ciuda criticilor aduse în trecut. A fost o perioadă în care a acordat numeroase interviuri în presa scrisă, la radio și televiziune, atât în Italia, cât și în străinătate (îndeosebi în Franța și Germania), fiind publicate nu mai puțin de cinci culegeri cu articolele sale apărute de-a lungul anilor.

Între timp însă, starea sa de sănătate se înrăutățește, culminând cu o gravă afecțiune cardiacă provocată de imobilizarea în scaunul cu rotile. Moare pe 11 iunie 1974, în casa sa din strada Vittorio Emanuele, în biroul ale cărui ferestre dădeau spre colina Gianicolo. Respectându-i-se dorința, funeraliile s-au desfășurat fără ritualuri religioase, cortegiu funerar sau alocuțiuni ale unor preoți: a fost incinerat, cenușa fiindu-i încredințată lui Eugenio David, un fost partener de ascensiuni montane, acesta depunând-o apoi în crevasa unui ghețar de pe muntele Rosa.

Prin concepțiile sale adesea incomode, dar în mod cert stimulatoare, Evola s-a opus cu hotărâre ideii de evoluție și progres a lumii contemporane, subliniind natura decadentă a acesteia și opunându-i civilizația „tradițională", construită pe

un cu totul alt fundament. În *Revoltă împotriva lumii moderne*, scrie următoarele:

„Pentru a înțelege atât spiritul tradițional, cât și lumea modernă – ca negație a acestuia –, trebuie să plecăm de la preceptul celor două naturi. Există un nivel fizic și un nivel metafizic. Există natura muritoare și există natura nemuritorilor. Există dimensiunea lui «a fi» și cea inferioară a lui «a deveni». Există vizibilul și tangibilul și, înainte și dincolo de ele, există invizibilul și nontangibilul – altfel spus supramaterie, principiu și viață adevărată. Lumea tradițională a avut cunoștință despre acești doi mari poli ai existenței, precum și despre căile care duc de la unul la celălalt. A cunoscut spiritualitatea, respectiv ceva ce se află dincolo – dincolo atât față de viață, cât și față de moarte."

Altfel spus, în loc să elogieze, sau măcar să recunoască progresul și evoluția lumii moderne, Evola remarcă decadența acesteia, uitarea din ce în ce mai adâncă în care se cufundă adevărata spiritualitate și pierderea contactului cu supranaturalul. El identifică prima etapă a decadenței în sensul modernului în perioada cuprinsă între secolele al VIII-lea și al VI-lea î.Hr., continuată odată cu prăbușirea Imperiului Roman. După o perioadă de restaurație, întinsă pe durata Evului Mediu feudal, imperial, ghibelin și cavaleresc, ar fi început – în opinia lui Evola – o a treia etapă de decadență, din ce în ce mai intensă, ale cărei ultime faze catastrofale – după societatea burgheză și cea capitalistă – sunt reprezentate de Rusia și de America: să

nu uităm faptul că Evola a murit cu cincisprezece ani înainte de prăbuşirea Zidului Berlinului.

Mai scrie Evola:

„Prin spargerea – odată cu ultimul război mondial – blocului tradiţional al Europei Centrale, vedem cum forţele implicate în dărâmarea ultimelor ziduri de rezistenţă se focalizează asupra a două ţinte precise. Este bine ştiut faptul că adevărul central al bolşevismului este omul colectiv şi distrugerea, în om, a tot ceea ce poate conferi autonomie şi personalitate."

Însă, în viziunea lui Evola, nici America nu e mai prejos în materie de depersonalizare:

„În măreţia copleşitoare a metropolelor americane, individul – «nomad al asfaltului» – realizează infinita sa nulitate în faţa cantităţii înţelese ca imensitate, a grupurilor, a acelor *trusts* şi *standards* atotputernice, a junglelor tentaculare de zgârie-nori şi fabrici. În toate acestea, colectivul se manifestă şi mai pregnant, într-o formă încă şi mai lipsită de chip decât tirania de tip asiatic a regimului sovietic."

Astfel de puncte de vedere, departe de a fi distructive, tind să resuscite în om impulsul şi voinţa de a-şi depăşi limitele, de a se schimba, de a evolua şi de a deveni mai bun.

Bineînţeles însă că denunţarea decadenţei epocii moderne nu este singurul motiv care a atras interesul publicului asupra lui Julius Evola. Gianfranco de Turris, scriitor şi jurnalist, care

l-a cunoscut îndeaproape pe Evola, identifică multe alte puncte nevralgice, câteva deja revelate, altele care aşteaptă încă să fie descoperite.

„De exemplu, importanţa mitului, nu doar în sensul interpretării istoriei, ci şi în contextul actual, al lumii contemporane; interpretarea simbolică a operei de artă şi literare de ieri şi de astăzi, reevaluarea în sens «profund» a Evului Mediu, a civilizaţiei sale şi a conduitei generale pe care a impus-o; alchimia înţeleasă ca doctrină spirituală a transmutării interioare; yoga, interpretată în sensul autorealizării, nu al lipsei de vigoare; critica – răspândită acum pe scară largă – excese-lor pansexualismului şi a banalizării acestuia, în ciuda feminismului absurd, care ar fi dorit «anularea» diferenţelor dintre bărbat şi femeie; viceversa, necesitatea de a-şi pune propria amprentă asupra unor asemenea diferenţe, căutând caracterele reale, profunde, ale feminităţii şi virilităţii; condamnarea confuziei ideologice (şi a instrumentalizării politice) care a învăluit frământările din 1968; încercarea de a cerceta ce se află în spatele cortinei istoriei; denunţarea «bolşevismului», dar şi a «americanismului», ca «modele de viaţă»; reevaluarea elitismului, a meritocraţiei şi a primatului politicii asupra economiei; criticile aduse ştiinţei interpretate ca unică sursă a cunoaşterii; teza «încălecării tigrului», specifică vremurilor noastre, precum şi aceea a «oaspetelui de piatră» – care nu se sustrage lumii, însă nici nu participă în mod direct la ea, simţindu-se întru totul străin de ea în propriul univers interior."[10]

Referindu-se la ultimul concept din fragmentul prezentat, de Turris precizează în mod oportun că, deşi criticată de mulţi, teza „oaspetelui de piatră" este în realitate:

> „...unicul model existenţialist practicabil în ziua de astăzi. Evola nu a predicat niciodată o detaşare ascetică de lume – tocmai el, un om de acţiune! –, ci doar o detaşare interioară, o nonparticipare morală, un refuz «ideologic», o retragere culturală din contingentul care, în schimb, trebuie să participe şi în care este necesar să te implici dacă vrei să transformi – aşa cum însuşi Evola spunea, făcând aluzie la o zicală orientală – veninul într-un element pozitiv."[11]

O valoare de simbol, prin urmare, de prevestitor al situaţiei generale reale, de martor lucid şi concret, capabil atât să denunţe, cât şi să stimuleze evoluţia împotriva curentului, în cazul în care curentul în care înoată lumea duce într-o direcţie greşită.

O altă contribuţie importantă a lui Evola a constat în aprofundarea valorilor spirituale şi iniţiatice ale lumii romane şi germanice, respectiv a lumii clasice, a creştinismului şi a lumii nordice, într-un cuvânt, a Occidentului, în privinţa căruia nu ar mai avea sens să se vorbească despre „păgânism" – în sensul obişnuit şi reductiv al termenului.

Dialectic prin excelenţă, om de mare cultură capabil să ducă lupta până la capăt pentru emanciparea omului, Evola aparţine unei elite spirituale care recunoaşte în Tradiţie adevărata bogăţie spirituală a popoarelor şi civilizaţiilor, iar ţelul operelor sale este pregătirea unei renaşteri a omului. Aceasta este valoarea

sa inițiatică. Iată cum l-a descris Giovanni Volpe, arheolog, editor și scriitor care l-a cunoscut îndeaproape:

„Bărbat din alte vremuri și de o altă factură, probabil dintotdeauna în poziție incomodă în fața idealurilor triumfaliste, mulți dintre noi nu l-au receptat niciodată ca un întemeietor de școală, iar și mai puțin ca un lider politic: ne-a apărut ca o persoană exemplară în sensul că oferă un bun exemplu chiar și celui ce nu împărtășește liniile fundamentale ale gândirii sale, chiar și celui mai vulnerabil decât el și care știe că nu va putea ține pasul cu el; ne-a apărut ca un exponent al acelor aristocrații pe care societatea ar trebui să le ocrotească și să le onoreze, întrucât ele păstrează și perpetuează o disciplină morală de fier – cea la care se raportează în ultimă instanță sănătatea spirituală a unui popor."

Cu siguranță, un inițiat. Și fără îndoială că la el – și la puțini alții – se referea René Guénon când scria:

„Omul modern este pur și simplu necorespunzător în ceea ce privește posibilitatea de a recepta inițierea, sau cel puțin pentru a duce la bun sfârșit o inițiere; trebuie însă să adăugăm că există și unele excepții, aceasta deoarece, în ciuda tuturor lucrurilor, mai există în prezent aici, în Occident, oameni care prin «constituția lor interioară» nu sunt deloc «oameni moderni», care sunt capabili să înțeleagă ce este în esență Tradiția, și care nu acceptă să considere eroarea profană drept un «fapt împlinit»; or, noi numai și numai acelora am vrut întotdeauna să ne adresăm."[12]

OMRAAM MIKHAËL AÏVANHOV
(1900–1986)

„Dacă aveţi o misiune pe Pământ,
trebuie s-o duceţi la bun sfârşit."

Mikhaël Aïvanhov s-a născut în ianuarie 1900, la Sernbtzi, un sătuc macedonean de la poalele muntelui Bobouna Planina (Muntele Bunicii), într-o familie săracă şi foarte credincioasă. Născut prematur, a fost botezat în aceeaşi zi de mama sa, Dolia, care pierduse deja un copil de o vârstă foarte fragedă. Viaţa era foarte grea în Macedonia acelor vremuri: satele erau atât de sărace, încât mulţi ţărani plecau să-şi caute norocul la oraş sau la cărbunăriile din Macedonia sau Bulgaria, revenind acasă doar o dată la doi-trei ani. Aceeaşi soartă a avut-o şi Ivan, tatăl lui Mikhaël: cum propria producţie de cărbuni era prea mică pentru a satisface nevoile familiei, şi-a deschis o altă afacere în apropiere de Varna, pe litoralul bulgăresc al Mării Negre, foarte departe de casă, de unde avea posibilitatea să revină doar foarte rar. Prin urmare, copilăria lui Mikhaël a fost marcată de

la bun început de dificultăți: lipsa tatălui, sărăcia, moartea surorii sale la vârsta de numai șapte ani, frământările sociale și politice ale începutului de secol XX, când Macedonia, încă sub ocupație otomană, era teatrul unor războaie neîntrerupte între turci, sârbi, greci și bulgari. În timpul numeroaselor invazii și incursiuni de represalii, femeile din sat își luau copiii și fugeau să se ascundă în pădurile din împrejurimi: acestea aveau să fie primele amintiri ale lui Mikhaël.

Modelele sale, în primii ani de viață, i-au fost propria mamă, o femeie năvalnică, curajoasă și foarte pioasă, și bunica din partea mamei, Astra, spălătoreasă, dar și vindecătoare, fină cunoscătoare a leacurilor populare și plantelor medicinale.

Louise-Marie Frenette, autoarea unei importante biografii a lui Aïvanhov, scria:

„Dolia avea să-i spună într-o zi lui Mikhaël că-l închinase lui Dumnezeu încă din clipa în care fusese conceput. Nu știa că fiul ei avea să devină un mare Maestru, un ghid spiritual pentru mii și mii de persoane, însă visase întotdeauna că va avea un copil care să fie un servitor al Domnului și care să-și petreacă viața desăvârșind o lucrare spirituală. Cât timp îl purtase în pântece, își dorise pentru el tot ce-și putea imagina a fi mai frumos și perfect, iar pe toată durata copilăriei avea să-i insufle dorința de a le oferi celor din jur tot ce avea mai nobil în sufletul său. Mikhaël avea să recunoască mai târziu că mama sa fusese primul lui model în viață, care-i lăsase în suflet o amprentă de neșters. Dând dovadă de mare intuiție, îi vorbea pe înțelesul lui, inventând imagini capabile să-i stimuleze inteligența și sentimentele, determinându-l să conștientizeze

faptul că propriile energii, impetuoase, puteau fi folosite în scopuri pozitive. Obișnuia să-i repete un proverb bulgăresc, care sună cam așa: «C-o minciună boierească trăiești o zi, dar dreptatea niciodată nu piere.»"[1]

Apoi:

„La rândul ei, și bunica Astra avea o mare influență asupra lui. Când o vizita, se așeza la picioarele ei, iar bătrâna îi depăna povestiri fantastice, legende mistice și basme, descriindu-i într-un limbaj sugestiv și vivace bătăliile epice dintre vrăjitorii cei buni și vrăjitorii cei răi, inoculându-i ideea că binele învinge întotdeauna răul – prin urmare, copilul era întotdeauna de partea forțelor binelui. În lipsa tatălui, mama și bunica au îndeplinit rolul esențial de călăuze spirituale și educatoare. Ele au dovedit calități ieșite din comun, care l-au impulsionat cu dragostea și înțelepciunea lor, învățându-l să se cunoască pe sine însuși, să aibă conștiința propriilor posibilități și să-și canalizeze toate eforturile în descoperirea căii spre lumină."[2]

Mikhaël avea doar șapte ani când, într-o zi, satul natal a fost devastat de un grup de soldați înarmați: familia sa a scăpat de represalii refugiindu-se la râul din apropiere, însă cei rămași în casele lor au murit împușcați. După acest episod teribil, Dolia a hotărât să i se alăture soțului, la Varna. Mama ei însă a preferat să rămână în satul natal, așa că Dolia și-a luat fiul și, însoțită de câțiva consăteni, a luat calea Mării Negre, mai întâi pe jos, apoi cu trenul. Varna, antica Odessa, era un

oraş-port care pe atunci număra circa patruzeci de mii de suflete: aici, toată familia şi-a dus traiul într-o cameră închiriată de Ivan în casa unui prieten, situată în cartierul turcesc. Schimbarea s-a dovedit radicală, în sens pozitiv. În cei zece ani de lucru, Ivan reuşise să strângă o mică avere, ajungând acum să-şi angajeze propriii muncitori pentru exploatarea pădurilor. Prin urmare, îşi putea face planuri în privinţa educaţiei fiului. Însă viaţa fericită de familie a fost de scurtă durată: la numai un an de la reunire, Ivan s-a îmbolnăvit grav, iar pe 3 octombrie 1908 a murit. Văduvă, Dolia rămânea în urma lui nu doar cu Mikhaël, ci şi cu un al doilea copil, în vârstă de numai trei luni. Înainte de a muri, Ivan a sfătuit-o pe Dolia să se recăsătorească cu un prieten apropiat de-al lui, la rândul lui văduv cu un copil, ceea ce femeia avea să şi facă un an mai târziu, când a realizat faptul că nu putea să susţină singură familia. Din această a doua căsătorie, aveau să rezulte alţi trei copii, iar situaţia materială a rămas precară, Mikhaël cunoscând din nou gustul amar al sărăciei. Singura cale de scăpare erau şcoala şi munca de ucenic pe care o desfăşura pe durata vacanţelor la atelierele diverşilor meşteşugari din zonă. A reuşit astfel să înveţe mai multe meserii – tâmplărie, zidărie, fierărie –, aducându-şi modesta sa contribuţie la întreţinerea familiei.

La vârsta de doisprezece ani, a lucrat toată vara împreună cu tatăl său adoptiv la cărbunăriile din pădurile Bulgariei. Cu această ocazie, a primit cadou o Evanghelie, din care a început să citească cu aviditate: de atunci, Iisus a devenit idealul său în viaţă. Devenind pasionat de lectură, a început apoi să frecventeze bibliotecile, studiind marile tematici ale ştiinţelor iniţiatice din Egipt, India, Grecia sau Tibet. Iar când, la vârsta

de treisprezece ani, l-a descoperit pe Buddha, acesta devine al doilea său model, după Iisus. Cărțile autorului hinduist Ramacharaka îl determină să se inițieze în tehnicile de meditație și de hatha-yoga, activitate care avea să-i permită o rapidă dezvoltare psihică și spirituală. A trăit și experiențe spontane de separare a spiritului de trup (OBE). Între timp, a ajuns la liceu, continuând să studieze cu pasiune materii dintre cele mai diferite.

„Era un tânăr foarte inteligent, dotat cu o forță interioară excepțională. Era mereu înconjurat de un mic grup de colegi, foarte atașați de el", avea să spună mai târziu despre el una dintre profesoare.

În aceeași perioadă, Mikhaël a studiat asiduu și chiromanția, descoperind astfel că avea capacități naturale de clarviziune bine dezvoltate. Iubea muzica, științele, matematica și dovedea o dorință nestăpânită de cunoaștere și autorealizare. Într-o conferință susținută mulți ani mai târziu, în august 1968, avea să-și descrie astfel starea sufletească din anii adolescenței:

„Când eram tânăr, am implorat ani la rândul cerurile, spunând: «Ce pot face eu? Sunt slab, prost, un om de rând care nu știe nimic. Oare chiar vreți să rămân așa tot restul vieții? N-o să vă fiu de niciun folos și vă avertizez că veți avea probleme din cauza mea. Haideți, luați-mi tot, luați-mi chiar și viața și puneți-vă în locul meu. Nu mai pot continua să trăiesc așa. Trimiteți la mine îngerii, trimiteți-mi toate creaturile inteligente, pure și nobile. Va fi în folosul vostru, altminteri voi face toată viața numai lucruri nebunești, iar vina va fi a voastră, căci nu mi-ați luat în seamă rugăciunile!» Înțelegeți, i-am amenințat; atunci, cei de sus s-au scărpinat în cap și și-au

spus: «Oh, oh, individul ne pune cu spatele la zid.» S-au adunat laolaltă, au ţinut o şedinţă şi şi-au dat seama că dacă mă lăsau în continuare aşa cum eram, puteau să se aştepte numai la rele din partea mea. Prin urmare, s-au hotărât, spunând: «În regulă, să-i facem pe plac.»"[3]

Mikhaël avea nevoie de un Maestru spiritual – o exigenţă imperios necesară în cultura orientală. Născut la hotarul dintre Orient şi Occident, studiase filozofia hinduistă şi budistă, dar şi Evanghelia, iar toată viaţa avea să repete că un maestru are rolul de a-l inspira şi stimula pe discipol, fiind legătura acestuia cu cerul. Îşi însuşise cuvintele lui Rudolf Steiner: „Atunci când iubiţi o fiinţă excepţională, vă legaţi de ea şi toate calităţile sale pătrund în voi."

La vârsta de cincisprezece ani a trăit prima experienţă interioară profundă, un adevărat proces de iluminare, după cum scrie Louise-Marie Frenette în lucrarea biografică dedicată lui Aïvanhov:

„Văzu o Fiinţă misterioasă, una dintre acele fiinţe divine ce-şi manifestă prezenţa printr-o lumină pură şi care au un efect atât de puternic asupra misticilor, încât aceştia nutresc sentimentul că îl văd pe Dumnezeu."[4]

Episodul i-a prilejuit o adevărată stare de extaz, definită apoi ca o experienţă de lumină şi iubire divină. Prin urmare, iniţierea nu a avut loc prin intermediul genului de Maestru la care aspira, ci a fost o experienţă directă. Mai târziu, avea s-o descrie astfel:

„Totul în jurul meu părea să cânte: stelele, plantele, copacii, toate cântau într-o armonie atât de grandioasă şi atât de sublimă, încât fiinţa mea se dilata; şi părea să se dilate atât de mult, încât m-am temut că voi muri. Vă urez tuturor să simţiţi, fie şi numai pentru o secundă, ceea ce am simţit eu atunci, ca să puteţi avea o măsură, sau măcar o idee despre ceea ce înseamnă adevărata muzică."[5]

Apoi:

„Cea care m-a făcut să mă întorc a fost frica, dar nu frica de moarte, ci aceea că nu m-aş mai fi putut întoarce pe Pământ să-mi desăvârşesc lucrarea. Dacă aveţi o misiune pe Pământ, trebuie s-o duceţi la bun sfârşit. Eu, unul, nu puteam renunţa."

Prin urmare, o dovadă de mare responsabilitate, încă din vreme adolescenţei.

În anul 1917, s-a îmbolnăvit de febră tifoidă, timp de o lună zbătându-se între viaţă şi moarte. Amintindu-şi de acea perioadă, avea să vorbească mai târziu despre „teribila boală purificatoare". În perioada de convalescenţă a auzit vorbindu-se despre cel ce avea să-i devină apoi maestru – Peter Deunov –, stabilit de puţin timp la Viena. Deunov era un maestru spiritual, clarvăzător şi muzician. Fiul unui preot ortodox, studiase teologia şi medicina în Statele Unite. Stabilindu-se apoi la Sofia, promovase meditaţia şi dezvoltase o serie de precepte – bazate atât pe Evanghelie, cât şi pe străvechile ştiinţe iniţiatice ori pe doctrina reincarnării – devenite în scurt timp doctrină de sine stătătoare, care stătea la baza unei mişcări spirituale active,

cu un număr mare de adepți. La presiunea înaltului cler, care l-a acuzat de erezie, oficialitățile bulgare i-au impus să părăsească țara, întâmplarea făcând ca Deunov să se stabilească în același oraș în care locuia și Mikhaël. Aici începuse să se facă cunoscut prin intermediul unor broșuri, pe care tânărul Aïvanhov a avut prilejul să le citească. Profund impresionat, l-a contactat pe Deunov, care l-a întâmpinat cu iubire, acea iubire care stătea la baza învățăturilor sale; la rândul său, maestrul a „recunoscut" imediat în Mikhaël pe noul său discipol, dedicându-i-se cu multă bunăvoință și dezvăluindu-i revelații de o importanță capitală:

> „Trebuie să știi că acolo, sus, erai liber. Înainte de a te încarna, ai semnat un contract în fața unui mare sobor, în fața celor mai înalte Spirite. Ai acceptat să împlinești o lucrare aici, pe Pământ, și trebuie s-o duci la bun sfârșit."[6]

Întâlnirea cu Deunov a însemnat pentru Mikhaël începutul unei noi vieți. Maestrul i-a cerut să-și continue studiile și, prin urmare, tânărul Aïvanhov a terminat liceul, după care s-a înscris la facultatea de fizică și matematică a Universității din Sofia. Ca să se întrețină, lucra ca zidar, dulgher, zugrav sau chiar salahor: banii câștigați îi ajungeau pentru un trai la limita subzistenței. După un timp, și-a schimbat specializarea, optând pentru facultatea de istorie și filozofie. Tot în acei ani a început să studieze vioara și și-a cultivat pasiunea pentru munte, care îl fascinase dintotdeauna. Deși a obținut licența la timp, a continuat mult timp să frecventeze universitatea, urmând cursuri de psihologie, medicină și chimie. Este perioada în care a

realizat că avea puteri tămăduitoare şi şi-a dezvoltat calităţile de clarvăzător. De asemenea, tot acum face alegerea de a trăi în castitate – o opţiune care nu era rezultatul vreunei crize de misoginism, ci al dorinţei de a-şi transforma propriile energii sexuale în energii creatoare. A obţinut o slujbă de profesor, continuând însă să urmeze drumul învăţăturilor lui Peter Deunov, care a început să-i reveleze treptat calea sa de viitor.

În anul 1937, cu doi ani înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, Deunov a prevăzut frământările care aveau să zguduie Europa, încredinţându-i lui Mikhaël misiunea de a-i propovădui învăţăturile în Franţa. Puţin înainte de plecare, i-a spus:

„Îţi încredinţez o nestemată enormă, inestimabilă, însă cum trebuie să traversezi o pădure mare, în care pândesc la tot pasul tâlhari şi sălbăticiuni feroce, această nestemată trebuie murdărită pentru a nu fi recunoscută. Tâlharii se vor repezi asupra ta şi vor voi să te jefuiască, însă negăsind nimic preţios asupra ta, vor sfârşi prin a te lăsa să-ţi vezi de drum. Iar după ce vei fi trecut de această pădure întinsă şi periculoasă, eu voi fi cu tine şi-ţi voi curăţa piatra nestemată, care va străluci din nou, negrăit de frumoasă."[7]

Previziunea lui Deunov s-a împlinit întru totul, iar dificultăţile pe care avea să le întâmpine Mikhaël nu au fost puţine, fiind însă depăşite cu bine.

Pe 22 iulie 1937, Mikhaël a ajuns în Franţa, motivul oficial al călătoriei sale fiind participarea la Expoziţia Universală. Ducea cu el scrisorile de prezentare ale maestrului său, care

i-au permis să se acomodeze într-un timp relativ scurt; după ce a învățat limba franceză, și-a urmat misiunea încredințată de maestrul Deunov, susținând mai întâi o serie de conferințe de popularizare a preceptelor acestuia. Svezda, una dintre persoanele care i-au fost apropiate pe durata sejurului la Paris, avea să scrie:

„Ceea ce era izbitor la el, la un prim contact, era intensitatea luminii pe care o emana, lumină impregnată de delicatețe și de iubire pură, impersonală, care se revărsa ca un șuvoi divin peste ființe și lucruri."[8]

Pe ascultătorii săi, din ce în ce mai numeroși, îi sfătuia să nu piardă niciun prilej să admire răsăritul soarelui, pentru a atinge forța și inspirația răspândită de lumina acestuia – la fel cum procedau marii inițiați ai Antichității. Cu ajutorul mai multor adepți de-ai săi, a închiriat o casă la Sèvres, continuând să aibă un regim auster de viață și urmându-și visul de pace și iubire; de altfel, ascultătorilor săi obișnuia să le spună:

„Dacă întreaga umanitate ar putea trăi în frăție și iubire, toți am putea călători în ce țară am dori, și am fi primiți sau i-am întâmpina pe alții cu brațele deschise, ca într-o mare familie."[9]

În decembrie 1944, Deunov a murit, și imediat după acest moment pentru Mikhaël a început perioada foarte dificilă din viață pe care i-o prezisese maestrul: mai întâi, probleme cu serviciile de contraspionaj, dat fiind că era bulgar, iar Bulgaria devenise o țară comunistă. De altfel, majoritatea bulgarilor aflați

în Franţa în acea perioadă au fost expulzaţi; din fericire pentru el, Mikhaël se dovedise prudent şi solicitase din timp statutul juridic de refugiat apatrid, astfel încât a rămas în Hexagon. Cu toate acestea, serviciile secrete au continuat să-l supravegheze îndeaproape, din cauza alianţei fostului rege Boris cu Hitler. La asta s-au adăugat acuzaţiile false ale unor femei cărora le refuzase avansurile şi care – sfătuite, probabil, de unii duşmani de-ai lui Mikhaël din Fraternitatea Albă Universală – l-au acuzat de viol. Acuzaţiile au dus la arestarea, judecarea şi condamnarea lui la închisoare – pedeapsă pe care a acceptat-o fără resentimente, folosindu-se de perioada de recluziune pentru a studia. A fost eliberat în anul 1950, după ce multe dintre acuzaţii au fost retrase sau fuseseră infirmate de cercetări. În anul 1960, Curtea de Apel avea să-l reabiliteze complet.

Sintetizând starea sa sufletească din perioada detenţiei, Aïvanhov avea să scrie:

„Chiar dacă sunteţi bolnavi, singuri sau în închisoare, puteţi continua să lucraţi asupra interiorului vostru. Adesea, tocmai condiţiile grele pot aduce îmbunătăţirea la maximum a propriei stări interioare, întrucât forţa noastră maximă pentru a lucra la aceasta se manifestă chiar atunci, în momentele în care în exterior ne lipseşte totul. Oriîncotro v-aţi îndrepta, veţi întâlni dificultăţi şi obstacole, însă o singură direcţie vă este cu desăvârşire deschisă: cea spre înalt. Prin urmare, când veţi da piept cu cele mai vitrege condiţii exterioare şi veţi întâlni obstacole atât în faţă, cât şi în spate sau în jos, nu mai staţi pe gânduri: îndreptaţi-vă privirea în sus, înălţaţi-vă. Când toate greutăţile ne iau cu asalt, avem posibilitatea să ne ridicăm

nivelul spiritual, îndreptându-ne spre Dumnezeu. În direcția aceea, nimeni nu se poate opune eforturilor noastre."[10]

Odată ieșit din închisoare și cu ajutorul unor prieteni apropiați, Mikhaël și-a reluat seria de conferințe și activitatea de maestru spiritual. Pe Coasta de Azur, lângă Frejus, pe un teren numit Le Bonfin, a fost construit un centru de congrese, în care aveau să se desfășoare de atunci încolo toate reuniunile estivale ale Fraternității.

În anul 1959, Mikhaël a început o călătorie solitară în India, care avea să dureze un an întreg și avea să reprezinte unul dintre cele mai importante momente din viața sa. A avut atunci ocazia să viziteze mai multe *ashram*-uri, cunoscând numeroși maeștri spirituali; a fost primit cu afecțiune de discipolii lui Ramana Maharshi, unul dintre marii înțelepți ai Indiei moderne, decedat în anul 1950; la Calcutta s-a întâlnit cu Ma Ananda Moyi – în care avea să spună că a recunoscut manifestarea Mamei Divine –, iar la Bombay cu Sadhu Nytiananda. Întâlnirea care l-a marcat cel mai profund a fost însă cea cu avatarul himalayan Babaji, un personaj misterios al cărui rol pare să fi fost acela de a-i ajuta pe profeți și maeștri în misiunile lor pe Pământ. Mărturie stau referirile lui Yogananda din celebra lui carte *Autobiografia unui yoghin*. Babaji l-a recunoscut de îndată pe Mikhaël ca un mare maestru, dându-i un nume nou: Omraam – format din silaba sacră OM și din RAAM, vibrația care are puterea de a condensa entitățile divine.

La întoarcerea din India, prietenii veniți să-l întâmpine pe aeroport aproape că nu l-au recunoscut: purta acum o barbă

lungă, albă (împlinise şaizeci de ani) şi semăna izbitor cu Peter Deunov, lucru care i-a emoţionat pe toţi cei prezenţi.

Şi-a continuat opera cu şi mai mare dăruire; astfel, în acelaşi an a inaugurat un nou centru de conferinţe în munţii Elveţiei, la Mont-de-Corsier. Într-o conferinţă din 19 noiembrie 1961, a explicat atât sensul vieţii în comun, cât şi al fraternităţii:

„Fraternitatea este un experiment, o tentativă de realizare socială a unei familii ritualice în care toţi se ajută reciproc întru iubire. Fiecare om poartă în suflet un sâmbure de frumuseţe. La fel cum se întâmplă cu o floare care îşi desface petalele, fraternitatea eliberează parfumul din care se hrănesc sufletele şi spiritele."

În anii care au urmat, şi-a continuat călătoriile: în Pirinei, unde mergea cu regularitate, insula Patos, pe urmele apostolului Ioan, muntele Athos, Suedia, Spania, Maroc, Ethiopia, Sri Lanka, Liban, Statele Unite şi Canada, Mexic, Antile. Călătorea pentru a propovădui mesajul său spiritual şi pentru a călca pe urmele marilor maeştri ai trecutului.

Unul dintre aspectele cele mai importante ale misiunii ce-i fusese încredinţată era acela de a pune bazele unei fraternităţi universale, singura cale – în concepţia sa – de a obţine adevărata pace interioară. Iar acestui scop şi-a dedicat toate energiile. Cât despre moarte, o aştepta cu seninătate, pentru că o interpreta în următorii termeni:

„Moartea este o transmutare, o călătorie, o transformare a vieții, o energie care se transformă în altă energie. Moartea nu există, de jur împrejur nu există altceva decât viață."[11]

A părăsit această lume pe 25 decembrie 1986, fiind pe deplin conștient până în ultima clipă: era ziua de Crăciun, ziua în care Hristos a venit să lumineze Pământul. La cererea sa, anunțul morții s-a făcut abia după trei zile: lăsase vorbă că avea o misiune importantă de îndeplinit în cele trei zile, motiv pentru care trupul său nu trebuia atins.

Fraternitatea Albă Universală, al cărei important reprezentat a fost Mikhaël Aïvanhov, a fost fondată în anul 1900 de Peter Deunov. Previzionând că, în Bulgaria, o asociație cu caracter spiritual ar fi fost rapid dizolvată de un regim comunist, Deunov îl trimisese în Franța – după cum am văzut – pe Mikhaël, discipolul său preferat, pentru a salva, dar și pentru a-i răspândi învățăturile.

Trebuie spus de la bun început că Fraternitatea Albă nu are nimic de-a face cu culoarea pielii; termenul „alb" se referă în acest caz la lumina albă, care reprezintă sinteza tuturor culorilor, și în particular a celor șapte culori ale spectrului solar; pe de altă parte, albul simbolizează puritatea sufletului. Fraternitatea Albă Universală este un program de autoeducare în sensul transformării tuturor oamenilor în adevărați frați și surori, ca fii ai aceluiași Tată. Prin urmare, conceptul indică, în intenția fondatorilor, totalitatea ființelor de substanță benefică a căror lucrare are ca scop realizarea unei Împărății a lui Dumnezeu pe Pământ, dar o împărăție care nu va fi materială, ci spirituală.

De asemenea, conceptul reevaluează preceptele marilor Maeştri care au impulsionat spiritual umanitatea, lăsându-ne moştenire acele doctrine iniţiatice pe care Occidentul zilelor noastre l-a dat în cea mai mare parte uitării. Conform statutului Fraternităţii, scopul acesteia este „de a-şi aduce contribuţia la înălţarea conştiinţelor".

A fost şi ţelul căruia Mikhaël Aïvanhov i-a dedicat întreaga lucrare a propriei vieţi.

VIKTOR FRANKL
(1905–1997)

„Am găsit semnificatul propriei mele vieţi în încercarea de a-i ajuta pe ceilalţi să găsească în propria lor viaţă un semnificat."

Psihiatrul vienez Viktor Frankl, fondatorul logoterapiei (în care termenul grecesc *logos* nu are sensul de „cuvânt", ci de „sens", „semnificat"), cunoscută sub numele de analiză existenţială, a fost o personalitate extraordinară din multe puncte de vedere: a traversat aproape întreg secolul XX, a avut parte de o viaţă plină, tragică chiar (a supravieţuit Holocaustului, în care au pierit toate rudele sale apropiate), dar în acelaşi timp exaltantă şi foarte bogată, creând o mişcare de gândire şi o şcoală terapeutică de care omul contemporan, aflat într-o căutare disperată a semnificatului existenţei, are din ce în ce mai multă nevoie. Logoterapia este considerată cea de-a treia şcoală de psihoterapie, după psihanaliza lui Freud şi psihologia individuală a lui Alfred Adler.

O rapidă sinteză biografică ne va permite să înţelegem mai bine personalitatea şi opera acestei figuri exemplare, care, din păcate, în Italia nu este la fel de cunoscută ca în celelalte ţări europene – cum ar fi Austria, bineînţeles, precum şi restul ţărilor de limbă germană – sau în Statele Unite, ţara lui de adopţie. Trebuie amintit totuşi că în Italia funcţionează Asociaţia Italiană de Logoterapie şi Analiză Existenţială, condusă de profesorul Eugenio Fizzotti – psiholog şi decanul Universităţii Saleziene din Roma; iar în ultimii ani, aprecierea şi gradul de asimilare a operei lui Frankl au crescut, în timp ce tema centrală a doctrinei acestuia – căutarea semnificatului vieţii – a devenit un element de bază în evoluţia spirituală a omului mileniului trei.

Viaţa lui Viktor Frankl pare desprinsă din romane. S-a născut în anul 1905, la Viena – metropolă europeană prin excelenţă, oraşul artelor, muzicii, eleganţei, al poftei de viaţă, al ordinii, dar şi al toleranţei. Viktor provenea dintr-o familie de evrei, părinţii săi fiind persoane foarte religioase, care respectau strict normele de viaţă ebraice, lucru deloc dificil dacă avem în vedere faptul că, în Imperiul Habsburgic, comunităţile evreieşti conviețuiau fără probleme cu celelalte structuri sociale, contribuind la bunăstarea generală şi bucurându-se de toate oportunităţile şi libertăţile cetăţeneşti. În Viena începutului de secol XX, trăiau mulţi evrei celebri: muzicienii Gustav Mahler, Arnold Schönberg şi Oskar Strauss, scriitorii Hugo von Hofmannsthal, Stefan Zweig, Arthur Schnitzler sau, în domeniul ştiinţific, Sigmund Freud.

Viktor Frankl, care avea un frate şi o soră, s-a dovedit un copil precoce şi plin de viaţă, care la vârsta de trei ani ştia deja că avea să devină medic.

De altfel, după studiile liceale avea să se înscrie la facultatea de medicină, luând apoi hotărârea să îmbrăţişeze cariera de psihiatru. Referitor la acest aspect, edificator ni se pare un fragment autobiografic în care explică cum a ajuns la o asemenea hotărâre:

„«Oare sunt într-adevăr făcut pentru psihiatrie?», mă întrebam. De un lucru sunt însă sigur: dacă aşa stau lucrurile, acest talent merge mână-n mână cu un altul, cel de caricaturist. Atât ca psihiatru, cât şi în calitate de caricaturist [Frankl a fost un remarcabil caricaturist şi o persoană plină de spirit – n.a.], primul lucru care îl fac este să identific vulnerabilităţile unei persoane. Atât doar că, în calitate de psihiatru, pătrund dincolo de punctele vulnerabile (efective), căutând să disting intuitiv posibilităţile (facultative) de depăşire a slăbiciunilor, iar dincolo de starea deplorabilă a unei anumite situaţii reuşesc întotdeauna să identific posibilităţile prin care pot ajunge să dau un sens situaţiei respective şi, prin urmare, să transform o suferinţă aparent fără sens într-o autentică prestaţie umană. Sunt fundamental convins că nu există situaţii care să nu aibă închisă în ele posibilitatea unui anumit semnificat."[1]

În aceste cuvinte putem spune că identificăm deja tema principală a logoterapiei, teorie pe care Frankl a elaborat-o pe când abia trecuse de vârsta de douăzeci de ani.

Viktor Frankl a nutrit o mare admirație pentru Sigmund Freud, apropiindu-se apoi de teoriile lui Alfred Adler – vienez ca și el, fondatorul psihologiei individuale –, însă s-a orientat spre o direcție proprie. Celor ce-l întrebau cum ajunsese la închegarea propriei teorii, Frankl le răspundea astfel, în anii optzeci:

„S-ar putea zice, cred, că am descoperit teoria mea în primul rând prin mine însumi. În rest, așa cum se obișnuiește să se spună, fiecare fondator al unui sistem de psihoterapie s-a inspirat în substanță din propriile maladii. Se știe, de exemplu, că Sigmund Freud avea unele mici fobii și că Alfred Adler a fost un copil firav și cu o sănătate șubredă. Și iată că Freud a elaborat teoria complexului oedipian, iar Adler pe cea a complexului de inferioritate. Ei bine, trebuie să spun că nici eu nu reprezint o excepție de la această regulă. Sunt conștient de faptul că, în tinerețe, în anii maturizării mele intelectuale, am fost nevoit să lupt din greu cu sentimentul că, pe fond, totul în jurul nostru este complet lipsit de sens. Iată însă că această luptă a dus în cele din urmă la o afirmare și la elaborarea unui antidot la propriul meu nihilism."[2]

Apoi:

„Spre deosebire de ce se întâmpla pe vremea lui Freud, astăzi oamenii nu suferă atât din cauza frustrării sexuale, cât mai degrabă din cauza frustrării existențiale. Ceea ce-i frământă, ceea ce-i neliniștește nu sunt atât problemele sexuale, ci problematica sensului. Apoi, spre deosebire de cele susținute de psihologia individuală a lui Adler, oamenii zilelor

noastre nu se simt atât de descurajaţi de sentimentul de inferioritate, întrucât de mult timp acesta a fost depăşit de un sentiment abisal al lipsei de sens. În general, oamenii de astăzi au *din ce* trăi, însă nu ştiu dacă au *pentru ce* trăi."

Şi totuşi, ce trebuie făcut pentru a da un sens vieţii?

„Încă din anul 1929 am făcut o distincţie netă între trei grupuri de valori, altfel spus între cele trei posibilităţi prin intermediul cărora omul poate percepe semnificatul vieţii, până în ultima sa clipă, până la ultima sa respiraţie: a) o acţiune pe care omul o are de împlinit sau o operă ce trebuie realizată; b) o experienţă, a întâlnire sau un act de iubire; c) chiar şi atunci când ne confruntăm cu un destin ineluctabil (să ne gândim, de exemplu, la o boală fără leac sau la un carcinom imposibil de operat), chiar şi într-o asemenea situaţie, deci, putem smulge un sens acestei vieţi, dând dovadă de cea mai umană dintre calităţile umane: cea de a transforma suferinţa într-o prestaţie umană."[3]

Apoi:

„Sunt din ce în ce mai numeroşi pacienţii care apelează la psihiatru plângându-se de un sentiment de vid interior şi de nonsens. Iar psihiatrul are menirea să se dedice – aceasta fiind, de altfel, una din îndatoririle sale – scopului de a-i reda omului capacitatea să descopere în viaţă – fie în întregul ei, fie numai într-o singură situaţie din cadrul ei – un sens, în ciuda prăbuşirii sistemului tradiţional de valori. Evident, psihiatrul

nu-i poate spune pacientului său care este sensul vieţii acestuia: răspunsul trebuie să-l afle pacientul însuşi. Însă psihiatrul îl poate convinge că acest sens al vieţii există, indiferent de situaţie şi de condiţia pacientului. Logoterapia susţine că până şi aspectele tragice, negative, ale existenţei umane, suferinţa ineluctabilă, de exemplu, pot fi transformate în prestaţie, întrucât, confruntat cu aceasta, omul reuşeşte să adopte conduita cea mai adecvată."[4]

Apoi, Frankl citează cuvintele lui Goethe: „Nu există acţiune pe care să n-o înnobilăm, fie reacţionând, fie acceptând-o."

Recapitulând, Frankl avea să scrie în anii şaptezeci:

„Ştim bine că logoterapia poate fi definită ca o psihoterapie bazată pe semnificat. În fapt, punctul său de plecare este tocmai convingerea că persoana umană este realmente umană atunci când porneşte în căutarea semnificatului unicei şi irepetabilei sale existenţe. Nucleul acesteia este constituit dintr-o credinţă necondiţionată într-un semnificat necondiţionat al vieţii. Expresia «voinţă de semnificat», inventată de mine cu mulţi ani în urmă, indică tocmai deschiderea esenţială a omului, «deschiderea spre lume». A-fi-om înseamnă a trece dincolo de noi înşine. Esenţa existenţei se află în propria autotranscendenţă. A-fi-om înseamnă a tinde întotdeauna către ceva sau cineva, a te oferi şi a te dedica în totalitate unei lucrări, persoanei iubite, unui prieten drag sau slujirii lui Dumnezeu."[5]

Apoi adaugă, într-o manieră plină de înţelesuri:

„Semnificatul suprem al existenței se ridică deasupra capacității noastre de înțelegere – într-un cuvânt, ține de extrasenzorial. În cazul lui, nu putem face altceva decât să credem în el. De altfel, fiecare dintre noi crede de la bun început – chiar dacă inconștient – în el."[6]

După cum am amintit anterior, Viktor Frankl și-a elaborat de foarte tânăr aceste teorii. Cu timpul, le-a sistematizat, însă conceptele de bază ale logoterapiei s-au conturat încă din tinerețe.

În perioada interbelică, Frankl a avut o activitate diversificată: a creat un centru de primire pentru persoanele tinere aflate în dificultate, a călătorit foarte mult, a susținut un număr impresionant de conferințe (de altfel, era recunoscut drept un excelent orator) – adresate în special tinerilor înscriși la Universitatea Populară – și a lucrat cu dăruire în cadrul clinicii de psihiatrie a Universității din Viena.

Între timp însă, situația evreilor devenea din ce în ce mai dificilă, Anschluss-ul din martie 1938 marcând sfârșitul independenței Austriei și extinderea în această țară a legislației rasiale germane. Pentru evrei, totul s-a schimbat radical: le-au fost devastate locuințele, magazinele și sinagogile, mii și mii de persoane fiind arestate. După Holocaust, comunitatea evreiască vieneză ajunsese să numere numai șase mii de persoane, față de aproape două sute de mii de membri înainte de război.

După cum era de așteptat, și Viktor Frankl a trecut prin această experiență tragică. Mai întâi, s-a văzut nevoit să-și închidă cabinetul privat, având totuși norocul să obțină o slujbă privilegiată: i s-a oferit conducerea secției de neurologie de la Rothschildspital, spitalul evreiesc – poziție care îi ferea oarecum

familia de pericolul de deportare în lagărele de concentrare. Pe durata activității la Rothschildspital, și-a adus contribuția la sabotarea programului de eutanasiere a bolnavilor psihic inițiat de autoritățile naziste.

În anul 1941, Frankl ar fi avut posibilitatea să emigreze în Statele Unite, însă a renunțat la idee temându-se să-și părăsească părinții. Rămas în Viena, avea să interpreteze ca pe un premiu faptul că, în aceeași perioadă, a cunoscut-o pe Tilly Grosser, asistentă-șefă, care în curând i-a devenit soție. Tilly avea pe atunci doar douăzeci și unu de ani și era o femeie foarte frumoasă, cu un suflet generos. Avea să fie ultima pereche de evrei cărora autoritățile naziste le-au permis să se căsătorească; ulterior, familiilor evreiești li s-a interzis să procreeze, răspândindu-se zvonul că evreicele însărcinate urmau să fie expediate de urgență în lagăre de concentrare. Ordinului medicilor i s-a indicat să nu se opună sub niciun pretext întreruperilor de sarcină ale femeilor de origine evreiască.

„Tilly s-a văzut obligată să sacrifice progenitura noastră, încă nenăscută", avea să scrie, laconic, Frankl. Însă în spatele cuvintelor sărace se intuiește o grea suferință. Acestui fiu al său care nu a văzut niciodată lumina zilei Frankl i-a dedicat mai târziu cartea *The Unheard Cry for Meaning*.

Odată cu trecerea anilor, pericolul deportării a devenit din ce în ce mai concret. Conștientizându-și soarta, Viktor Frankl s-a hotărât să-și teoretizeze ideile de bază ale logoterapiei, în așa fel încât, în cazul în care nu avea să supraviețuiască lagărelor de concentrare, opera sa să rămână posterității. Se conturează astfel lucrarea *Ärztliche Seelsorge (Duhovnicia medicală)*, al cărei manuscris l-a ascuns în căptușeala paltonului și l-a luat

cu el în septembrie 1942, când a fost deportat în lagărul de la Theresienstadt (la optzeci de kilometri de Praga), împreună cu soţia şi părinţii. Fratele său Walter a încercat în zadar să fugă în Italia, murind apoi într-un alt lagăr de concentrare; singura care a scăpat de ororile Holocaustului a fost Stella, sora lui Viktor, ea reuşind să emigreze în Australia.

La Theresienstadt avea să moară Gabriel Frankl, tatăl lui Viktor, în timp ce mama avea să sfârşească într-o cameră de gazare de la Auschwitz, iar Tilly, epuizată de puteri, va muri cu puţin timp înainte de terminarea războiului la Bergen-Belsen, acelaşi lagăr în care şi-a găsit sfârşitul Anna Frank. Viktor avea să fie singurul supravieţuitor.

Odată întors la Viena, Viktor Frankl a scris în numai nouă zile o carte – *Un psiholog în lagăre* – despre crunta sa experienţă în lagărele naziste; cartea avea să fie tradusă în numeroase limbi, vânzându-se în milioane de exemplare. Lucrarea nu este atât un jurnal – deşi adnotările cu caracter personal nu lipsesc –, cât mai degrabă descrierea unui lagăr văzut din interior, a modului în care „se oglindeşte viaţa de zi cu zi în conştiinţa prizonierului dintr-un lagăr de concentrare".

Nu e uşor de rezumat cartea în numai câteva rânduri, motiv pentru care vom spicui doar unele aspecte referitoare la ea: devenit un simplu număr, Frankl nu a avut posibilitatea să-şi exercite meseria de medic decât în ultimele săptămâni de prizonierat, în rest săpând şanţuri şi lucrând la întreţinerea căilor ferate. Chinuiţi de frig şi de foame, torturaţi de aşa-numiţii *kapo*, deţinuţii aveau nostalgia vieţii de acasă, fiind dezgustaţi de tot ce-i înconjura.

Totuşi Frankl nu se dezminte, iar celor care-l întreabă ce este libertatea spirituală a individului şi care ar trebui să fie reacţia acestuia în faţa condiţiilor disperate de viaţă, el le răspunde astfel: oricât de inumane şi depersonalizante ar fi experienţele sau circumstanţele vieţii, individul are oricând posibilitatea de „a se comporta altfel". Argumentându-şi opinia, scria:

„Oare cine, dintre cei închişi într-un lagăr de concentrare, poate nega existenţa acelor persoane care străbăteau încolo şi-ncoace platourile de apel şi barăcile prizonierilor, împărţind câte o vorbă bună sau dăruind unui suferind bucata lor de pâine? Chiar dacă n-au fost multe cazuri, sunt suficiente aceste puţine exemple pentru a demonstra că da, omului închis într-un lagăr i se poate lua totul, cu excepţia unui singur lucru: libertatea – ultimă – de a înfrunta spiritual, într-un fel sau altul, o situaţie impusă. Libertatea spirituală a omului, bunul pe care nimeni nu i-l poate lua atât timp cât el nu şi-a dat încă duhul, face ca acesta să aibă oricând – până în ultima sa clipă – posibilitatea de a-şi modela în mod coerent propria viaţă."[7]

Teoria este valabilă atât pentru deţinuţi, cât şi pentru gardieni; de altfel, printre cei din urmă au existat exemple de omenie şi abnegaţie pe care Frankl nu a ezitat să le remarce în cartea sa; de altfel, după război, în ciuda propriilor suferinţe, el avea să se declare ferm împotriva conceptului de „vină colectivă".

În astfel de condiţii extreme – mai explică Frankl – este esenţial să nu încetăm să credem în viitor: această capacitate, pe care încercase să le-o insufle şi tovarăşilor săi de suferinţă,

îl ajutase să depășească momentele cele mai grele din viața sa. De altfel, avea să scrie:

„Acolo, în lagărele de concentrare, cel ce și-a pierdut încrederea în viitor, în propriul viitor, este pierdut. Odată cu viitorul, el își pierde și rectitudinea spirituală, se lasă pradă prăbușirii interioare și decade atât fizic, cât și spiritual."

Apoi, amintește cuvintele lui Freud:

„Cine a găsit rostul de a trăi este capabil să suporte orice."[8]

În plan personal, Frankl s-a declarat convins de faptul că supraviețuise ororilor din lagăre în mare măsură datorită hotărârii sale de a reconstitui manuscrisul pe care-l pierduse în clipa în care, ajuns la Auschwitz, a fost deposedat de palton. Noaptea, cu ajutorul unui ciot de creion, a reformulat pe câteva petice de hârtie ideile esențiale ale teoriei sale; după război, notițele de pe acele petice de hârtie l-au ajutat să rescrie cartea și apoi s-o publice, cu un incredibil succes.

Tot atunci, la întoarcerea sa la Viena, Frankl a aflat de moartea soției, a mamei și a fratelui său: cât despre tatăl său, acesta murise sub privirile sale, la Theresienstadt. În deznădejdea care l-a cuprins aflând de dispariția celor dragi, a avut totuși parte de ajutorul consolator al cercului său de buni prieteni. Unuia dintre aceștia avea să-i mărturisească:

„Trebuie să-ți destăinui ceva: când cuiva i se întâmplă dintr-odată atât de multe lucruri îngrozitoare, fiind supus la o

încercare dusă dincolo de orice limite, aceasta trebuie să aibă un sens. Am sentimentul – şi nu reuşesc să-l exprim în alţi termeni – că mi s-a hărăzit ceva anume, că mi se cere ceva, că sunt predestinat să îndeplinesc o misiune."[9]

Cât priveşte cariera sa profesională, Frankl a fost reintegrat imediat în sistemul medical, devenind chiar în anul 1945 medic primar neurolog la policlinica din Viena, unde avea să lucreze până la pensie. În acelaşi an a scris cele două cărţi citate, pentru ca în anul următor s-o cunoască pe Elly Schwindt – asistentă medicală şi ea –, cea care avea să devină ce-a de a doua sa soţie. Cu douăzeci de ani mai tânără decât el, Elly avea să se dovedească o persoană indispensabilă: i-a fost colaboratoare pe linie profesională, fiindu-i aproape în îndelungata şi laborioasa lui activitate, gestionându-i apoi moştenirea culturală şi ştiinţifică. A fost o căsnicie exemplară, încununată de naşterea unicei lor fiice, Gabriele.

Când, în martie 2001, am vizitat-o la Viena, în apartamentul închiriat în care soţii Frankl trăiseră întreaga viaţă, doamna Elly mi-a arătat hârtia pe care tocmai o descoperise printre documentele răposatului ei soţ; acesta transcrisese unul din dialogurile lor:

„Viktor: Am trăit degeaba.
Elly: Tu? Atunci, de mine ce ar trebui să mai zic?
Viktor: Ţie îţi datorez acel puţin pe care l-am realizat."

Doamna Frankl avea să-mi explice că soţul său obişnuia mereu să spună că ar fi putut face mult mai multe, nutrind sentimentul că realizările sale erau insuficiente.

În realitate însă, Viktor Frankl a fost o persoană foarte activă, lucrând până în ultimele zile ale vieții, în ciuda faptului că la bătrânețe a rămas aproape orb: de altfel, așa cum am amintit la începutul capitolului, el a creat ceea ce avea să fie considerată a treia școală vieneză de psihoterapie, după psihanaliza lui Freud și psihologia existențială a lui Adler.

Imediat după război, Frankl și-a reluat participările la congrese științifice, evenimente care-i ofereau ocazia să-și promoveze logoterapia printre confrații săi. La aceasta a contribuit și prodigioasa sa activitate de conferențiar, facilitată de cunoașterea la perfecție a limbii engleze. Practic, Statele Unite s-au dovedit a fi patria lui de adopție, fiind invitat periodic acolo să susțină cursuri în cadrul mai multor universități. La San Diego, în California, a fost înființată în anul 1970 prima catedră de logoterapie, conducerea acesteia fiindu-i încredințată lui Frankl. Tot la San Diego s-a ținut, în anul 1981, primul congres mondial de logoterapie, caruia i-au urmat multe altele.

Printre prietenii săi apropiați s-au numărat personalități de marcă, printre care filozofii Karl Jaspers, Martin Heidegger și Gabriel Marcel.

În privința caracterului său, cei ce l-au cunoscut sunt cu toții de acord că Frankl era o persoană foarte simplă, cu mult simț al umorului, amuzantă, care-și trăia viața cu entuziasm, fiind și un mare iubitor al muntelui. A participat la expediții alpine până la vârsta de optzeci de ani, iar la șaizeci și șapte de ani și-a luat brevetul de pilot.

Deși evreu, a avut foarte mulți prieteni și adepți printre sacerdoții catolici, unul dintre discipolii săi fiind Eugenio

Fizzotti, psiholog, decanul Universității Saleziene din Roma, care sintetizează gândirea lui Frankl astfel:

„Frankl a lăsat o moștenire grea, în sensul că aceasta nu se materializează într-un soi de jelanie care să ne sugereze să ne lingem rănile provocate de un ambient ostil, de o structură caracterială dificilă, de o educație autoritară sau, dimpotrivă, permisivă, ci ne îndeamnă să privim înainte cu fruntea sus, să tragem adânc în piept aerul libertății și responsabilității, să-i primim pe toți semenii noștri cu brațele și inima deschise, fără reținere și fără prejudecăți, pentru a ne lansa apoi cu entuziasm în acea aventură care are ca obiectiv recunoașterea și promovarea respectului, a demnității și a integrității fiecărui om."[10]

Cu alte cuvinte, întemeietorul logoterapiei nutrea convingerea (pe care, de altfel, a și predicat-o până la sfârșitul vieții) că omul nu este doar rodul – sau victima – eredității și al ambientului, ci este fundamental liber, la nivel interior, să-și asume responsabilitatea propriei existențe, orientând-o către un semnificat (și am văzut că prin acest termen Frankl desemna fie un proiect operațional, fie un serviciu adus aproapelui nostru, fie iubirea îndreptată spre un „tu"). O viață trăită conform unor astfel de principii cere, desigur, multă forță de spirit și la fel de multă loialitate, însă Frankl era genul de persoană care-și impunea în primul rând sie însuși misiuni de înaltă anvergură, invitându-i pe alții să-l urmeze doar prin puterea propriului exemplu. Acestea erau principii intime de conduită, etica și contribuția personală adusă proiectului „om", fără a putea noi face o distincție între importanța fiecărui nivel de implicare în parte.

Definind ştiinţa logoterapiei inventate de el, Frankl spunea:

„Logoterapia îşi propune să-i facă pe oameni să conştientizeze propria responsabilitate faţă de misiunea concretă către care sunt chemaţi şi de a le spune că, cu cât îşi vor asuma mai mult viaţa ca pe o misiune, cu atât aceasta le va apărea mai plină de semnificaţie. Cine nu are responsabilitatea unei asemenea datorii acceptă viaţa ca un fapt pur şi simplu, iar cine o are o acceptă ca pe un har."[11]

Pentru Frankl, găsirea unui semnificat al vieţii înseamnă şi a avea o conduită religioasă faţă de aceasta, susţinând că „psihoterapia nu trebuie să se ocupe doar de voinţa pacientului de a găsi un semnificat, ci şi de voinţa sa de a găsi un semnificat superior, ceea ce scoate în evidenţă apropierea lui de religie". Personal, a rămas mereu credincios tradiţiei ebraice, interpretând totuşi într-o manieră mult mai amplă raportul omului cu religia: s-a distanţat de orice precepte dogmatice sau restricţii impuse de confesiune, dar s-a delimitat şi de principiile unei eventuale religii universale:

„Purcedem pe calea spre o religie personală, spre o religie accentuat personalizată, o religiozitate în care fiecare tinde să-şi găsească propriul mod de a se exprima. Fiecare va descoperi cuvintele cele mai intime, mai personale şi mai originale pentru a se adresa lui Dumnezeu. Asta nu vrea să însemne că ritualurile şi simbolurile comune trebuie să dispară. Pe de altă parte, există o diversitate infinită de idiomuri, însă toate au ca bază comună acelaşi alfabet: şi nimeni nu va îndrăzni

să proclame că limba sa este superioară altora. Omul poate ajunge la adevăr prin intermediul oricărei limbi. La fel, omul poate, prin intermediul oricărei religii, să ajungă la Dumnezeu, la Dumnezeu Unul."[12]

Dintre numeroasele persoane pe care le-am contactat pe vremea când scriam cartea mea despre Frankl, cerându-le să-mi vorbească despre el, mi-l amintesc pe Pierino Gelmini, fondatorul comunității Incontro, în cadrul căreia logoterapia este utilizată pentru recuperarea toxicodependenților. Citez din interviul pe care acesta mi l-a acordat atunci:

„Susținut de teribila experiență a lagărelor, pe care o trăise și reușise s-o depășească, Frankl crede că fiecare din noi își poate lărgi orizonturile propriului suflet și ale propriei viziuni despre viață prin intermediul suferinței, demonstrând că întotdeauna există posibilitatea de a ieși dintr-o situație negativă, oricare ar fi aceasta, pentru a ne avânta spre noi orizonturi. Logoterapia este firul conducător al tuturor centrilor noștri; cu alte cuvinte, chiar noi suntem cei ce spunem și demonstrăm că omul este recuperabil dacă știe să dea un sens la tot ceea ce face: slujbei, micilor infirmități, lucrurilor frumoase din viață. Frankl era evreu, însă spiritul său era unul universal, ecumenic; avea o mentalitate deschisă, iar exemplul său este demn de urmat pentru oricine, indiferent de religia de care aparține. În esență, discursul lui este următorul: ne stă într-adevăr în putere să învingem momentele de depresie și să întrezărim înaintea noastră un viitor alimentat de speranță, de credință, de curaj, de entuziasm. Iar tinerilor atinși

de flagelul toxicodependenței le spunem: de acord, ai avut această paranteză în viață, însă nu este o catastrofă ireparabilă; este asemenea unor inundații sau unui cutremur, după care însă viața merge înainte. Da, se poate merge mai departe, se poate da un sens propriei existențe."[13]

Un sens pe măsura celui teoretizat de Viktor Frankl, al cărui motto a fost:

„Am găsit semnificatul propriei mele vieți în încercarea de a-i ajuta pe ceilalți să găsească în propria lor viață un semnificat."

MASSIMO SCALIGERO
(1906–1980)

„Este imposibil ca un cercetător ce-şi urmează propriul drum cu credinţă, puritate şi dăruire absolută să nu găsească, la un moment dat, Calea cea dreaptă."

„Nu pot spune că, în anumite clipe ale vieţii mele nu am avut parte de un fundal extrasenzorial transpus peste anumite experienţe senzoriale: o completare nemijlocită, care însă nu mă împiedica să le trăiesc pe cele din urmă în toată naturaleţea lor obiectivă. Aş spune că, în timpul adolescenţei, baza extrasenzorială a realului mi-a fost la fel de familiară ca şi latura empirică a acestuia, îmbrăcând fascinantele veşminte ale basmului şi mitului, pentru ca apoi să se transforme treptat şi într-un izvor al conceptelor: de acolo, din adâncul cel mai intim al sufletului, renăştea măreaţă, dar încărcată de logică, lumina basmului. Prin intermediul acestei lumini – vehicul al esenţei faptelor, mai degrabă decât a formei lor – am început

să vin în contact cu mai mult adevăr decât în cazul tramei analitice a istoriei."[1]

Cu aceste cuvinte, Massimo Scaligero începe să configureze – în cartea sa autobiografică intitulată *De la yoga la rosicrucianism* – calea spirituală pe care a urmat-o pe parcursul întregii sale vieţi, o viaţă bogată şi plină din punct de vedere exterior, concret, dar în acelaşi timp contrabalansată de perseverenţa cercetărilor sale spirituale, de experienţa „extrasenzorialului": o caracteristică specifică iniţiaţilor autentici, pentru care evenimentele interioare şi exterioare nu sunt separabile, ei rămânând fideli misiunii cu care au fost hărăziţi de destin, şi căruia simt că e de datoria lor să i se dedice fără rezerve.

Admirator şi, în anii tinereţii, discipol al lui Evola şi Guénon, Massimo Scaligero s-a apropiat în timp de Rudolf Steiner şi de a lui Ştiinţă a Spiritului, recunoscând în acesta – aşa cum el însuşi spunea – „mai mult decât un maestru, ci Maestrul însuşi"[2]. Asimilând şi trăind doctrinele într-o manieră atât de personală şi autonomă, putem spune că Scaligero însuşi a devenit un maestru original, un mare Maestru.

Antonio Massimo Sgabelloni (acesta este numele real al lui Massimo Scaligero) s-a născut pe 17 septembrie 1906 la Veroli (provincia Frosinone), un mic şi cochet sat din regiunea Ciociaria, acolo unde familia sa – desprinsă de Calabria natală – s-a stabilit câţiva ani, înainte de a se muta la Roma.

Dragostea de natură, sentimentul religios, setea de cunoaştere, venerarea Maeştrilor şi a personalităţilor culturii – toate acestea i-au marcat universul interior de foarte tânăr. Determinantă

pentru formarea personalității sale s-a dovedit a fi figura nobilă a unchiului său Pietro Sgabelloni, care l-a primit cu afecțiune să locuiască în casa sa din Roma. Unchiul Pietro, un cunoscut și foarte respectat jurnalist de la *Giornale d'Italia,* găzduia cu regularitate în casa sa ședințele unui cenaclu format de unele dintre cele mai importante personalități ale ezoterismului roman: prin urmare, tânărul Massimo a făcut de foarte tânăr primii pași pe calea formării spirituale, intrând în contact și cu primele elemente ale viitoarei sale cariere de jurnalist, scriitor și cercetător spiritual. Iată cum descrie el însuși acea perioadă:

„Grupul discuta despre ocultism în biroul unchiului meu Pietro; eu, care abia dacă eram trecut de doisprezece ani, mă furișam în încăpere și stăteam pitit într-un colț, ascultându-le fermecat discursurile [...]; nu erau intelectuali cu gândire abstractă, și nici dialectici, ci personalități care îți dădeau sentimentul că pur și simplu trăiau noțiunile pe care le evocau. Cel puțin așa percepeam eu, cu claritate, acele întruniri, în cadrul cărora simțeam plutind în aer o forță magică: rămâneam tăcut și nemișcat în colțul meu, căutând să trec neobservat, temându-mă că s-ar fi putut găsi cineva să mă alunge de acolo."[3]

Scaligero dedică un fragment și primei lecturi importante din domeniu, o carte ce i-a fost împrumutată de unul dintre prietenii unchiului său.

„Cartea se numea *Igiena sufletului* de Feuchtersleben, și a devenit lectura mea de căpătâi, cartea mea preferată – prilej de meditație zilnică, pe textul căreia am lucrat susținut,

fapt care s-a dovedit a fi mai târziu un ajutor prețios. Mă gândesc adesea, cu gratitudine, la cartea aceea. Mulți ani mai târziu, lecturând textul unei conferințe a lui Steiner, aveam să aflu că acesta îl considera pe Feuchtersleben un extraordinar educator al spiritului. Îmi amintesc că scriitura era limpede, conturată cu arta unei simplificări armonioase a problematicii universului interior: faptul că am putut s-o citesc fără niciun efort – ba chiar cu bucurie, aș spune –, percepând un soi de euritmie asupra întregii vieți, mă face acum să cred că nu era o operă nepotrivită cu vârsta mea de atunci – nu cred că aveam mai mult de paisprezece sau cincisprezece ani."[4]

Tot la cincisprezece ani, manifestă primele semne de interes pentru yoga, datorită cărților lui Ramacharaka[5] și, apoi, ale lui Sri Aurobindo.

La vârsta de șaptesprezece ani s-a îmbolnăvit de tuberculoză, ca urmare, probabil, a timpului petrecut la căpătâiul logodnicei sale, Clara Lucilla Locatelli, aflate pe patul de moarte. A fost operat cu ajutorul unor tehnici de avangardă și, aflându-se în pericol de moarte, a jurat în fața lui Dumnezeu că, dacă va fi salvat, avea să-I consacre întreaga viață. Lucrurile au stat întocmai, chiar dacă nu s-a vindecat niciodată complet, suferind toată viața de probleme pulmonare. Doar un plămân îi era funcțional, însă nu și-a făcut niciodată public handicapul: datorită constituției sale robuste și a unei voințe de fier, a dus o viață activă, încumetându-se să facă și exerciții sportive dure. Era un obișnuit al escaladelor montane și înota foarte mult, munții Alpii și insula Sardinia fiind, de altfel, locurile sale preferate de vacanță, din motive de sănătate. În timpul unui sejur în Sardinia

s-a petrecut un episod foarte semnificativ. Voi descrie în numai câteva cuvinte împrejurările, pentru a-l lăsa apoi să povestească chiar pe Scaligero.

Într-o noapte, printr-un concurs straniu de împrejurări, tânărul Massimo s-a pomenit singur într-o barcă cu vâsle aflată în largul mării, printre valurile uriaşe stârnite de o furtună: o situaţie grea şi foarte periculoasă.

„Nu înaintam nici măcar un centimetru, habar n-aveam unde mă aflu şi nici ce ar fi trebuit să fac; între timp, în jurul meu, vuietul mării creştea în intensitate şi valurile erau din ce în ce mai furioase. Am înţeles atunci că nu puteam rezista prea mult în acea sforţare fără sens, iar în clipa în care am realizat că începeau să mă lase puterile, am trăit brusc sinteza întregii mele vieţi, înţelegând că nu reuşisem să-mi duc la bun sfârşit misiunea pentru care venisem pe lume. Atunci m-am simţit pe mine însumi, ca pe o altă fiinţă, ţâşnind de undeva, din adânc, animat de o forţă primordială; cu ultimele puteri, am scos un urlet, sau o tânguire, asemenea unei invocaţii absolute. În clipa următoare, s-a produs o schimbare fulgerătoare: am zărit lumina unei forţe imense, care m-a învăluit contopindu-se cu propriile-mi forţe, am înţeles pe loc calea pe care trebuia s-o urmez, iar vâslele mi-au dat ascultare. A pus stăpânire pe mine un sentiment de siguranţă absolută şi am intuit prezenţa unei Puteri care ţinea sub control apele şi poruncea vânturilor: ca prin minune, m-am regăsit dintr-odată la intrarea într-un golf, navigând în ape liniştite, însă n-am ştiut niciodată cum am ajuns acolo."[6]

Pornind de la această întâmplare, Scaligero vorbeşte despre o „Esenţă prietenă", care i se revelase şi despre care simţea „că aş putea-o reîntâlni în mod confidenţial în tainiţele universului meu interior". Apoi, adaugă: „Situaţiile dificile apăreau în clipa în care uitam de legătura mea cu Esenţa prietenă..."[7]

La vârsta de douăzeci de ani, Scaligero face cunoştinţă cu Julius Evola: s-a dus pur şi simplu în vizită şi a avut surpriza unei primiri cordiale. S-a născut atunci o prietenie pe viaţă, în ciuda diferenţelor de viziune de mai târziu.

Iată ce scrie Scaligero în lucrarea sa autobiografică despre întâlnirea cu Evola:

> „Am ţinut cu tot dinadinsul să-l cunosc pe Evola, întrucât auzisem vorbindu-se de el ca despre un personaj curajos, capabil să ţină piept tuturor contestatarilor şi să atace cultura contemporană cu argumente hotărâtoare; era o caracterizare destul de vagă, însă suficientă pentru mine ca să vreau să-l cunosc. Fără să mă anunţ dinainte, i-am făcut pur şi simplu o vizită – aveam puţin peste douăzeci de ani pe atunci – şi am avut parte de o primire foarte simpatică. Deşi nu citisem niciun rând din operele sale – de altfel, nu am citit nimic scris de el încă mult timp după ce ne-am împrietenit – întâlnirea aceea mi-a fost suficientă ca să-mi dau seama că aveam de-a face cu o personalitate de excepţie, ideală chiar, cea mai reprezentativă dintre toate cele pe care le-am cunoscut."[8]

Evola, ca şi Guénon, de altfel, avea o poziţie critică faţă de antropozofia lui Rudolf Steiner, aspect pozitiv în opinia lui Scaligero, viitor admirator şi adept al creatorului Ştiinţei Spiritului:

„Ca să ajungă în contact cu propriul Maestru, discipolul trebuie să treacă peste anumite încercări: poate că pentru Evola, această încercare specifică o reprezintă tocmai antropozofia, în timp ce pentru alţii încercarea ce trebuie depăşită sunt chiar criticile aduse de Evola lui Steiner. Privită din acest unghi, critica se dovedeşte foarte utilă: personal, îi sunt recunoscător lui Evola şi criticii sale, pentru că m-a stimulat să verific punctele esenţiale ale sistemului steinerian, precum şi eventuala sa vulnerabilitate. Atunci când în joc se află o alegere de ordin intim, hotărâtoare pentru întreaga ta viaţă, critica lui Evola poate deveni un foarte bun instrument al acestei alegeri. Cine se lasă impresionat de critica lui Evola nu este însă suficient de matur pentru a pătrunde esenţa învăţăturilor lui Steiner..."[9]

În aceeaşi lucrare autobiografică, Scaligero relatează cum a devenit adeptul doctrinelor lui Steiner: preocupat să nu treacă cu vederea niciun precept de bază, tânărul Scaligero a citit şi a recitit operele lui Evola, Guénon, Aurobindo sau Ramana, texte despre yoga, atât tibetane, cât şi taoiste sau zen, lucrări despre magie şi despre alchimia occidentală; cu toate acestea, nutrea sentimentul că niciuna dintre respectivele teorii nu corespundea pe deplin aşteptărilor sale. Într-o bună zi, aproape din întâmplare, i-a căzut în mână *Ştiinţa ocultă* a lui Steiner: după câteva pagini, s-a lăsat pradă lecturii:

„Îmi amintesc că în ziua aceea, închizând cartea, am avut pentru prima dată sentimentul că în spatele personalităţii şi operei lui Rudolf Steiner se contura figura acelui Maestru pe

care mulţi se dau de ceasul morţii să-l descopere în Orient ori în tâlcuirile Tradiţiei."[10]

Trebuie menţionat totuşi că Scaligero nu a fost genul de discipol fanatic, ci unul original: „Adevăratul discipol este acela care realizează liber recunoaşterea unui model adecvat propriei evoluţii spirituale", avea el să scrie mai târziu.[11]

De o importanţă deosebită pentru Scaligero s-a dovedit lucrarea lui Steiner *Filozofia libertăţii*, care proclamă eliberarea spiritului şi direcţionarea acestuia spre Ştiinţa Spiritului, prin intermediul unei discipline interioare.

Aderând la curentul de gândire al lui Steiner, Scaligero şi-a atras comentarii deloc binevoitoare din partea mediului tradiţionalist, care îl considera un exponent de valoare; cele mai multe critici aveau să vină – cum era şi logic, de altfel – din partea prietenului său Evola şi a lui Guénon, critici pe care le-a acceptat ca atare, fără însă să-şi abandoneze propriul crez. Şi totuşi, prietenia cu Evola nu a avut de suferit: „Julius Evola ştia că sunt un spirit liber, drept pentru care prietenia noastră – precum şi respectul meu pentru personalitatea lui excepţională, pe care i-o recunoşteam în ciuda apropierii mele de Steiner – a rămas neştirbită."[12]

Apoi:

„Le-am rămas întotdeauna recunoscător lui Evola şi Guénon pentru că mi-au oferit posibilitatea să depăşesc bariera de critici ridicată de ei împotriva doctrinelor lui Steiner. De fapt, depăşind aceste bariere, am avut apoi posibilitatea să le recunosc atunci când îmi erau aduse din nou la cunoştinţă de alţii,

oferindu-le astfel acestor persoane posibilitatea de a le depăşi la rândul lor: am considerat că era de datoria mea să procedez astfel, cu atât mai mult cu cât, în general, cei ce veneau la mine cu astfel de probleme erau tineri învăţăcei. Pe de altă parte, îmi propusesem să nu polemizez niciodată pe seama Tradiţiei, decât în cazul în care aş fi întâlnit atacuri gratuite ale tradiţionaliştilor împotriva lui Steiner."

Lucru care, în mod evident, nu s-a întâmplat.

Dovada cea mai bună a faptului că prietenia dintre Evola şi Scaligero nu a avut de suferit din cauza diferenţelor doctrinare este aceea că Evola şi-a îndemnat discipolii ca, după moartea sa, să se alăture şcolii de gândire a lui Scaligero: altfel spus, dincolo de concepţiile care îi separau, între cei doi a dăinuit mereu un adânc respect reciproc. Prietenia lor constituie un rar exemplu despre modul în care diferenţele de opinii pot fi depăşite prin conştientizarea înaltei valori a oponentului şi prin efortul comun de căutare spirituală – care, chiar şi pe căi diferite, tinde spre aceeaşi finalitate.

Între timp, Massimo şi-a definitivat studiile umaniste, a frecventat o vreme facultatea de drept, apoi, influenţat de unchiul său Pietro, s-a apucat de jurnalism, scriind atât pentru cotidiene naţionale, cât şi pentru reviste cu tematică ezoterică – o activitate pe care avea s-o practice toată viaţa. Articolele şi le-a semnat cu numele Massimo Scaligero. În anul 1936, trecând peste obiecţiile familiei, s-a căsătorit cu Concetta Olivieri.

A fost o perioadă prodigioasă, în care a activat chiar şi ca redactor-şef al unui periodic – *L'Italia Marinara*, editat de Liga

Navală Italiană şi condus, formal doar, de Achille Storace. În această calitate, în momentul ocupării Romei, a intervenit pe lângă ambasada germană pentru eliberarea a doi antropozofi reţinuţi pentru cercetări. Contactul cu ambasada germană avea să fie, de altfel, cauza principală a arestării lui de către Aliaţi, pe 10 iunie 1944. Probabil însă că suspiciunile asupra lui au fost atrase şi de colaborarea anterioară cu mass-media de propagandă, cel mai elocvent exemplu fiind *Il Regime Fascista*, periodic a cărui pagină intitulată „Diorama" era redactată de Julius Evola.

A petrecut cinci luni în regim de izolare la închisoarea Regina Coeli din Roma, perioadă care a constituit pentru el un bun prilej pentru noi şi importante experienţe meditative: „Am reuşit să penetrez forţele solitudinii şi liniştii pentru a mă reîntâlni – aşa cum rareori îmi fusese dat înainte – cu propriul meu sine", avea să scrie el în lucrarea sa autobiografică.[13]

În detenţie, Scaligero a fost subiectul unei transformări asemănătoare celei trăite în aventura din largul mării despre care am amintit: ajuns la închisoare într-o stare fizică precară, cu febră şi accese paroxistice de tuse, avea să se vindece pe neaşteptate după ce a făcut apel la întreaga sa forţă interioară, putându-se astfel dedica *in totum* propriilor experienţe meditative. Aşadar, în cazul său nu se poate vorbi despre o perioadă degradantă, ci despre un aspect karmic, o ocazie de autoevoluare – la fel ca în cazul lui Sri Aurobindo, cu a cărui activitate Scaligero era familiarizat, trecut şi acesta printr-o perioadă de detenţie de un an (a se vedea capitolul dedicat lui Sri Aurobindo).

În luna noiembrie, acuzaţiile împotriva sa au fost retrase, iar Scaligero a fost eliberat din carceră, cu scuzele de rigoare,

reluându-şi astfel activitatea. Experienţa închisorii – care îi oferise posibilitatea să aprofundeze şi doctrinele lui Steiner – îl întărise, insuflându-i totodată credinţa că viaţa este, de fapt, o realitate cosmică nemuritoare, iar omul – o entitate indestructibilă atunci când reuşeşte să se ridice deasupra propriei naturi inferioare, acumulând în universul său interior impulsurile ce-l transformă în instrument al Spiritului.

După eliberarea din închisoare, Massimo Scaligero îşi păstrează – în ciuda sfaturilor celor apropiaţi – pseudonimul care în timpul regimului fascist îi adusese notorietate (nu însă şi bani), preferând să ducă în continuare o viaţă plină de privaţiuni, dar demnă.

După 1945, devine pe zi ce trece „martorul însingurat al unei Italii niciodată învinse" – după cum se poate citi într-un articol comemorativ din revista *Graal*, nr. 69–70 din anul 2000.

> „În preajma lui s-au strâns mai cu seamă tineri debusolaţi de confuzia generată de războiul civil şi de nenumăratele trădări aflate la originea acestuia, tineri care acum căutau să readucă la viaţă propriile idealuri rănite şi o cale de a-şi reconfirma crezurile. Iar el îi încuraja să-şi canalizeze calităţile vocaţionale pure, înnăscute, punându-le în slujba renaşterii patriei prin aprofundarea studiilor, prin practicarea conştiincioasă a propriei profesii şi printr-o viaţă trăită în respectul valorilor în care nimeni nu încetase, de fapt, să creadă."

Pe durata întregii sale vieţi, Scaligero a fost Maestru multor tineri, care i-au urmat calea pentru că regăseau în el personalitatea – ascetă şi idealistă – capabilă să le ofere sensul datoriei

pe care o aveau de îndeplinit prin propria existență. Pentru a duce la bun sfârșit această sarcină – o adevărată misiune, după propria credință –, Massimo Scaligero a renunțat la o carieră strălucită, la câștiguri materiale facile, la o poziție socială de prestigiu; toate pentru a-și dedica energiile și resursele educației etice și spirituale celor ce apelau la îndrumarea sa – și care, adesea, se reuneau în grupuri spontane în jurul său.

În aceeași perioadă și-a cimentat prietenia cu doctorul Giovanni Colazza, discipol nemijlocit al lui Rudolf Steiner și directorul Mișcării Antropozofice din Italia – cel care reunea de ani buni în jurul său tineri ce ulterior aveau să devină exponenți de maximă importanță ai Științei Spiritului în Peninsulă. Cei doi aveau să inaugureze în anul 1951 „prima clasă a Școlii Ezoterice" instituite de Steiner, iar după moartea lui Colazza, în 1953, Scaligero i-a continuat opera.

Tot la începutul anilor cincizeci, la insistențele lui Giuseppe Tucci (1894–1984) – orientalist, explorator renumit și președinte al Institutului Italian pentru Orientul Mijlociu și Îndepărtat –, Scaligero a devenit directorul revistei *East and West*, periodic științific al institutului, funcție pe care avea s-o dețină până în anul 1978. Alături de Tucci, a dus o activitate susținută de promovare a unei interrelaționări reale între Orient și Occident din punct de vedere cultural și religios, cu recunoașterea reciprocă a substanțialei unități originare.

Între timp, cărțile sale vedeau una după alta lumina tiparului, cele mai multe dintre acestea fiind reeditate. Citățm câteva titluri: *Guarire con il pensiero (Vindecarea prin gândire)*, în care ilustrează capacitatea gândirii de a induce maladii, dar și de a vindeca – ea fiind vehiculul cu ajutorul căruia forțele

Universului pot converge în făptura umană, care devine responsabilă de propriul destin. Un capitol special este dedicat „medicinei Graalului", terapia absolută a răului care sălăşluieşte în om. Graţie lui Scaligero, căutarea Graalului – înţeleasă în sens creştin, ascetic – a devenit tema în baza căreia a fost apoi posibilă renaşterea Ştiinţei Spiritului în Italia. *Techniche della concentrazione interiore (Tehnici ale concentrării interioare)*, în care Scaligero îşi împărtăşeşte vastele cunoştinţe în tehnica yoga şi filozofia zen, în budismul mahayan şi *Vedanta*, pentru a trece apoi la tehnicile occidentale transmise prin Tradiţie. În acest context, un amplu spaţiu îi este dedicat lui Christian Rosenkreuz, considerat „iniţiatorul iniţiaţilor", întemeietorul ordinului rosicrucienilor, despre care se crede că a trăit în Occidentul secolelor XIII–XIV. În vremuri de cumpănă precum cele din zilele noastre, atât de sărace spiritual şi atât de confuze din cauza nenumăratelor faţete ale lumii exterioare, o disciplină precum Ştiinţa Spiritului trebuie – în opinia lui Scaligero – să fie la dispoziţia tuturor, în aşa fel încât oricine simte nevoia evoluţiei să aibă parte de un ghid de orientare. *L'uomo interiore (Omul interior)*, în care dezvăluie căile interioare care conduc spre Spiritual şi către principiul Forţei – experienţă trăită personal de Scaligero, care o împarte în trei momente: imaginaţia creatoare, asceza percepţiei senzoriale şi contemplarea.

Apoi: *Reincarnazione e Karma (Reincarnare şi karma)* – cu subtitlul „Întoarcerea pe pământ ca lege a echilibrului" –, în care Scaligero afirmă că „toţi suntem reincarnaţi" sau, altfel spus, că în fiecare din noi pulsează secole de viaţă, dat fiind că ne-a fost dat să trăim de mai multe ori aici, pe Pământ. Cum se poate verifica o astfel de ipoteză? Autorul crede că acest lucru

este posibil prin investigaţia riguroasă propusă de el, care răspunde unei realităţi profunde a omului prin faptul că oferă rezolvare tuturor problematicilor sale, chiar şi celor de ordin psihologic sau social. *Meditazione e miracolo (Meditaţie şi miracol)*, dedicată experienţei conştiente a extrasenzorialului, cu ajutorul căreia pot fi depăşite anumite situaţii imposibile (şi această experienţă a fost trăită personal de Scaligero în mai multe ocazii, aşa cum am arătat). Prin urmare, scrierile sale sunt rezultatul unor experienţe directe, nu al unor teorii abstracte. *Meditazione e miracolo* este totodată şi un apel la curaj, la depăşirea disperării, la resurecţia propriilor forţe interioare. *Kundalini d'Occidente*, în care dezvăluie calea ce trebuie urmată pentru a accede la sursa premergătoare Forţei. *Iside-Sophia, la dea ignota (Isis-Sophia, zeiţa necunoscută)* este figura despre care autorul crede că ar fi fundamentală în căutarea transcendenţei, poarta prin care omul poate pătrunde pe calea spre Hristos. În sfârşit, amintim şi de *Dallo Yoga alla Rosacroce*, lucrarea autobiografică din care am citat câteva fragmente în capitolul de faţă.

S-a spus că Massimo Scaligero a fost un adept al lui Rudolf Steiner. Şi chiar a fost, în sensul cel mai autentic al termenului, întrucât i-a continuat opera. Departe de a o fi încheiat, Scaligero a fost cel ce a făcut posibil ca această operă să dăinuie şi să dea roade. A întruchipat genul de Maestru care ştie să-şi îndrume fiecare discipol pe calea cea mai potrivită, insuflându-i determinarea de a o urma până la capăt şi furnizându-i totodată nu indicaţii ezoterice vagi, ci mijloace practice eficiente. A ştiut, de asemenea, să trezească în conştiinţa adepţilor săi

responsabilitatea propriului destin. Viața sa ascetică, având ca țel realizarea propriului sine și împlinirea propriei meniri – aceea de a le arăta celorlalți Calea – rămâne cea mai bună dovadă a celor afirmate.

Moartea l-a surprins pe Scaligero în zorii zilei de 26 ianuarie 1980: deși a sosit pe neașteptate, nu l-a luat pe nepregătite. Lucra la manuscrisul ultimei sale cărți – *Iside-Sophia, la dea ignota,* fiind găsit câteva ore mai târziu prăbușit peste hârtii – cel mai probabil doborât de un infarct. În zilele precedente însă, simțindu-se fără vlagă și conștient de apropiata trecere în lumea de Dincolo, își făcuse ordine printre documente și obiectele personale, dând dispoziții privind viitorul discipolilor săi, fiind foarte atent totuși ca acestea să nu le obstrucționeze libertatea.

Am ales, cu titlu de testament spiritual, un fragment din capitolul „Maya politicii", din aceeași lucrare autobiografică *Dallo Yoga alla Rosacroce,* un fragment care explică perfect atitudinea sa față de politică și, într-un sens mult mai amplu, crezul care l-a determinat pe Scaligero să colaboreze cu ziarele epocii [fasciste – n. tr.] și, mai târziu, cu presa națională: acela de a le insufla cititorilor sensul moral al statului și, într-un sens mai larg, pe cel al vieții.

„Apolitic, ba chiar antipolitic prin temperament, în perioada fascistă am crezut, foarte tânăr fiind, că pot impune politicului viziunea mea despre lume. Aceasta explică faptul că sunt încadrat chiar și astăzi într-o categorie pe care eu n-o reneg din respect pentru adevăr, dar în care nu m-am recunoscut niciodată și care nu m-a împiedicat să fiu ceea ce voiam eu să fiu în realitate. La fel de adevărat este, totuși,

faptul că am fost întotdeauna un solitar, găzduit de presa vremii doar datorită validității etice a subiectelor pe care le propuneam. Tot ce am scris atunci aș putea republica astăzi în oricare ziar, fie el de stânga, de dreapta sau de centru, înlocuind doar expresia «fascism» cu, de exemplu, «viziune socială» sau «instanță morală». De altfel, dacă n-aș fi trăit într-un regim fascist, ci într-un regim sovietic, conținutul ideilor mele ar fi fost același: ar fi trebuit doar să le găsesc o altă formă. Scrierile mele există și, deci, stau mărturie faptului că eu voiam atunci ceea ce vreau și astăzi: să scot în evidență importanța reintegrării omului, ca sens ultim al problematicilor acestuia. Numai o cale morală poate garanta o cale socială: doar individul liber, a cărui forță supremă – sau a doua natură a sa – este moralitatea, oferă garanția gestionării corecte a unui organism social și a statului lui de drept. Acesta a fost dintotdeauna sensul aspectului «politic» al scrierilor mele: o concepție de o simplitate care poate părea naivă, dar care constituie totuși cheia concretă a problemei."

Cuvinte limpezi și revelatoare, care exprimă perfect înalta conștiință etică a lui Massimo Scaligero – o persoană smerită și gentilă, un autentic ascet, dar, în același timp, un maestru solid ancorat în propriul sistem de valori, o bună călăuză pe calea evoluției spirituale a discipolilor săi.

FRITHJOF SCHUON
(1907–1998)

„O civilizaţie este sănătoasă şi integrală atunci când se bazează pe «religia invizibilă», sau «imanentă», aşa-numita *religio perennis*."

Metafizician, poet şi pictor, Frithjof Schuon este o figură proeminentă a metafizicii tradiţionale, fiind considerat unul dintre principalii promotori ai Şcolii Tradiţionaliste, alături de Julius Evola şi René Guénon. Autor a peste douăzeci de cărţi pe teme metafizice, spirituale şi etnice, colaborator obişnuit al ziarelor şi revistelor europene şi americane dedicate religiilor comparate, scrierile sale sunt apreciate şi astăzi, atât de cercetătorii în domeniu, cât şi de autorităţile religioase. Cu ocazia traducerii în limba engleză a primei sale cărţi – *The Transcendent Unity of Religions* – laureatul Premiului Nobel pentru Literatură T.S. Eliot scria:

„Nu mi-a fost dat să întâlnesc până acum o operă atât de impresionantă în domeniul studiului comparativ al religiilor Orientului şi Occidentului."[1]

Dacă Guénon considera că autenticele tradiţii ezoterice şi iniţiatice s-au păstrat cu preponderenţă în Orient, iar Julius Evola proclama continuitatea tradiţiilor occidentale – referindu-se în special la ermetismul alchimic şi la mitul Graalului –, Schuon a mers şi mai departe: iniţiat în centrele sufiste ale Islamului, a reuşit se demonstreze existenţa riturilor iniţiatice chiar şi la triburile pieilor-roşii din America, fiind, de altfel, unul dintre cei mai autorizaţi cercetători ai acestora. Tot el a demonstrat că şi în cadrul creştinismului sunt prezente tradiţii iniţiatice: marii mistici precum Sfântul Francisc au fost cu certitudine iniţiaţi, spunea el. A fost o autoritate în materie de religie comparată şi unul din promotorii principali ai „religiei perene".

Frithjof Schuon s-a născut la Basel, în iunie 1907. Tatăl său, prim-violonist şi profesor la Conservator, era originar din Germania Meridională, în timp ce mama sa provenea dintr-o familie alsaciană. Frithjof avea un frate mai mare, născut în 1906, care a devenit apoi călugăr trapist, luându-şi numele de Frére Gall.

În casa Schuon se asculta, bineînţeles, multă muzică, însă exista o preocupare reală şi pentru literatură sau cultura spirituală. Prin urmare, micul Frithjof avea să crească într-un mediu cultural foarte stimulativ. Era îndrăgostit de Basel, oraş romantic prin excelenţă, şi era influenţat pozitiv de temperamentul oarecum visător al tatălui său – nu doar muzician, ci şi poet –, care i-a cultivat deschiderea către literatură (Goethe şi Heine

au fost, de altfel, lecturile sale preferate în copilărie) şi către istoria religiilor: drept urmare, Frithjof a citit la o vârstă relativ fragedă atât *Bhagavad-Gita*, cât şi *Vedele* sau *Coranul* – cărţi aflate în biblioteca familiei. Părinţii, catolici nepracticanţi, şi-au îndrumat fiii spre catehismul evanghelic, un mediu luteran profund evlavios căruia Frithjof avea să-i păstreze toată viaţa o amintire nostalgică. Prin urmare, conceptele de Sacru şi Frumos şi-au pus amprenta pe viaţa sa încă din copilărie.

La şcoală avea să-l cunoască pe Titus Burckhardt, strănepotul celebrului istoric de artă Jacob Burckhardt, cu care a legat o prietenie ce avea să dureze – în ciuda despărţirilor inerente în viaţă – până la moartea lui Titus, în anul 1984. Calea spirituală comună pe care au urmat-o cei doi i-a apropiat tot mai mult, pe măsura trecerii anilor.

Fraţii Schuon au făcut primii ani de şcoală la Basel, însă moartea prematură a tatălui – în anul 1920, când Frithjof avea numai treisprezece ani – a determinat-o pe mama lor să se întoarcă în oraşul ei natal, Mulhouse; familia a acceptat cu greu să primească trei membri noi, în condiţiile în care în casa părintească mai locuiau încă cei doi fraţi mai tineri ai mamei lui Frithjof. Obţinând cetăţenia franceză, Frithjof a urmat şcolile din ţara de adopţie, ajungând astfel să vorbească la perfecţie două limbi. A fost o perioadă dificilă a vieţii: prin moartea tatălui pierduse persoana care îl înţelegea cel mai bine, în timp ce raporturile cu mama sa – care visa ca fiii ei să devină nişte desăvârşiţi mic-burghezi – nu au fost dintre cele mai bune. Prin urmare, îşi găseşte refugiul în poezie şi în lucrări care-i satisfac setea de Absolut. Între timp, urmând o dorinţă mai veche a tatălui, atât Frithjof, cât şi fratele său se convertesc la catolicism;

însă, în vreme ce Eric a îmbrățișat viața religioasă intrând, în 1923, la seminar, Frithjof a abandonat repede ipostaza de catolic practicant. În același an, 1923, se angajează ca desenator vestimentar și începe să lucreze ca să-și ajute material mama. Citește marile opere ale Orientului hinduist, precum și lucrările lui René Guénon, pe care apoi avea să le considere de o importanță capitală, în virtutea faptului că i-au confirmat propriile intuiții intelectuale și principiile metafizice la care ajunsese de unul singur.

La vârsta de douăzeci și unu de ani, Schuon este luat în armată, fiind repartizat la Besançon: în cazarmă cunoaște mulți nord-africani și simțind că are atât de multe afinități cu aceștia, se hotărăște să învețe limba arabă. După terminarea stagiului militar, în 1929, se mută la Paris, unde găsește de lucru tot ca desenator vestimentar (deși dotat cu un remarcabil talent artistic – pe care avea să și-l dovedească pe parcursul întregii vieți –, nu a avut niciodată o calificare oficială în domeniul artei). Era profund fascinat de Paris, mai ales că acolo avea posibilitatea de a frecventa cursurile de arabă organizate la moscheea comunității musulmane, fără însă să se fi hotărât să se convertească. De asemenea, Parisul îi oferea ocazia de a intra în contact cu diverse forme de artă tradițională, îndeosebi asiatică, aceasta fiind una dintre tematicile de care fusese întotdeauna interesat. Începe să corespondeze cu Guénon, care îl face să reconsidere doctrina islamică. În 1932 își pierde slujba și hotărăște să se întoarcă la Basel pentru o perioadă de reflecție, apoi pleacă într-o călătorie în Algeria, unde îl vizitează, la Mostaganem, pe faimosul înțelept musulman Sheikh-al-Alawi, petrecându-și câteva luni în anturajul acestuia. A fost prima dintre numeroasele

sale călătorii efectuate cu scopul de a cerceta „pe viu" culturile tradiționale. Întors în Franța, îl reîntâlnește pe vechiul său prieten Titus Bruckhardt, cel ce avea să-i devină tovarăș de călătorie în lunga aventură spirituală ce-i fusese hărăzită. Pe 11 iulie 1934, în timp ce lectura *Bhagavad-Gita,* trăiește în mod spontan o experiență mistică ce avea să-i schimbe cursul existenței: are sentimentul unei Prezențe aproape concrete, care „vibrează" în propriul trup pentru o bună bucată de timp. Abia mai târziu avea să afle că în aceeași zi încetase din viață Sheikh-al-Alawi...

În anul următor revine la Mostaganem, apoi la Fes, unde se stabilise Titus Bruckhardt; în cele din urmă, se întoarce în Franța, unde, nereușind să-și găsească o slujbă, condițiile de viață devin din ce în ce mai grele. Este și perioada unei experiențe sentimentale neîmpărtășite, din cauza căreia avea să sufere timp de mai bine de zece ani. Continuă însă corespondența intensă cu Guénon, cei doi ajungând în cele din urmă să se întâlnească în 1938, la Cairo: deși Schuon – care între timp se convertise la islamism, fiind învestit cu demnitatea de Sheikh – are treizeci și unu de ani, iar Guénon peste cincizeci, cei doi se înțeleg foarte bine.

În 1939 pleacă în India, o destinație la care visa de mult, dar când ajunge la Bombay află că tocmai izbucnise cel de-al Doilea Război Mondial. Fiind cetățean francez, se vede nevoit să se întoarcă în Europa. Se înrolează în armata franceză, este făcut prizonier și trimis în Germania, după care obține azil în Elveția, care-l recunoaște ca cetățean; din acel moment, Țara Cantoanelor avea să redevină pentru mai bine de patruzeci de ani patria sa.

După război, Schuon se căsătorește: soția sa, mai tânără cu șaptesprezece ani decât el, era fiica unui diplomat elvețian de limbă germană. Proaspăta familie se stabilește într-o casă din zona colinară din vecinătatea orașului Lausanne. Schuon începe să picteze, arta plastică devenind forma prin care avea să-și sintetizeze cel mai bine aspirațiile spirituale. Un interes aparte merită acordat tablourilor realizate în timpul contactelor sale cu populațiile indiene din America, cu al căror mediu Schuon avea să se familiarizeze, așa cum se va vedea în rândurile următoare.

Între timp, scrie articole pentru mai multe reviste de studii tradiționale, iar în 1948 publică prima sa carte, *De l'Unité transcendante des religions*, care îi aduce multă notorietate. În prefața lucrării, tradusă în 1953 în limba engleză, Schuon scrie:

> „Când vorbim despre «unitate transcendentă» ne referim la faptul că unitatea formelor tradiționale, fie ele de natură religioasă sau suprareligioasă, trebuie realizată printr-o modalitate pur interioară și spirituală, fără minimalizarea niciuneia dintre formele componente."[2]

În același an, îi apare în revista *Études Traditionnelles* articolul intitulat „Mistere creștine", în care afirmă că sacramentele religiei catolice sunt de natură ezoterică: este o poziție care îl diferențiază net de cea a lui Guénon, în opinia căruia creștinismul și-ar fi pierdut caracterul ezoteric încă din secolul al III-lea.

În perioada postbelică, Schuon are ocazia să cunoască personal câțiva reprezentanți ai triburilor indiene din America, populație pentru care nutrise dintotdeauna un mare interes,

datorită unei poveşti auzite în copilărie: aflându-se în tinereţe la Washington, bunica sa dinspre mamă cunoscuse îndeaproape un membru al unei delegaţii de indieni Sioux; tânărul, care era chiar un şef de trib, ar fi cerut-o în căsătorie, ea neprimind însă acceptul părinţilor; cu toate acestea, femeia nu-l uitase niciodată pe prietenul ei indian, insuflându-le fiilor şi nepoţilor săi dragostea şi admiraţia pentru poporul lui.

În anul 1953, Schuon a întâlnit la Paris numeroşi membri ai tribului Crow, veniţi în Europa pentru o serie de reprezentaţii, cu unii dintre ei devenind atât de bun prieten, încât, mai târziu, aceştia i-au făcut o vizită de o săptămână la casa lui din Elveţia; a înfiripat o legătură specială cu Thomas Yellowtail, care apoi a devenit un important vraci şi lider al religiei Dansului Soarelui. Cinci ani mai târziu, Schuon s-a întâlnit la Bruxelles cu un grup de şaizeci de Sioux, veniţi pentru o serie de spectacole cu tema Far West-ului, împrietenindu-se şi cu ei. Aceste întâlniri au fost foarte importante întrucât au pregătit prima vizită a soţilor Schuon în America, efectuată în 1959, ocazie cu care au fost primiţi cu entuziasm de indienii Sioux din Dakota de Sud şi de indienii Crow din Montana Meridională; însoţit de aceştia, Schuon a avut posibilitatea să viziteze şi triburile din preriile din Vest, unde a asistat la un Dans al Soarelui. De asemenea, bătrânul şef de trib şi vraci sioux Black Elk i-a dezvăluit multe lucruri necunoscute despre ritualurile neamului său.

Patru ani mai târziu, în 1963, a efectuat o a doua călătorie în Statele Unite, rezultatul fiind o serie de noi experienţe spirituale legate de populaţiile indiene. Relaţia lui extraordinară cu triburile băştinaşe din America este cel mai elocvent ilustrată

în lucrarea sa *The Feathered Sun: Plains Indians in Art and Philosophy (Soarele de pene. Indienii preriilor în artă şi filozofie)*, care conţine o serie de studii despre tradiţiile acestora, reproducând numeroase tablouri sugestive desprinse din viaţa pieilor-roşii.

Între 1953 şi 1980, soţii Schuon au călătorit foarte mult – Europa Occidentală, Maroc, Grecia, Turcia, Marea Britanie, Statele Unite –, luând contact cu reprezentanţii celor mai diverse tradiţii religioase şi spirituale.

În anul 1980, Frithjof Schuon şi soţia au emigrat în Statele Unite, acolo unde, de altfel, el avea să şi moară, în 1998.

Cele mai multe lucrări ale sale au fost în limba franceză, primele traduceri în engleză fiind realizate începând din anul 1953. În limba engleză a scris mai multe opere de factură poetică.

Am ales să redăm câteva citate din lucrarea sa *The Feathered Sun*, care scot în evidenţă capacitatea lui Schuon de a întrezări dincolo de manifestările exterioare.

„Indianul tradiţional era întruchiparea omului cel mai liber cu putinţă, dar în acelaşi timp era expresia omului limitat de cele mai grele constrângeri: preria nemărginită, pădurile, munţii, toate acestea îi aparţineau, spaţiul lui vital neavând, practic, limite, dar el nu putea niciodată ieşi din propriul univers religios, din ritualurile impuse de aceasta: pe de o parte, era închis într-un spaţiu riguros simbolic – ca şi cum propriul său crez s-ar fi cristalizat «spaţial» de jur împrejurul lui –, iar pe de alta, se identifica deplin cu desfăşurarea implacabilă a marii încercări care este viaţa; atât temporal, cât şi din punct

de vedere al spațiului, Indianul nu ieșea din limitele simbolului vizibil, faptic, trăit, asumându-și-l și totodată desăvârșindu-l. Și tocmai în această combinație de libertate eroică și constrângere divină rezidă originalitatea fascinantă a Indianului, măreția lui pe jumătate războinică, pe jumătate sacerdotală, comparabilă – laolaltă cu alți factori, precum cultul tăcerii și al impasibilității – cu cea a samurailor zen din vechea Japonie."[3]

Apoi:

„Dintre învățăturile lumii antice, cea care, probabil, exprimă în modul cel mai adecvat – și mai profund – atitudinea spirituală a «eternei piei-roșii» este *Bhagavad-Gita:* lupta este reprezentată ca un *modus vivendi* – impus de natura însăși –, acesteia suprapunându-i-se o contemplație tăcută și impasibilă a naturii virgine; în învățăturile lui Krishna există, concomitent, o implicare combativă – însă detașată – în curentul formelor și o contemplare centrală, imperturbabilă. Indienii nu au fost așa în realitate – de altfel, nicio civilizație nu reușește să-și realizeze integral «idealul» – însă tradiția lor așa i-ar fi vrut, și chiar au și fost așa, prin elite și în momentele lor de maximă evoluție."[4]

Și, în sfârșit:

„Combinația fascinantă dintre eroismul combativ, dar stoic, și demnitatea sacerdotală conferea Indianului preriilor și pădurilor un fel de măreție regală înfricoșătoare și totodată solară; de aici și acea frumusețe absolut originală și incomparabilă

care însoţeşte figura omului cu pielea roşie sau prestigiul său de războinic-martir. Asemenea japonezilor din epoca samurailor, Indianul era prin excelenţă artist în manifestările de ordin personal: dincolo de faptul că viaţa sa era un perpetuu joc cu suferinţa şi moartea – comparabilă cu un fel de *karma yoga* de sorginte cavalerească – el ştia să confere acestui stil spiritual un înveliş estetic de o expresivitate inegalabilă."[5]

În aceeaşi lucrare, Schuon relatează întâlnirea cu un bătrân sacerdot *cheyenne* care i-ar fi spus:

„Religia noastră e aceeaşi cu cea a Sfintei Scripturi; Dumnezeu – Marele Spirit – nu poate fi văzut, el fiind spirit pur."

Iar Schuon concluzionează:

„Îmi amintesc o explicaţie pe care ne-a dat-o Ben Black Elk: Indienii nu venerează pietre, copaci sau animale; însă din moment ce omul a fost creat mai târziu decât toate celelalte forme de viaţă, se poate apropia de Dumnezeu numai prin intermediul celorlalte creaturi. Aceasta înseamnă că, la fel cum pentru ceilalţi o Scriptură sau un Dumnezeu-Om constituie un simbol, respectiv un mijlocitor, şi pentru Indieni natura, în complexitatea ei, este simbol şi totodată mijlocitor."[6]

SPRE O NOUĂ CONŞTIINŢĂ

„Oare ce secret duc cu ei în mormânt aceşti oameni? Oare de ce sunt obiect de stupoare, în loc să fie înţeleşi? Nu cumva pentru că sunt depozitarii unei conştiinţe la care alţii nici măcar nu visează? În realitate, există un secret formidabil, există o ştiinţă, există forţa... Nu există decât o singură, universală şi nepieritoare doctrină, atotputernică precum raţiunea supremă, simplă precum toate lucrurile de mari dimensiuni, inteligibilă precum tot ceea ce este universal şi absolut adevărat. Această doctrină este generatoarea tuturor celorlalte... Secretul acesta constituie ştiinţa «binelui» şi a «răului», iar secretul necontenitului progres uman se află în expresia «Împărăţia Cerurilor»...."

ELIPHAS LEVI[1]

Cu toată diversitatea şi individualitatea lor bine definită, personajele prezentate în această carte au multe elemente comune. Cu toţii au pledat pentru verticalitatea omului, îndemnându-l

la deschidere spre noi dimensiuni, la o viață non-pasivă, la conștientizarea scopului suprem al existenței sale terestre; învățăturile lor ne povățuiesc să tindem spre libertatea interioară, să ne asumăm propria menire prin ralierea la proiectul lui Dumnezeu pe Pământ, dezvăluindu-ne totodată calea de întoarcere la El înțelepți și responsabili. Cu toții au insuflat omului ideea de a-și lua soarta în propriile mâini, de a trăi o viață dinamică, reală, profundă și plină de semnificat.

Deși pentru noi, oamenii mileniului trei, astfel de precepte par a avea forță, amploare și caracter pertinent doar dacă ar fi fost emanate de gânditori apropiați în timp de noi, trebuie spus că toate personajele prezentate în această carte – chiar și cele care au trăit cu câteva secole în urmă – au contribuit la calea spre o nouă responsabilizare umană, construind o viziune asupra vieții detașată de materialism și încărcată de concepte spirituale.

De altfel, niciunul dintre ei nu a propovăduit detașarea de lumea terestră: dimpotrivă, toți acești maeștri au acordat o mare atenție atât lumii materiale, considerând-o „pepiniera" celei spirituale, cât și omului – posesorul unor potențiale necunoscute (sau, cunoscute în sesnul lor malign), care fac din el „cetățean" al celor două lumi.

Inițiații timpului nostru au pus bazele unei noi conștiințe – cea a mileniului trei, care se dorește să fie unul al spiritului. Primele semne „plutesc în aer", putând să le intuim în disconfortul interior în care ne ducem viața cotidiană: le putem considera pătimiri care pregătesc venirea unor vremuri noi. Această nouă conștiință va trebui să fie însușită de fiecare individ în parte, fiind unica experiență interioară capabilă să dea roade. Dacă ne schimbăm noi, se va schimba și lumea din jurul nostru;

dacă însă noi refuzăm schimbarea, totul va rămâne la fel ca înainte. Şi e de datoria fiecăruia dintre noi să contribuie la această metamorfoză.

Părintele Hugo M. Enomiya Lassalle (1898–1990) – călugăr iezuit şi maestru zen – a trăit o lungă perioadă de timp în Japonia, în calitate de misionar (se afla la Hiroshima în ziua lansării bombei atomice, experienţă care avea să-i marcheze tot restul vieţii), pledând cu însufleţire pentru integrarea sistemului filozofico-religios occidental cu cel oriental; în opinia lui, omul zilelor noastre se află în faţa unui salt evolutiv autentic şi implacabil, cu nimic mai puţin important decât cel ce a marcat cu milioane de ani în urmă trecerea noastră de la stadiul de animal la cel de om. Este singura cale prin care omul poate depăşi mentalismul pasiv – în care îşi are rădăcinile civilizaţia noastră pur tehnologică –, dualismul sau logica războaielor.

Astăzi – atrage atenţia părintele Lassalle[2] –, nu sunt puţini cei ce vorbesc despre sfârşitul lumii, despre distrugerea ei completă; pentru a ieşi din această situaţie, evitând inevitabilul dezastru, nu este de ajuns să ne punem speranţele într-una dintre orânduirile sociale existente – fie ea democraţie, capitalism, socialism sau o alta neinventată încă –, ci avem nevoie de o conştiinţă nouă, un nou mod de a vedea lucrurile şi de a ne raporta la ele.

Pentru a descrie această nouă conştiinţă, părintele Lassalle ilustrează diferitele stadii ale conştiinţei umane, asupra cărora prezint în continuare o scurtă sinteză.

Prima formă de conştiinţă umană este cea arhaică, aceasta fiind caracteristică perioadei de tranziţie de la regnul animal la cel uman: un eveniment atât de îndepărtat în timp, încât nici

nu ni-l putem imagina, însă care a avut rolul de a crea o nouă lume. Conştiinţei arhaice i-a urmat cea *magică:* omul trăia în comuniune cu natura, dar era încă lipsit de conceptul Eului. Apoi însă, magicul originar – cu totul diferit de conceptul contemporan de magic, cu conotaţii mai degrabă negative – cunoaşte o perioadă de decădere în care omul experimentează conştiinţa *mitică,* al cărei merit este acela al recunoaşterii de către om a propriului Eu şi a propriului suflet. Părintele Lassalle subliniază că încă din mitologia greacă se pomeneşte de această trecere: întreaga istorie a Troiei şi a lui Paris plecat în căutarea Elenei simbolizează omul aflat în căutarea sufletului. Odată epuizat sentimentul de comuniune cu Întregul, care caracterizase conştiinţele arhaică şi magică, a început dualismul extrem, stadiu în care ne aflăm prizonieri şi acum, în zilele noastre.

Omul din fazele precedente – mai spune părintele Lassalle –, respectiv omul arhaic şi cel magic, era un factor activ al dimensiunii religioase, care, cu toate acestea, rămânea închisă în universul lui interior. În schimb, omul conştiinţei mitice a fost în măsură să proiecteze această dimensiune spre lumea exterioară, reuşind să perceapă divinitatea ca pe o entitate distinctă de el. Se pare chiar că la începuturi nu au existat o multitudine de zei, ci un Dumnezeu unic.

A urmat apoi conştiinţa *mentală,* raţională, care a început să se instaureze în Occident odată cu Platon, în timp ce în Orient, în special în India, se răspândise cu câteva mii de ani înainte. Acest tip de conştiinţă a făcut din noi ceea ce suntem astăzi, conducându-ne la criza contemporaneităţii.

Acum – este de părere părintele Lassalle –, ne aşteaptă un nou salt evolutiv: trebuie să depăşim gândirea exclusiv raţională

care ne constrânge la o logică tridimensională şi să încercăm – ţinând însă cont că avem de-a face cu o perioadă de tranziţie – să atingem cea de a patra dimensiune, care este o dimensiune mistică, atemporală şi caracterizată de conştientizarea transcendenţei şi a divinului: o conştiinţă globală, o conştiinţă cosmică.

Invitaţia pe care ne-o adresează părintele Lassalle şi mulţi alţi iniţiaţi ai timpurilor noastre este aceea de a opera o transformare, o revoluţie, în sensul elevării şi spiritualizării naturii umane.

Acum este rândul nostru, al fiecăruia dintre noi. Fie ca îndemnul adresat nouă de către *iniţiaţi* să cadă pe un teren fertil şi pregătit să-l primească.

BIBLIOGRAFIE

Emanuel Swedenborg

Benz Emst, *Swedenborg: Naturforscher und Seher,* Swedenborg Verlag, Zürich, 1969

Kant Immanuel, *I sogni di un visionario,* Bur, Milano, 1982

Prieur Jean, *Swedenborg,* Edition F. Lanore, Paris, 1983

Svedenborg Emanuel, *Journal of Dreams,* Swedenborg Foundation, New York, 1977; *Cielo e inferno* (ediție îngrijită de Paola Giovetti), Edizioni Mediterranee, Roma, 1988 (ultima ediție 2005)

Van Dusen Wilson, *The presence of other worlds,* Swedenborg Foundation, New York, 1968

Johann Friedrich Oberlin

Pcszolla Erich, *J.F. Oberlin,* Guetersloher Verlahaus-Gerd Mohn, Guetersloh, 1979

Rosenberg Alfons, *Die Seelenreise,* Turm Verlag, Bietigheim, 1971; *JF. Oberlin. Die Bleibstaetten die Toten,* Turm Verlag, Bietigheim, 1975

Jakob Lorber

Eggenstein Kurt, *Jakob Lorber, lo scrivano di Dio*, Armenia, Milano, 1979

Lorber Jakob, *Il Signore parla*, Armenia, Milano, 1981; *I bambini parlano dall'aldilà*, Armenia, Milano, 1999

Mikeleitis Edith, *Steh auf und schreibe!*, Lorber Verlag, Bietigheim, 1988

Zluhan Friedrich (ediţie îngrijită de), *Begegnungen mit dem prophetischen Werk Jakob Lorbers*, Lorber Verlag, Bietigheim, 1990

Allan Kardec

Aksakov Alessandro, *Animismo e Spiritismo*, Unione Tipografico-Editrice Torinese, Milano, 1912

Kardec Allan, *Il libro degli spiriti* (1971); *Il libro dei medium* (1973); *Il Vangelo secondo gli spiriti* (1974); *Le rivelazioni degli spiriti* (1980); *Il mondo degli spiriti* (1981); *Le manifestazioni degli spiriti* (1983); *Opere postume* (1985); *La possessione* (1986); *Medium e fenomeni medianici* (1996) – toate apărute la Edizioni Mediterranee, Roma

Sausse Henri, *Biographie d'Allan Kardec*, în *Revue scientifique et morale du spiritisme*, Paris 1909

Vartier Jean, *Allan Kardec, la naissance du spiritisme*, Belfond, Paris, 1971

Helena Petrovna Blavatsky

Blavatsky Helena Petrovna, *Iside svelata*, Armenia, Milano, 1980; *La dottrina segreta*, Sirio, Trieste, 1958; *La chiave della teosofia*, Sirio, Trieste, 1966; *The voice of the silence*, Theosophical Publishing House, Londra, 1918

Bratina Edoardo, *Chi sono i teosofi e che cosa vogliono*, Sirio, Trieste, 1960

Giovetti Paola, *H.P. Blavatsky e la Società Teosofica*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1991

Hack Roberto, *Le origini del movimento teosofico*, Sirio, Trieste, 1971; *Lettere dei Mahatma a Sinnet*, Sirio, Trieste, 1968

Olcott Henry Steel, *Old Diary Leaves*, Theosophical Publishing House, Londra, 1898

Sinnet A.P., *Vita straordinaria di H.P. Blavatsky*, Astrolabio, Roma, 1980; *In memory of H.P. Blavatsky*, The Centenary Edition, Londra, 1931

Rudolf Steiner

Giovetti Paola, *Rudolf Steiner*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1992 (ediţie adăugită 2006)

Pappacena Enrico, *Rudolf Steiner*, Itinerari, Roma, 1975

Ruhouet-Coroze, *Rudolf Steiner*, Convivio, Milano, 1989

Steiner Rudolf, *La mia vita*, Editrice Antroposofica, Milano 1987; *Iniziazione ai mondi superiori* (ediţie îngrijită de Paola Giovetti), Edizioni Mediterranee, Roma, 1999

Wehr Gerhard, *C.G. Jung und Rudolf Steiner*, Diogenes Verlag, Zürich, 1990

Georges Ivanovici Gurdjieff

Anderson Margaret, *L'inconoscibile Gurdjieff*, Gremese, Roma, 1989

Beekman Taylor Paul, *Gurdjieff e Orage*, Edizioni Mediterranee, Roma, 2001

Bennet John G, *Gurdjieff, l'uomo nuovo*, Ubaldini, Roma, 1981; *L'enigma Gurdjieff*, Ubaldini, Roma, 1983

Gurdjieff Georges Ivanovic, *Incontri con uomini straordinari*, Adelphi, Milano, 1977; *Racconti di Belzebù al suo piccolo nipote*, L'ottava, Roma, 1990; *La vita reale*, Basaia, Roma, 1987

Mansfield Katherine (ediție îngrijită de Maura Del Serra), *Tutti i racconti*, Newton Compton, Roma, 1996

Ouspensky Peter Demianovich, *L'evoluzione interiore dell'uomo*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1972; *Frammenti di un insegnamento sconosciuto*, Astrolabio, Roma, 1978

Pauwels Louis, *Monsieur Gurdjieff*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1972

Wilson Colin, *Gurdjieff, la guerra contro il sonno della coscienza*, Atanor, Roma, 1985

Sri Aurobindo şi Mère

Sri Aurobindo, *Guida allo yoga*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1975; *Lo yoga della Bhagavad-Gita*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1977 şi 1990; *Sintesi dello yoga*, Astrolabio, Roma, 1971

Mere, *Colloqui sullo yoga integrale*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1979

Satprem, *L'Agenda di Mere*, Istituto Italiano Ricerche Evolutive/Edizioni Mediterranee, Roma, 1981; *Sri Aurobindo, l'avventura della coscienza*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1991; *L'uomo dopo l'uomo*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1981; *La mente delle cellule*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1983

Satprem-Luc Venet, *La vita senza morte*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1984

Carl Gustav Jung

Hannah Barbara, *Vita e opere di Jung*, Rusconi, Milano, 1980

Jaffe Aniela, *Saggi sulla psicologia di Jung*, Edizioni Paoline, Roma, 1984; *Sogni, profezie e apparizioni* (prefață de C.G. Jung), Edizioni Mediterranee, Roma, 1987

Jung Carl Gustav, *Opere* (vol. I–XIX), Bollati Boringhieri, Torino; *Sogni, riflessioni, ricordi* (ediție îngrijită de Aniela Jaffe), Rizzoli, Milano, 1979

Wehr Gerhard, *Jung, la vita, le opere, il pensiero*, Rizzoli, Milano, 1987

Pietro Ubaldi

Lanari Franco, *Il pensiero di Pietro Ubaldi*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1989

Pieracci Riccardo, *Pietro Ubaldi e la Grande Sintesi*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1986

Ubaldi Pietro, *Storia di un uomo*, Bocca, Milano, 1942; *Cristo e la sua Legge* (1976); *La Grande Sintesi* (1983); *Le Noùri* (1984); *L'ascesi mistica* (1986); *La nuova civiltà del Terzo Millennio* (1988); *Problemi dell'avvenire* (1990); *Ascensioni umane* (1991); *Dio e Universo* (2002) – toate apărute la Edizioni Mediterranee, Roma

René Guénon

Di Vona Pietro, *René Guénon contro l'Occidente*, Il Cerchio, Rimini, 1998; Di Vona Pietro, *R. Guénon e la metafisica*, Sear, Borzano (RE), 1997

Guénon René, *La crisi del mondo moderno* (1972); *Forme tradizionali e cicli cosmici* (1998); *La tradizione e le tradizioni* (2003) – toate apărute la Edizioni Mediterranee, Roma

Guénon René, *Il risveglio della tradizione occidentale*, Atanor, Roma, 2003

Guénon René, *Il re del mondo* (1977); *Introduzione allo studio delle dottrine indù* (1989); *Simboli della scienza sacra* (1990); *L'uomo e il suo divenire secondo il* Vedanta (1992); *Scritti sull'esoterismo islamico e il Taoismo* (1993); *L'esoterismo di Dante* (2001) – toate apărute la Adelphi, Milano

Nasr Seyyd Hossein, *Die Erkenntnis und das Heilige*, München, 1990

Nutrizio Pietro, *R. Guénon e l'Occidente*, Luni, Milano, 1999

Pacilio Massimo, *Conoscenza tradizionale e sapere profano. René Guénon critico dalle scienze moderne*, Edizioni di Ar, Padova, 1998

Roberto Assagioli

Assagioli Roberto, *Psicosintesi, armonia della vita*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1971 şi 1986; *Principi e metodi della psicosintesi terapeutica*, Astrolabio, Roma, 1975; *L'atto di volontà*, Astrolabio, Roma 1976; *Lo sviluppo transpersonale*, Astrolabio, Roma, 1988

Boggio Gilot Laura, *Psicosintesi e meditazione*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1983

Giovetti Paola, *Roberto Assagioli. Vita e opere del fondatore della psicosintesi*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1995

Guidi Fabio, *Iniziazione alla psicosintesi*, Edizioni Mediterranee, Roma, 2005

Jiddu Krishnamurti

Alcione (Krishnamurti), *Ai piedi del Maestro*, Sirio, Trieste, 1980

Holroyd Stuard, *L'Antiguru*, Astrolabio, Roma, 1981

Jayakar Pupul, *Krishnamurti, Leben und Lehre*, Bauer Verlag, Freiburg, 1988

Krishnamurti, *La prima e ultima libertà* (1969); *L'uomo alla svolta (1972), Libertà dal conosciuto* (1973); *La sola rivoluzione* (1973);

La domanda impossibile (1974); *Cominciare a imparare* (1976); *Taccuino* (1980) – toate apărute la Astrolabio, Roma

Lutyens Mary, *Krishnamurti, gli anni del risveglio,* Armenia, Milano, 1979; *La vita e la morte di Krishnamurti,* Astrolabio, Roma, 1990

Prasad N. Lakshmi, *Conversazioni con Krishnamurti,* Edizioni Mediterranee, Roma, 1992

Romiti Roberto, *Krishnamurti, prima,* Blu International Studio, Torino, 1991

Julius Evola

de Turris Gianfranco (ediţii îngrijite de), *Testimonianze su Evola,* Edizioni Mediterranee, Roma, 1985; *Elogio e difesa di Julius Evola,* Edizioni Mediterranee, Roma, 1997

Evola Julius, *Introduzione alla magia* (1980–1981); *Lo Yoga della potenza* (1981); *La dottrina del risveglio* (1982); *Metafisica del sesso* (1982); *Maschera e volto dello spiritualismo contemporaneo* (1983); *Il mistero del Graal* (1983); *Cavalcare la tigre* (1985); *La tradizione ermetica* (1984); *Rivolta contro il mondo moderno* (1984) – toate apărute la Edizioni Mediterranee, Roma

Omraam Mikhaël Aïvanhov

Frenette Louise-Marie, *Omraam Mikhaël Aïvanhov. Il cammino della luce,* Edizioni Mediterranee, Roma, 2005

Omraam Mikhaël Aïvanhov, *Opera Omnia* (32 volume), Edizioni Prosveta (începând cu anul 1974)

Viktor Frankl

Fizzotti Eugenio, *Sulle tracce del senso,* LAS, Roma, 1998; (ediţie îngrijită de), *Chi ha un perche nella vita,* LAS, Roma, 1993

Frankl Viktor, *Fondamenti e applicazioni della logoterapia,* SEI, Torino, 1977; *La sofferenza di una vita senza senso,* Elle Di Ci Editrice Leumann, Torino, 1992; *La vita come compito. Appunti autobiografici,* SEI, Torino 1997; *Uno psicologo nei lager,* Ares, Milano, 1998; *Dio nell'inconscio. Psicoterapia e religione,* Morcelliana, Brescia, 2000

Giovetti Paola, *Viktor Frankl. Vita e opere del fondatore della logoterapia,* Edizioni Mediterranee, Roma, 2001

Lukas Elizabeth, *Dare un senso alla vita,* Mondadori, Milano, 1994

Massimo Scaligero

Massimo Scaligero: *Guarire con il pensiero* (1975), *Tecniche della concentrazione interiore* (1976), *L'uomo interiore* (1976), *Reincarnazione e karma – Il ritorno sulla terra come legge di equilibrio (1976), Meditazione e miracolo (1977), Kundalini d'Occidente* (1980), *Iside-Sophia, la dea ignota* (1980) – toate apărute la Edizioni Mediterranee, Roma.

Massimo Scaligero, *Yoga, Meditazione, Magia* (1971) şi *Dallo Yoga alla Rosacroce* (1972), Perseo Editore, Roma.

Massimo Scaligero: *L'immaginazione creatrice* (1971) şi *Yoga, Meditazione, Magia* (1982), Basaia Editore, Roma

Frithjof Schuon

Jean-Baptiste Aymard, *Frithjof Schuon, Approccio biografico,* „Viktor", anul III, 1999.

Frithjof Schuon, *Le stazioni della saggezza* (1981), *L'occhio del cuore* (1982), *Sufismo: velo e quintessenza* (1982), *L'Esoterismo come Principio e come Via* (1984), *Unità trascendente delle religioni* (1987), *Sulle tracce della religione perenne* (1988), *Dal di vino*

all'umano (1993), *Sguardi sui mondi antichi* (1996), *Il sole piumato* (2000), *Cristianesimo/Islam* (2003), *Immagini dello Spirito* (2006) – toate apărute la Edizioni Mediterranee, Roma

Texte generale

Giovetti Paola, *Il mondo dei misteri*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1994

Yogananda, *Autobiografia di uno Yogi*, Astrolabio, Roma, 1980

Lassalle Hugo M. Enomiya, *Vivere in una nuova coscienza*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1988

Lionel Frédéric, *Ipotesi per il Duemila*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1988

Schuré Edouard, *I grandi iniziati*, Rizzoli, Milano, 1991

Teilhard de Chardin Pierre, *Il fenomeno umano*, Ubaldini, Roma, 1973

Wehr Gerhard, *Novecento occulto*, Neri Pozza, Vicenza, 2002

NOTE

Premisă

[1] F.M. Dostoievski, *Fraţii Karamazov* (trad. Ovidiu Constantinescu, Isabella Dumbravă), Ed. RAO, 1997 (n. tr.).

Emanuel Swedenborg (1688–1772)

[1] Numele Svedberg s-a transformat în Swedenborg în anul 1719, odată cu înnobilarea familiei episcopului Jesper. Emanuel, fiul cel mare, a devenit astfel baron, fapt care l-a determinat să frecventeze Camera Nobililor şi înalta societate suedeză (n.a.).

[2] E. Swedenborg, *Journal of Dreams (Jurnalul viselor)*, Swedenborg Foundation, New York, 1977, p. 38 (n.a.).

Johann Friedrich Oberlin (1740–1826)

[1] Johann Heinrich Pestalozzi (1746–1827), pedagog elveţian, cunoscut ca reformator al sistemului de învăţământ; Maria Montessori (1870–1952), pedagog italian, fondatoarea unei metodologii educaţionale aplicate şi astăzi (n. tr.).

[2] Fiziognomia face parte din ramura psihologiei expresiei, considerând chipul uman – şi, în sens mai amplu, întregul corp – drept amprenta universului interior al unei persoane. Primele observaţii în acest sens se regăsesc încă în Antichitate, însă studii aprofundate au fost efectuate în secolul al XVIII-lea de către Carl Gustav Carus şi Johann Caspar Lavater. Mai târziu, s-au ocupat de acest domeniu şi Charles Darwin şi Cesare Lombroso (n.a.).

[3] Citat din A. Rosenberg, *Die Bleibstaetten der Totten*, Turm Verlag, Bietigheim, 1980, p. 182 (n.a.).

Jakob Lorber (1800–1864)

[1] Cu deosebire în țările de limbă germană. Unele din lucrările scrise de și despre el sunt însă disponibile și în limba italiană (vezi Bibliografia) (n.a.).

[2] Fragment care reprezintă și începutul lucrării *Casa Domnului* (în orig. *Die Haushaltung Gottes – n. tr.)*, cu subtitlul „Istoria creației lumii spirituale și senzoriale și a primilor patriarhi", considerat a fi primul text scris de Lorber în conformitate cu dicteul divin (n.a.).

[3] Manuscrisele originale ale lui Jakob Lorber sunt păstrate în Germania, la Bietigheim, acolo unde este și sediul editurii care se ocupă în principal de publicarea și distribuția operelor sale. Adresa: Lorber Verlag, Postfach, D-712 Bietigheim (n.a.).

[4] Citat în K. Eggenstein, *Jakob Lorber, lo scrivano di Dio (Jakob Lorber, scribul lui Dumnezeu*, în orig. *Der unbekannte Prophet Jakob Lorber* – n. tr.), Armenia, Milano, 1979, p. 15 (n.a.).

[5] *Ibid.*, p. 16 (n.a.).

[6] Evident, această observație se adresează în principal cititorilor ediției originale, în limba italiană, a cărții de față, lucrarea lui Eggenstein nefiind tradusă în limba română (n. tr.).

[7] Citat în K. Eggenstein, *Jakob Lorber, lo scrivano di Dio, op. cit.*, p. 102 (n.a.).

Allan Kardec (1804–1869)

[1] Citat în A. Kardec, Introduzione a *Il libro degli spiriti* (Introducere la *Cartea spiritelor*, în orig. *Le Livre des Esprits* – n. tr.), Edizioni Mediterranee, Roma, 1971 (n.a.).

[2] *Ibidem* (n.a.).

[3] *Ibidem* (n.a.).

[4] *Ibidem* (n.a.).

[5] În orig. (lb. fr.): *L'evangile selon le spiritisme* (1864) (n. tr.).

[6] Citat în: A. Kardec, Introduzione a *Il libro degli spiriti*, *op. cit.* (n.a.).

Helena Petrovna Blavatsky (1831–1891)

[1] Prin „psihocinetică" se înțelege acțiunea minții asupra materiei, altfel spus toate efectele fizice constatate în parapsihologie (n.a.).

[2] A.P. Sinnet, *Vita straordinaria di H.P. Blavatsky (Viața extraordinară a Helenei Petrovna Blavatsky)*, Astrolabio, Roma, 1980 (n.a.).

[3] *Poltergeist* este o expresie în limba germană care înseamnă „spirit turbulent", indicând o serie de fenomene imprevizibile și deconcertante care se manifestă brusc, fără un motiv aparent, și numai în anumite medii: ploi de pietre, ciocănituri în pereți și piese de mobilier, obiecte care se mișcă singure, apariții neașteptate și inexplicabile de apă sau foc etc. Vechea interpretare – cea a existenței unor spirite agitate – a fost înlocuită de o abordare psihologică a fenomenului, care explică toate aceste întâmplări prin prisma unor acțiuni de factură psihică efectuate asupra materiei. S-a ajuns la concluzia că în centrul unor asemenea fenomene se află, în general, o persoană ce trece printr-o criză existențială – cum ar fi, de exemplu, un adolescent în luptă cu sine însuși –, care își „descarcă" în mod inconștient propriile energii (n.a.).

[4] Cf. C. Wachtmeister, *Reminiscenses of H.P. Blavatsky*, Theosofical Publishing Society, Londra, 1893 (n.a.).

[5] H.S. Olcott, *Old Diary Leaves*, Theosofical Publishing House, Londra, 1898 (n.a.).

[6] În orig. (lb. engl.), *Isis Unveiled: A Master Key to the Mysteries of Ancient and Modern Science and Theology* (1877) (n. tr.).

[7] În orig. (lb. engl.), *The Secret Doctrine: The Synthesis of Science, Religion, and Philosophy* (1888) (n. tr.).

[8] Society for Psychical Research din Londra, fondată în anul 1882, este prima și cea mai prestigioasă societate destinată cercetărilor în psihologie (n.a.).

[9] Cf. *Journal of the Society for Psychical Research*, Londra, aprilie 1986 (n.a.).

Rudolf Steiner (1861–1925)

[1] Primele cuvinte ale cărții lui Rudolf Steiner *Iniziazione ai mondi superiori* (apărută în România cu titlul *Cum se dobândesc cunoștințe despre lumile superioare?* sau *Treptele inițierii – n. tr.*), Edizioni Mediterranee, Roma, 1999, p. 26 (n.a.).

[2] R. Steiner, *La mia vita (Povestea vieții mele* – n. tr.), Editrice Antroposofica, Milano, 1987, pp. 45–46 (n.a.).

[3] R. Steiner, *La mia vita, op. cit.*, p. 303 (n.a.).

[4] Ruhuet-Coroze, *Rudolf Steiner*, Edizioni Il Convivio, Milano, 1989, p. 319 (n.a.).

Georges Ivanovici Gurdjieff (1866–1949)

[1] G.I. Gurdjieff, *Incontri con uomini straordinari* (apărută în România cu titlul *Întâlniri cu oameni remarcabili* – n. tr.), Bompiani, Milano, 1986, p. 61 (n.a.).

[2] *Idem*, p. 65 (n.a.).

[3] *Idem*, p. 72 (n.a.).

[4] *Idem*, p. 85 (n.a.).

[5] P.D. Ouspensky, *Frammenti di un insegnamento sconosciuto* (apărută în România cu titlul *În căutarea miraculosului* – n. tr.), Astrolabio, Roma, 1978, p. 12 (n.a.).

[6] *Idem*, p. 25 (n.a.).

[7] *Idem*, p. 37 (n.a.).

[8] *Ibidem* (n.a.).

[9] *Idem*, p. 77 (n.a.).

[10] *Idem*, pp. 17–18 (n.a.).

[11] *Idem*, p. 41 (n.a.).

[12] L. Pauwels, *Monsieur Gurdjieff*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1972, p. 87 (n.a.).

[13] *Idem*, p. 102 (n.a.).

[14] G.I. Gurdjieff, *Incontri con uomini straordinari*, *op. cit.*, p. 61 (n.a.).

[15] C. Wilson, *Gurdjieff. La guerra contro il sonno della coscienza (Gurdjieff. Războiul cu somnul conștiinței)*, Atanor, Roma, 1985 (n.a.).

Sri Aurobindo și Mère (1872–1950) și (1878–1973)

[1] Satprem, *L'Agenda di Mère (Agenda lui Mère)*, 13 vol., Edizioni Mediterranee/Istituto Ricerche Evolutive, Roma, 1987 (n.a.).

[2] Sri Aurobindo, *The Life Divine*, Ayra, p. 909 (n.a.).

[3] Sri Aurobindo, *The Human Cycle*, Lotus Press, Twin Lakes, 1949, p. 219 (n.a.).

[4] Satprem, *Sri Aurobindo. L'avventura della coscienza* (apărută în România cu titlul *Sri Aurobindo. Aventura unei conștiințe* – n. tr.), Edizione Mediterranee, Roma, 1991, pp. 20–21 (n.a.).

[5] *Ibidem* (n.a.).

[6] *Idem*, p. 31 (n.a.).

[7] *Idem*, p. 18 (n.a.).

[8] *Idem*, p. 34 (n.a.).

[9] Termen sanscrit care înseamnă „cuvânt sfânt" și care în yoga indică o succesiune de cuvinte sau formule ce reprezintă obiectul unei concentrări sau meditații. Repetând constant o *mantra*, conștiința celui care meditează ajunge să se identifice cu semnificatul acesteia. În general, discipolul primește de la Maestrul său o *mantra* personală și secretă, care îl însoțește pe durata întregului său parcurs spiritual. Mantra este prin excelență AUM (sau OM) – vibrația sacră, rădăcina tuturor lucrurilor (care se regăsește și în latinescul *omne* – „totul") (n.a.).

[10] Satprem, *Sri Aurobindo. L'avventura della coscienza*, *op. cit.*, p. 35 (n.a.).

[11] Aurobindo a fost și un important poet și eseist (n.a.).

[12] Satprem, *Sri Aurobindo. L'avventura della coscienza*, *op. cit.*, p. 54 (n.a.).

[13] *Idem*, p. 107 (n.a.).

[14] *Idem*, p. 54 (n.a.).

[15] *Ibidem* (n.a.).

[16] *Ibidem* (n.a.).

[17] *Idem*, p. 292 (n.a.).

[18] *Idem*, p. 293 (n.a.).

[19] *Idem*, p. 308 (n.a.).

[20] *Idem*, p. 309 (n.a.).

[21] *Ibidem* (n.a.).

[22] *Idem*, p. 311 (n.a.).

[23] Satprem a încetat din viață în anul 2007 (n. tr.).

Carl Gustav Jung (1875–1961)

[1] C.G. Jung, *Ricordi, sogni, riflessioni (Amintiri, vise, reflecții*, apărută în România cu același titlu – n. tr.), culese și îngrijite de A. Jaffé, Bur, Milano, 1979, p. 28 (n.a.).

[2] *Idem*, p. 357 (n.a.).

[3] *Idem*, p. 125 (n.a.).

[4] *Idem*, p. 28 (n.a.).

[5] *Idem*, p. 33 (n.a.).

[6] *Idem*, p. 372 (n.a.).

[7] *Idem*, p. 131 (n.a.).

[8] *Idem*, p. 190 (n.a.).

[9] *Idem*, p. 188 (n.a.).

[10] *Idem*, p. 211 (n.a.).

[11] *Idem*, p. 170 (n.a.).

[12] *Ibidem* (n.a.).

[13] Pentru aprofundarea acestui aspect, dar şi a altora, referitoare la personalitatea lui C.G. Jung, vezi capitolul „Ultimii ani ai lui Carl Gustav Jung", în A. Jaffé, *Saggi sulla psicologia lui C.G. Jung, (Eseuri despre psihologia lui C.G. Jung)*, Edizione Paoline, Roma, 1984 (n.a.).

[14] C.G. Jung, *Ricordi, sogni, riflessioni, op. cit.*, p. 344 s (n.a.).

[15] *Idem*, p. 350 (n.a.).

[16] *Idem*, p. 352 (n.a.).

[17] *Idem*, p. 352 (n.a.).

[18] A. Jaffé, *Saggi sulla psicologia lui C.G. Jung, op. cit.* (n.a.).

Pietro Ubaldi (1886–1972)

[1] Citat în R. Pieracci, *Pietro Ubaldi e la Grande Sintesi (Pietro Ubaldi şi Marea Sinteză)*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1986 (n.a.).

[2] T. Cremisi (ediţie îngrijită de), *Rouen 1431. Il processo e la condanna di Giovanna d'Arco (Rouen 1431. Procesul şi condamnarea Ioanei d'Arc)*, Guanda, Milano, 1977 (n.a.).

[3] P. Ubaldi, *La Grande Sintesi*, Edizione Mediterranee, Roma, 1983, p. 186 (n.a.).

René Guénon (1886–1951)

[1] Cf. N.S. Hossein, Die Erkenntnis und das Heilige, München, 1990, pp. 138–139 (n.a.).

[2] J. Evola, Introduzione a René Guénon, *La crisi del mondo moderno* (Introducere la René Guénon, *Criza lumii moderne)*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1972, p. 7 (n.a.).

Roberto Assagioli (1888–1974)

[1] Paolo Mantegazza (1831, Monza–1910, San Terenzo, Liguria), medic de profesie, a trăit câţiva ani în Argentina, unde, datorită contactelor apropiate cu băştinaşii, a devenit interesat de studiile antropologice. Deputat în Parlamentul italian din 1965 până în 1876, a creat la Florenţa prima catedră italiană de antropologie, al cărei titular a fost începând din anul 1870. A făcut cercetări şi studii în domeniul igienei, al fiziologiei, etnografiei şi psihologiei, înfiinţând Muzeul Antropologic şi Etnografic, cea mai importantă instituţie italiană de acest gen (n.a.).

[2] Institutul de Psihosinteză din Florența (via San Domenico 16) își are sediul și astăzi în casa în care a locuit și a lucrat Roberto Assagioli, și în care sunt păstrate obiectele sale personale, cărțile și fotografiile de familie (n.a.).

[3] Fragment dintr-o comunicare adresată autoarei (n.a.).

Jiddu Krishnamurti (1895–1986)

[1] După alte surse, 1854–1934 (n. tr.).

[2] Cartea *La picioarele Maestrului* este semnată Alcione – numele pe care Leadbeater i l-a dat lui Krishnamurti după ce i-a „citit" cele treizeci și două de vieți precedente. Textul descrie calitățile necesare omului pentru ca acesta să parcurgă Calea: discernământul, inhibarea propriilor instincte, conduita desăvârșita și iubirea (n.a.).

[3] M. Lutyens, *Krishnamurti. Gli anni del risveglio (Krishnamurti. Anii iluminării)*, Armenia, Milano, 1979, p. 222 (n.a.).

[4] *Idem*, p. 112 (n.a.).

[5] *Idem*, p. 186 (n.a.).

[6] Termen sanscrit care indică centrele de energie care se găsesc în corpul uman. Yoga reprezintă *chakrele* ca niște flori de lotus: *chakra* superioară, respectiv centrul cerebral, este numit „lotusul celor o mie de petale". Forța *kundalini*, denumită și „focul șarpelui", este localizată la baza coloanei vertebrale: cu ajutorul tehnicilor specifice, sunt posibile stimularea acesteia și împingerea ei spre zona superioară, în scopul revitalizării *chakrelor*. Conform filozofiei hinduiste și budiste, un asemenea proces eliberează o energie uriașă, conferă puterea clarviziunii, constituind începutul evoluției spirituale autentice a individului (n.a.).

[7] M. Lutyens, *Krishnamurti. Gli anni del risveglio, op. cit.*, p. 187 (n.a.).

[8] *Idem*, p. 268 (n.a.).

[9] *Idem*, p. 273 (n.a.).

[10] *Idem*, p. 287 (n.a.).

[11] *Idem*, p. 288 (n.a.).

[12] *Idem*, p. 298 (n.a.).

[13] H. Stuart, *L'antiguru*, Ubaldini, Roma, 1981 (n.a.).

Julius Evola (1898–1974)

[1] M. Guglielmi, „Il solitario antesignano della destra tradizionale" („Precursorul solitar al dreptei tradiționale"), în: G. de Turris (ediție îngrijită de),

Testimonianze su Evola (Mărturii despre Evola), Edizione Mediterranee, Roma, 1985, p. 141 (n.a.).

[2] F. Gianfranceschi, „L'influenza di Evola sulla generazione che non ha fatto in tempo a perdere la guerra" („Influența lui Evola asupra generației care nu a pierdut războiul la timp"), în G. de Turris (ediție îngrijită de), *Testimonianze su Evola, op. cit.*, p. 133 (n.a.).

[3] Mișcare de avangardă inițiată în anul 1916 de un grup de intelectuali proveniți din toată Europa, refugiați din cauza războiului în Elveția; aceștia au dus la extrem negativismul radical al futurismului și curentelor de avangardă franțuzești: negându-se societatea și raționalismul său ipocrit, se intenționa să se răspundă măcelului absurd produs de război. Prin aplicarea anarhiei, a nihilismului și a sarcasmului în artă se dorea exprimarea sentimentelor față de situația momentului. Termenul *dadà* (care înseamnă „căluț" în limbajul infantil) a fost ales deschizându-se la întâmplare un dicționar Larousse. În anul 1919, avea să adere la mișcare și André Breton, căruia i se datorează translarea pe un plan superior a mișcării, prin contopirea acesteia, doi ani mai târziu, cu suprarealismul. În contextul culturii contemporane, dadaismul a fost o mișcare de o remarcabilă amploare, care s-a impus ca modalitate de afirmare a vitalității și cazualității, pentru a înfrunta pierderea generală a încrederii în raționalitatea acțiunilor umane (n.a.).

[4] Aproape o jumătate de secol mai târziu, Evola a fost redescoperit ca pictor, datorită unei expoziții realizate în 1963, când cea mai mare parte a tablourilor sale expuse au fost vândute; după aceea, Evola le-a pictat din nou, pentru a-și redecora pereții atelierului (n.a.).

[5] J. Comin, „Evola «dopoguera»" („Evola «postbelicul»"), în G. de Turris (ediție îngrijită de), *Testimonianze su Evola, op. cit.*, p. 90 (n.a.).

[6] Gottfried Benn (1886–1956), medic, om de știință și important poet expresionist și suprarealist german (n.a.).

[7] P. Capello, „Una provocazione vivente" („O provocare vie"), în G. de Turris (ediție îngrijită de), *Testimonianze su Evola, op. cit.*, p. 74 (n.a.).

[8] Manifestul de la Verona (sau Cele 18 puncte de la Verona) a fost programul noului Partid Fascist Republican, în contextul în care, după armistițiul cu forțele anglo-americane din 8 septembrie 1943, Italia s-a scindat: în regiunea de nord s-a constituit așa-numita Republică Socială de la Salò, condusă în continuare de Mussolini, sub protectoratul Germaniei naziste (n. tr.).

[9] În traducere *môt-à-môt* „a încăleca tigrul", expresia poate avea în limba română mai multe semnificații: „a lua taurul de coarne", dar și „a-și lua soarta în propriile mâini", „a fi pe marginea prăpastiei" etc. (n. tr.).

[10] G. de Turris, „Dieci anni dopo..." („Zece ani mai târziu..."), în G. de Turris (ediție îngrijită de), *Testimonianze su Evola, op. cit.*, pp. 209–210 (n.a.).

[11] *Idem*, p. 212 (n.a.).

[12] Citat în P. Pascal, „Lux evoliana", în *Testimonianze su Evola, op. cit.*, p. 175 (n.a.).

Omraam Mikhaël Aïvanhov (1900–1986)

[1] L.-M. Frenette, *Omraam Mikhaël Aïvanhov. Il cammino della luce (Omraam Mikhaël Aïvanhov. Calea spre lumină)*, Edizioni Mediterranee, Roma, 2005, p. 19 (n.a.).

[2] *Ibidem* (n.a.).

[3] Conferința din 6 august 1968, „Justiția", în *Opera Omnia*, vol. XII (n.a.).

[4] L.-M. Frenette, *Omraam Mikhaël Aïvanhov. Il cammino della luce, op. cit.*, p. 51 (n.a.).

[5] Conferința din 19 aprilie 1945 (n.a.).

[6] Cf. site-ului: www.fratellanzabiancauniversale.it (n.a.).

[7] *Ibidem* (n.a.).

[8] *Ibidem* (n.a.).

[9] L.-M. Frenette, *Omraam Mikhaël Aïvanhov. Il cammino della luce, op. cit.*, p. 153 (n.a.).

[10] Conferința din 3 decembrie 1950 (n.a.).

[11] Conferința din 26 iulie 1973, în *Opera Omnia* (n.a.).

Viktor Frankl (1905–1997)

[1] V. Frankl, *La vita come compito (Viața ca datorie*, titlul italian al cărții *Was nicht in meinen Büchern steht* – n. tr.), SEI, Torino, 1997, p. 31 (n.a.)

[2] *Idem*, pp. 21–22 (n.a.).

[3] *Idem*, p. 42 (n.a.).

[4] V. Frankl, *The existential vacuum*, culegere în lb. engleză a cursurilor ținute la universitatea din Dallas, Texas. Citat de G. Torello, în prefața la Viktor Frankl, *Uno psicologo nei lager (Un psiholog în lagăre*, titlul italian al lucrării *...trotzdem Ja zum Leben sagen. Ein Psychologe erlebt das Konzentrationslager*, devenită apoi bestseller sub titlul în lb. engl. *Man's Search for Meaning* – n. tr.), Ares, Milano, 1997, pp. 9–10 (n.a.).

[5] Citat în: E Fizzotti (ediție îngrijită de), *Chi ha un perché nella vita (Cine a găsit rostul de a trăi)*, LAS, Roma, 1993, p. 83 (n.a.).

[6] *Ibidem* (n.a.).

[7] V. Frankl, *Uno psicologo nei lager, op. cit.*, p. 95 (n.a.).

[8] *Idem*, p. 126 (n.a.).

[9] V. Frankl, *La vita come compito, op. cit.*, p. 74 (n.a.).

[10] E. Fizzotti, *Sulle trace del senso (Pe urmele semnificatului)*, LAS, Roma, 1998, p. 9 (n.a.).

[11] V. Frankl, *Logoterapia e analisi esistenziale (Logoterapie și analiză existențială)*, Morcelliana, Brescia, 1977, p. 96 (n.a.).

[12] V. Frankl, *La sofferenza di una vita senza senso (Suferința unei vieții fără sens)*, Elle Di Ci Leumann, Torino, 1992, p. 101 (n.a.).

[13] P. Giovetti, *Viktor Frankl. Vita e opere del fondatore della logoterapia (Viktor Frankl. Viața și operele fondatorului logoterapiei)*, Edizioni Mediterranee, Roma, 2001, p. 110 (n.a.).

Massimo Scaligero (1906–1980)

[1] Massimo Scaligero, *Dallo Yoga alla Rosacroce (De la yoga la rosicrucianism)*, Perseo Editore, Roma, 1972, p. 15 (n.a.).

[2] *Idem*, p. 67 (n.a.).

[3] *Idem*, p. 17 (n.a.).

[4] *Idem*, p. 18 (n.a.).

[5] Ramacharaka, pseudonim al americanului W.W. Atkinson, care prin lucrările sale a adus în atenția occidentalilor doctrinele Orientului și principiile tehnicii yoga (n.a.).

[6] Massimo Scaligero, *Dallo Yoga alla Rosacroce, op. cit*, p. 29 (n.a.).

[7] *Idem*, p. 30 (n.a.).

[8] *Idem*, p. 31 (n.a.).

[9] *Idem*, pp. 38–39 (n.a.).

[10] *Idem*, p. 67 (n.a.).

[11] *Idem*, p. 81 (n.a.).

[12] *Ibidem* (n.a.).

[13] *Idem*, p. 67 (n.a.).

Frithjof Schuon (1907–1998)

[1] Citat în J-B. Aymard, *Frithjof Schuon. Approccio biografico (Frithjof Schuon. Abordare biografică)*, „Viator", anul II, 1999, p. 30 (n.a.).

[2] *Idem*, p. 30 (n.a.).

[3] F. Schuon, *Il sole Piumato. Religione e arte degli indiani delle praterie* (în orig. *The Feathered Sun: Plains Indians in Art and Philosophy* – n. tr.), Edizioni Mediterranee, Roma, 2000, p. 41 (n.a.).

[4] *Idem*, p. 40 (n.a.).

[5] *Idem*, p. 59 (n.a.).

[6] *Idem*, p. 139 (n.a.).

Spre o nouă conștiință

[1] Citat în M. Andersen, *L'inconoscibile Gurdjieff (Incognoscibilul Gurdjieff)*, Gremese, Roma, 1989 (n.a.).

[2] În legătură cu acest subiect, vezi cartea părintelui H.M. Enomiya Lassalle, *Vivere in una nuova coscienza (Viața întru o nouă conștiință)*, Edizioni Mediterranee, Roma, 1988 (n.a.).

INDICE DE NUME ŞI LOCURI

A

Abdel Wahid Yahia, 216
Abder-Rahman Elish El-Kebir, şeic, 214
Ahile, 66
Adler Alfred, 288, 291, 300
Adyar, 98–100, 237, 241–243
Afghanistan, 144
Agamemnon, 66
Aïvanhov Mikhaël, 7, 273–287, 355
Alcione, 243, 342, 353
Alexandropol, 128
Andaman, insulele, 161
Anderson Margaret, 139, 145, 147, 339
Antropozofie, 106, 114, 117–119, 121–123, 262, 310, 311
Ashram, 164, 166, 284
Apollo, 116
Armenia, 128
Assagioli Alessandro Emanuele, 224
Assagioli Roberto, 7, 106, 223–236, 342, 352, 353
Aurobindo, 7, 149–169, 308, 311, 314, 340, 350, 351
Auschwitz, 296, 298

B

Babaji, 284
Babilon, 129
Balzac, Honoré de, 9
Barret Browning Elizabeth, 9
Benares, 245, 246
Benn Gottfried, 264, 354
Bergen-Belsen, 296
Berlin, 112, 138

Besant Annie, 102, 116, 117, 237–239, 241–248, 252, 253, 256
Bethleem, 116
Bhagavad-Gita, 102, 162, 225, 323, 325, 329, 346
Biblioteca Apostolică Vaticană, 93
Black Elk, 327, 330
Blavatsky Helena Petrovna, 7, 83–106, 116, 237–239, 243, 244, 262, 338, 339, 348, 349
Böhme Jakob, 47, 49
Bollingen, 185
Boris, rege, 283
Boudet Amélie, 69
British Museum, 93
Buddha, 114, 200, 253, 277
Bruckhardt Titus, 323, 325
Burghölzli, clinică neurologică, 175, 176, 226

C
Calcutta, 151, 160, 284
Capello Piero, 265, 354
Carol al VII-lea, 201
Carol al IX-lea, 10
Casciola Brizio, *don*, 198
Chakra, 251, 353
Clark, universitate, 176
Colazza Giovanni, 316
Comin Jacopo, 262, 354
Confucius, 114
Coranul, 323
Constantinopol, 138
Coulomb, soţii, 98, 99

D
Dadaism, 261, 354
Dalai Lama, 133
Dante, 27, 152, 199, 221, 342
Darwin Charles, 112, 205, 347
de Hartmann Thomas, 139
Dervişi, 134, 139
de Salzmann Alexandre, 139
de Turris Giangranco, 269, 271, 343, 353–355
Deunov Peter, 279–282, 285, 286
Dolia (mama lui Aïvanhov), 273–276
Dornach, 118
Dostoievski, 5, 347

E
Eggenstein Kurt, 55, 338, 348
Einstein Albert, 199, 204
Ekaterinoslav, 84
Eliot T.S., 321
Enkidu, 66

Epictet, 166
Eunike Anna, 113
Evola Julius, 7, 213, 215, 216, 259–272, 306, 310–314, 321, 322, 343, 353–355

F

Farinacci Roberto, 265
Fes, 325
Filemon, 179, 180
Fizzotti Eugenio, 289, 301, 343, 356
Flammarion Camille, 68, 72, 82
Flournoy Theodore, 225
Foligno, 195, 198
Fontainbleau, 139
Fox Kate şi Margaret, 66, 67
Francisc, sfântul, 322
Frankl Gabriel, 296
Frankl Stella, 296
Frankl Viktor, 7, 288–304, 343, 344, 355, 356
Frankl Walter, 296
Fraternitatea Albă Universală, 283–287
Frenette Louise-Marie, 274, 278, 343, 355
Frey Sophie, 172

G

Gandhi, 102, 160
Gange, 162
Garibaldi Giuseppe, 88
Gelmini Pierino, *don*, 303
Gianfranceschi Fausto, 260, 354
Goethe J.W., 9, 30, 111–113, 118, 152, 172, 205, 293, 323
Goetheanum, 118, 119, 124
Golgota, 116
Göteborg, 18, 19
Graal, 215, 220, 265, 315, 317, 322, 343
Gran Sasso, 266
Graz, 51, 53
Greco Roberto Marco, 225
Greenwich, 12
Grosser Tilly, 295, 296
Gubbio, 197
Guénon René, 7, 212–222, 264, 272, 306, 310–312, 321, 322, 324–326, 341, 342, 352
Guglielmi Nino, 259, 353
Gurdjieff, 127–148, 259, 339, 340, 350, 357
Gustav al V-lea, 10

H

Hahn Helena, 84, 86
Halley Edmund, 12

Heidegger Martin, 300
Heine Heinrich, 322
Hermes, 6
Himalaya, 83, 244
Hitler Adolf, 266, 283
Hiroshima, 333
Hodgson Richard, 99–101
Holocaust, 288, 294, 296
Horus, 116
Hristos, 23, 31, 114, 116, 117, 126, 194, 200, 248, 286, 318
Huxley Aldous, 150
Hydesville, 67

I
Ignazio de Loyola, 134
Iisus, 6, 23, 55, 57, 81, 114, 126, 146, 201, 248, 276, 277
Ioana d'Arc, 200, 201, 352
Isis dezvăluită, 93–95, 101, 244, 349
Islam (islamism), 214, 221, 325, 345

J
Jaffé Aniela, 171, 191, 341, 351, 352
Jaspers Karl, 300
Johann de Austria, arhiduce, 48
Japhet Celine, 71
Jung Carl Gustav, 7, 9, 139, 170–193, 226, 227, 339, 340, 341, 351, 352
Jung Gertrud, 173
Jung Paul, 172

K
Kafiristan, 144
Kali-Yuga, 215
Kant Immanuel, 9, 18, 19, 109, 337
Kardec Allan, 7, 64–82, 87, 338, 348
Karma, 81, 101, 115, 317, 330, 344
Kerner Justinus, 49
Kesswill, 172
Koguski Felix, 110, 111
Koothoomi, Maestru, 244
Knobloch Charlotte, von, 18
Kraljevic, 108
Krishna, 6, 200, 240, 251, 253, 255, 256, 329
Krishnamurti, 7, 106, 107, 116, 117, 237–258, 342, 343, 353
Krur, 263
Kundalini, 251, 318, 344, 353

L
Lao-tse, 114
Larkin J., 66

Lassalle Hugo, 7, 333–335, 345, 356
Lavater Johann Kaspar, 38, 347
Lawrence D.H., 139
Leadbeater Charles D., 116, 238–240, 242–244, 246, 251–253, 256, 353
Leopardi Giacomo, 199, 201
Leitner, Ritter von, 48, 49, 51
Levi Eliphas, 331
Locatelli Clara Lucilla, 308
Logoterapie, 288–290, 293–295, 300–303, 344, 356
Lombroso Cesare, 347
Lorber Jakob, 7, 18, 47–63, 199, 338, 348
Lucifer, 56, 57, 59, 60, 61, 102
Lutyens Emily, 249, 255
Lutyens Mary, 245, 258, 343, 353

M

Ma Ananda Moyi, 284
Macedonia, 273, 274
Mahatma Morya, 87
Mahler Gustav, 289
Maitreya, 243–248, 253
Mantegazza Paolo, 225, 352
Mansfield Katherine, 139, 141, 142, 340
Mantra, 155, 168, 351
Marburg, 48
Marcel Gabriel, 300
Marconi Guglielmo, 54
Melchisedec, 215
Mère, 7, 149, 150, 163–169, 340
Mihail, arhanghelul, 201
Mirra Anfassa (Mère), 163
Modica, 196, 197
Moise, 6, 200
Molt Emil, 121
Mongolia, 131
Montessori Maria, 38, 106, 347
Morya, maestru, 87, 244
Moscova, 132, 139
Mrinalini Devi, 159
Muntele Athos, 131, 285
Muntele Rosa, 267
München, 118
Murry John Middleton, 142
Mussolini Benito, 265, 266, 354

N

Naga-Sannyasin, 154
Narianah, 240–242, 245
New York, 67, 84, 89–91, 97, 237

Newton Isaac, 12
Nietzsche Friedrich, 111, 261
Nityananda (Nitya), 241–243, 245, 248–251

O
Oberlin Johann Friedrich, 7, 8, 30–46, 58, 337, 347
Odessa, 275
Oedip, 291
Oeri Albert, 191
Olcott Henry Steel, 90, 91, 93, 95–98, 102, 237, 239, 243, 339, 349
Orage Alfred R., 139, 339
Ordinul Martinist, 214
Orfeu, 6, 200
Osiris, 116
Ouspensky P.D., 132–134, 136–138, 340, 350

P
Paganini Niccolò, 49
Paladino Eusapia, 226
Papini Giovanni, 225, 261
Paris, personaj mitologic, 334
Pauli Wolfgang, 183
Pauwels Louis, 143, 340, 350
Persia, 131
Pestalozzi Enrico, 38, 68, 69, 347
Pitagora, 6, 200
Platon, 6, 334
Pondichéry, 162–164
Poltergeist, 88, 349
Preiswerk Emilie, 173
Preiswerk Helene, 175
Preiswerk Samuel, 173
Prezzolini Giuseppe, 225
Prieuré (Prioratul), 139–143, 145

R
Rama, 6
Ramacharaka, 277, 308, 356
Ramana Maharshi, 284, 311
Rauschenbach Emma, 176
Raps, 91
Reghini Arturo, 262
Regina Coeli, închisoare, 314
Revue Spirite, 74, 82
Rivail Léon Hippolyte Denizard, 64, 68–71
Roosevelt Theodore, 236
Rosicrucieni, 221, 317
Rosenkreuz Christian, 317
Rosseli Massimo, 234
Rostock, 113

S
Sai Baba, 104
Sanjeevama, 240, 241
Sankt Petersburg, 132
Sardou Victorien, 72
Sartre J.P., 199
Satprem, 149, 152–154, 156, 167–169, 340, 350, 351
Saul, rege, 66
Saurat Denis, 127
Scaligero Massimo, 7, 305–321, 344, 356
Sgabelloni Antonio Massimo, 306
Sgabelloni Pietro, 307
Schneider Rudy, 182
Schnitzler Arthur, 289
Schönberg Arnold, 145, 289
Schuon Frithjof, 7, 213, 321–330, 344, 356, 357
Schuré Edouard, 5, 6, 111, 117, 248, 345
Schwindt Elly, 299
Servadio Emilio, 264
Shaw Bernard, 139
Sheikh-al-Alawi, 324, 325
Sievers Marie, von, 114, 117
Smithsonian Air Museum, 13
Sinnet A.P., 86, 98, 339, 349
Societatea Antropozofică, 123, 124, 316
Societatea Teozofică, 83–106, 107, 113, 114, 116, 117, 237–244, 248, 250, 253, 255, 256,
Society for Psychical Research, 99, 100, 349
Steiner Rudolf, 7, 107–126, 205, 238, 248, 262, 278, 306, 308, 310–313, 315, 316, 318, 339, 349
Steintal, 32–39, 41
Stockholm, 10, 18, 19
Storace Achille, 314
Strasbourg, 30–32, 35, 36, 42
Svedberg Jesper, 10, 347
Swedenborg Emanuel, 7, 9–29, 40, 41, 49, 58, 162, 337, 347

Ş
Şaliapin Feodor, 145
Şcoala Ermetică, 214
Şcoala Gnostică, 214

T
Tantra, 263
Taoism, 214, 217, 221, 263, 311, 342
Theresienstadt, 296, 298

Tibet, 89, 131, 139, 215, 216, 276
Troia, 334
Trieste, 50, 51
Tucci Giuseppe, 316
Turkmenistan, 131

U
Ubaldi Pietro, 7, 162, 194–211, 341, 352
Ulise, 67
Uppsala, 10, 11
Ur (Grupul de la Ur), 263

V
Varna, 273, 275
Vedele, 214, 323
Vedanta, 214, 221, 317, 342
Vishnu Baskar Lelé, 157
Volpe Giovanni, 273
Von Hofmannsthal Hugo, 289

W
Waldorf Astoria, 121
Weimar, 112, 113
Weleda, 122
Wilde Oscar, 152
Wilson Colin, 148, 340, 350
Witter Salome, 33, 34, 41
Wood Ernest, 242
Wodehouse E.A., 245

Y
Yellowtail Thomas, 327
Yoga, 11, 134, 139, 153–155, 158, 162, 167, 214, 270, 277, 306, 308, 311, 317, 328–330, 340, 342, 344, 351, 353, 356
Yogananda, 104, 284, 345

Z
Zen, 7, 150, 164, 311, 317, 329, 333
Zoroastru, 200
Zweig Stefan, 289

CUPRINS

Premisă 5

EMANUEL SWEDENBORG (1688–1772) 9

JOHANN FRIEDRICH OBERLIN (1740–1826) 30

JAKOB LORBER (1800–1864) 47

ALLAN KARDEC (1804–1869) 64

HELENA PETROVNA BLAVATSKY (1831–1891) 83

RUDOLF STEINER (1861–1925) 107

GEORGES IVANOVICI GURDJIEFF (1866–1949) 127

SRI AUROBINDO Şi MÈRE (1872–1950) şi (1878–1973) 149

CARL GUSTAV JUNG (1875–1961) 170

PIETRO UBALDI (1886–1972) 194

RENÉ GUÉNON (1886–1951) 212

ROBERTO ASSAGIOLI (1888–1974) 223

JIDDU KRISHNAMURTI (1895–1986) 237

JULIUS EVOLA (1898–1974) 259

OMRAAM MIKHAËL AÏVANHOV (1900–1986) 273
VIKTOR FRANKL (1905–1997) 288
MASSIMO SCALIGERO (1906–1980) 305
FRITHJOF SCHUON (1907–1998) 321
SPRE O NOUĂ CONŞTIINŢĂ 331

Bibliografie 337
Note 347
Indice de nume şi locuri 359

O călătorie în lumea ezoterismului, a misticii și a psihologiei în compania unor ghizi de excepție – figuri insolite care nu au ezitat să se opună doctrinelor epocii în care au trăit, oferind în schimb o deschidere spirituală autentică, redeșteptând în oameni sensul metafizic al existenței, intuind o realitate diferită de cea spațio-temporală, făcându-ne să percepem semnificația vieții noastre aici și acum, precum și misiunea fiecăruia dintre noi în această lume. O aventură extraordinară, menită să exploreze culmile cele mai luminoase ale sufletului, pentru descifrarea celor mai înălțătoare mistere ale vieții omului.

PORTA MAGICA

ISBN 978-606-8134-03-1

www.nemira.ro